

T.C.
GALATASARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ ANABİLİM DALI

ALMANYA PARLAMENTOSU VE TBMM'DE 2015 VE 2016
YILLARINDA GÖÇ HAREKETLİLİĞİ ÜZERİNE YAPILAN
TARTIŞMALARIN ANALİZİ

DOKTORA TEZİ

SELİM YILDIRIM

TEZ DANIŞMANI: DOÇ. DR. DİDEM DANIŞ

HAZİRAN 2024

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Yıllar öncesinden ilgi duyduğum göç hareketliliği, göçmenlik, yabancı olmak, mültecilik gibi kavramlarla Suriyelilerin Türkiye'ye sığınmaya başladığı 2011 yılından itibaren gündelik hayatta daha sık karşılaşmaya başlamıştım. 2015 yılında Türkiye'den Yunanistan adalarına doğru başlayan göç hareketliliği sonucunda doktora tezimi göç hareketliliğinin uluslararası boyutu ile ilgili bir alanda yapmaya karar vermiştim. Sonrasında doktora tezimin danışmanlığını yapacak olan Doç. Dr. Didem Danış ile katıldığım panellerden bir tanesinde tanıştım ve böylece çok boyutlu ve diğer disiplinlerle ilişkiselliği kuvvetli bir araştırma alanı olan göç çalışmaları konusuna benim nasıl bir katkı sunabileceğim üzerinde düşünmeye başlamış olduk. Önceleri hakkında daha fazla çalışma olan 'mültecilerin medya temsilleri' gibi bir çalışma konusu belirlemiş olmamızla birlikte Tez İzleme Komitesi toplantılarında görüşlerinden faydalandığım Prof. Dr. Beyza Tekin'in önerisiyle 'mülteciler hakkında yapılan parlamento tartışmaları' üzerinde yoğunlaşmaya karar verdim. Almanya Parlamentosunda ve TBMM'de göç hareketliliğinin yoğun yaşandığı 2015 ve 2016 yıllarında siyasi partilerin ve milletvekillerinin bu hareketliliği nasıl ele aldığı ile ilgili karşılaştırmalı bir çalışma daha önce yapılmamıştı. Ayrıca Türkiye ve Almanya yasama organlarında konunun nasıl ele alındığını araştırmak iki ülke arasındaki perspektif farklılığına dair bilgi vermesi açısından önemliydi.

Doktora eğitimimin gerek ders sürecinde gerekse de tez yazım sürecinde fikirlerinden ve bilgilerinden istifade ettiğim Galatasaray Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü öğretim üyelerine teşekkür ediyorum. Ayrıca tez izleme komitesi üyeleri olarak tavsiyeleriyle beni yönlendiren Prof. Dr. Beyza Tekin ve Doç. Dr. Hakan Yücel'e teşekkür ediyorum. Son olarak tez süresince desteğini sürekli olarak hissettiğim, önerileriyle ufkumu açan Doç. Dr. Didem Danış'a -ne kadar teşekkür etsem az da olsa- teşekkür ediyorum.

Bu çalışmayı desteğini benden esirgemeyen aileme borçlu olduğumu da ayrıca belirtmeliyim.

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR	i
KISALTMALAR	v
RÉSUMÉ.....	vi
ABSTRACT	xii
ÖZET.....	xviii
GİRİŞ	1
Mevcut Literatür Üzerine	4
Tarihsel Arka Plan	5
Metodolojik Çerçeve.....	11
Kapsam ve İçerik.....	14
BİRİNCİ BÖLÜM	17
AB GÖÇ POLİTİKASININ İKİLEMİ: ORTAK GÖÇ REJİMİ KURMA ÇABALARINDAN BAĞIMSIZ GÖÇ REJİMLERİNE	17
AB'nin Göç Rejimi: İki Adım İleri, Bir Adım Geri	19
1.1.1) İnsan hakları söyleminden güvenlikleştirme politikalarına AB göç politikasının serüveni	23
1.1.2) AB'nin göç hareketliliğini dışsallaştırma çabalarına bir örnek: Politika transferi.....	25
1.2) AB'nin ortak göç politikası kurma çabaları	33
1.2.1) AB ortak göç politikası bileşeni olarak geri kabul anlaşmaları	42
İKİNCİ BÖLÜM	47
GECİKEN GÖÇ YÖNETİŞİMİ İLE AB MÜKTESEBATINA UYUM ÇABALARI ÇERÇEVESİNDE TÜRKİYE'NİN GÖÇ	47
REJİMİ.....	47
2.1) Türkiye'nin göç rejimi ve göç rejiminin avrupalılaşması süreci	47
2.1.1) Ulus-devlet motivasyonu ile şekillenen Türkiye'nin göç politikası	48
2.1.1) Türkiye'de göç rejiminin gelişimi	52
2.1.2) AB ilerleme raporlarında göç hareketliliği	55
2.1.3) Ulus-Devlet oluşturma motivasyonu ile şekillenen Türkiye'nin göç politikası.....	57
2.2) Türkiye Cumhuriyeti ile Avrupa Birliği Arasında İzinsiz İkamet Eden Kişilerin Geri Kabulüne İlişkin Anlaşma	62
2.2.1) Türkiye-AB Anlaşmasına giden süreç	62
2.2.2) GKA'lar ve fonlarla AB'nin komşularını tampon ülkelere çevirme stratejisi .	64

2.2.3) Resmî Gazete’de yayınlanmayan bir anlaşma olarak Türkiye-AB Mutabakatı	66
2.3) ‘Göç yükü’nden kurtulmanın başlıca yollarından biri olarak güvenlikleştirme stratejisi 70	
2.3.1) Güvenlikleştirme kavramı.....	71
2.3.2) AB’nin göç yönetimini güvenlikleştirme politikaları	75
2.3.3) Türkiye-AB Mutabakatına yönelik eleştiriler	77
Değerlendirme.....	80
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	82
2015 YILINDA ALMANYA PARLAMENTOSUNDA VE TBMM’DE TEMSİL EDİLEN PARTİLERİN GÖÇ HAREKETLİLİĞİ İLE İLGİLİ TUTUMLARI	82
3.1) Almanya’da siyasi partiler	82
3.1.1) Sozialdemokratische Partei Deutschlands (SPD)	84
3.1.2) Christlich Demokratische Union Deutschlands/Christlich Soziale Union in Bayern (CDU/CSU)	87
3.1.3) Die Linke	93
3.1.4) Freie Demokratische Partei (FDP).....	95
3.1.5) Die Grünen.....	97
3.2) TBMM’de temsil edilen partilerin mülteci hareketliliği konusundaki tutumları 98	
3.2.1) Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti)	99
3.2.2) Cumhuriyet Halk Partisi (CHP).....	101
3.2.3) Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)	103
3.2.4) Halkların Demokratik Partisi (HDP)	105
3.3) 2015 yılı Haziran, Temmuz, Ağustos ve Eylül aylarında Almanya Parlamentosunda mülteci hareketliliği üzerine yapılan tartışmaların analizi	106
3.3.1) Parlamento tartışmalarında “biz” ve “onlar” zamirlerinin kullanımı: homo europaeus vs. homo externus	107
3.3.2) “Biz” ve “Onlar” ikilemi üzerinden yapılan kâr ve zarar hesapları.....	108
3.3.3) Mülteci hareketliliğini betimlerken kullanılan toposlar.....	110
3.3.4) Öz ve öteki grupların söylemsel inşası	118
3.3.5) Öz varlığın homojen bir yapı olarak inşası	119
3.3.6) Öz gruba atfedilen olumlu özellikler	122
3.3.7) ‘Öteki’ grubun olumsuzlanması.....	124
3.3.8) 2015 yılında Almanya Parlamentosunda gerçekleşen tartışmalara dair bir değerlendirme.....	129

3.4) 2015 yılında TBMM’de mülteci hareketliliği: Dönemin tâli meselelerinden biri	131
3.4.1) 2015 yılı TBMM tartışmalarına dair bir değerlendirme	136
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	137
2016 YILI ŞUBAT, MART VE NİSAN AYLARINDA ALMANYA PARLAMENTOSUNDA VE TBMM’DE MÜLTECİ HAREKETLİLİĞİ ÜZERİNE YAPILAN TARTIŞMALARIN ANALİZİ.....	137
4.1) Bundestag’da 2016 Yılı Tartışmaları: Hakim Söylemin Evrimi ve Değiş(tiril)en Bağlam	137
4.1.1) Suç ve kaçakçılık tartışmaları: Mültecileri kaçakçılardan kurtarmak mı? Mülteci hareketliliğini durdurmak mı?	141
4.1.2) Göçmen sayısının düşürülmesine yönelik bir girişim: Aile birleşiminin kısıtlanması	144
4.1.3) Mülteci ‘yük’ünün AB ülkeleri arasında paylaştırılması tartışmaları.....	147
4.1.4) Ekonomik çıkar amaçlı göç edildiği üzerine yapılan tartışmalar	149
4.1.5) Mültecilerin suç ile ilişkilendirilmesi	153
4.2) Almanya Parlamentosunda Türkiye Eksenli Tartışmalar.....	157
4.2.1) AB göç politikasında Türkiye’nin aktörleştirilmesi: Almanya Parlamentosunda Türkiye eksenli tartışmalar ve Alman Realpolitik’i	158
4.2.2) Mülteciler Türkiye’ye geri gönderilebilir mi? Geri gönderme yasağı hakkında yapılan tartışmalar.....	171
4.2.3) İstisnai bir anlaşma olarak Türkiye-AB mutabakatının meşrulaştırılma çabaları: suç, kaçakçılık ve yasadışılık	173
4.2.4) Mülteci karşıtı politikaların en önemli argümanlarından biri: sınır politikası ve güvenlik sorunu söylemi	176
Değerlendirme.....	178
4.3) 2016 Yılı Şubat, Mart ve Nisan Ayında TBMM’de mülteci hareketliliği üzerine yapılan konuşmaların analizi.....	180
4.3.1) Çalkantılı bir dönemde siyasi gelişmelerin gölgesinde kalan mülteci politikası yapımı.....	181
4.3.2) Avrupa Birliği ile mülteciler üzerinden girilen ilişkiye getirilen eleştiriler...	184
4.3.3) TBMM’de güvenlik merkezli tartışmalar	193
4.3.3.1) 2016 yılında yeniden bağlamsallaştırılan mülteci hareketliliği	193
Değerlendirme.....	200
SONUÇ	202
BİBLİYOGRAFYA.....	207

KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

AfD: Alternative für Deutschland

AKP: Adalet ve Kalkınma Partisi

BAMF: Bundesamt für Migration und Flüchtlinge

BMMYK: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Kurulu

CDU/CSU: Christlich Demokratische Union Deutschlands/Christlich Soziale Union in Bayern

CHP: Cumhuriyet Halk Partisi

DİE GRÜNEN: Bündnis 90/ Die Grünen

DİE LİNKE: Die Linke

ESA: Eleştirel Söylem Analizi

FDP: Freiheitliche Partei Deutschlands

FN: Front National

FPÖ: Freiheitliche Partei Österreichs

GİGM: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

HDP: Halkların Demokratik Partisi

MHP: Milliyetçi Hareket Partisi

NATO: North Atlantic Treaty Organization

SPD: Sozialdemokratische Partei Deutschlands

UAÖ: Uluslararası Af Örgütü

UGÖ: Uluslararası Göç Örgütü

UN: United Nations

UNHCR: United Nations High Commissioner for Refugees

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

RÉSUMÉ

L'objectif de cette thèse est d'analyser la nature des débats sur la mobilité migratoire au Parlement allemand et à la Grande Assemblée nationale turque au cours des mois spécifiés de 2015 et 2016 dans le cadre de l'analyse critique du discours. À cette fin, les procès-verbaux parlementaires des deux pays sont utilisés comme source de données. Les attitudes des partis politiques et des députés de la Grande Assemblée nationale turque et du Parlement allemand et leurs points de vue sur la mobilité des réfugiés, les arguments utilisés par les partis politiques lorsqu'ils expriment leurs points de vue seront examinés d'un point de vue critique dans le cadre des possibilités offertes par la méthode de l'analyse critique du discours. Cette étude examine les continuités et les ruptures entre 2015, lorsque la barre de l'acceptation sociale des réfugiés a été relevée avec des arguments tels que les "valeurs humanitaires", les "valeurs de l'UE", la "solidarité", et 2016, lorsque des arguments tels que "l'implication des réfugiés dans les taux de criminalité", les "problèmes de sécurité émergents", les "différences culturelles" ont été davantage utilisés pour limiter la mobilité des réfugiés, tout en plaçant le protocole d'accord du 18 mars 2016, qui a été accepté par la Turquie et l'UE, au centre de l'étude. Le sujet principal de cette étude est la manière dont la question a été traitée par les parlements des deux pays en 2015, lorsque la mobilité migratoire a eu lieu, un mois avant et un mois après l'accord du 18 mars 2016, qui a été accepté par l'UE et la Turquie pour empêcher la mobilité migratoire susmentionnée.

La principale source de données de cette étude est les procès-verbaux de la Grande Assemblée nationale turque et du Parlement allemand. Les comptes rendus des débats parlementaires des deux pays sont disponibles en ligne. L'analyse de l'évolution de la mobilité migratoire à travers les procès-verbaux parlementaires offre

aux chercheurs la possibilité d'obtenir des informations allant au-delà des données disponibles dans la presse écrite et les médias visuels, car il s'agit d'une question qui façonne les relations entre les États, entre les pays de l'UE, entre l'UE et les pays non membres de l'UE et même la politique intérieure de chaque pays.

Les comptes rendus parlementaires constituent des sources primaires et fondamentales pour les chercheurs qui souhaitent se faire une idée de l'évolution du processus législatif, des positions des partis politiques et des arguments des députés. D'autre part, lorsque les développements au sein de l'organe législatif sont considérés conjointement avec les développements sociaux, il devient plus facile d'analyser les liens et les parallèles entre les deux. La disponibilité de tous les procès-verbaux des débats parlementaires permet d'analyser périodiquement les continuités et les changements dans les politiques poursuivies par les partis politiques. Dans cette étude, les comptes rendus parlementaires sont analysés, codés et regroupés sous différentes rubriques à l'aide de MAXQDA, un programme de recherche de données qualitatives.

Bien qu'il existe des études qui se concentrent sur les développements centrés sur l'organe législatif de la mobilité migratoire en examinant les procès-verbaux parlementaires, il y a un manque de recherche comparative sur la façon dont la question est traitée dans les parlements de la Turquie et de l'Allemagne, qui sont les pays d'où provient la mobilité migratoire et vers lesquels elle est en grande partie dirigée. Les études portant sur la mobilité migratoire en Turquie se sont traditionnellement concentrées sur la migration de la main-d'œuvre de la Turquie vers l'Allemagne et sur la manière dont les relations Turquie-UE sont affectées par la mobilité migratoire. L'étude intitulée "Political Party Representation of Anti-Immigrant Attitudes : The Case of Turkey" (Balta, Elçi , & Deniz S., 2022) et "The Syrian refugee crisis through the lenses of Turkish political discourses : An analysis of deliberations in the Turkish Parliament" (Apaydın & Müftüler-Baç, 2022) peuvent être donnés comme exemples d'études récentes qui suivent la mobilité migratoire à travers les débats parlementaires. La contribution originale de cette thèse est une analyse comparative des débats sur la mobilité migratoire au Parlement turc et au Parlement allemand.

Au cours de l'été 2015, la migration des demandeurs d'asile syriens à travers la mer Égée vers la Grèce a constitué le plus grand mouvement migratoire de ces dernières années. Cette marche, qui a commencé en Turquie, s'est en grande partie terminée en Allemagne. Alors que la Turquie était le pays accueillant le plus grand nombre de demandeurs d'asile syriens, l'Allemagne est devenue le pays européen accueillant le plus grand nombre de demandeurs d'asile syriens à la suite du mouvement migratoire de 2015. Cet événement, qui a touché les deux pays de plein fouet, est devenu l'un des sujets de débat politique les plus fréquemment mis en avant dans l'opinion publique allemande et turque. Il s'est imposé comme un sujet largement couvert par les médias écrits et visuels, ainsi que par le monde universitaire, les marches de protestation et les débats parlementaires. Cette mobilité en provenance de Syrie, d'Afghanistan et d'autres pays a directement affecté la Turquie en tant que pays de transit, ainsi que les pays des Balkans, d'Europe centrale et occidentale vers lesquels la migration est dirigée. Cet impact a non seulement joué un rôle dans l'élaboration des relations bilatérales et unilatérales, mais a également touché une zone plus large avec l'implication d'acteurs supranationaux tels que l'UE, l'ONU et l'OTAN. En fait, cette mobilité migratoire a même conduit à l'érosion des positions données des acteurs dans les relations nationales et internationales.

Au cours de cette période, la mobilité migratoire est devenue l'un des principaux déterminants du cours des relations interétatiques et a fait l'objet de négociations de haut niveau sur la scène internationale. Tout en étant le témoin du remodelage de la politique intérieure et extérieure dans les pays touchés par la mobilité migratoire, celle-ci a produit des résultats qui ont affecté un large éventail de domaines, allant même jusqu'à affecter les résultats des élections générales dans certains pays comme l'Allemagne. En Allemagne, où les mouvements anti-immigrés ont gagné en force, l'AfD, un parti qui est apparu sur le devant de la scène avec des politiques d'extrême droite pour la première fois après la Seconde Guerre mondiale, est devenu le troisième parti lors des élections générales tenues en 2017 et a obtenu 94 sièges au parlement.

En 2015, les débats sur la mobilité des réfugiés au sein du parlement allemand ont été majoritairement favorables aux réfugiés. Tous les partis représentés au Bundestag ont généralement soutenu la politique de la porte ouverte du gouvernement allemand. Par rapport au Parlement allemand, les débats sur la mobilité des réfugiés à la Grande Assemblée nationale turque au cours de l'été 2015 ont été faibles en termes de quantité et de contenu, en raison de la période de turbulences que traversait la Turquie à l'époque. Entre le 7 juin 2015 et le 1er novembre 2015, date à laquelle des élections ont été organisées en Turquie, le chaos a régné. Lors des premières élections générales de 2015, aucun parti n'a accédé au pouvoir et aucun gouvernement de coalition n'a été formé. Entre les premières élections générales de 2015 et les deuxièmes élections générales du 1er novembre 2015, des centaines de personnes ont perdu la vie dans des attentats à la bombe. Au cours de cette période, le Parlement ne s'est réuni que neuf fois. En 2015, alors qu'en Allemagne, pays de destination de la mobilité des réfugiés, la question a été débattue sous divers aspects au parlement, elle a été moins discutée à la Grande Assemblée nationale turque, ce qui s'explique également par le chaos qui règne dans le pays.

Au Bundestag, les partenaires gouvernementaux CDU/CSU et SPD, tout en avançant des arguments parallèles en faveur de l'accueil des réfugiés en 2015, ont commencé à produire des arguments restrictifs avec le discours dominant créé parallèlement au changement de politique migratoire en 2016. En 2015, le discours dominant était que l'admission des réfugiés en Allemagne était une "question majeure".

À la suite de cette étude, il apparaît que les arguments en faveur de l'acceptation des réfugiés et ceux visant à réduire la mobilité des réfugiés existent toujours indépendamment les uns des autres, mais que les arguments pertinents sont parfois mis en avant ou retirés en fonction des politiques périodiques suivies. De plus, il a été observé que ces politiques opposées se chevauchent et que les politiques des partis varient parallèlement. Par exemple, pour justifier politiquement les changements d'attitude survenus en 2016, les politiques de sécurisation ont été mises en avant. La politique migratoire basée sur les droits de l'homme, qui avait été soulignée en 2015, a cédé la place en 2016 à une politique visant à renforcer

l'autorité de l'État en mettant en avant les problèmes de sécurité et en légitimant ainsi l'usage de la force.

Alors que le discours dominant sur la mobilité des réfugiés en Allemagne se forme de cette manière, un autre processus, doté de certaines caractéristiques comparables au discours dominant en Allemagne et d'autres découlant de ses propres dynamiques, a été vécu en Turquie. En 2015, dans le contexte de chaos mentionné ci-dessus, la mobilité des réfugiés n'a pas trouvé une place importante dans les débats parlementaires. Cependant, en 2016, ce sujet est resté plus intensément à l'ordre du jour. La mobilité des réfugiés a été placée dans un nouveau contexte au sein de la Grande Assemblée nationale de Turquie, similaire à celui de l'Allemagne. Il a été observé que, tout comme dans les débats au Parlement allemand, des discussions centrées sur la sécurité et la criminalité ont également eu lieu. Alors que les députés opposés à l'accord signé avec l'UE ont formulé diverses critiques, les débats sur la mobilité des réfugiés au sein de la Grande Assemblée nationale de Turquie ont été éclipsés par les événements politiques se déroulant dans le pays et ses environs. L'opposition a critiqué les relations que le gouvernement a établies avec l'UE au sujet des réfugiés, affirmant que la réputation internationale de la Turquie était devenue une monnaie d'échange en contrepartie des fonds fournis par l'UE.

La méthode d'analyse critique du discours a été employée pour examiner les débats parlementaires, constituant ainsi l'objet principal de cette recherche. Conçue par Teun van Dijk, un éminent théoricien de l'analyse critique du discours, cette méthode offre une série d'outils visant à étudier les attitudes des personnalités politiques, les disparités d'opinions politiques, ainsi que les évolutions politiques. Elle explore les pratiques subies par les groupes marginalisés tels que les individus de couleur, les étrangers, les immigrants et les réfugiés, la formation du discours prédominant, son influence sur les pratiques d'exclusion, l'établissement d'un discours autoritaire et le rôle joué par le discours dans l'édification et la préservation de l'ordre social. Une des conclusions les plus significatives de cette étude réside dans la constatation que l'approche envers la mobilité des immigrants évolue périodiquement, et que les besoins cycliques ainsi que le discours dominant influencent de manière décisive l'élaboration des politiques suivies. Qui plus est, il apparaît que lors de périodes de

"crise", le discours prééminent existant est remis en question et un nouveau discours adapté aux circonstances exceptionnelles est construit afin de guider l'orientation politique de la nouvelle ère. Il est notable que même les entités supranationales peuvent abandonner les valeurs fondatrices qui définissent leur identité propre. Ce phénomène illustre de manière tangible la possibilité que le processus judiciaire soit suspendu, que les instances législatives soient neutralisées et, par conséquent, que les processus et le fonctionnement démocratiques soient entravés.

Dans cette thèse, tout d'abord, un cadre général de l'étude a été établi dans l'introduction pour permettre au lecteur d'avoir une idée globale du travail. Pour rendre le sujet de l'examen plus compréhensible, des informations introductives sur la mobilité des migrations ont été fournies, présentant ainsi le cadre général de l'étude. Après avoir brièvement évoqué les raisons, les conséquences et la situation générale de la mobilité des migrations pendant la période de recherche, la méthodologie a été mise en avant.

Dans le deuxième chapitre, les régimes migratoires de la Turquie et de l'UE ont été abordés, en mentionnant les développements survenus dans ce domaine. Après avoir discuté du processus menant à l'accord signé entre la Turquie et l'UE, les politiques de sécurisation suivies par l'UE pour arrêter la mobilité des migrations ont été soulignées.

Le troisième chapitre traite des partis politiques en Turquie et en Allemagne ainsi que de leurs approches des politiques migratoires, et dans la sous-section suivante, les débats sur la mobilité des migrations au Parlement allemand et à la Grande Assemblée nationale de Turquie en 2015 ont été discutés sous différents titres.

Dans le quatrième chapitre, les discussions dans les parlements des deux pays concernant l'accord adopté le 18 mars 2016, durant la période d'un mois avant et un mois après l'accord, ont été examinées de la même manière sous différents sous-titres. Dans la conclusion, les résultats ont été présentés et les débats dans les parlements des deux pays ont été évalués de manière comparative.

ABSTRACT

The aim of this thesis is to analyse the nature of the debates on migration mobility in the German Parliament and the Turkish Grand National Assembly in the specified months of 2015 and 2016 within the framework of Critical Discourse Analysis. For this purpose, the parliamentary minutes of both countries are used as a data source. The attitudes of political parties and MPs in the Turkish Grand National Assembly and the German Parliament and their views on refugee mobility, the arguments used by political parties while expressing their views have been examined from a critical perspective within the framework of the possibilities offered by the Critical Discourse Analysis method. This study examines the continuities and ruptures between 2015, when the bar of social acceptance towards refugees was raised with arguments such as 'humanitarian values', 'EU values', 'solidarity', and 2016, when arguments such as 'refugees' involvement in crime rates', 'emerging security problems', 'cultural differences' were used more to limit refugee mobility, while placing the Memorandum of Understanding dated 18 March 2016, which was accepted by Turkey and the EU, at the centre of the study. The main subject of this study is how the issue was handled in the parliaments of both countries in 2015 when the migration mobility took place, one month before and one month after the agreement of 18 March 2016, which was accepted by the EU and Turkey to prevent the mentioned migration mobility.

The main data source of this study are the minutes of the Turkish Grand National Assembly and the German Parliament. The minutes of the parliamentary debates of both countries are available online. Analysing the course of migration mobility through parliamentary minutes offers researchers the opportunity to obtain information beyond the data available through print and visual media as an issue that

shapes the relations between states, between EU countries, between the EU and non-EU countries and even the domestic politics of individual countries.

Parliamentary minutes constitute the primary and fundamental sources for researchers who want to gain insight into the developments in the law-making process, political party positions and the arguments of MPs. On the other hand, when developments in the legislative body are considered together with social developments, it becomes easier to analyse the links and parallels between the two. The availability of all the minutes of parliamentary debates enables the periodical analysis of the continuities and changes in the policies pursued by political parties. In this study, parliamentary minutes have been analysed, coded and grouped under various headings using MAXQDA, a qualitative data research programme.

Although there are studies that focus on the legislative body-centred developments on migration mobility by examining parliamentary minutes, there is a lack of comparative research on how the issue is handled in the parliaments of Turkey and Germany, which are the countries from which migration mobility originates and to which it is largely directed. Studies focusing on migration mobility in Turkey have traditionally focused on labour migration from Turkey to Germany and how Turkey-EU relations are affected by migration mobility. The study titled "Political Party Representation of Anti-Immigrant Attitudes: The Case of Turkey" (Balta, Elçi , & Deniz S., 2022) and "The Syrian refugee crisis through the lenses of Turkish political discourses: An analysis of deliberations in the Turkish Parliament" (Apaydın & Müftüler-Baç, 2022) can be given as examples of recent studies that monitor migration mobility through parliamentary debates. The original contribution of this thesis will be a comparative analysis of the debates on migration mobility in the Turkish Parliament and the German Parliament.

In the summer of 2015, the migration of Syrian asylum seekers across the Aegean Sea to Greece constituted the largest migration movement of recent years. This march, which started in Turkey, largely ended in Germany. While Turkey was the country hosting the largest number of Syrian asylum seekers, Germany became the European country with the largest number of Syrian asylum seekers as a result of the

migration movement in 2015. This event, which affected both countries intensely, has become one of the most frequently emphasised topics of political debates in German and Turkish public opinion. It has come to the forefront as an issue that has been widely covered in the written and visual media as well as in academia, protest marches and parliamentary debates. This mobility originating from Syria, Afghanistan and other countries has directly affected Turkey as a transit country as well as the Balkan, Central and Western European countries to which migration is directed. This impact not only played a role in shaping bilateral and unilateral relations, but also affected a wider area with the involvement of supranational actors such as the EU, the UN and NATO. In fact, this migration mobility even caused the erosion of the given positions of actors in national and international relations.

In this process, cooperation and conflicts of interest between supranational actors and states have been witnessed. Migration mobility, which affects the domestic politics of countries as well as international balances, has made international issues the subject of local politics, while domestic-local political issues related to migration have also become the subject of international politics. In fact, the agreement signed between Turkey and the EU on 18 March 2016 stood out as an example of the intertwined demands of local and supranational political actors and the granting of concessions based on conditionality and dependency. EU member states, on the other hand, had difficulty in adopting a common position during this period, even though they had been working towards developing a common migration policy. As a result, individual countries took the initiative to implement their own policies within their own borders. In this period, Germany and Austria implemented an open door policy for a while and accepted refugees following the Balkan route. Border controls were tightened from time to time and a controlled border policy was followed in the form of tightening and loosening periodically.

In 2015, the debates on refugee mobility in the German parliament were overwhelmingly in favor of refugees. All parties represented in the Bundestag generally supported the open-door policy of the German government. Compared to the German Parliament, the debates on refugee mobility in the Turkish Grand National Assembly in the summer of 2015 were weak in terms of both quantity and

content due to the turbulent period Turkey was going through at the time. During the period between 7 June 2015 and 1 November 2015, when elections were held in Turkey, chaos prevailed. In the first general election held in 2015, no single party came to power and no coalition government was formed. Between the first general election in 2015 and the second general election on 1 November 2015, hundreds of people lost their lives in bombings. During this period, the Parliament met only nine times. In 2015, while in Germany, the destination country of the refugee movement, the issue was discussed in parliament in various aspects, it was discussed less in the Turkish Grand National Assembly, which is also due to the chaos in the country.

In the German Parliament, Bundestag, while the government partners CDU/CSU and SPD put forward parallel arguments for accepting refugees in 2015, they started to produce restrictive arguments with the dominant discourse created in parallel with the changed migration policy in 2016. In 2015, the dominant discourse supported the acceptance of refugees to Germany with arguments such as 'we can succeed', 'EU values', 'right to protection', while in 2016, it is seen that the dominant discourse was determined by the topics such as 'economic migrants', 'crime rates', 'Germany's bearing the burden of refugees alone', 'security problems', 'Islamist terrorism'.

As a result of this study, it is revealed that the arguments in favor of accepting refugees and the arguments in favor of reducing refugee mobility have existed independently of each other in every time period, but that these arguments have been brought forward or withdrawn from time to time in line with the periodic policy pursued. Moreover, it has been observed that the aforementioned contradictory policies are intertwined and the party policies are differentiated accordingly. For example, in 2016, securitization policies were emphasized in order to politically justify the changes in attitudes. In 2016, the human rights-based migration policy, which was emphasized in 2015, was replaced by a policy of strengthening the state authority as a center of legitimate violence by highlighting security problems.

While the dominant discourse on refugee mobility in Germany was shaped in this manner, Turkey has experienced a different process, which can be compared with the dominant discourse in Germany in some aspects, but which also has its own unique

characteristics stemming from its own dynamics. In 2015, refugee mobility, which did not find a place in the parliamentary debates in the chaotic environment mentioned above, remained on the agenda more intensely in 2016. As in Germany, migration mobility was placed in a new context in the Turkish Grand National Assembly. Similar to the debates in the German Parliament, security-centered and crime-focused debates were also observed. While opposition MPs criticized the agreement signed with the EU, the debates on the refugee movement in the Turkish Grand National Assembly were overshadowed by the political events in and around the country. The opposition criticized the government's relationship with the EU over asylum seekers, claiming that Turkey's international reputation was being bargained in exchange for the funds to be provided by the EU.

Critical discourse analysis method was used to analyse the parliamentary debates, which is the main subject of this research. The method developed by Teun van Dijk, one of the theorists of critical discourse analysis, offers various tools to analyse the attitudes of politicians, differences in political views and policy changes. ESA analyses the practices that marginalised groups such as blacks, foreigners, immigrants and refugees are exposed to, the formation of the dominant discourse, its impact on the practices of exclusion, the construction of authoritarian discourse and the role discourse plays in the construction and maintenance of social order.

One of the most important findings of this study is the conclusion that the attitude towards migrant mobility is shaped periodically, and that periodic needs and the dominant discourse are decisive in the formation of the policies followed. In addition to this, it is revealed that in times of 'crisis' the given dominant discourse is invalidated and a new dominant discourse is constructed in accordance with the extraordinary conditions in order to shape the policy of the new period. It is observed that even supranational structures can abandon the values they used to construct their own identities. It is revealed to what extent it is possible to suspend the legal process, to disable the legislative bodies, and thus to eliminate democratic processes and functioning.

In this thesis, firstly, the general framework of the study is drawn in order to enable the reader to get a general idea about the study under the introduction section.

Firstly, in order to make the subject of the study more understandable, the general framework of the study is presented by giving introductory information about migration mobility. After briefly mentioning the causes and consequences of migration mobility and the general situation in the time period that is the subject of the research, the methodology is emphasised. In the second part, the migration regimes of Turkey and the EU are discussed and the developments in this regard are mentioned. After mentioning the process leading to the agreement signed between Turkey and the EU, the securitisation policies pursued by the EU to stop migration mobility are discussed. In the third section, political parties in Turkey and Germany and their approaches to migration policies are mentioned, and in the following subsection, the nature of the debates on migration mobility in the German Parliament and the Turkish Grand National Assembly in 2015 are discussed under various headings. In the fourth section, the debates on the agreement in the parliaments of both countries in the period between one month before and one month after the agreement adopted on 18 March 2016 are also analysed under various subheadings. In the conclusion, the findings are presented and the debates in the parliaments of the two countries are evaluated comparatively.

ÖZET

Bu tezin amacı Almanya Parlamentosu ve TBMM’de 2015 ve 2016 yıllarının belirlenen aylarında göç hareketliliği üzerine yapılan tartışmaların niteliğini Eleştirel Söylem Analizi çerçevesinden incelemektir. Bu amaçla veri kaynağı olarak her iki ülkenin meclis tutanakları kullanılmıştır. TBMM ve Almanya Parlamentosunda siyasi partilerin ve milletvekillerinin tutumları ve mülteci hareketliliğine bakışları, siyasi partilerin görüşlerini dile getirirken kullandıkları argümanlar, Eleştirel Söylem Analizi yönteminin sunduğu olanaklar çerçevesinde eleştirel bir perspektiften ele alınmıştır. Bu çalışma ‘insani değerler’, ‘AB’nin değerleri’, ‘dayanışma’ gibi argümanlarla mültecilere karşı toplumsal kabul çıtasının yükseltildiği 2015 yılı ile ‘mültecilerin suça karışma oranları’, ‘ortaya çıkan güvenlik sorunu’, ‘kültürel farklılıklar’ gibi argümanların mülteci hareketliliğini sınırlandırmak için daha fazla kullanıldığı 2016 yılı arasındaki süreklilikleri ve kopuşu incelerken, Türkiye ve AB tarafından kabul edilen 18 Mart 2016 tarihli Mutabakatı da çalışmanın merkezine yerleştirmektedir. Bahsi edilen göç hareketliliğinin önüne geçmek için AB ve Türkiye tarafından kabul edilen -hukuki niteliği sorunlu- 18 Mart 2016 tarihli mutabakatın bir ay öncesi ve bir ay sonrası ile göç hareketliliğinin gerçekleştiği 2015 yılında her iki ülkenin meclislerinde konunun nasıl ele alındığı bu çalışmanın ana konusunu oluşturmaktadır.

Bu çalışmanın temel veri kaynağı TBMM ve Almanya Parlamentosunun tutanaklarıdır. Her iki ülkenin meclis görüşmelerinin tutanakları internet aracılığıyla erişilebilir durumdadır. Göç hareketliliğinin seyrini meclis tutanakları üzerinden incelemek; devletlerarası, AB ülkeleri arası ve AB ile AB üyesi olmayan ülkeler arasındaki ilişkileri ve tekil ülkelerin iç siyasetini dahi şekillendiren bir konu olarak

araştırmacılara yazılı ve görsel basın yolu ile ulaşılabilen verilerin ötesinde bilgi edinme imkânı sunmaktadır.

Meclis tutanakları; yasa yapımı sürecindeki gelişmelere, siyasi parti pozisyonlarına, milletvekillerinin argümanlarına dair fikir edinmek isteyen araştırmacılar için birincil ve temel kaynakları oluşturmaktadır. Diğer taraftan yasama organındaki gelişmeler toplumsal gelişmeler ile birlikte düşünüldüğünde her ikisi arasındaki bağın ve paralelliklerin analiz edilebilmesi kolaylaşmaktadır. Meclis tartışmalarını içeren bütün tutanakların ulaşılabilir olması siyasi partilerin izledikleri politikadaki sürekliliklerin ve değişikliklerin dönemsel olarak incelenmesine imkân sağlamaktadır. Bu çalışmada meclis tutanakları bir nitel veri araştırma programı olan MAXQDA ile incelenmiş ve kodlanarak çeşitli başlıklar altında gruplanmıştır.

Her ne kadar meclis tutanaklarını inceleyerek göç hareketliliğine dair yasama organı merkezli gelişmeleri merkezine alan çalışmalar mevcutsa da göç hareketliliğinin kaynaklandığı ve büyük oranda yöneldiği ülkeler olan Türkiye ve Almanya meclislerinde konunun nasıl ele alındığını karşılaştırmalı olarak ele alan araştırmalar konusunda eksiklikler vardır. Türkiye’de göç hareketliliğini merkeze alan çalışmalar geleneksel olarak Türkiye’den Almanya’ya gerçekleşen işçi göçü ve Türkiye-AB ilişkilerinin göç hareketliliğinden nasıl etkilendiği etrafında yoğunlaşan çalışmalar olmuştur. “Göçmen Karşıtı Tutumların Siyasi Parti Temsili: Türkiye Örneği” (Balta, Elçi , & Deniz S., Göçmen karşıtı tutumların siyasi parti temsili: Türkiye örneği, 2022) isimli çalışma ile “The Syrian refugee crisis through the lenses of Turkish political discourses: An analysis of deliberations in the Turkish Parliament” (Apaydın & Müftüler-Baç, The Syrian refugee crisis through the lenses of Turkish political discourses: An analysis of deliberations in the Turkish Parliament, 2022) gibi çalışmalar göç hareketliliğinin meclis tartışmaları üzerinden izleyen yeni çalışmalara örnek olarak verilebilir. Bu tez çalışmasının özgün katkısı ise TBMM ve Almanya Parlamentosunda göç hareketliliği hakkında yapılan tartışmaların karşılaştırmalı bir incelemesinin yapılmasıdır.

2015 yılının yaz aylarında Suriyeli sığınmacıların Ege Denizi üzerinden Yunanistan topraklarına geçişi son yılların en büyük göç hareketliliğini oluşturdu. Türkiye’den başlayan bu yürüyüş, büyük oranda Almanya’da son buldu. Türkiye en fazla Suriyeli sığınmacıya ev sahipliği yapan ülke konumundayken, 2015 yılındaki göç hareketliliğinin sonucu olarak Almanya en fazla Suriyeli sığınmacının ulaştığı Avrupa ülkesi haline geldi. Her iki ülkenin yoğun olarak etkilendiği bu olay, Almanya ve Türkiye kamuoyunda politik tartışmaların üzerinde sıklıkla durulan konuları arasına girdi. Yazılı ve görsel medyada olduğu kadar akademide, protesto yürüyüşlerinde ve meclis tartışmalarında çokça işlenen bir konu olarak öne çıktı. Suriye, Afganistan ve diğer ülkelerden kaynaklanan bu hareketlilik, bahsi geçen ülkeleri etkilediği kadar transit bir ülke konumunda olan Türkiye’yi ve göçün yöneldiği Balkan, Orta ve Batı Avrupa ülkelerini de doğrudan etkiledi. Bu etki, ikili ve tek taraflı ilişkilerin şekillenmesinde rol oynadığı gibi AB, BM ve NATO gibi ulusüstü aktörlerin de dahil olmasıyla daha geniş bir alanı etkisi altına aldı. Öyle ki, bu göç hareketliliği ulusal ve uluslararası ilişkilerde aktörlerin verili pozisyonlarının aşınmasına dahi sebep oldu.

Bu dönemde göç hareketliliği devletler arası ilişkilerin seyrinin ana belirleyicilerinden biri haline gelerek uluslararası alanda üst düzey müzakerelerin konusu haline geldi. Göç hareketliliğinden etkilenen ülkelerde iç ve dış siyasetin yeniden şekillenmesine tanıklık edilirken, göç hareketliliği, Almanya gibi kimi ülkelerde genel seçimlerin sonuçlarına dahi etki edecek kadar geniş bir alanı etkileyen sonuçlar üretti. Göçmen karşıtı hareketlerin güçlendiği Almanya’da İkinci Dünya Savaşı sonrasında ilk kez aşırı sağ politikalar ile öne çıkan bir parti olan AfD, 2017 yılında yapılan genel seçimlerde 3’üncü parti oldu ve parlamentoda 94 sandalye elde etti.

Bu süreçte ulus üstü aktörler ile devletlerin iş birliklerine ve çıkar çatışmalarına tanık olundu. Ülkelerin iç siyasetini olduğu kadar uluslararası dengeleri de etkileyen göç hareketliliği; uluslararası meseleleri yerel siyasetin konusu haline getirirken, göç ile ilişkili iç-yerel siyasi meseleler de uluslararası siyasetin konusu haline geldi. Öyle ki, Türkiye ile AB arasında imzalanan 18 Mart 2016 tarihli mutabakat, yerel ve ulusüstü siyasi aktörlerin iç içe geçen taleplerine, koşulluluk ve

bağımlılık temelli imtiyazlar tanınmasına örnek teşkil eden bir anlaşma olma özelliği ile öne çıktı. AB üyesi ülkeler ise -her ne kadar ortak bir göç politikası geliştirme yönünde çalışmalar yürütmüş olsalar da- bu dönemde ortak bir tutum almakta zorlandılar. Bunun sonucunda tekil ülkeler inisiyatif alarak kendi sınırları içerisinde kendi politikalarını uygulama yoluna gittiler. Bu dönemde Almanya ve Avusturya bir süre açık kapı politikası uyguladı ve Balkan rotasını takip eden mültecileri kabul etti. Sınır kontrolleri zaman zaman sıkılaştırıldı ve dönemsel olarak sıkılaştırma ve gevşetme biçiminde kontrollü bir sınır politikası izlendi.

2015 yılında Almanya Parlamentosunda mülteci hareketliliği hakkında yapılan tartışmalar yoğunlukla mülteciler lehine gelişti. Bundestag'da temsil edilen tüm partiler Almanya hükümetinin uyguladığı açık kapı politikasını genel anlamda desteklediler. TBMM'de ise, 2015 yılı yaz aylarında mülteci hareketliliği üzerine yapılan tartışmalar Almanya Parlamentosu ile kıyaslandığında, o dönem Türkiye'nin içinde bulunduğu çalkantılı dönem nedeniyle hem nicel açıdan hem de içerik açısından zayıf kalmaktadır. Bu dönemde Türkiye'de seçimlerin yapıldığı 7 Haziran 2015 ile 1 Kasım 2015 arasında kaos hâkim olurken 2015 yılında gerçekleşen ilk genel seçimde hiçbir parti tek başına iktidar olamamış, koalisyon hükümeti de kurulamamıştır. 2015 yılının ilk genel seçimi ile ikinci genel seçim olan 1 Kasım 2015 tarihi arasında bombalama olaylarında yüzlerce insan hayatını kaybetmiştir. Bu süre zarfında TBMM yalnız dokuz kez toplanmıştır. 2015 yılında mülteci hareketliliğinin varış ülkesi olan Almanya'da parlamentoda konu çeşitli yönleriyle ele alınırken, TBMM'de daha az tartışılmasının sebepleri arasında ülke içinde yaşanan kaosu da etkisi vardır.

Almanya Parlamentosu Bundestag'da, hükümet ortağı CDU/CSU ve SPD 2015 yılında mültecileri kabul etmeye yönelik birbirine paralel argümanlar ileri sürerken, 2016 yılında değiştirilen göç politikasına paralel olarak oluşturulan hâkim söylem ile kısıtlayıcı argümanlar üretmeye başlamışlardır. 2015 yılında hâkim söylem, mültecilerin Almanya'ya kabulünü 'başarabiliriz', 'AB değerleri', 'korunma hakkı' gibi argümanlarla desteklerken, 2016 yılında ise 'ekonomik göçmen', 'suç oranları', 'Almanya'nın mülteci yükünü tek başına üstlenmesi', 'güvenlik problemleri', 'İslamcı terör' gibi başlıkların hâkim söylemi belirlediği görülmektedir

Bu çalışmanın sonucunda, mültecilerin kabul edilmesini destekleyen argümanlar ile mülteci hareketliliğini azaltmak amacıyla kurulan argümanların birbirinden bağımsız olarak her zaman diliminde var olduğu, ancak izlenen dönemsel politika doğrultusunda ilgili argümanların zaman zaman öne çıkarıldığı veya geri çekildiği ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, bahsi edilen birbirine zıt politikaların iç içe geçtiği ve parti politikalarının da buna paralel olarak farklılaştığı gözlemlenmiştir. Örneğin, 2016 yılında meydana gelen tutum değişikliklerini siyaseten temellendirebilmek için güvenlikleştirme politikaları öne çıkarılmıştır. 2015 yılında üzerinde durulan insan hakları temelli göç politikası, kendisini, 2016 yılında güvenlik sorunlarının öne çıkarılarak bir meşru şiddet merkezi olarak devlet otoritesinin güçlendirilmesi siyasetine bırakmıştır.

Almanya’da mülteci hareketliliği konusundaki hâkim söylem bu minvalde şekillenirken, Türkiye’de ise kimi özellikleri ile Almanya hâkim söylemi ile kıyaslanabilen, kimi özellikleri ile de kendi dinamiklerinden kaynaklanan özgünlükler barındıran başka bir süreç yaşanmıştır. 2015 yılında yukarıda bahsi edilen kaos ortamında meclis tartışmalarında kendisine fazla yer bulamayan mülteci hareketliliği, 2016 yılına gelindiğinde daha yoğun bir şekilde gündemde kalmıştır. Göç hareketliliği, TBMM’de Almanya’da olduğu gibi yeni bir bağlama oturtulmuştur. Almanya Parlamentosunda vuku bulan tartışmalara benzer biçimde, güvenlik merkezli ve suç odaklı tartışmaların da yaşandığı gözlemlenmiştir. AB ile imzalanan mutabakata muhalif milletvekilleri çeşitli eleştiriler getirirken, sığınmacı hareketliliği üzerine TBMM’de gerçekleşen tartışmalar, ülke içinde ve yakın çevresinde gelişen siyasi olayların gölgesinde kalmıştır. Muhalefet, hükümetin sığınmacılar üzerinden AB ile girdiği ilişkiyi eleştirmiş; Türkiye’nin uluslararası itibarının AB’nin sağlayacağı fon karşılığında pazarlık konusu edildiği iddiasında bulunmuştur.

Bu araştırmanın ana konusu olan meclis tartışmalarının analizi için eleştirel söylem analizi yönteminden faydalanılmıştır. Eleştirel söylem analizinin teorisyenlerinden biri olan Teun van Dijk’in geliştirdiği yöntem, politikacıların tutumunu, politik görüş farklılıklarını ve politika değişikliklerini analiz edebilmek için çeşitli araçlar sunmaktadır. ESA; siyahiler, yabancılar, göçmenler, mülteciler

gibi dışlanan grupların maruz kaldıkları pratikleri, hâkim söylemin oluşumunu, dışlanma pratiklerine etkisini, otoriter söylemin kurulumunu ve söylemin toplumsal düzenin inşasında ve korunmasında oynadığı rolü inceler.

Bu çalışmanın en önemli bulgularından biri göçmen hareketliliğine karşı tavrın dönemsel olarak şekillen(diril)diği, dönemsel ihtiyaçların ve hâkim söylemin izlenen politikaların oluşumunda belirleyici olduğu çıkarımıdır. Buna ek olarak ‘kriz’ anlarında verili hâkim söylemin geçersizleştirildiği ve yeni dönemin politikasına yön verebilmek için olağandışı koşullara uygun yeni bir hâkim söylemin inşa edildiği ortaya çıkmaktadır. Ulusüstü yapıların dahi kendi kimliklerini inşa etmekte kullandıkları değerleri terk edebildikleri görülmektedir. Hukuki işleyişin askıya alındığı, yasama organlarının devre dışı bırakılabildiği, dolayısıyla demokratik süreçlerin ve işleyişin ortadan kaldırılmasının ne derece mümkün olabildiği açığa çıkmaktadır.

Bu tezde öncelikle giriş bölümü altında okuyucunun çalışma hakkında genel bir fikir edinebilmesini sağlamak için çalışmanın genel çerçevesi çizilmiştir. Öncelikle inceleme konusunu daha anlaşılır kılabilmek için göç hareketliliği hakkında giriş mahiyetinde bilgiler verilerek çalışmanın genel çerçevesi sunulmuştur. Göç hareketliliğinin nedenleri, sonuçları ve araştırma konusu olan zaman dilimindeki genel durum hakkında kısaca bahsedildikten sonra metodoloji üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde Türkiye ve AB’nin göç rejimleri ele alınarak bu konuda yaşanan gelişmelerden bahsedilmiştir. Türkiye ile AB arasında imzalanan mutabakata giden süreçten bahsedildikten sonra AB’nin göç hareketliliğini durdurmak üzere izlediği güvenlikleştirme politikaları üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölümde Türkiye ve Almanya’daki siyasi partilerden ve onların göç politikalarına yaklaşımlarından bahsedilmiş ve takip eden alt bölümde 2015 yılında Almanya Parlamentosunda ve TBMM’de göç hareketliliği üzerine yapılan tartışmaların niteliği çeşitli başlıklar altında tartışılmıştır. Dördüncü bölümde ise 18 Mart 2016 tarihinde kabul edilen mutabakatın bir ay öncesi ve bir ay sonrası arasındaki zaman diliminde mutabakata dair her iki ülke meclislerinde yapılan tartışmalar aynı şekilde çeşitli alt başlıklar altında incelenmiştir. Sonuç bölümünde, bulgular sunulmuş ve iki ülke parlamentolarındaki tartışmalar karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir.

GİRİŞ

Uzun yıllar boyunca yurt dışında yaşamış olmanın etkisiyle kimlik, aidiyet, yabancılık, mültecilik, sınıflandırılmış etnisiteler, bizlik ve ötekilik bilinci gibi kavramların gündelik hayattaki ve siyasetteki yansımalarına ilgi duydum. Avrupa ülkelerinde tarihi uzun yıllara dayanan göç hareketliliği ülke gündemlerinin önemli başlıklarından biri olarak siyasi tartışmalara konu olurken, Türkiye’de henüz tam anlamıyla kamuoyunun gündeminde kendine yer bulamamış ve üzerinde fazlaca durulmayan önemsiz bir konu olarak görülmekteydi. Öyle ki, göç hareketliliği konusunda yasalar güncel olmamakla birlikte konu iktisadi, demografik, sosyolojik etkileri ile birlikte değerlendirilmekten uzak, polisiye bir vaka olarak görülmekteydi. 2015 yılında yaşanan yoğun hareketlilik İkinci Dünya Savaşı sonrası meydana gelen en büyük göç hareketliliklerinden biri olarak anıldı ve Türkiye’de de tabloyu değiştirdi.

Göç hareketliliğinin Türkiye’den başlayarak çoğunlukla Almanya’da son bulması Türkiye ve Almanya merkezli karşılaştırmalı bir çalışma yapmanın anlamlı ve önemli olacağını gösteriyordu. İzleyen zaman sürecinde Türkiye-AB Mutabakatını merkeze alan, her iki ülke meclislerinde göç hareketliliği üzerine yapılan tartışmaların karşılaştırmalı inceleneceği bir tez çalışması üzerinde karar kıldık. Bu çalışmayı ise Eleştirel Söylem Analizinin (ESA) sunduğu olanaklar çerçevesinde eleştirel bir perspektiften yapmanın çalışmanın karakterine daha uygun olacağı anlaşıldı. ESA çalışan araştırmacılar arasında, Hollandalı akademisyen Teun Van Dijk’in katkıları ile gelişen yöntem göç politikasındaki değişikliklerin, sürekliliklerin, perspektif ve fikir farklılıklarının ortaya çıkarılabilmesi açısından sunduğu olanaklar ile bu çalışmada kullanılmaya elverişli bir araç olarak ortaya çıkmış oldu.

Ülkelerin iç siyasetini etkileyebildiği kadar uluslararası siyasete olan etkileri ile de göç hareketliliği tarihsel önemini günümüzde de korumaktadır. Tarihsel süreç içinde göç hareketliliği ile kurulan ülkeler olduğu gibi ulus-devletlerin ortaya çıkışları da işgaller, sürgün ve genel olarak yerinden edilme sonucunda ortaya çıkan/çıkarılan göç hareketliliklerinin sonucu olarak meydana gelmiştir. Dünya savaşları döneminde birçok halk yerinden edilmiş, İkinci Dünya Savaşı sonrasında ise bölgesel nitelikli savaşlar ve krizler göç hareketliliklerine sebep olmuştur. Son yılların en kitlesel göç hareketliliklerinden biri de Türkiye’de ikamet eden Suriyeli sığınmacıların çoğunluğunu oluşturduğu Türkiye üzerinden AB ülkelerine yapılan göç olmuştur. En yoğun anları 2015 yılının yaz aylarına denk gelen göç hareketliliği, kitlesel varış ülkesi olan Almanya’da uzun süre kamuoyunun gündeminde kalmış, yazılı-görsel basında olduğu kadar parlamento tartışmalarında da kendisine geniş yer edinmiştir. Bu zaman zarfında birçok STK ve gönüllü Almanya’ya varan mültecilere destek olabilmek için çeşitli aktiviteler düzenlerken, mülteci karşıtı kesimler protesto yürüyüşleri organize etmişlerdir. 2015 yılında Almanya’da hâkim söylem hükümetin mültecileri kabul etmeye yönelik politikası, işveren sendikalarının ve sanayicilerin işçi açığını kapatabilmek için ek nüfusa ihtiyaç duyması ve STK’lar ile gönüllülerin çalışmalarının da etkisiyle mülteciler lehine gelişmiştir. Bu dönemde Almanya’da İkinci Dünya Savaşı sonrası yaşanan en yoğun göç hareketliliği gerçekleşmiş, iktidarın ürettiği hâkim söylemin desteği ile genel anlamda sorunsuz bir süreç yaşanmıştır. Buna karşın bir süre sonra hâkim söylem; Almanya’nın ev sahipliği yapabileceği göçmen sayısına ulaşıldığı, yerel yönetimlerin mülteci hareketliliğini yönetme konusunda yetersiz kaldığı, toplumda mülteci karşıtı tepkilerin yükseldiği ve kimi kriminal olayların öne çıkarılarak argümanlaştırıldığı mülteci hareketliliği karşıtı bir sürece evrilmiştir. 2015 yılının mülteci yanlısı göç politikaları ile 2016 yılının göç hareketliliğini sınırlamayı amaçlayan göç politikalarının değişimi ve bu değişime etki eden süreçlerin bütünü Almanya Parlamentosunda gerçekleşen tartışmaları üzerinden incelemek ve göçün kaynak ülkesi olan Türkiye Parlamentosu ile yapılacak karşılaştırmalı bir araştırma bu çalışmanın ana konusunu oluşturmaktadır.

Türkiye 2015 yılının yaz aylarında oluşan göç hareketliliğinin (ikincil) kaynak ülkesi, Almanya ise bu hareketliliğin büyük oranda varış ülkesi olduğundan

bu iki ülkenin seçilmesi 2015 yılındaki göç hareketliliğinin kendisini ve sonrasını anlamak açısından elverişli olanaklar sunmaktadır.

Her iki ülkenin parlamentolarında mülteci hareketliliği üzerine yapılan tartışmalara katılan milletvekillerinin söylemlerinde hakim söylemin kendisini, hakim söylemde meydana gelen değişiklikleri ve buna paralel olarak yürütülen politika değişikliklerini, iki ülkede mülteci hareketliliğinin politika yapımına etkisini, uluslararası ilişkileri nasıl etkilediğini, kimlik oluşumuna etkilerini, yol açtığı çeşitli toplumsal sorunları, göç hareketliliğinin birlikte getirdiği ve ev sahibi topluma olan etkilerini kronolojik bir şekilde takip etmek mümkündür. Parlamentolarda yapılan tartışmalar tutanaklar ile kayıt altına alınmakta ve her iki parlamentonun internet sitelerinde ulaşılabilir durumdadır. Almanya Parlamentosunun tutanakları www.bundestag.de ve TBMM tutanakları www.tbmm.gov.tr adresinde erişime açıktır.

Elde edilen tutanaklar Maxqda nitel araştırma programı vasıtasıyla bir araya getirilmiş, ‘mülteci’, ‘sığınmacı’, ‘Suriyeli’, ‘güvenlik’, ‘göç’ benzeri başlıklar altında toplanmış ve içeriklerine göre kodlanmıştır. Böylece tartışma alanlarını çeşitli başlıklar altında toplamak mümkün olmuştur.

Tartışma konularının incelenmesinde eleştirel söylem analizinin geliştiricilerinden Ruth Wodak, Norman Fairclough ve Teun Van Dijk’ten yararlanılmıştır. Sosyo-kognitif analiz yöntemi (socio-cognitive analysis), bağlam analizi (context analysis), düşünsel modeller analizi (mental models) çalışmaları ile 2015 ve 2016 yılları arasındaki değişiklikleri ve süreklilikleri anlamak açısından imkanlar sunan Teun Van Dijk’in izlediği eleştirel söylem analizi yöntemi ağırlıklı olarak uygulanmaya çalışılmıştır.

Siyasi tartışmaları biçimlendirişi, tekil ülkelerin iç siyasetlerini olduğu kadar uluslararası ilişkilere de olan etkisi ve özel olarak Türkiye ile AB arasındaki ilişkileri başka bir düzleme taşımış olması ile son yılların en kitlesel göç hareketi gittikçe artan oranda akademik ilgiyi üzerine çekmektedir. Bu çalışmanın bu konu hakkında giderek artan sayıda çalışmaya katacağı özgün katkı ise göç hareketliliğinin parlamentolarda ele alınış biçimini Almanya ve Türkiye üzerinden incelemesi olacaktır.

Mevcut Literatür Üzerine

Dilbiliminin siyasi söylem araştırmalarına dahil olması zamansal olarak 20'inci yüzyılın son çeyreğine rastlamaktadır. Her ne kadar 2015 yılında yaşanan göç hareketliliğini Türkiye ve Almanya Parlamentosu tutanakları üzerinden karşılaştırmalı olarak inceleyen başka bir çalışmaya rastlanmasa da kesişim noktaları itibarıyla bu çalışmanın konusu ile ilişkilendirilebilecek çalışmalar mevcuttur. Dil ve politika ilişkisine dair zengin bir literatür özellikle 1990'lı yıllarda gelişmeye başladı. John Wilson'un (1990) *Politically Speaking: The Pragmatic Analysis of Political Language* isimli dil, politik pragmatizm, politik söylemde zamir ve metafor kullanımını incelediği çalışması ile Hodge ve Kress'in (1993) *Language as Ideology* isimli çalışması dil çalışmaları ile siyasi söylem ilişkilerini ve dili bir ideoloji üretim aracı olarak tanımlayan çalışmalara örnektir. Editörleri arasında ESA'nın önde gelen araştırmacılarından biri olan Ruth Wodak'ın da bulunduğu aidiyet, ayrımcılık ve kimlik üzerine yoğunlaşan bir derleme kitap olan *Identity, Belonging and Migration* (Strah, ve diğerleri, 2008); ulusal kimliğin söylemsel inşasının incelendiği *The Discursive Construction of National Identity* (Wodak, De Cillia, Reisigl, & Liebhart, 2008); siyasal söylemin yazılı ve sözlü biçimlerinin analiz edildiği *Politics as Text and Talk: Analytic Approaches to Political Discourse* (Schaeffner, ve diğerleri, 2002) bu tezin inceleme alanı ile kesişen çalışmalara örnek teşkil etmektedir.

Teun Van Dijk'in (2000a) kaleme almış olduğu eleştirel söylem analizi çalışmalarının temel metinlerinden olan *On the analysis of parliamentary debates on immigration; Context and Cognition* (2008); *Ideologies, Racism, Discourse: Debates on Immigration and Ethnic Issues* (2000b); *Discourse and Manipulation* (2006); *Ideology and Discourse* (2000c); *Text and Context of Parliamentary Debates* (2004) gibi makaleler; Hannah von Grönheim'in söylemsel yolla inşa edilen mülteci kimliğini incelediği *Solidarität bei geschlossenen Türen* isimli doktora tezi (2017); Ineke Van Der Valk tarafından yazılan ve Fransa Parlamentosundaki mülteci karşıtı sağ söylemi inceleyen *Right-wing parliamentary discourse on immigration in France* (2003); TBMM özelinde bir inceleme olarak Rabia Karakaya Polat'ın kaleme almış olduğu *Religious solidarity, historical mission and moral superiority: construction of external and internal 'others' in AKP's discourses on Syrian refugees in Turkey*

(2018) isimli makale; Viyana Üniversitesi'nden Birgit Sauer'in Daniel Thiele ve Otto Penz ile birlikte kaleme almış olduğu ve Avusturya Parlamentosunda göç konulu tartışmaları incelediği *Right-wing populist affective governing: a frame analysis of Austrian parliamentary debates on migration* (2021); yine Viyana Üniversitesi'nden Ruth Wodak'ın Salomi Boukala ile birlikte yazdığı ulusal kimlik ve dil ilişkisini incelediği *(Supra) National Identity and Language: Rethinking National and European Migration Policies and the Linguistic Integration of Migrants* (2015); Susanne Schech tarafından kaleme alınan *Seeing like a Region: Parliamentary Discourses on Asylum Seekers and Refugees in Scotland and South Australia* (2012) gibi çalışmalar bu tez ile paralellikler göstermektedir.

Tarihsel Arka Plan

Göç, son yıllarda giderek daha fazla biçimde kamuoyunda sıklıkla üzerinde durulan konulardan biri haline gelmiştir. Göçün toplumsal yapıyı etkileyen, onu değiştiren boyutları ile gazete haberlerinde, görsel basında yapılan tartışmalarda, kitaplarda, fikir tartışmalarında sıklıkla karşılaşılmaktadır. Göç; demografiyi etkileyen nicel özellikleri, işgücü piyasalarını etkileyen yanı, entegrasyon politikalarını şekillendiren boyutları, iç siyaseti belirleyen özelliği ile birçok bakımdan hem göç kaynağı olan toplumu hem de göç edilen ülke toplumunu etkileyen özelliklere sahiptir.

Kuzey-Güney ülkeleri arasındaki ekonomik dengesizlik, iç savaşlar, dış müdahaleler, kimi durumlarda ise ülkeler arasında yapılan işgücü transferi anlaşmaları uluslararası göçün nedenleri arasındadır. Modern dönemdeki büyük göçler açısından 20'inci yüzyılın başında Avrupa ülkelerinden Amerika doğrultusunda yapılan göçleri 20'inci yüzyılın ikinci yarısı itibarıyla Avrupa ülkelerine yapılan göçler izlemiştir (Arango, et al., 1993). Günümüzde en çok göç alan ülkeler Avrupa Birliği üyesi endüstrileşmiş ülkeler ve Kuzey Amerika ülkeleridir. Bunun yanı sıra ülkelerindeki çatışma ve iç savaştan kaçarak komşu ülkelere sığınan mültecilerin sayısı da hızla artmaktadır.

Birleşmiş Milletlerin yayınladığı 2017 yılı Uluslararası Göç Raporu'na göre 1990-2000 yılları arasında Meksika'dan ABD'ye ve Rusya'dan Almanya'ya yapılan göçler en yoğun göç hareketliliğini oluştururken, 2000-2010 yılları arasında ise Meksika'dan ABD'ye ve Hindistan'dan BAE'ye yapılan göçler ilk sıraya yerleşmiştir. Bir sonraki en büyük göç olarak Irak müdahalesinden sonra Irak vatandaşlarının Suriye topraklarına yaptıkları göç anılmaktadır. 2010-2017 yılları arasında ise Suriye'den Türkiye'ye ve Lübnan'a yapılan göç en büyük göç hareketliliği olmuştur (Department of Economic and Social Affairs, 2017). 2010-2017 yılları arasında meydana gelen göç hareketleri dikkate alındığında ise Suriye'den Türkiye'ye ve Suriye'den Lübnan'a yapılan göçler ile Güney Sudan'dan Uganda'ya yapılan göçlerin en kalabalık göç hareketlilikleri olduğu görülmektedir. Dolayısıyla 2010-2017 yılları arasında meydana gelen göç hareketliliğinin temel kaynağının savaşlar nedeniyle ortaya çıkan güvenlik arayışı olduğu söylenebilir.

Türkiye, 2015 yılı itibarıyla en fazla sığınmacı barındıran ülke olurken, en fazla mülteci kaynağı olan ülkeler ise Güney Sudan, Afganistan ve Suriye olmuştur (Unhcr, 2017). Suriye'de 2011 yılından itibaren süren iç savaş sonucunda İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra meydana gelen en büyük göç ortaya çıkmıştır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) verilerine göre, Suriye, günümüzün en büyük insani krizi ile karşılaşmış ve bu 'mülteci krizi' milyonlarca insanın yerinden olmasına sebebiyet vermiştir (United Nations, 2018).

Mülteciler varış ülkelerinde de çeşitli sorunlarla karşılaşmaktadır. Mülteciler dil ve kültür bariyerleri ile karşılaşmakta, ev sahibi topluma uyum sağlama konusunda güçlük çekmektedirler. Ev sahibi toplum açısından ise birçok problemin kaynağı mülteciler olarak görülmekte ve göç salt bir güvenlik sorununa indirgenerek mülteciler günah keçisi haline getirilmektedirler (Huysmans, 2000). Özellikle son yıllarda Avrupa ve ABD'de yükselişe geçen korumacı politikalar seçmenler açısından da rağbet görmekte, mülteci ve yabancı karşıtı politikalar üreten sağ-muhafazakâr partiler seçim başarıları elde etmektedir. Bu nedenle giderek daha çok siyasi parti seçim çalışmalarını mülteciler ve sığınma arayan insanlara karşı geliştirdikleri politikalar üzerinden kurgulamaktadır.

Bu şekilde siyaset yapan siyasi partilerin mültecilere karşı g tt    hasmane politikalar seçimlerde kendilerine destek olarak dönmektedir. İtalya’da Lega Nord’un lideri Matteo Salvini’nin İçişleri Bakanlığı’na kadar yükselmesi, Almanya’da AFD (Almanya için Alternatif) partisinin 2017 seçimlerinden %12.6 oy oranıyla 3’ nc  parti olarak çıkması, Fransa’da FN (Front National) isimli göçmen karşıtı sa  partinin adayının 2023 seçimlerinde Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron karşısında, Avusturya’da ise aynı şekilde göçmen karşıtı politikaları ile tanınan FP ’n n (Freiheitliche Partei Österreichs) Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Alexander Van Der Bellen karşısında Cumhurbaşkanlığı seçimlerini az farkla kaybetmesi, Avrupa genelinde göçmen karşıtı aşırı sa ın ula abildi i kitlelerin genişliğine dair fikir vermektedir.

Türkiye özelinde de aynı şekilde 2023 yılında gerçekleşen Cumhurbaşkanlığı seçim sürecinde adaylar çeşitli tarihlerde Suriyelilerin ülkelerine geri g nderilece ine dair açıklamalar yapmışlardır (Balta, Elçi, & Sert, 2023 Seçimleri ve Türkiye’deki G   Tartışmaları, 2023) İktidar partisi AKP’ye yakın çevreler ise Suriyeli sığınmacılara yönelik Türkiye’nin uyguladığı açık kapı politikasını ve sığınmacılara geçici koruma sağlanarak Türkiye’de ikamet edebilmelerini desteklemektedir. Suriyeli sığınmacılarla dayanışma muhafazakâr çevrelerde aynı dine mensup olmak üzerinden kurgulanmaktadır. Suriyeliler ile ilgili görüş bildirilirken dini bir terim olan “ensar” ve “muhacir” terimlerinin özellikle tercih edilmesi, Suriyeli mültecilere yaklaşımin din birlikteliği üzerinden kurgulandığının göstergelerinden birisidir (İHH, 2018; Aziz Mahmud Hüdayi Vakfı, 2018).

Diğer taraftan inanç paydaşlığı üzerinden kurulan bir yaklaşımler mültecilerin teknik sorunlarını   zebilmelerini sağlamamaktadır. Bu haliyle Türkiye’nin 1951 yılında imzalanan Cenevre Sözleşmesine koyduğu sınırlama dolayısıyla Suriyeliler geleceklerini hukuken güvence altına alabilmek için sahip olmaları gereken mülteci statüsüne ula amamaktadırlar. Özellikle 2015 yılı yaz aylarında ve 2016 yılında üzerinde anlaşılan Türkiye-AB Mutabakatına kadar olan süreçte Türkiye  zerinden Yunanistan adalarına geçişlerin önemli bir sebebini de Türkiye’deki i  piyasasına

giriş sorunu ve mevcut belirsiz hukuki statü oluşturmuştur. Türkiye Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşmeye coğrafi çekince koyarak imza attığından sadece Avrupa Konseyi ülkeleri vatandaşlarına mülteci statüsü tanımakta, Suriyelilere ise mülteci statüsü tanımamaktadır. Bununla birlikte 2014 yılının Ekim ayında Suriyelilere geçici koruma statüsü sağlanmıştır. İş piyasasında yasal bir şekilde ancak 26 Nisan 2016 günü Resmî Gazetede yayımlanan Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi ve Uluslararası Koruma Statüsü Sahibi Kişilerin Çalışmasına Dair Yönetmelik uyarınca kısıtlı olarak çalışabilmektedirler (Resmi Gazete, 2016). Bahsi geçen yönetmeliğin Suriyelilerin Türkiye'ye gelmeye başladıkları 2011 yılından beş yıl sonra çıkarılabilmiş olması Suriyelilerin hukuki durumları ve işgücü piyasası ile ilişkileri açısından ihmal edildikleri hakkında bilgi vericidir.

Diğer taraftan mülteci hareketliliği konusunda yapılan parlamento tartışmalarını incelemek hukuki ve teknik konularda birincil kaynaklardan bilgi sağlamanın yanında hâkim söylemin parlamentoları nasıl etkilediğini ve yasa yapımının hâkim söylemi nasıl şekillendirmeye çalıştığı hakkında da önemli bilgi kaynaklarından birisine erişilmesini sağlar.

Parlamento tartışmaları politika yapımının en önemli alanlarından birini teşkil etmektedir (Wodak & Van Dijk, 2000). Parlamento tartışmaları ve söylem alanında çalışmaları ile tanınan Teun Van Dijk'e göre parlamento tartışmalarının önemi salt demokrasilerde halkın temsilinin parlamentolarda vuku bulmasından ve parlamento tartışmalarının devletin en yüksek makamlarından birinde meydana gelmesinden kaynaklanmaz. Parlamento tartışmalarının önemi, toplumsal alanda yer edinen ideolojilerin, onları temsil eden siyasi partiler aracılığıyla kamusal alanda karşı karşıya gelmesinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca parlamento tartışmaları sadece kamusal olmakla kalmaz aynı zamanda örneğin medya aracılığıyla kamu denetimine de açık hale gelir (Van Dijk T. , 2010). Politikacılar sorunları betimlemeye sıfırdan başlamazlar. Onlar da sahip oldukları bilgiyi ve inançları kitlesel medyadan, bürokrasinin sunduğu raporlardan, akademik çalışmalardan devşirirler (Van Dijk T. , 1997).

Parlamentolarda yapılan konuşmalar genellikle önceden hazırlanmış konuşmalardır. Yalnızca başka bir parlamenterin söze karışması durumunda verilecek

cevaplar anlık gelişir. Özellikle etnik-ırksal konularda yapılan konuşmalar, konunun önemi gereği üzerinde dikkatle durulan konular olmaktadır. Örneğin mülteciler hakkında yapılan konuşmalarda ‘beyaz politikacılar’ söyleyebilecekleri yanlış bir kelime sonrasında baskıcı, zenofobik olmak ve hatta ırkçılıkla suçlanabilecekleri için dikkatli olmak durumundadırlar. Etnik konular hakkında yapılan konuşmalar dolayısıyla öz-kontrol mekanizmaları dahilinde gerçekleşir (Van Dijk T. , 1997).

Van Dijk’e göre parlamentolarda yapılan tartışmalarda izlenen çeşitli stratejiler vardır. Pozitif öz temsil bunlardan ilkidir. Ulusal söylemin üretildiği yerler olarak parlamentolarda pozitif öz söylem; özellikle ABD, Birleşik Krallık, Almanya ve Fransa gibi ülkelerde rutin halini almıştır. Göçe ve ırksal-etnik meseleler hakkında konuşulanlar incelendiğinde bu ülkelerde [ev sahibi topluma ithafen] misafirperverlik, tolerans, eşitlik, demokrasi gibi değerlere sıklıkla referans verildiğini görürüz (Van Dijk T. , 1997). Öteki olarak nitelenenlere ise olumsuz temsiller atfedilir. Özellikle muhafazakâr parti söyleminde ya da genel olarak göç hareketliliğini kısıtlama yoluna gidildiğinde yapılan tartışmalarda öz gruba olumlu vurgular yapılırken öteki olarak nitelenenlere ise olumsuz özellikler atfedilir. Göç, çok kültürlülük, eşit haklar gibi konular olumsuzlanırken; göçmenlik yasadışılık ile, mülteciler ekonomi ile ve gerçek mülteci olmamakla, şehirde meydana gelen değişimler göçmenlerin uyumsuzluğu ile ve toplumsal kaynakların tükenmesi korkusu yabancıların varlığı ile açıklanır. Yerleşik göçmen grupların ve yeni gelen göçmenlerin ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda yaptıkları katkılardan bahsedilmekten kaçınılır. Aşırı sağda ise azınlıklar hakkında ırkçı söylemler dahi kullanılabilir (Van Dijk T. , 1997).

Politikacıların, örneğin ırkçılık ile ilgili konuşmaları toplumu ilk elden etkiler.

“Elit grupların [politikacılar] mültecilere veya azınlıklara karşı ayrımcı söylemde bulunmaları bu gruplar için ağır sonuçlara yol açabilir: öteki olarak nitelenenler ülkeye giriş yapamayabilir, iş bulmakta zorlanabilir veya işlerinde yükselemeyebilirler, iyi bir ev bulma şansları azalır veya kitle yayın organlarında kendileri hakkında olumsuz söylemlerde bulunulur. Dolayısıyla politikacıların, gazetecilerin, yöneticilerin, öğretmenlerin, akademisyenlerin, hakimlerin, polislerin ve bürokratların söylemleri insanların sosyal hayatta var olan maddi ve sembolik

kaynaklara eşit bir şekilde erişebilmelerini sağlamak açısından önem taşır (Van Dijk T. , 2000).

Önyargının, ötekileştirmenin oluşması farklı fakat birbiri ile paralel ilerleyen birtakım süreçlerin sonucunda meydana gelir. Beyazlığın baskın olduğu Batı Avrupa ülkelerinde politikacılar birtakım araçlar ile etnik azınlıklar ve farklı ırklardan insanlar ile gündelik olarak iletişimde bulunurlar. Bunlar arasında çocuk kitapları, televizyon programları, haber bültenleri, kamusal söylem gibi araçlar sayılabilir. Böylece, azınlıklar ile girdikleri ilişkileri belirleyen düşünce sistematüğini, sosyal bilgiyi, yaklaşımları ve ideolojileri edinirler (Van Dijk T. , 1997).

Politikacıların ırk ve etnik ilişkiler, mülteciler, göçmenler ve diğer azınlıklar hakkında yapılan tartışmalara söylemlerinin medyada yer bulması ile ne şekilde katkı koyduğunu ve beyazlığın baskın olduğu toplumlarda etnik konsensüsü sağlamaya nasıl yardımcı olduklarını incelediği makalesinde Van Dijk politikacıların “elit ırkçılığı” diye tabir ettiğı söylemsel pratikleri kullandığı kanısındadır. Ona göre ırkçılığın üretiminde elit söyleminin de önemli bir payı vardır (Van Dijk T. , 1993). Birçok önyargılı yaklaşım, inançlar ve ideoloji elit söyleminden etkilenen medyanın verdiği mesajlardan, kitaplardan, kamusal ve siyasi söylemden devşirilir (Van Dijk T. , 1997). Van Dijk’in Hollanda, Almanya, Fransa, Birleşik Krallık ve ABD parlamentolarını incelediğı çalışmasında vardığı sonuç olan modern ırkçılıkta ırkçılığın yerini kültürün aldığı çıkarsamasını özellikle Almanya sağıını temsil eden AfD siyasi söyleminde görmek mümkündür.

Bu çalışmada cevap aranacak sorular ise şöyle sıralanabilir:

- Göç hareketliliğı Almanya ve Türkiye’de siyasal söylemde ne şekilde ele alınmıştır?
- Hangi söylemsel stratejiler ve dilsel yapılar mültecileri betimlerken kullanılmaktadır? Mültecilere hangi özellikler atfedilmektedir?
- Almanya ve Türkiye’de siyasi partiler mülteci meselesine nasıl yaklaşmıştır ve aralarındaki farklar nelerdir?
- 2015 yılında yürütölen açık kapı politikası ile 2016 yılında AB’nin Türkiye ile göç hareketliliğini kısıtlama amaçlı imzaladığı mutabakata giden sürecin

seyri nedir? 2015 yılında yürütülen politikalar ile 2016 yılında yürütülen politikalar arasında ne gibi süreklilik veya kopuş ilişkileri vardır?

Metodolojik Çerçeve

Bu çalışmada bilgiye erişim ve yorumlama aracı olarak genel olarak hâkim söylemi, özel olarak ise elit söylemi incelemeye ve yorumlamaya elverişli olanaklar sunan Eleştirel Söylem Analizi (ESA) kullanılmıştır. Söylem analizi, çeşitli söylemsel stratejileri açığa çıkarmayı ve söylemin barındırdığı gerçek anlamı ortaya çıkarmayı hedeflerken eleştirel söylem analizi, Fairclough'a göre söylem ve iktidar ilişkileri, ideolojiler, kurumlar, kimlikler gibi alanlar ile söylemin ilişkisini araştırır. ESA normatif ve açıklayıcı bir eleştiri tarzıdır. Normatiftir çünkü verili gerçeği tarif etmekle kalmaz onu değerlendirir de. Çeşitli toplumsal değerlere ve kültürel standartlara ne derece uyulduğu da inceleme konuları arasındadır (2012). Norman Fairclough, Teun van Dijk ve Ruth Wodak gibi araştırmacılar eleştirel söylem analizinin önde gelen isimleridirler (Fairclough and Wodak, 1997; Van Dijk, 2001; Wodak, 2004; Fairclough, 2012). Çağdaş felsefede ise Marksizm'den etkilenen Frankfurt Okulu'nun eleştirel teorisi, Adorno, Horkheimer ve Habermas ve sonrasında Foucault'nun post-yapısalcı söylem analizi de geniş anlamıyla eleştirel söylem analizine dahildir. Özellikle Habermas ve Foucault'nun çalışmaları eleştirel söylem analizinin önemli birer parçasıdır (Hart, 2010, s. 3).

Bu çalışmanın tümü için bir metot olarak kullanılamasa da özellikle parlamento tartışmaları için aydınlatıcı ve kolaylaştırıcı bir yöntem olarak Ruth Wodak'ın geliştirmiş olduğu ve eleştirel söylem analizinin bir alt yöntemi olarak kabul gören söylemsel-tarihsel yaklaşımdan da bahsetmekte fayda vardır. Söylemsel-tarihsel yaklaşım, Wodak'a göre, ikisi anlamaya biri ise harekete geçmeye (dimension of action) dayalı üçlü bir sistematığe sahiptir.

Bunlar:

- 1) Metne ve söyleme dair eleştiri uyumsuzlukları, kendinde çelişkileri (Self-contradiction), paradoksları ve ikilemleri metnin ve söylemin içinden bulup çıkarmaya yarar.
- 2) Sosyal-teşhirci eleştiri söylemin ikna edici ve manipülatif yanlarını açığa çıkarmayı amaçlar.
- 3) Prognostik (Bir şeyi önceden haber veren) eleştiri iletişimin dönüştürülmesine ve geliştirilmesine fayda sağlar (örneğin hastaneler, okullar, mahkeme salonları, kamusal ofisler ve yazılı medyada uygun dilin kullanımı hakkında) (2004).

Genel anlamıyla eleştirel söylem analizi neyin doğru ve neyin yanlış olduğu ile ilgilenmez. Neden bazı yorumların uygun ve neden bazılarının uygun olmadığını inceler. Eleştirel söylem analizi araştırmacıları toplumda ayrımcı uygulamaların kurbanı olan kesimlerin savunuculuğunu yaparlar. Eleştirel söylem analizi çalışmaları normal şartlar altında gizlenmiş olan güç ilişkilerini açığa çıkarmayı amaçlar. Ruth Wodak tarafından geliştirilen bir eleştirel söylem analizi çeşidi olarak tarihsel-söylemsel yaklaşım ise söylemin kendisinin tarihsel olduğuna ve ancak kendi tarihsel çerçevesi içerisinde anlaşılabilceğine vurgu yapar (Meyer, 2004, s. 15).

Van Dijk'e göre, ESA, söylem analizinin bir alt disiplini değildir. ESA araştırmanın eleştirel bir perspektiften yapılmasıdır. Diğer bir deyişle bir tavra sahip olan söylem analizidir. Toplumsal problemlere, gücün kötüye kullanımı ve otoritenin yeniden üretiminde söylemin oynadığı role dikkat çekmeyi amaçlar. Bakış açısı mümkün olduğunca baskı altında olan grupların çıkarları ile örtüşür. Baskı altında olan gruplardan kişilerin tecrübelerini ve düşüncelerini ciddiye alır ve onların eşitsizlikler karşısındaki mücadelelerini destekler. Yazının ve söylemin suiistimali yoluyla gücün kötüye kullanımını kurmak, onaylamak veya meşrulaştırmak isteyenlere karşı ezilenlerin dayanışmasını esas alır. Bu anlamda eleştirel söylem analizi taraflıdır ve bununla da gurur duyar (Van Dijk T. , 2004).

Ruth Wodak ise eleştirel söylem analizinin elit söyleminin incelenmesinde anahtar rolü oynadığı fikrindedir: "Dil başlı başına etkili değildir ancak onu kullanan

etki sahibi kişiler tarafından güçlendirilir. Bu nedenle eleştirel dil çalışmaları ezilenlerin perspektifinden olaylara bakar ve eşitsizliklerin sebebi olan ve bunu değiştirecek güce sahip olan etki sahibi insanların kullandıkları dile eleştirel bir açıdan yaklaşır (2004). Eleştirel söylem analizi dilin nasıl kullanıldığını ve araştıdırıldığını, bilginin oluşumu, aktarılması ve gücün kullanılması gibi etkenler üzerinden disiplinler arası bir yol ile anlamaya çalışır (Wodak, 2004). Bu bakımdan ESA, araştırmacılara, elit söylemin üretim merkezlerinden biri olan parlamentolarda gerçekleşen tartışmaları incelemek için ön açıcı olanaklar sunmaktadır.

Bağlam analizi olarak Türkçeye çevrilebilecek olan ‘context analysis’ yöntemi 2015 yılından 2016 yılına kısa bir süre içerisinde mülteci hareketliliği ile ilgili politika yapımının değişimini anlamaya yardımcı olacak imkanlar sunmaktadır. Belirli bir zaman dilimi ve toplumsal-siyasal konjonktürde üretilen politikaların başka bir zaman dilimi ve toplumsal-siyasal konjonktürde hâkim söylemin etkisiyle değişimini Van Dijk bağlamın (context) değişimi ile açıklar. 2015 yılında Almanya’nın uyguladığı açık kapı politikasının öneminden ve mültecilerin Almanya için sağlayacakları potansiyel katkıdan bahsedilmesine rağmen kısa bir süre içerisinde çeşitli terör saldırıları, yoğun göç hareketliliğine toplumdan yükselen tepkiler, mültecilerin aniden ortaya çıkan barınma sorunlarının şehirlerde çadır kentler şeklinde görünür hale gelmesi, 2015’in son günü yılbaşı gecesi Köln’de kadınların taciz edilmesi gibi olayların etkisiyle mülteci hareketliliğini kısıtlama yönünde adımların atıldığı yeni bir döneme geçilmiştir. Söylem çalışmaları temel alındığında bu süre içerisinde hâkim söylemin değiştiğini söylemek mümkündür. Van Dijk’in çalışmalarından hareketle verili bağlamın değiştiği görülmektedir. 2016 yılına doğru mülteci kelimesine yüklenen anlam negatif bir çağrışım edinmeye doğru evrilmiştir. Mülteci hareketliliğine yönelik dayanışmacı hâkim söylem yerini güvenlik eksenli ve kuşkucu bir bakışa bırakmıştır. Yasama organı tarafından güvenlik politikaları devreye sokularak hem kolluk kuvvetleri ve diğer ilgili mekanizmalar ile göç hareketliliği güvenlileştirilmiş hem de tüm kamuoyunu etkileme özelliği taşıyan kurucu bir unsur olarak meclis tartışmaları ve siyasi partilerin açıklamaları ile hâkim söylemin yeniden kurulmasına çalışılmıştır.

Kapsam ve İçerik

Bu tezde her iki ülkede incelenen zaman aralığında gerçekleşen parlamento tartışmaları incelenmiş ve ilk veri toplama metodu olarak parlamentoların web siteleri taranarak siyasi partiler arasında yapılan tartışmalar ele alınmıştır. Belirtilen süre, Suriyeli mültecilerin Türkiye üzerinden Yunan adalarına çıktıkları ve yollarına devam ettikleri 2015 yılı Haziran, Temmuz, Ağustos, Eylül ayları ile 2016 yılında üzerinde mutabakata varılan ve geçerlilik tarihi öne çekilen Türkiye-AB Geri Kabul Anlaşmasının imzalandığı tarihten bir önceki ay olan şubat ayından başlayarak mart ve nisan aylarını da kapsayan zaman aralığı olarak kararlaştırılmıştır.

Bu çalışmada parlamento tutanaklarının veri kaynağı olarak daha efektif kullanımı için elverişli bir nitel araştırma programı olan MAXQDA kullanılmıştır. Almanya Parlamentosunda 2015 ve 2016 yıllarının bu çalışmanın inceleme konusu olan döneminde 34 oturum gerçekleştirilmiştir. Toplam 3636 sayfa tutan tutanaklar MAXQDA'ya aktarılmış ve kodlama sistemi aracılığıyla çeşitli başlıklar altında gruplandırılmıştır. Bu çalışmanın Almanya Parlamentosunun incelendiği bölümünde yer alan başlıklar bahsi edilen kodlama çalışması sonrası ortaya çıkan konuların en ilgili olanları seçilerek oluşturulmuştur. TBMM'de ise aynı dönemde 56 oturum gerçekleştirilmiş ve oluşturulan 3808 sayfa tutanak aynı şekilde MAXQDA'ya yüklenerek kodlama yoluyla çeşitli başlıklar altında toplanarak analiz edilmiştir.

Bu çalışma açısından uygun olan konular ise TBMM ile ilgili bölüm altında oluşturulan başlıklar altında incelenmiştir.

Almanya Parlamentosunun 2015 yılı arşivinde “göç” (Zuwanderung) kelimesi ile arama yapıldığında özellikle iki büyük siyasi parti olan CSU/CDU ve SPD'nin birlikte hazırlamış olduğu 29 Eylül 2015 tarihli yasa tasarısı göze çarpmaktadır. 18'inci Parlamento döneminde verilen yasa tasarısının ismi “İltica işlemlerini hızlandırma yasa tasarısı”dır. Yasa tasarısının giriş bölümünde sorunun kendisi ve çözümüne dair ibareler bulunmaktadır:

“Almanya aylardan beri savaştan ve zulümden kaçan insanların varmak istedikleri hedef ülke konumuna gelmiştir. Diğer AB ülkeleri gibi Almanya da orantısız bir yükün altına girmiştir. Sadece 2015 yılında 800.000 mültecinin gelmesi öngörülmektedir. Bu açıdan, karşılaşılabilecek zorlukların üstesinden gelebilmek için iltica işlemlerinin hızlandırılması gerekmektedir. Yüksek sayıdaki mültecileri Almanya’ya yerleştirebilmek için şu ana kadar geçerli olan kurallardan ve standartlardan vazgeçilmesi gerekmektedir.” (Dt. Bundestag, 446/15, 2015)

Almanya’nın koalisyon ortağı iki büyük siyasi partisinin üzerinde uzlaştığı bir yasa tasarısı olarak iltica işlemlerini hızlandırma yasa tasarısı Almanya’nın karşı karşıya kaldığı mülteci hareketliliğinin büyüklüğünü ve bunun karşısında atılması gereken adımların aciliyeti hakkında fikir vermektedir.

1975-2015 yılları arasında Almanya Federal Cumhuriyeti’ne yapılan iltica başvuruları isimli çalışmada 1973 yılından beri devam eden mülteci başvurularının Yugoslavya’nın parçalanma sürecinden sonra ilk kez Suriye İç Savaşı ile dikkat çekici bir şekilde yükseldiği görülmektedir (Hanewinkel, 2019). 2013 ve 2014 yıllarında da önemli bir hareketlilik görülmesine rağmen en yüksek sayıda iltica başvurusu 2015 yılında gerçekleşmiştir. Bundesamt für Migration und Flüchtlinge¹ (BAMF)’ye göre 2015 yılı Ocak-Kasım arası dönemde mülteci statüsü alabilmek için kayıt yaptıran kişi sayısı 425.035’dir (BAMF, 2016).

Türkiye ise her ne kadar sürekli göç alan bir ülke olmuş olmasına rağmen Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren bu büyüklükte bir göçe ilk kez Suriye İç Savaşı sonrasında tanık olmuştur. Aynı zamanda “Avrupa-merkezli göç rejimi içinde “göç veren”, “göç alan” ve “göç geçiş ülkesi” sıfatlarının her birini taşıması dolayısıyla oldukça ayırt edici bir konuma sahip olan Türkiye” (İçduygu, 2006) 2011 yılında Suriye’de başlayan çatışmalar sonrasında milyonlarca Suriye vatandaşı sığınma statüsü altında ikamet izni vermiştir. Almanya’da olduğu gibi Türkiye’de de Suriyeli sığınmacıların varlığı ev sahibi toplum içerisinde çeşitli kademelerde tartışmalara sebep olmuştur. Yazılı basında, görsel medyada, üniversitelerde ve kısacası kamusal alanda sıkça üzerinde durulan bu konu hakkında özellikle yasama kurumu olarak TBMM’de yapılan tartışmaları izlemek bahsi edilen mülteci hareketliliğini anlamak

¹ BAMF, Almanya’da göç ve mülteci hareketliliği idaresi ile ilgili çalışan devlet kurumudur.

açısından ön açıcı olacaktır. Bu tezin üzerinde durduğu zaman aralığında TBMM’de temsil edilen siyasi parti sayısı dördttür. Bunlar AK Parti (Adalet ve Kalkınma Partisi), CHP (Cumhuriyet Halk Partisi), HDP (Halkların Demokratik Partisi) ve MHP’dir (Milliyetçi Hareket Partisi). Önümüzdeki bölümde tarihsel-teorik arka plan üzerinde durulacak, 3’üncü bölümde Almanya ve Türkiye meclislerindeki partiler hakkında kısa bilgiler verilerek partilerin göç politikalarına bir giriş yapılacaktır, 4’üncü ve 5’inci bölümlerde ise sırasıyla 2015 ve 2016 yıllarının parlamento tutanaklarının incelenmesine geçilecektir. Parti politikaları ve üye milletvekili söylemleri incelenecek ve sonuç bölümünde Almanya ve Türkiye’deki siyasi partilerin göç hareketliliği karşısındaki tutumları birbiri ile karşılaştırılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

AB GÖÇ POLİTİKASININ İKİLEMİ: ORTAK GÖÇ REJİMİ KURMA ÇABALARINDAN BAĞIMSIZ GÖÇ REJİMLERİNE

1990'lı yıllardan itibaren Avrupa Birliği (AB), artan göç ve iltica taleplerine yanıt vermek amacıyla ortak bir göç ve iltica politikası geliştirme çabası içinde olmuştur. Maastricht Anlaşması (1992), adalet ve içişleri konularında iş birliğini teşvik ederek, göç ve iltica politikalarının uyumlaştırılması için bir temel oluşturmuştur. Amsterdam Anlaşması (1997) ise Schengen müktesebatını AB hukukuna entegre ederek, ortak sınır kontrolü ve vize politikalarının yanı sıra iltica prosedürlerinin standartlaştırılmasını sağlamıştır. 1999'daki Tampere Zirvesi'nde, AB liderleri adil bir ortak iltica politikası ve etkili bir göç yönetimi sistemi oluşturma taahhüdünde bulundu. Bu gelişmeler, 2004'te Avrupa İltica Destek Ofisi'nin kurulması gibi adımlarla pekiştirilerek, AB'nin göç ve iltica politikalarının daha bütünlük ve koordineli bir yapıya kavuşmasını sağladı. Ancak gene de ortak bir göç ve iltica politikası oluşturmak uzun yıllar boyunca AB ülkelerinin en büyük zorluğu oldu (Bia,2004).

AB'nin ortak göç ve iltica politikası geliştirme çabaları, birkaç önemli noktada sekteye uğramıştır. Bunlardan başlıcası, üye devletler arasında göç ve iltica konularında büyük farklılıklar bulunmasıdır. Bazı ülkeler daha açık ve kapsayıcı politikalar benimserken, diğerleri daha sıkı kontrol ve sınır politikalarını savunmuştur. Bu durum, ortak bir politika geliştirilmesini zorlaştırmıştır. Ayrıca üye ülkeler arasında yük paylaşımı konusunda ciddi bir dayanışma eksikliği olması, AB'nin kolektif hareket etme kapasitesini zayıflatmaktadır. AB'nin göç ve iltica sistemini en ciddi şekilde zorlayan olay 2015 yılında Suriye iç savaşının tetiklediği mülteci krizi olmuştur. Milyonlarca mültecinin AB'ye akın etmesi, Dublin

Düzenlemesi gibi mevcut sistemlerin yetersizliğini ortaya koymuş ve üye ülkeler arasında derin çatlaklara neden olmuştur. Özellikle sınır ülkeleri (Yunanistan, İtalya) ile kuzeydeki ülkeler arasında büyük anlaşmazlıklar yaşanmıştır.

2015 yılında yaşanan mülteci hareketliliğini AB ülkelerinin birbirinden ayrışan politikalarla yönetmeye çalışmış olması AB'nin özellikle kriz anlarında ortak göç politikasını hayata geçirme konusunda eksiklikler yaşadığını göstermiştir. 1980'li yıllara kadar geriye götürülebilecek ortak göç politikası kurma çabaları her ne kadar net sonuçlar vermemiş olsa da izleyen dönemlerdeki politikalara temel oluşturmuştur. Ortaklaşan göç politikasının ne derece temel insan hakları hukukuna uygun olarak düzenlendiği ise bir başka tartışma konusudur. 2015 yılında yaşanan ani göç hareketliliği AB üyesi ülkelerin operasyonlarını ortaklaştırabilme kabiliyetinden uzak olduklarını, Almanya ve Avusturya gibi kimi ülkelerin kendi iş piyasaları ve demografik ihtiyaçları doğrultusunda inisiyatif alarak mültecileri kabul ettiklerini, sürdürülebilir ve insani bir göç politikası izlemek yerine krizleri bertaraf etmeye yönelik politikalarını polisiye ve askeri önlemlerle desteklemeyi seçtiklerini göstermiştir. Uygulanan sınır kontrolleri sonrasında düzensiz göçe karşı güvenlik mekanizmaları göçün kaynaklandığı ülke olan Türkiye ile AB sınırına kadar genişletilmiş ve bu amaçla Frontex gibi AB kurumlarından olduğu kadar NATO gemilerinden de yardım alınma yoluna gidilmiştir. Bu amaçla Türkiye ve Yunanistan polisi de göç hareketliliğini durdurabilmek amacıyla ortak operasyonlar düzenlemiştir. Böylece göçü ortaya çıkaran sorunların sınır ötesinde tutulmaya çalışılmasının yanında sorunların çözümüne dair ortak politikalar geliştirme yönünde bir adım atılmamıştır.

Mülteci karşıtı siyasetçiler için elverişli argümanlar üreten -mülteciler tarafından işlenen- kimi kriminal olaylar da hâkim söylemin mülteciler aleyhine inşa edilmesi amacıyla argümanlaştırılarak güvenlik kaygılarının hâkim söylemi belirlediği yeni siyasetin inşası için kullanılmıştır. AB üyesi ülkelerin birbirinden bağımsız göç rejimleri ile 'üstesinden gelinmeye' çalışılan 'kriz', bir güvenlik meselesi olarak yeniden kurgulanmış ve dışsallaştırılarak Türkiye'nin sorumluluk alanına itilmiştir.

AB'nin bu politikasına yön veren ana motivasyon 'düzensiz göçle' mücadele ve kitlesel göç hareketliliklerinin engellenmesidir. Göçün sınırlandırılması amacıyla 3'üncü ülkeler ile yapılan Geri Kabul Anlaşmaları ve sınır koruma politikalarının, AB üyesi ülkelerin diğer AB üyesi ülkelerle olan sınırları da dahil olmak üzere, daha fazla personel ile korunması AB'nin kitlesel göçü engellenmek için yürüttüğü politikalarda bir tanesidir. Her ne kadar iltica hakkı uluslararası hukukta tanınmış olmasına rağmen pratikte AB ülkelerinde iltica başvurusu yapmak isteyen kişiler öncelikle zorlu ve tehlikeli bir yolculuğu göze almak durumunda bırakılmışlardır. Yasal yollardan, örneğin elçilikler aracılığıyla göç edebilmek ancak sınırlı sayıda kalifiye insanlar için mümkün olabilirken, savaş ve yoksulluktan kaçan kitleler için sınırların illegal bir biçimde geçilmesinden başka bir yol ihtimal dahilinde bırakılmamıştır. İzlenen bu politikalar neticesinde Ege Denizi ve Akdeniz'de meydana gelen mülteci ölümleri eleştirilerin odağına yerleşmiş ve AB'nin göç rejiminin ne derece AB'nin kendisini tanımlarken kullandığı insani değerler iddiasına uygun politikalar ürettiğini sorgulatır olmuştur.

AB'nin Göç Rejimi: İki Adım İleri, Bir Adım Geri

AET'nin kuruluşu sonrasında ulusal düzeyde uygulanan göç politikalarının standardizasyonuna yönelik çalışmalara ancak 1980'li yılların sonu itibarıyla başlanabilmektedir. Refah devletinin aşındırılarak çözülmeye uğradığı 1990'lı yıllara (Lessenich, 1996; Roller, 1996; Schaffner-Goldberg, 2001; Pierson, 1994) denk gelen bölgesel çatışmaların ve savaşların tetiklediği göçler ile eşzamanlı olarak AB göç politikasına daha fazla eğilmeye başlamıştır. 1990'lı yılların AB'ye yönelik ilk kitlesel göçü Yugoslavya'nın dağılmasından sonra gerçekleşirken, bir sonraki en kitlesel göç 2015 yılında yaşanmıştır. Farklı zamanlarda farklı dinamiklerin yön verdiği kitlesel göç hareketleri karşısında, AB, birbirinden farklı stratejileri uygulama yoluna gitmiştir. Oluşumunda dış politikanın olduğu kadar iç politikanın da belirleyici olduğu AB göç politikası, dönemsel ihtiyaçların olduğu kadar kâr ve zarar hesaplarının da etkisiyle şekillenmiştir.

Tarihsel süreç içinde göç politikasında birleşme amacıyla atılan adımlardan üçüncü ülkelerle imzalanan geri kabul anlaşmalarına, göçün güvenlikleştirilmesinden dışsallaştırılması çabalarına kadar birtakım stratejiler ve taktiksel politikalar içermektedir. Bu bölümde AB'nin göç politikalarının tarihsel gelişimi üzerinde durulduktan sonra, politika transferi şeklinde uygulanan stratejiler incelenecek, ortak göç politikası kurma çabalarına değinilecek, sonrasında geri kabul anlaşmaları, göç yönetiminin güvenlikleştirilmesi ve dışsallaştırılması üzerinde durularak Türkiye-AB Anlaşması bu bağlamda ele alınacaktır.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında, 1950'li ve 1960'lı yıllarda Avrupa ülkeleri ek işgücüne ihtiyaç duymuş ve bunun sonucunda işsizliğin yüksek olduğu ülkeler ile işgücü transferi anlaşmalarına gidilmiştir. Fransa, Almanya, Hollanda gibi ülkeler işgücü ihtiyacını dengeleyebilmek üzere Türkiye, Yugoslavya, İtalya, Yunanistan gibi ülkelerden işçi temini yoluna gitmişlerdir. 30 Ekim 1961 yılında Türkiye ile Almanya arasında imzalanan işgücü transferi anlaşması ile 1973 yılında işçi alımının durdurulmasına kadar geçen on iki sene içerisinde Türkiye'den Almanya'ya yaklaşık dokuz yüz bin kişi işçi statüsünde gitmiştir (Luft, 2014). Federal Almanya Türkiye, Yugoslavya, Yunanistan, İtalya, İspanya, Fas, Portekiz, Tunus gibi ülkelerle işgücü anlaşması yaparken Fransa da aynı şekilde işgücü eksikliğini dengelemek amacıyla işgücü transferi anlaşmaları yapmıştır.

1960'lı yıllarda göçmen işçiler birçok Avrupa ülkesinde ek işgücü olarak kabul edildiler. Bu ülkelerin mali durumları ve işgücü piyasaları ucuz ve esnek işgücüne ihtiyaç duymaktaydı ve bu işgücünü iç piyasadan temin etmek olanaksızdı. Bu dönemde Almanya, Fransa ve Hollanda ek işgücü talepleri dolayısıyla liberal ve destekleyici göç politikaları izlediler (Huysmans, 2000, s. 753). 1973 petrol krizi ile birlikte ise göçmen alımı kısıtlandı (Schroedter, 2013, s. 193). Sonraki yıllarda ise liberal göç politikasından kontrollü ve kısıtlayıcı bir göç politikasına geçiş yaşandı. 1980'li yıllar ile birlikte Avrupa'nın göçe bakışı değişti ve göç daha çok iltica ve mültecilik ile anılır oldu (Huysmans, 2000).

Stalker, Avrupa ülkelerine yapılan göçü dört ayrı zaman dilimi içerisinde inceler. İlk olarak 1940'lı ve 1950'li yılların kitlesel mülteci göçlerini inceler. İkinci Dünya Savaşı'nın bitimine denk gelen bu zaman dilimi içerisinde on beş milyon kişi yer değiştirmek zorunda kalmıştır. İkinci dönem ise Stalker'a göre 1950- 1973 petrol krizine kadar geçen işçi göçünün meydana geldiği süreçtir. Bu dönemde OECD ülkeleri %5 civarı büyüme kaydederken Almanya, Fransa ve İngiltere işgücü eksikliği ile karşılaşmıştır. İtalya, Portekiz ve İspanya'dan işgücü temin edilirken kolonyal geçmişi olan Fransa gibi ülkeler Kuzey Afrika'dan ve İngiltere Hindistan'dan işgücü alımına gitmiştir. Güçlü bir kolonyal geçmişi olmayan Almanya ise Yugoslavya ve Türkiye'den işçi temin ederek işgücü açığını kapatma yoluna gitmiştir (Stalker, 2002). 1974-1980 arası dönemi "kapıların kapandığı" dönem olarak adlandıran Stalker 1980'lerin ortasından başlayarak 2001 yılına kadar olan dönemi ise ilticacılar, mülteciler ve yasadışı göçmenler dönemi olarak adlandırır. Bu dönemde daha çok Doğu Avrupalılar çatışmalı ortamları terk ederek Batı Avrupa'ya kaçmışlardır. Aynı dönemde Türkiye'den yüz sekiz bin Türkiye vatandaşı Federal Almanya'ya sığınma başvurusunda bulunmuştur (Stalker, 2002, s. 153).

İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde yaşanan üretim artışı Avrupa ülkelerini işçi alımına yöneltirken gelen işçilerin bir süre sonra tekrar ülkelere döneceği varsayımından yola çıkılmaktaydı. Bahsi edilen geri dönüş gerçekleşmeyince örneğin Almanya'da 1983-1984 yıllarında Geri Dönüşü Teşvik Yasası (Rückkehrförderungsgesetz) çıkarılarak 'misafir işçi'lerin ülkelere dönmeleri teşvik edilmeye çalışıldı. Göçmenlerin kalıcı oldukları anlaşıldığında ise entegrasyon politikalarına yönelindi. Bu dönemde Avrupa ülkeleri kendi ulusal göç ve iltica politikalarını izlediler. 1980'li yıllar ile birlikte ise göç politikası Avrupalılaşmaya başladı (Huysmans, 2000). 1985'te imzalanan Schengen Anlaşması üye devletler arasındaki iç sınırları kaldırırken dış sınırların korunmasının güçlendirilmesi ile "Kale Avrupası"nın inşa edilmesine başlanmış oluyordu (Stalker, 2002).

Amsterdam ve Maastricht anlaşmaları ile 'teorik olarak' ortak bir göç politikası kurma girişimi içinde olunmuştur. Ne var ki ortak göç ve iltica politikası

inşa etme süreci çok sancılı olmuş; 2015 yılındaki “mülteci krizi” ile beraber ciddi anlamda hasar almıştır. 2015 yazında çoğunluğunu Suriyelilerin oluşturduğu mültecilerin Balkan rotasını izleyerek Avrupa ülkelerine giriş yapması karşısında başta Doğu Avrupa ülkeleri ve Avusturya olmak üzere pek çok ülke kendi sınır ve göç politikasını izlemiş, bu konuda AB organları tarafından müşterek bir biçimde uygulanacak ulusüstü göç politikalarının henüz var olmadığı görülmüştür.

Avrupa Birliği 2015 yılında yaşanan yoğun göç sonrasında sınır güvenliği politikasında daha tedbirli bir yaklaşım izlemeye başlamıştır. Schengen Antlaşması ile iç sınırlarda kaldırılan güvenlik önlemleri yeniden işleme konulurken, AB üyesi ülke vatandaşları ve Schengen vizesi sahipleri için önemsizleşen sınırlar, sınırı geçenlerin kimliği ile ilişkili olarak yeniden kontrol edilen ve güvenliği sağlanan alanlara dönüşmüştür. Özellikle 15 Haziran 1990 yılında İrlanda’nın Dublin kentinde Belçika, Danimarka, Almanya, Fransa, Yunanistan, İtalya, İrlanda, Lüksemburg, Hollanda, Portekiz ve İspanya tarafından imzalanan Dublin Antlaşması ile iltica başvurularında sadece bir devletin sorumluluk alması hedeflenmişse de sonrasında AB’ye üye ülkeler arasında yeni bir ayrışma ortaya çıkmış ve mülteciler AB topraklarına ilk ayak bastıkları Güney ülkelerinde tutulmak istenmiş, bu ise Akdeniz’e kıyısı olan ülkeler tarafından kendilerine fazla yük bindirildiği iddiasıyla olumsuz karşılanmıştır (Kasperek, 2016). AB’ye üye ülkeler arasında mültecilerin kabulü konusunda yaşanan anlaşmazlıklar henüz çözülmüş değildir. Afrika ve Orta Doğu ülkeleri kaynaklı mülteci hareketliliğinin varış ülkeleri her ne kadar Yunanistan, İtalya ve İspanya olsa da sığınmacıların önemli bir bölümü 2015 yılında yaşanan mülteci hareketliliğinde görüldüğü gibi yaşam standartlarının daha yüksek olduğu Orta ve Kuzey Avrupa ülkelerine yerleşmeyi amaçlamaktadırlar. Buna rağmen Akdeniz’e kıyısı olan Güney Avrupa ülkeleri kısa süreler içerisinde yoğun kitlesel göç hareketliliklerine maruz kalmakta ve mülteci hareketliliği ile ilk karşılaşan ülkeler olmaya devam etmektedirler.

AB, 2015 yılında yaşanan göçün üstesinden gelebilmek için daha önceden uygulamış olduğu dışsallaştırma politikalarına yönelmiştir. Kendi yasa ve uygulamalarını çeşitli yöntemlerle üçüncü ülkelere taşıma geleneğine sahip AB, kimi

zaman çeşitli baskı ve yaptırım politikaları ile kimi zaman ise çeşitli ödünler vererek üçüncü ülkeler ile göç politikasında iş birlikleri kurmaya çalışmıştır. AB'nin bu amaçla üçüncü ülkelere yönelik uyguladığı politika transferi, konunun uzmanları tarafından farklı kategoriler altında incelenmektedir. Bu bölümde görüleceği üzere çeşitli teşvik modellerinin yanı sıra imzalanan geri kabul anlaşmaları gibi stratejik adımlarla üçüncü ülkeler AB politikalarına uyumlulaştırılmaya çalışılmaktadır. Türkiye'nin göç rejimini de AB'nin güvenlikleştirme ve dışsallaştırma politikalarından bağımsız olarak incelemek mümkün görünmemektedir. Bu bölümde AB'nin göç yönetimi stratejileri incelenecek ve ne tür dışsallaştırma ve güvenlikleştirme adımları atıldığı üzerinde durulacaktır.

1.1.1) İnsan hakları söyleminden güvenlikleştirme politikalarına AB göç politikasının serüveni

Toplumsal açıdan çok boyutlu ve çok yönlü etkileri olan göç, ulus devletler ve ulusüstü kurumlar için ise meydan okuyucu bir unsur olarak görülmektedir. Önemli oranda yirminci yüzyıl başında kurulmuş olan ulus-devletler, içinde yaşayan nüfus bakımından homojen yapılar olarak tahayyül edilmekteydi. Göç ise bu “homojen” yapıyı sarsıcı bir rol oynayan bir olgu olarak görülmektedir. Kuzey ülkelerinin yaratmış olduğu refah düzeyinin korunmasından homojen milli özelliklerin devamının sağlanmasına, din ortaklığının korunmasından dil birliğinin bozulmasının önlenmesine kadar çeşitli saiklerle ulus-devletler dışarıdan gelen göçe karşı direnç oluşturmaktadırlar. Ortaya çıkan göç yönetimi politikaları işte bu sözü edilen korumacı yapının devamlılığını sağlamak için ulus-devletler ve ulusüstü birlikler açısından önem taşımaktadır.

Devletler göç politikalarını belirlerken ulusal çıkarlar doğrultusunda hareket etmektedirler. Bir yandan iç işgücü pazarında bulunamayan kalifiye eleman ve iç pazardaki verili işgücünün yapmaya istekli olmadığı işleri yapan vasıfsız işçiler göçmen olarak alınmaya çalışılırken diğer yandan göçmen işçilerin gelişile birlikte oluşması muhtemel sorunları yaşamamak için ulusal birlik ve istikrarı koruma adına göçmenlerin gelişi engellenmeye çalışılmaktadır (Stalker, 2002).

Güncel göç hareketleri ulus, devlet, vatandaşlık, çokkültürlülük, ikamet, milliyet, topluluk, kimlik gibi küreselleşme ile de ilintili kavramların anlamlarında değişikliğe sebep olmaktadır (İçduygu, 1996). Bir taraftan ulus-devletlerin kimlik bağlamında homojenliklerini koruma içgüdüğü özellikle bu talepleri dillendiren siyasi partiler tarafından siyasi destek elde etmek amacıyla kullanılmakta ve bunun sonucunda güç kazanan mülteci karşıtı siyasi partiler ülkelerin göç politikasında değişikliğe gidilmesi ve daha sert bir politika güdülmesi için mücadele etmektedirler. Bunun sonucunda vatandaşlık hakkına erişim imkânı zorlaştırılmakta, ikamet hakkı daha fazla koşula bağlı kılınmakta ve göçmen karşıtı, zenofobik, aşırı sağ partiler tarafından çokkültürlülük politikaları kamuoyunda tartışmaya açılmaktadır (Taşpınar, 2010). Ulus-devletler artan küreselleşmeye paralel olarak meydana gelen göçler karşısında güç yitiriyorsa da hala topraklarına yapılan giriş ve çıkışları, ülke içerisindeki kalış sürelerini ve kalış koşullarını belirleyen başat yapılar konumunda olmaya devam etmektedirler (Danış, 2011).

Göç yönetimi politikalarının oluşturulmasının bir amacı da bir yandan sözü edilen teritoryal milletin kültürel bütünlüğünün korunması iken diğer taraftan bu topluluk için yaratılmış olan refahın da korunması politikasıdır. Dolayısıyla dışarıdan içeriye yapılacak olan göç refah düzeyi yüksek devlet tarafından kontrol altında tutulmak istenmektedir. Bu amaçla ulus-devletler ve ulusüstü siyasi yapılar bir tehdit olarak algıladıkları göçü yönetebilmek için çeşitli stratejiler geliştirmişlerdir. Örneğin AB tarafından göç, kamuoyu nezdinde güvenlikleştirilerek ele alınmaya, göç yönetimi ise ikili anlaşmalarla dışsallaştırılmaya çalışılmaktadır. Ulus-devletler ise devletin sınırlarını koruma altına almaya çalışmakta, ülke topraklarındaki yabancıların ikamet statülerini düzenlemekte ve yabancıların çalışma izinlerine ulaşımını kontrol altına almaya çalışmaktadır (İçduygu, Erder, & Gençkaya, 2014). Diğer bir ifade ile göç konusu ev sahibi toplum için bir tehdit olarak algılanmakta ve güvenlikleştirilmektedir. Güvenlikleştirilen konu ise siyasetin bilinen kurallarının ötesine taşınmaktadır. Ya siyasetin özel bir konusu olarak ya da siyaset üstü bir konu olarak ele alınmaktadır. Güvenlikleştirme böylece politikanın radikal bir biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır (Buzan, Waever, & de Wilde, 1998).

Güvenlikleştirme söylemsel olarak inşa edilir. Bir konu güvenlikleştirilirken konunun bir tehdit nesnesi olarak kurgulanması hedeflenir. Böylece insanların bu konuyu bir tehdit olarak algılaması sağlanır ve normal şartlar altında tehdit konusunu bertaraf etmek için alınacak önlemler meşru görülemezken bu şekilde meşrulaştırılmaya çalışılır (Buzan, Waever, & de Wilde, 1998). Danış, göçün güvenlikleştirilmesi konusuna Uluslararası Göç Örgütü ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği gibi ulusüstü kuruluşların da ‘kaçak göçle mücadele’, ‘insan ticareti’ ve ‘sınır denetimi’ gibi başlıkları ön plana çıkararak katkı yaptığını ve böylece insanların ülkeler arası dolaşımının suç konusu haline getirilmesine ve suç şebekeleri ile göç konusunun irtibatlandırılmasında rol sahibi olduklarını iddia etmektedir (Danış, 2011).

Giderek daha fazla uluslararası bir boyut kazanan göç karşısında ulus-devletler ve ulusüstü yapılar çeşitli önlemler alma yoluna gitmektedirler. Sıkılaştırılan sınır kontrolleri ve sınırlarda yüksek teknoloji ürünlerinin kullanımı ve bu amaçla yapılan büyük mali yatırımlar ve sınırların giderek daha militer bir yapı kazanması göç hareketlerinin durdurulmasına veya azaltılmasına yönelik önlemlerden birkaçıdır. Ulus-devletlerin kendilerini ve içerdikleri nüfusu dışarıdan gelen yabancı topluluklara karşı koruma güdüsü yerini daha liberal politikalara bırakmamış, aksine artan göç hareketleri ulus-devletleri göç gerçeği ile yüz yüze getirerek daha fazla önlem almaya itmiştir. Örneğin Türkiye’nin Suriye sınırına ördüğü yüksek duvarlar bir yandan ülkeye fiziki girişi engellemeye yönelikken diğer yandan iş piyasasına girişin sınırlı tutulması gibi örnekler üzerinden de ulus-devlet kendi nüfusunu koruma altına almakta ve mültecileri bu anlamda dışlamaktadır. Türkiye’nin göç rejimi de buna bir örnek teşkil etmektedir.

1.1.2) AB’nin göç hareketliliğini dışsallaştırma çabalarına bir örnek: Politika transferi

2021 yılı verilerine göre Çin’den sonra dünyanın en büyük ikinci pazarını oluşturan AB; (Eurostat, 2021) sanayileşmiş ülkelere, yüksek toplumsal refaha, büyük bir ekonomiye sahip bir alan olarak, iktisaden çevre ülkeler için bir çekim

merkezi olduğu kadar daha iyi şartlarda yaşamak için göç eden insanlar için hedeflenen bir varış yeri olagelmıştır. Ancak AB üyesi ülkeler belirli şartlar altında yüksek eğitimli kişilere oturma ve çalışma izinleri vermektedir. Kitlesel göçler ise engellenmek istenmekte ve bu amaçla uygulanan güvenlikleştirme politikalarına ek olarak kaynak ülkeler ve üçüncü ülkelerle çeşitli anlaşma yolları aranmaktadır. Dışışallaştırma olarak nitelenen bu stratejilerden biri de politika transferi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Politika transferi çeşitli yöntemler kullanılarak gerçekleştirilmektedir. Bulmer ve Padgett'e göre Avrupa ülkeleri diğer ülkelere politika transferini hiyerarşi, müzakere ve kolaylaştırma yöntemleri ile gerçekleştirir. Uluslararası otoritenin vurgulandığı hiyerarşi yöntemi ile anlaşmaların uygulanmasının hızlandırılması hedeflenmektedir. Uygulamaların gerçekleştirilebilmesi için çeşitli yaptırımlar uygulanan bu yöntem yüksek derecede kurumsallaşma ile betimlenir (2005). Sözü edilen kurumsallaşma Stone Sweet ve Sandholtz'a göre, birbiri ile alakalı üç boyut altında incelenebilir. Bunlar formel ve enformel yasalar ile baskı gücü, AB yasalarını üreten ve uygulayan uluslararası yapı ve sivil toplumdur (AB yasalarını oluştururken ona etki eden sivil kurumlar) (Sweet ve Sandholtz'ten aktaran Bulmer & Padgett, 2005, s. 107). AB politikalarının diğer ülkelere transferi konusunda ikinci yöntem olarak Bulmer & Padgett müzakere yöntemini verir. Bu yöntemde baskı uygulamaları ortadan kalkar ve karşılıklı anlaşmaya ve uyuma dayalı yöntem devreye girer. Son model olan unilateralizmde ülkeler kendi egemenliklerini korurlar ve herhangi bir AB normunu adapte etmek gibi bir zorunluluk yoktur. Üye ülkeler güttükleri siyaseti diğer ülkeler ile esnek bir zeminde değerlendirir ve şekillendirirler. Bulmer & Padgett'e göre en üretken ve etkili politika transferi şekli ise hiyerarşik olmalıdır. Bu şekilde AB egemen kurumları vasıtasıyla ülkeleri kendi yasallığını kabul etmeye zorlar (2005). Lavenex ve Uçarer ise Avrupa Birliği'nin politika transferini aşağıda belirtilen başlıklar altında inceler. Bunlar;

- Avrupa Ekonomik Alanı gibi geniş birliktelikler ve İsviçre'nin de dahil olduğu ikili anlaşmalar
- Doğu ve Güneydoğu Avrupa ülkelerine ilişkin genişleme ile ilgili çalışmalar
- AB üyeliği öncesi Türkiye ve Balkan ülkeleri ile ilgili yürütülen çalışmalar

- Komşuluk politikası bağlamında Kuzey Afrika, Rusya ve Ukrayna ile ilgili çalışmalar
- Son olarak daha esnek bir çalışma alanı olarak Afrika, Karayip ve Pasifik ülkeleri ile ilgili yürütülen çalışmalardır (2004).

Lavenex ve Uçarer'e göre ayrıca Avrupa Birliği ile güçlü tarihsel sosyal ve politik bağları bulunan ve aynı zamanda coğrafi olarak aynı sınırı paylaşan, hukuki ve yönetsel gelenekleri benzeşen ülkeler AB politikalarını benimseme konusunda daha elverişlidirler (2004). Bu alıntıda belirtmek istenene benzer şekilde Türkiye'nin 1963 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu ile ortaklık anlaşmasıyla başlayan Avrupa ile ilişkileri gittikçe daha da sıkılaşmış ve 1987 yılında yapılan üyelik başvurusu 2004 yılında müzakerelerin başlaması ile sonuçlanmıştır. Lavenex ve Uçarer'e göre AB'nin bu alanda güttüğü politika koşulluluk politikasıdır. 3'üncü ülkeler ile ilişkilerini verdiği çeşitli ödüller üzerinden yapılandıran AB, 3'üncü Ülkelerden istediği karşılığı bulamadığı durumlarda ise ödülü geri çekebilmektedir (2004). 2013 yılında çıkarılan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nu da bu çerçevede değerlendirmek yerinde olacaktır.

Schimmelfennig ve Sedelmeier, AB'nin ikili ilişkilerde verdiği ödüllere örnek olarak üyelik perspektifi, finansal ve teknik yardım ve iş birliği anlaşmalarını saymaktadır (Schimmelfennig ve Sedelmeier'den aktaran Lavenex & Uçarer, 2004, s.424). Türkiye'de uzun yıllardan beri AB tarafından aday ülkelere sağlanan üyelik öncesi mali yardımdan yararlanmaktadır. AB fonları çeşitli sivil toplum kuruluşları vasıtasıyla bir çok projenin finansal kaynağını sağlamaktadır. Sözü geçen bu iş birliğinden Türkiye'nin yasal mevzuatını AB standartları ile uyuşturduğu ölçüde yararlandığı söylenebilir.

Türkiye'nin göç politikasındaki son değişikliklerinde AB etkisini araştıran makalelerinde Burgin ve Aşıkoğlu, Avrupalılaşmanın dinamiklerini yukarıdan aşağıya ve aşağıdan yukarıya olarak başlıklandırır. Yukarıdan aşağıya (top-down dynamics) modelinde AB üçüncü ülkeleri reformların yapılması için harekete geçirir.

2'inci modelde ise reform isteği AB'nin ilişkide olduğu ülkenin iç aktörlerinden kaynaklanır (bottom-up dynamics) (Tocci'den aktaran; Burgin & Aşıkoğlu, 2017). AB'nin Doğu Avrupa ülkelerine ilişkin politikalarını inceleyen Schimmelpfennig & Sedelmeier, bu politikaların özünün koşulluluk ilkesi olduğu sonucuna varırlar. Yazarlara göre AB'nin dış yönetim modeli olarak benimsediği üç ana model vardır. Bunların ilki dış teşvik modelidir (external incentives model). Rasyonalist bir müzakere yöntemi olarak tanımladıkları bu modele göre aktörler fayda maksimizasyonu hedefi ile hareket ederler ve kendi güç ve refah seviyelerini artırmanın hesabını yaparlar. Müzakere sürecinde ise karşılıklı bilgi alışverişi olur, tehditler edilir ve sözler verilir. Bu modelde AB dış yönetim anlayışı olarak koşulluluk ilkesini belirler ve Doğu ve Güneydoğu Avrupa ülkelerine bu çerçevede davranır. Ancak çeşitli görevlerin yerine getirilmesi ile bu ülkeler AB tarafından ödüllendirilirler (Schimmelpfennig & Sedelmeier, 2004). Bahsi edilen bu ilişki biçimi Türkiye ile AB arasında imzalanan Geri Kabul Anlaşması ile tekrar Türkiye özelinde uygulamaya konulmuştur. Anlaşmanın detaylı anlatımı bu çalışmanın Türkiye-AB Geri Kabul Anlaşması isimli bölümünde yapılacak olduğundan, burada Schimmelpfennig ve Sedelmeier'in AB'nin dış yönetim stratejisine alternatif olarak öne sürdükleri sosyal öğrenme modeli (The social learning model) ve ders alarak öğrenme modeline (The lesson-drawing model) değinmek yerinde olacaktır. Rasyonel koşulluluk modeline alternatif olarak sosyal öğrenme modelinde içselleştirilmiş kimlikler, değerler ve normlar mevcuttur. Kuralların meşruluğu ve davranışların uygunluğu meselesi pazarlıklar ve ödüller meselesinin önüne geçer. Zorlama ve baskı pratiklerinin yerini ikna, davranışsal adaptasyonun yerini ise kompleks öğrenme modeli alır (2004).

Sosyal öğrenme modeli rasyonalist dış yönetim çabaları içerisinde, üçüncü ülkeleri tam ikna edebilme becerisi bakımından kullanıma daha elverişlidir. Bu model sayesinde üçüncü ülkeler dış baskı ve zorlama olmadan kendi istekleri ile AB müktesebatına ve değerlerine uyum sağlama konusunda çaba gösterirler. Üçüncü model olarak sunulan ders alarak öğrenme modeli ise AB normlarının kabulünün iç dinamikler ile gelişmesine verilen addır. Bu modelde AB normları iç huzursuzlukları

dindirebilmek amacıyla üçüncü ülkeler tarafından herhangi bir baskı veya ikna olmadan uygulanır (Schimmelpfennig & Sedelmeier, 2004).

Yukarıda anlatılan modellerden farklı olarak Radaelli, Avrupalılaşma süreçlerini incelediği makalesinde Avrupalılaşmayı çeşitli süreçlere ayırarak Avrupalılaşmanın Avrupa dışında olan ülkelere olan etkisini inceler. Bunlar kısıtlama (retrenchment), durağanlık (inertia), hazmetme (absorption) ve değişimdir (transformation) (Radaelli, 2003). Özçürümez ve Şenses Avrupalılaşma literatüründen edindikleri bu sınıflandırmalardan “hazmetmeyi” Türkiye’nin AB ile olan ilişkilerine daha uygun bulmaktadırlar. Yazarlara göre her ne kadar Türkiye AB politikalarına uyum sağlasa ve iş yapış tarzına adapte olsa da gerçek anlamda politik davranışının mantığını değiştirememiştir (2011). Bu haliyle örneğin 1951 Cenevre Sözleşmesine konulan çekince nedeniyle sığınmacılar mülteci statüsüne başvuramamakta ve ancak UNHCR tarafından mülteci statüleri tanınarak üçüncü ülkelere yerleştirilebilmektedirler. 30 Eylül 2018 itibariyle, BMMYK verilerine göre, 3’üncü ülkeye ‘sunulan’ sığınmacı sayısı 12.702’dir (Avrupa Komisyonu, 2020). Türkiye’de 3,5 milyonu geçen sığınmacı sayısı gözaltına alındığında bu rakamın düşük olduğu görülmektedir. Avrupa Komisyonu ise 2013 yılında yayınladığı raporda Türkiye’de çıkarılan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’ndan övgüyle bahsetmekte, 24’üncü fasıl olan “Adalet, Özgürlük ve Güvenlik” faslında yasadışı göçten (*illegal migration*) bahsetmektedir. 2013 yılı AB ilerleme raporuna göre, YUKK’un kabulü ile birlikte “kayda değer bir ilerleme sağlanmıştır. Yeni Kanun, Türkiye’nin AB standartları ve uluslararası standartlara uyumunun sağlanması amacıyla, göçmenlerin hukuki durumuna ilişkin kapsamlı bir yasal ve kurumsal çerçeve getirmiş, düzensiz göçmenlerin gözetim altında tutulması ve sınır dışı edilmesinin yanı sıra çocuklar gibi korunmaya muhtaç göçmen gruplarının korunması kapsamında gözetilecek usulleri ve güvenceleri düzenlemiştir. Yabancılar ile ilgilenmek üzere sivil bir kurum olan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün kurulması, bu alanda şimdiye kadar takip edilen güvenlik odaklı yaklaşımın değiştiğine işaret etmektedir” (Avrupa Komisyonu, 2020). Bahsi edilen İlerleme Raporunda Türkiye’de göç hareketliliği konusunda yasal mevzuatta ve kurumsal anlamda meydana gelen gelişmeleri ‘kayda değer bir ilerleme’ olarak değerlendiren

AB, mülteci hareketliliğini sınırlandırma amacıyla farklı ülkeler ile farklı iş birliklerine de gitmektedir. Afrika kıtasının otoriter rejimleri dahi bu ikili iş birliklerine dahil edilmektedirler. Örneğin Mısır ve Libya ile yapılan iş birlikleri yürütülen bu politikanın örneklerindendir.

1992 yılından 2004 yılına kadar Libya üzerinde uygulanan silah ambargosunun 2004 yılında kaldırıldığı gün, AB, Libya ile göç alanında iş birliğine gitmek istediğini açıklamıştır (Pro Asyl, 2010). Bu örnekten açıkça görülmektedir ki AB'nin kaynak ülkeler ile ilişkileri göçün engellenmesine yönelik politikalar ile paralellik göstermektedir. Afrika'nın diktatörleri ile mülteci hareketliliğini engellemek pahasına girilen ilişkilerin bir diğer örneği de Sudan diktatörü Ömer El-Beşir ile yapılan iş birliğidir. Ömer El Beşir, AB'den mülteci hareketliliğini engellemek için mali kaynak alırken aynı zamanda soykırım suçlamasıyla Uluslararası Ceza Mahkemesi'nde yargılanmaktadır (Kreickenbaum, 2020).

Avrupa Birliği mülteci hareketliliğini engellemek için Türkiye'nin yanı sıra diğer mülteci üreten veya transit ülke konumunda olan ülkelerle de anlaşmalara gitmektedir. Örneğin Türkiye ile Geri Kabul Anlaşması'nın imzalandığı yıl olan 2016'da beş Afrika ülkesi ile daha Ortaklık Çerçeve Anlaşması'nın imzalandığı ilan edilmiştir. Bu ülkeler Etiyopya, Mali, Nijer, Nijerya ve Senegal olmak üzere en fazla mülteci üreten ülkeler arasında gelmektedirler. Dış Yatırım Planı çerçevesinde Afrika ülkelerine kırk dört milyar Euro yatırım yapılacağı iddia edilirken AB Komisyonu Başkanı Juncker “Afrika'ya yatırım yapılması birçok Afrikalının ülkelerini terk ederek Akdeniz'i geçmeye çalışmalarından iyidir” demektedir (European Commission, 2020).

Almanya'nın önemli yayın organlarından biri olan Deutsche Welle'de çıkan bir habere göre, AB, mülteci hareketliliğini durdurma stratejisinde, 2004 yılında Batı Afrika kıyılarından Kanarya adalarına ulaşmaya çalışan mültecileri durduran İspanya'yı örnek almaktadır. İspanya binlerce kilometre uzakta Senegal kıyılarında mültecileri durdurma çabası içerisine girmiş ve kendi mantığı çerçevesinde 'başarılı' operasyonlara imza atmıştır. Avrupa ise bu tarzı devam ettirerek yirmiden fazla Afrika ülkesi ile çalışmaktadır. Mültecileri durdurma sözü veren ve bunu uygulayan Afrika ülkelerine kalkınma yardımı sunulmaktadır. Diğer bir deyişle Avrupa'nın

kapıcılığını yapan ülkeler mali yardım alacaktır. Avrupalı asker ve polisler Afrikalı mültecileri durdurmak için Afrika ülkelerine gönderilirken aynı zamanda Sudan ve Eritre gibi diktatörlükle yönetilen ülkeler Avrupa'nın ortakları konumuna gelmektedirler (Deutsche Welle, 2019). Mali yardım verilen ülkeler arasında Orta ve Kuzey Afrika ülkeleri ile beraber Türkiye de bulunmaktadır. Bahsi geçen bu ülkeler hem mülteci üreten hem de transit ülke konumundadırlar (Taz, 2020).

Örneğin 2017 yılı aralık ayı itibariyle Sudan ve Etiyopya'ya sığınan Eritreli mülteci sayısı üç yüz bin iken Norveç ve İsviçre dahil olmak üzere Avrupa ülkelerine iltica başvurusu yapabilen Eritreli sayısı 28.049'dur (Human Rights Council, 2019). Görüleceği üzere mülteciler yolun uzun ve zorlu olması sebebiyle Avrupa ülkelerinden ziyade kendi ülkelerinin komşusu olan ülkeleri sığınmak amacıyla tercih etmektedirler. Avrupa Birliği'nin kuruluş değerleri ile de bağdaşmayan bu dış politika Afrika ülkelerindeki diktatörlüklere ve otoriterleşen Türkiye yönetimine karşı demokratik değerleri savunmak yerine bu rejimlerle mültecileri uzak tutabilmek için her ne pahasına olursa olsun iş birliğine gidildiğinin göstergesidir. Eritre'nin yanı sıra Sudan, Güney-Sudan ve Mısır gibi diktatörlüklerle de AB'nin iş birliği devam etmektedir.

Mali örneğinde ise henüz iç çalkantıların sona ermediği bir ülke olarak kimi zaman kendisine mali yardım yapılırken kimi zaman da askeri müdahalelerde bulunmaktadır. 2006 yılının Eylül ayında örneğin Mali ile AB göçün kontrolü üzerine bir anlaşmaya varmış ve Mali'nin mültecileri kendi ülkesinde tutması karşılığında 2008-2013 yılları arasında bu ülkeye dört yüz yirmi altı milyon Euro para yardımı yapılması kararlaştırılmıştır (Trauner & Deimel, The Impact of EU Migration Policies on African Countries: the Case of Mali, 2013). Sanayileşmiş Avrupa ülkelerinde ve kolonyal geçmişi nedeniyle özellikle de Fransa'da yaşayan Mali kökenlilerin ülkelerine gönderdikleri yardım miktarının 2018 yılında 884 milyon Dolar olduğu göz önüne alınırsa AB'nin sağladığı mali yardımın finansal olarak çok fazla bir şey ifade etmediği daha iyi anlaşılacaktır (World Bank, 2020). Uluslararası bir yardım kuruluşu olan Medico International'dan Ramona Lenz'e göre mali yardımların kalkınma yardımı adı altında yapıyor olması şaşırtmamalıdır. Amaçlanan mülteci hareketliliğinin durdurulmasıdır (Frankfurter Rundschau, 2019).

Afrika ülkelerine yapılan yardımların bir bölümü de sınır koruma mekanizmalarının güçlendirilmesine ayrılmaktadır. Almanya bu çeşit yardımları Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) aracılığıyla yapmaktadır. Türkiye’de de aktif olarak projeler yürütmekte olan GIZ’in faaliyetlerine dair Yeşiller Partisi Almanya Parlamentosu’nda bir soru önergesi vermiştir. “ARD ve Der Spiegel isimli medya organlarında çıkan haberlere göre AB adına GIZ, Afrika’nın otoriter rejimlerine sınır kontrollerinin güçlendirilmesi için yardım etmektedir. Sudan diktatörü Ömer El Beşir soykırım, insanlığa karşı suç ve savaş suçları nedeniyle aranmasına rağmen AB, GIZ vasıtasıyla ve ‘Better Migration Management’ programı aracılığıyla kırk milyon Euro harcamaktadır. Bu mali yardımlar ile mültecileri ve göçmenleri yakalamak için kameralar, tarayıcılar ve bilgisayar ekipmanları alınacak ve yakalananlar Sudan rejimine iade edilecekler. Ayrıca sınır koruyucuları eğitim alacak ve göçmenleri kapatmak için iki büyük kamp yapılacaktır. AB yapılan mali yardımların insanların daha fazla baskı görmesine yarayabileceğini bildiği halde Eritre’deki diktatörlük rejimini de tüm insan hakları ihlallerine karşın ‘Better Migration Management’ programı çerçevesinde destekleyecektir” şeklinde iddialar gündeme getirilmiştir. Hükümetin cevabı ise yapılan yardımların “kamu sektörünü güçlendirmeye, mültecilerin korunmasına yardımcı olmaya ve kalkınmaya yardımcı olmak maksadıyla isteyerek ülkelere geri dönen kişilere yönelik” yapıldığı yönündedir (Deutscher Bundestag, 2020). Ayrıca Almanya hükümetinin Sudan, Somali ve Eritre’de herhangi bir şekilde sınır kontrollerini güçlendirmeye yönelik çabası olmadığı da belirtilmiştir. ‘Better Migration Management’ programı çerçevesinde Etiyopya, Cibuti, Eritre, Kenya, Somali, Güney Sudan ve Uganda’da projeler gerçekleştirildiği bildirilmektedir (Deutscher Bundestag, 2020). Görüleceği üzere sürekli mülteci üreten Afrika’da sınır kontrollerinin güçlendirilmesi amacıyla yapılan projeleri AB Almanya Kalkınma ve İş Birliği Teşkilatı olan GIZ aracılığıyla desteklemektedir. Diğer taraftan “gönüllü geri dönüş” programları yürütülmekte ve Afrika ülkeleri ile, Türkiye ile olduğu gibi, Geri Kabul Anlaşmaları imzalanmaktadır. Bir başka deyişle uluslararası yardımlar ile AB Dış Politikası iç içe geçmiştir. Afrika ülkeleri kullanışlılıkları (kullanışlılık toposu) gereğince AB tarafından muhatap alınmakta ve kendileriyle çeşitli anlaşmalar imzalanmaktadır. Afrika ülkeleri açısından bakıldığında Geri Kabul Anlaşmaları gibi anlaşmalar iki taraf arasındaki eşitsiz ilişkiyi ortaya sermektedir. Batı Avrupa ülkelerinde yaşayan Afrika

kökenli insanların ülkelerine gönderdikleri yardımların AB tarafından sağlanan mali yardımdan daha fazla olması da AB'nin sağladığı fonların aslında çok sınırlı kaldığını göstermektedir.

1.2) AB'nin ortak göç politikası kurma çabaları

Avrupa'da malların ve insanların serbest dolaşımına dair yapılan önemli bir anlaşma olan 1957 tarihli Roma Anlaşması'nın 48'inci maddesi topluluk içerisindeki işçilerin serbest dolaşım hakkını belirtir. Bu maddeye göre topluluk üyesi ülkelerin vatandaşları arasında işe alım, maaş ve iş ile ilgili bütün alanlarda milliyet kaynaklı ayrımcılık yapılamayacağı belirtilmektedir (EU Parliament, 1957). Bunun yanında anlaşmanın tüm metni içerisinde göç anlamına gelen kelimelerin hiç geçmemiş olması göç olgusunun bu tarihte Avrupa gündeminde elzem bir konu olarak görülmediğine dair delil olabilir. Bu tarihte henüz ortak bir göç politikasından bahsetmek bir yana, tekil Batı Avrupa devletlerinin de detaylı birer göç politikasına sahip olduklarını söylemek güçtür.

Sanayileşmiş Avrupa ülkelerine yapılan göçü dönemleştirmek konusunda ise farklı görüşler mevcuttur. Örneğin Sühal Şemşit doktora çalışmasında bu süreci dörde ayırır. İlk olarak savaş sonrası dönemden bahseder ve bu dönemi 1945 yılından başlatır ve 1960'lı yılların başına kadar süren bu dönemde Almanya dışında yaşayan Almanların ülkeye göçüne ve diğer kolonyal geçmişleri olan Avrupa ülkelerine kolonilerinden meydana gelen göçe değinir. İkinci olarak yukarıda bahsedilen işgücü göçünden bahseder ve bu dönemde Almanya, Hollanda, Danimarka ve İsviçre gibi ülkelerin Güney Avrupa ülkelerinden işgücü alımına gittiğini belirtir. Bu dönem ilk petrol krizi dönemine kadar sürmektedir. Petrol krizi sonrasında ise işgücü alımı durdurulmuştur. Sınırlandırılmış göç dönemi olarak adlandırdığı 3'üncü dönemden sonrasını ise Şemşit soğuk savaş sonrası dönem olarak adlandırmaktadır. Bu dönemde Doğu Avrupa ülkelerinin planlı ekonomiden serbest piyasa ekonomisine geçişi sonrasında, bu ülkelere Batı Avrupa ülkelerine doğru bir göç dalgası meydana gelmiştir (Şemşit, 2010).

Avrupa topluluğu içerisinde serbest dolaşıma dair atılan önemli adımlardan birisi de 1986 tarihli Avrupa Tek Senedidir. Aynı yıl TREVI çatısı altında mültecilik üzerine yapılan çalışmalar sonrasında gelişecek olan ortak göç politikası sürecinin temeli olarak görülebilir. Ne var ki TREVI kelimesinin açılımı dahi – Terrorisme, Radicalisme, Extremisme & Violence International- göçün suç, radikalizm ve şiddet ile bir çatı altında görüldüğünü göstermektedir. (Monar, 2010, s. 27) 1989 yılında ise ilk kez Avrupa Komisyonu tarafından yayımlanan Palma Dökümanı ile mülteci politikasının ortaklaştırılmasına dair ilk emareler görülmektedir (Jahn, Maurer, Oetzmann, & Riesch, 2006).

Birçok alanda, örneğin tarım ve ticarete, rekabet kurallarının belirlenmesi gibi alanlarda ortak politikalar belirlemiş olan AB; göç, sığınma ve göçmenlerin uyumuna yönelik politikalarını tekil devletlerin ulusal egemenlik kaygıları nedeniyle uzun süre ortaklaştıramamış ve bu alan ulus-devletlere ait bir politika alanı olarak tutulmuştur (Tekin, Düzensiz Göçün Yönetimi Konusunda Varılan Türkiye-AB Mutabakatının Avrupa Birliği'nin Uluslararası Kimliği Üzerindeki Etkileri, 2017). İlk kez 1990 yılında imzalanan ve iç sınırlardaki kontrollerin kaldırılmasını sağlayan Schengen Anlaşması, öncelikle Belçika, Almanya, Fransa, Lüksemburg, Hollanda, İspanya ve Portekiz arasında geçerli olmuş ve ortak güvenlik ve hukuk alanı yaratılmak istenmiştir (EU, 1985).

Bir sonraki adım olarak 1993 yılında yürürlüğe giren Maastricht Anlaşması ile dolaşım özgürlüğünün sınırları genişletilerek her Avrupa vatandaşının bu haktan yararlanması sağlanmıştır (Şemşit, 2010). Madde K.1.'de iltica politikasının, dış sınırların kontrolünün ve 3'üncü ülke vatandaşlarına yönelik iltica politikasının ortaklaştırılmasına dair kararlar alındığı gözlemlenmektedir (European Union, Treaty on European Union (TEU) / Maastricht Treaty, 1992). Ayrıca K.1. maddesi içerisinde güvenliği, yasadışılığı, uyuşturucu kaçakçılığını, düzensiz göçmenliği ele alan maddelerin olması meselenin halen ve sürekli olarak bir güvenlik meselesi ile ilişkili olarak değerlendirildiğine işaret etmektedir.

Maastricht anlaşmasında ortaklaştırılması düşünülen konular ise şöyle sıralanmıştır:

- 1) İltica politikası
- 2) Dış sınırların geçilmesine dair mevzuat ve kontrolü
- 3) Göç politikası ve 3'üncü ülke vatandaşlarına dair yürütülecek politika
 - a) 3'üncü ülke vatandaşlarının giriş ve üye ülkeler dahilinde mobilitelerine dair kurallar
 - b) 3'üncü ülke vatandaşlarının üye ülkelerde ikameti, aile birleşimi ve iş piyasasına erişim konusu
 - c) 3'üncü ülke vatandaşlarının üye ülkelerde izinsiz ikametleri ve çalışmaları
- 4) Uyuşturucu alışkanlığı ile mücadele
- 5) Sahtekarlıkla mücadele
- 6) Adli konularda iş birliği
- 7) Suç ile mücadelede iş birliği
- 8) Gümrük alanında iş birliği
- 9) Terörizmi, uyuşturucu kaçakçılığını, uluslararası suçları engellemek için üye ülkeler arasında iş birliğine gidilmesi konularında ortak politikalar üretilmesi için anlaşmaya varılmıştır (European Union, 1992).

Avrupa Birliği 1999 yılından beri Ortak İltica Sistemi oluşturma amacıyla mülteci politikasını ortaklaştırmaya çalışmaktadır. Bahsedilen Avrupa Ortak İltica Sistemi ile uluslararası koruma arayan kişiler için merkezi olarak yönetilen bir iltica başvuru sistemi oluşturmak amaçlanmıştır. Avrupa Komisyonunun konu ile ilgili yayınlamış olduğu bilgi notunda AB üyesi ülkeler içerisinde eşitsiz bir biçimde dağılan iltica başvurularının daha adaletli bir biçimde dağıtılmasının amaçlandığı ve üye ülkeler arasındaki farklı uygulamaların ortadan kaldırılmasının amaçlandığı belirtilmektedir. Başvuru sisteminin merkezileşmesi ile uluslararası koruma arayan her bireyin parmak izi alınacak ve bu bilgi ortak olarak kullanılan Eurodac Bilgi Bankasına iletilecektir. Bu bilgi ile Dublin Regülasyonuna göre mültecilerin hangi ülkede iltica başvurusu yapmaları gerektiği anlaşılmış olacaktır. Bu aşamadan sonra başvurunun incelemeye devam edilmesi veya reddedilmesi olarak iki farklı yol izlenebilmektedir. İltica başvurusu reddedildiği takdirde mahkemede hak arama yolu açıktır. Eğer mahkemede de olumsuz yanıt onaylanırsa uluslararası koruma arayan kişi iltica başvurusunda bulunduğu ülkeyi terk etmelidir. Bu şekilde yapılan geri

gönderim gelinen ülkeye ya da üçüncü ülkeye yapılabilir. Mahkeme olumlu yanıt verirse başvuruca mülteci statüsü verilir. İltica başvurusunun kabul edilip işleme alındığı durumlarda ise iltica başvurusu yapan kişinin mülteci statüsünü ya da ikincil (subsidiary) koruma almaya hak kazanıp kazanmadığı üzerinde durulur. Bu durumda kişi çeşitli haklara sahip olur. Bunlar arasında oturma izni, çalışma izni ve sağlığa erişim gibi haklar vardır (EU, 2023).

Özellikle 2015 yılı yaz aylarında yoğunlaşan Akdeniz ve Ege Denizi üzerinden AB topraklarına yapılan göç AB'nin göç konusunda daha yoğun çalışmalar yapmasında etkili olmuştur. 13 Mayıs 2015 tarihinde yayınlanan Avrupa Göç Ajandası isimli belge Avrupa Komisyonunun göç konusunda alınması tavsiye edilen önerilerinden oluşmaktadır (European Commission, 2015). Avrupa Birliği, kendi açıklamasına göre etkili, insani ve güvenli bir göç politikası izlemektedir. Bu açıdan AB Komisyonu işlevleri bakımından stratejik öneme sahiptir. Bu temelde Bakanlar Konseyi tarafından üçüncü ülkelerle görüşmeler yapılır, hukuki kararlar alınır ve AB'nin izleyeceği yol haritası belirlenir (Europaeischer Rat, 2023). Avrupa Birliği Devlet ve Hükümet Başkanları Konseyi 15 Ekim 2015'te yaptıkları açıklamada AB doğrultusunda yapılan göçü azaltmak için Türkiye ile yakın çalışma halinde olunmasını ve ortak bir plan belirlenmesini, AB'nin dış sınırlarını güvenlikleştirme ve göçü önleyebilmek amacıyla sınır yönetimi sistemi oluşturmayı ve ek olarak yüzlerce sınır kontrolünde çalışacak kişiyi Yunanistan ve İtalya'ya yerleştirerek kayıt merkezlerini güçlendirmeyi hedeflediğini açıklamıştır. Açıklanan bir diğer önemli madde ise Frontex'in oynadığı rolü güçlendirmektir (Europaeischer Rat, 2015a). Avrupa Birliği Bakanlar Kurulunun açıklamasından da görüleceği üzere AB mültecilere kapıları kapatmanın ve üçüncü ülkelerle anlaşmalar yapmanın yollarını aramaktadır. Göç başlığı altında bir krizden bahsedilmekte ve bu krizi aşabilmek için “dayanışma” ve “sorumluluk” duygusuyla hareket edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. İkinci maddede ise “akınları durdurmak için” başlığı altında Türkiye ile ortak çalışma ekseninde ve paylaştırılmış sorumluluk, karşılıklı ödevler temelinde bir iş birliğine gidilmesinin hedeflendiği belirtilmektedir. Bunun karşılığında ise çalışmalara katılan her ülkenin vatandaşlarına yönelik vize kolaylığı getirildiği açıklanmaktadır (Europaeischer Rat, 2015b).

Avrupa Birliği Bakanlar Kurulunun 16 Ekim 2015 tarihinde yaptığı açıklamadan da anlaşılacağı üzere mülteciler iki siyasi özne arasında çok daha önceden başlamış olan AB üyeliği üzerine yapılan çalışmalarda finansal yardım alabilmek amacıyla birer pazarlık nesnesi haline getirilmiştir (Gökalp-Aras & Şahin-Mencütek, 2016). AB koşulluluk prensibi gereği kendisi de üçüncü ülkelere çeşitli ödünler vermektedir. Ayrıca yaklaşık 45 yıldır süren Türkiye'nin Avrupa'nın siyasi bir parçası olması hedefinin açıklamada ilk belirtilen madde olması dikkate değerdir (Europaeischer Rat, 2015c).

Göç hareketliliğinin yönetilmesi konusundaki tüm ortaklaşma çabalarına rağmen AB ülkelerindeki göç deneyimleri ülkeden ülkeye farklılık göstermiştir. Çoğunluğunu Suriyelilerin oluşturduğu son göç hareketi ise Avrupa ülkeleri içerisinde göç olgusunun ne denli farklı ele alındığının emaresidir. Örneğin Macaristan'da iktidarda bulunan Victor Orban liderliğindeki sağ hükümet mülteci karşıtı bir politika izlerken Almanya'da iktidarda bulunan Angela Merkel liderliğindeki Hristiyan Demokratlar açık kapı politikası izlemişlerdir. 2015 yılında Almanya 1990 Dublin Anlaşmasını askıya alarak ilk ayak basılan ülke hangisi olursa olsun bütün Suriyeli mültecileri kabul edeceğini açıklamıştır (Hall & Lichfield, 2015). Bu dönemde Almanya yaklaşık bir milyon mülteciyi ülkeye kabul etmiştir (Funk, 2016). 2015 yılında Almanya en fazla mülteci kabul eden Avrupa ülkesi olurken başvurusu alınan 441.899 mültecilik başvurusundan %35,9'u Suriyeliler tarafından yapılmıştır (BAMF, 2016). AB'nin üye ülkelerin farklı tutumları nedeniyle mülteci krizini tam olarak bir çözüme ulaştıramamış olması birçok sivil toplum kuruluşu tarafından eleştirilere tabi tutulmuştur (Amnesty International, 2018).

Her ne kadar göç konusunda Avrupa ülkeleri arasında fikir ve uygulama farkları görülse de zaman içerisinde ortak bir göç politikası oluşturma çabaları içerisinde olunmuştur. Bu amaç doğrultusunda iki önemli anlaşma olan Maastricht ve Amsterdam anlaşmalarında göçe dair kararlar alınmıştır. Hükümetler arası iş birliği düzeyinde izlenen göç politikaları Amsterdam Anlaşması ile ulus-üstü düzeye

taşınmış olurken 1999 Tampere Zirvesi ile hayata geçen beş yıllık programlar ve 2009 Lizbon Anlaşması ile devam eden süreçte göç alanında politika yapımı konusunda adımlar atılmasına rağmen henüz tam anlamıyla hükümetler-arası düzeyden ulus-üstü düzeye çıkılabilmiş değildir (Tekin, Düzensiz Göçün Yönetimi Konusunda Varılan Türkiye-AB Mutabakatının Avrupa Birliği'nin Uluslararası Kimliği Üzerindeki Etkileri, 2017).

Maastricht Anlaşması'nda bahsi geçen maddelerden de görülebileceği üzere göç meselesi ile güvenlikleştirme konusu sık sık birlikte anılmaktadır. Göç olgusu refah devletinden pay almak isteyen 'yabancı'nın alabileceği paya ulaşabilmek için kullandığı bir araç olarak tahayyül edilmektedir. 'Yabancı', 'öteki' AB sınırları dışında kaldığı sürece AB sınırları içerisinde elde edilmiş olan refahtan pay alamaz. Refaha ortak olabilmesinin ön koşulu AB sınırları içerisinde bulunmaktır. AB sınırları içerisine girebilmek ise kolay değildir. AB üyesi ülkelerin içlerine ulaşabilmek için hayati tehlike de barındıran zorlu bir deniz veya kara yolculuğu yapmak gerekmektedir. Burada tekrar güvenlik mantığı devreye girmektedir. Sınırlar yeniden güvenlikleştirilmekte, yeni uygulamalar devreye sokulmakta, göçmenlerin karşısındaki duvar biraz daha yükseltilmektedir. Mültecilerin karşısına konulan engeller ise salt duvarlar, gözetim mekanizmaları, NATO gemileri, Frontex gibi kurumlar değildir. Örneğin hali hazırda AB ülkeleri kendi aralarındaki sınır kontrollerini kaldırdıkları halde AB'nin dış sınırlarının kontrolünü ve iç sınırlardaki bireysel kontrolleri artırmışlardır.

Diğer taraftan serbest hareketi veya Avrupa Birliği içerisine yönelen mülteci hareketliliğini engelleyen salt sınır kontrolleri değildir. Aynı zamanda çalışma izni kısıtlaması, oturma izni kısıtlaması, refah devletine erişimin engellenmesi de serbest dolaşımı engelleyen veya sınırlandıran önlemlerdir (Huymans, 2000). Mültecilik hakkına erişimleri belli olana kadar çalışma izinleri olmayan mülteciler cüzi bir devlet yardımı ile yaşamakta ve iş piyasasına dahil olamamaktadırlar. Ayrıca refah devletinin sağladığı yardımlara erişimin de kısıtlı olması, her ne kadar Avrupa Birliği'nin dış sınırları zorlu ve ölümcül bir yolculuk sonrasında aşılabilmiş olsa da henüz mültecinin karşısındaki her sınırın aşıldığı anlamına gelmemektedir.

Mülteciler açısından Avrupa Birliği içerisindeki kısıtlayıcı yasalara ulaşım hakkı dahi devletlerin ve ulusüstü bir yapı olarak AB'nin bizzat katıldığı fiziksel engelleme politikalarını aşmayı gerektirmektedir. Örneğin 2015 yılında Ege Denizi'nde konuşlanan NATO gemilerinin amacı Türkiye üzerinden Yunanistan adalarına yapılan göçü engellemektir. Bu örnekten de görebileceğimiz üzere gerekli olduğu durumlarda Kuzey Atlantik Paktı üyesi ülkelerin askeri güçleri dahi göç karşısında devreye girebilmektedir (Die Zeit, 2016). Örneğin NATO Genel Sekreteri Jens Stoltenberg “bu krizin herkesin krizi olduğu ve hep beraber bir çözüm bulunması gerektiği” düşüncesindedir (Die Zeit, 2016). Her ne kadar mülteci botlarını durdurma ve geri gönderme yetkisi bulunmasa da bu hareketliliğin bizzat NATO tarafından Almanya liderliğinde yapılmış olması ve NATO'nun Frontex ile birlikte çalışması dikkate değerdir.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa ülkelerinden özellikle Almanya ve Fransa'nın bir araya gelerek gelecekte Avrupa içinde bir daha savaş olmamasını sağlayacak ve Avrupa ülkelerini bir araya getirecek projeler üzerinde çalışması ve Avrupa içi ortak bir ekonomik pazar kurulması düşüncesi kendisini Avrupa Ekonomik Topluluğu'nda (AET) somutlarken özellikle Doğu Bloku ülkelerinin planlı ekonomiden serbest pazar ekonomisine geçişleri ve Doğu ile Batı Almanya'nın birleşmeleri ile Avrupa içerisinde ekonomi yönetimi politikaları ile siyasi anlayış birbirleri ile örtüşür konuma gelmişlerdir. Bu ise Huymans'ın deyimiyle bir “refah şovenizmi” yaratmış ve buna paralel olarak gelişen kültürel homojenliğe sahip olma düşüncesi bir istikrar faktörü olarak görüldüğünden 3'üncü ülke vatandaşlarına ve göçmenlere karşı onların varlıklarının meşruluğunu ortadan kaldıracı bir etki oluşturmuştur (Huymans, 2000). Avrupa'da yaratılmış olan refah sisteminin göçmenlerin varlığı ile tehlikeye gireceği düşüncesi toplum tabanında geniş kabul görmüş ve göçmen karşıtı politikalar giderek daha fazla toplumsal taban bulurken göç olgusu ise daha fazla kriminallik, sahtekarlık, uyuşturucu ve insan kaçakçılığı meseleleri ile beraber anılır olmuştur. Avrupa Birliği'nin liberal bütünleşme mantığı kendisini dışarıdan gelecek olan ‘öteki’ne göre konumlandırmaktadır.

Göç alanında iş birliğine gidilmesine ve ortak bir göç politikasının geliştirilmesine dair önemli bir diğer anlaşma da 1997 tarihli Amsterdam anlaşmasıdır. Amsterdam Anlaşması'nın ilk bölümünün 5'inci maddesinde Avrupa Birliği'ni özgürlük, güvenlik ve adalet alanı olarak inşa etmeye ve dış sınırların kontrol edilmesine, ilticaya, göçe ve suçun önlenmesine ve suça karşı mücadeleye ilişkin hükümler bulunmaktadır. Ayrıca ikamet iznine, AB sınırlarına girişe dair ve uzun süreli vize uygulamasına ve aile birleşimine ilişkin hükümler ile ortak bir göç politikası izlenmesine dair maddeler düzenlenmiştir. 'İllegal' göçmenliğe ve 'illegal' ikamete karşı ortak mücadele edilmesi ve illegal bir biçimde ikamet eden kişilerin geri gönderilmesine dair ortak bir politika belirlenmesine dair hükümler de düzenlenmiştir. Göçmenleri, 3'üncü ülke vatandaşlarını ilgilendiren bir başka madde de 73j maddesidir. Bu maddeye göre beş yıl içinde iç sınırlar içerisinde kontroller tamamen kaldırılacak, dış sınırların geçişinde ise standartlar ve prosedürler aynılaştırılacak, üç aydan az olan ikametlerde vize almak zorunda olan ve olmayan ülkelerin aynılaştırılması, vize alınırken karşılanması gereken prosedürlerin aynılaştırılması ve 3'üncü ülke vatandaşlarının üç ayın altındaki ikametlerde hangi prosedürleri yerine getirdiği takdirde serbestçe AB içerisinde hareket edebilmesini düzenleyen hükümler (EU, 1997) AB'nin ortak bir göç politikası oluşturma gayreti içerisinde olduğunun belirtisidir.

Ortak bir göç politikası kurmak amacıyla çalışmalar yürüten AB organları, 2015 yılında meydana gelen göç hareketliliğinin de gösterdiği üzere, henüz ortak göç politikaları oluşturmaktan uzaktır. Ayrıca Dublin anlaşmasının temel mantığı olan ilk ayak basılan ülkede iltica başvurusu yapma zorunluluğu ve bunu sağlama almak için alınan Eurodac gibi önlemler üye ülkeler arasında ihtilafa neden olmuştur. Almanya İçişleri Bakanlığı Sekreteri Ole Schröder'in hükümet adına yaptığı konuşma Avrupa'da henüz birleşik bir mülteci rejiminin kurulamadığının itirafı gibidir:

“Mülteci hareketliliği konusunda Avrupa çapında henüz toplu bir sistem oluşturamadık. Belirli kararlar alınmasına rağmen uygulamada bir birliktelik sağlanamadı. Mülteciler herhangi bir yardım almaksızın ve kayıt almaksızın Kuzey Avrupa'ya doğru gelmeye devam ediyorlar. Şu anda dağıtım sadece beş AB ülkesine yapılıyor. Gerçekten koruma arayan kimselere yardım etmek amacımız fakat daha iyi bir hayat isteyen herkesi alamayız. Bu hem bizim mülteci sistemimizi hem de Almanya'daki 'hoş geldiniz kültürü'nü (Willkommenskultur) tehlikeye atacaktır.”

(Schröder Ole [CDU/CSU], Dt. Bundestag PlPr 18/110, 12.06.2015, s. 10630)

Yeşiller adına söz alan Dr. Anton Hofreiter, Almanya’da 2015 yılı yaz aylarının en can alıcı konuları olan Yunanistan’da yaşanan finans krizi ve mülteci hareketliliğine değinmekte ve AB politikalarını eleştirmektedir:

“Avro krizi Avrupa’nın en büyük sorunu değil. Akdeniz’deki, Orta Doğu’daki, Yunanistan’a bağlı adalardaki mülteci trajedilerine bakın. Avrupa’nın ve tekil üye devletlerin ne kadar aciz kaldığına bakın. Birkaç on bin mültecinin dahi nasıl ülkelere dağıtılacağı konusunda bile bir ortaklaşmaya gidilemiyor. Bu AB içinde nasıl bir birliktelik kurmamız gerektiğini ve AB için nasıl bir vizyon sahibi olmamız gerektiğini gösteriyor.”

(Hofreiter Anton [Die Grünen], Dt. Bundestag PlPr 18/118, 19.08.2015, s. 11464)

CDU/CSU adına söz alan Volker Kauder de Avrupa’nın mülteci sorunu hakkında ortak bir çözüm bulması gerektiği kanısındadır: “Yunanistan için [Avrupa olarak] çözüm bulduğumuz gibi bir merkezi ve önemli konu olan mülteci konusu hakkında da çözüm bulmalıyız.” (Kauder Volker [CDU/CSU], Dt. Bundestag PlPr 18/118, 19.08.2015, s. 11466). Heinz Joachim Barchmann da (SPD) CDU/CSU adına konuşan Volker Kauder ile aynı görüştedir: “Akdeniz’deki mülteciler konusu bütün Avrupa’yı ilgilendirmektedir ve bütün Avrupa tarafından çözüme kavuşturulmalıdır.” (Barchmann Heinz-Joachim [SPD], Dt. Bundestag PlPr 18/118, 19.08.2015, s. 11479).

AB’nin ortak göç politikası kurma amacıyla çalışmalar gerçekleştirdiği uzun yıllardan sonra yaşanan göç hareketliliği karşısında henüz kurumsal ve operasyonel konularda ortaklaşmadığı 2015 ve 2016 yıllarında Almanya Parlamentosunda milletvekillerinin söylemlerinde açığa çıkmaktadır. Ayrıca Yeşiller Partisi ve Sol Parti milletvekilleri daha insan merkezli bir söylemi benimserken CDU/CSU milletvekilleri ise AB’yi ve Almanya’yı ön planda tutan bir söylem geliştirmektedirler. Göçün sebeplerini ortadan kaldırmanın yolu mali eşitsizlikleri ortadan kaldırmaktan geçerken CDU/CSU Milletvekili Ole Schröder uzun yıllar boyunca Kaddafi tarafından yönetilmiş, istikrarlı bir demokrasisi olmayan, iç savaşın devam ettiği Libya ile ve tarihinde sadece bir kez seçimlere gidebilmiş ve şu anda askeri bir hükümet tarafından yönetilen Mısır ile ilişkilerin geliştirilmesinden bahsetmektedir. AB Afrika’nın ve Orta Doğu’nun yoksul ve savaş yorgunu

insanlarının Avrupa'ya doğru göçünü durdurabilmek amacıyla bu ülkelerin otoriter yönetimleri ile anlaşmalar yapabilmektedir.

Mülteci hareketliliklerine karşı politika geliştirmekte zorluk çeken AB daha çok transit ülkeler olan üçüncü ülkeler ile çeşitli iş birliklerine gitmenin yollarını aramakta, çeşitli ödünler vererek mültecilerin bu ülkelerde kalması amacı gütmektedir. Bu çabaların somut sonuçlara ulaştırılmaya çalışıldığı anlaşmalar ise AB'nin çeşitli ülkelerle imzaladığı Geri Kabul Anlaşmalarıdır.

1.2.1) AB ortak göç politikası bileşeni olarak geri kabul anlaşmaları

2002 yılında Sevilla'da toplanan AB Konseyi kararları doğrultusunda iltica ve göç başlığı altında üçüncü ülkelerle göç konusunda daha sıkı iş birliğine gidilmesi kararı alındı (Council of the EU, 2002). Amsterdam Anlaşmasından önce ise AB, üye olmayan ülkelerle AB üye ülkeleri adına Geri Kabul Anlaşmaları imzalama yetkisine sahip değildi (Tokuzlu, 2010).

2007 yılında imzalanan Avrupa Birliği ve Avrupa Birliği'nin İşleyişine Dair Anlaşmanın 78'inci ve 79'uncu maddeleri ortak göç politikasının oluşturulması ile alakalıdır. 78'inci maddede AB'nin “uluslararası korumaya muhtaç üçüncü ülke uyruklarına, onlara uygun düşen bir statü vermek ve geri göndermeme ilkesine uyulmasını sağlamak amacıyla iltica, ikincil koruma ve geçici korumaya ilişkin ortak bir politika” geliştireceği yazılıdır. Bu maddeye göre Birlik içerisinde tek tip geçerli bir mülteci statüsü belirlenmeli, tek tip bir ikincil koruma statüsü, ortak bir geçici koruma sistemi, tek tip bir iltica veya ikincil koruma statüsünün verilmesi, iltica veya ikincil koruma başvurusunda bulunanların ülkeye kabul koşullarına dair ortak standartlar ve göç akınlarının yönetilmesi amacıyla üçüncü ülkeler ile ortaklık ve iş birliğine gidilmesi gerektiği belirtilmektedir (European Union, 2012). Aynı anlaşmanın 79'uncu maddesinin 3'üncü fıkrası Birliğin üçüncü ülkelerle geri kabul anlaşmaları yapabileceğini belirtmektedir. Bu maddeye göre “Birlik, üye devletlerden birinin topraklarına girme, bu topraklarda bulunma veya ikamet etme koşullarını karşılamayan veya artık karşılamaz hale gelen üçüncü ülke uyruklarının,

uyruğu oldukları veya geldikleri ülke tarafından geri kabul edilmeleri için üçüncü ülkelerle anlaşmalar akdedebilir.” (European Union, 2012).

AB, 2001 yılından 2019 yılına kadar 17 ülkeyle Geri Kabul Anlaşmaları imzalamıştır. Bunlar: Hong Kong yönetimi, Makao, Sri Lanka, Arnavutluk, Rusya, Ukrayna, Makedonya, Bosna Hersek, Karadağ, Sırbistan, Moldova, Pakistan, Gürcistan, Ermenistan, Azerbaycan, Türkiye ve Cape Verde’dir (European Commission). Geri Kabul Anlaşması imzalanan devletlerin imzalamaya istekli olmadıkları bu anlaşmalar karşılığında AB koşulluluk ilkesi uyarınca vize kolaylığı sağlamak gibi çeşitli tavizler vermek eğilimindedir. Örneğin Afrika ülkeleri ile imzalanan anlaşmalarda AB’nin vaadi mali kalkınma yardımlarının sağlanmasıdır (Tokuzlu, 2010). Anlaşma imzalanan ülkelerin çoğunluğunun AB ile komşu veya AB’nin çeperinde olan ülkeler olduğu göz önüne alınırsa AB’nin Geri Kabul Anlaşmaları imzalamadaki niyetinin aslında 3’üncü ülke vatandaşlarını mümkünse kendi ülkelerinde, bu mümkün değilse de AB’ye komşu ülkelerde tutmak olduğu ileri sürülebilir. Türkiye ile AB arasında imzalanan Geri Kabul Anlaşması hem bu minvalde hem de AB müzakere süreci bağlamında değerlendirilmelidir.

AB’nin 3’üncü ülkelerle imzaladığı Geri Kabul Anlaşmalarının temelinde “illegal göç” olarak anılan düzensiz göçü engelleme politikası yatmaktadır. Bu anlaşmalar sayesinde 3’üncü ülkeler de AB’nin kendi topraklarından çıkarmak istediği göçmenleri geri kabul etmeye mecbur bırakılmışlardır. Geri Kabul Anlaşmaları imzalanırken bu anlaşmalardan karşılıklı olarak kazanç sağlanacağı düşüncesi oluşturma amacıyla AB tarafından verilen tavizler tam da bu noktada önem kazanmakta, Geri Kabul Anlaşmalarının hangi saiklerle imzalandığına dair fikir vermektedir.

Geri Kabul Anlaşmaları mültecileri Avrupa sınırları dışarısında tutma amacına hizmet eden ikili anlaşmalardır. Bu anlaşmalar yoluyla düzensiz bir biçimde Avrupa Birliği sınırları içerisine girebilmiş üçüncü ülke vatandaşlarının geldikleri ülkelere geri gönderilmeleri amaçlanmaktadır (Lindstrom, 2005). Göçün sebeplerini

ortadan kaldırmaya yönelik olmaktan ziyade sonuçlarını bertaraf etmeye yarayan bu strateji AB tarafından çeşitli tehditler ve ödüller ile birlikte üçüncü ülkelere önerilmektedir. Özellikle coğrafi olarak AB çevresinde yer alan ve AB'ye sınırı olan ülkeler bu yolla mülteci göçü açısından tampon bölge olarak kullanılmak istenmektedir.

Cassarino'ya göre, Geri Kabul Anlaşmaları vasıtasıyla ortaya çıkan yük paylaşımı eşit olmayan taraflar arasında dağıtılmaktadır. Geri Kabul Anlaşması imzalayan taraflar bundan eşit fayda sağlamazlar. Kendisinden daha güçlü bir birlik ile Geri Kabul Anlaşması imzalamış olan taraf daha fazla yük altına girmektedir. Anlaşmanın baskın tarafı diğer tarafa özel ticaret hakları, belirli bir ticaret alanına giriş hakkı, ekonomik göçmenlerinin bir kısmını seçerek almak, teknik alanda iş birliği, daha fazla mali kalkınma yardımı ve vize kolaylığı gibi faydalar sunmaktadır. Bunun yanında Geri Kabul Anlaşması imzalamış olan devlet uluslararası arenada meşruiyet kazanma amacı güdebilir (2007).

Her ne kadar geri kabul anlaşmaları her iki tarafın da kendi adına fayda sağlayabileceği bir zemin üzerine inşa ediliyor gibi dursa da örneğin AB ile geri kabul anlaşması imzalayan devletler bu anlaşmaları imzalamaya isteksiz davranmışlardır. Örneğin göçün kaynaklandığı Akdeniz ülkelerinin yönetimleri Geri Kabul Anlaşmalarının toplumun geniş kesimlerince duyulmasını tercih etmemektedirler. Bunun sebebi ise kendi diasporalarında kendileri hakkında 'AB'nin kölesi oldukları' imajını yaratmak istememeleridir (Cassarino J.-P. , 2007). Ayrıca legal veya illegal bir biçimde AB ülkelerinde ikamet eden vatandaşlarının ülkelerine geri gönderdikleri kazançları vasıtasıyla hem mali yönden gelişmekte hem de kendi ülkelerindeki işsizlik rakamlarını aşağıya çekebilmektedirler (Cassarino J. , 2014).

Geri Kabul Anlaşmalarının getirmiş olduğu dezavantajlardan biri de mültecilerin geri gönderildikleri ülkelerdeki insan hakları düzeyine ve bu ülkelerin mültecilere yeteri kadar koruma sağlayabileceklerine dair maddeler bulunmamasıdır (European Council on Refugees and Exiles, 2004). AB'nin Geri Kabul Anlaşması

imzaladığı bazı ülkelerde henüz güvenlik sorunu çözülememiş, barışçıl bir ortam tesis edilememiştir. Temel insan hakları vurgusunun eksikliği de göstermektedir ki Geri Kabul Anlaşmalarında asıl amaçlanan mültecileri güvenli üçüncü ülke sınırları dahilinde yeterli koruma altında yaşamasından ziyade AB topraklarını terk etmesidir.

Avrupa Komisyonu verilerine göre her yıl dört yüz bin ila beş yüz bin arası üçüncü ülke vatandaşı AB topraklarına yasadışı yollardan giriş yaptıkları için AB'yi terk etme cezası almaktadırlar. Fakat bu sayının ancak %40'ı AB ülkelerini terk edip geldikleri ülkeye veya transit geçiş yaptıkları ülkeye dönmektedir (European Commission). Hakkında AB'yi terk etme kararı verilen göçmenlerin dönüşlerinin beklenenden az olmasını Avrupa Komisyonu üçüncü ülkelerin kendi vatandaşlarının kimliklerini saptama ve geri kabul etme konusundaki isteksizliğine bağlamaktadır. AB'nin üçüncü ülkelerle iş birliğine gidip anlaşmalar imzalamasının önemli nedenlerinden biri de budur (European Commission). Bu alıntıdan da görüleceği üzere AB hakkında geri gönderilme kararı verilen üçüncü ülke vatandaşlarının geri dönmek istememesini salt düzensiz göçmenlerin geldikleri ülkelerle yeterli iş birliği olmaması gibi teknik bir soruna indirgemekte, sosyoekonomik ve siyasi sebepleri görmezden gelme eğilimi göstermektedir.

AB'nin mali kalkınma yardımları ve vize kolaylığı gibi tavizler vererek üçüncü ülkeler ile imzaladığı Geri Kabul Anlaşmalarının özünde illegal göçü durdurma isteği olduğu anlaşılmaktadır. Yapılan anlaşmalarla amaçlanan; mültecileri geri göndermek veya sayılarını mümkün olduğu kadar azaltmaktır. Geri Kabul Anlaşmalarının tarihine bakıldığında ve Türkiye ve AB arasında yapılan mutabakat incelendiğinde iki özne arasında eşitlikçi ilişkilere dayalı bir anlaşma yapıldığından söz etmek zordur. Özellikle STK'ların Türkiye-AB Anlaşmasına getirdikleri eleştiriler dikkate alındığında anlaşmanın insani yönünün sorunlu olduğu göze çarpmaktadır (Pro Asyl, 2018).

Geri Kabul Anlaşmaları AB'nin göç politikasının dışsallaştırılması işlevi görürken dış sınırlarda fiziki güvenlileştirme adımları da atılmaktadır. Frontex

bunlardan en önemlisi olarak öne çıkmaktadır. Güvenlikleştirme salt askeri yöntemler ile sağlanmaz. Güvenlikleştirme göç hareketliliğini azaltmak için fiziksel ve fiziksel olmayan alanlarda yürütülen topyekûn bir politikaya verilen isimdir.

İKİNCİ BÖLÜM

GEÇİKEN GÖÇ YÖNETİŞİMİ İLE AB MÜKTESEBATINA UYUM ÇABALARI ÇERÇEVESİNDE TÜRKİYE’NİN GÖÇ REJİMİ

2.1) Türkiye’nin göç rejimi ve göç rejiminin avrupalılaşması süreci

Bir önceki bölümde incelendiği üzere, Avrupa Birliği, kendi politikalarını üçüncü ülkelere taşıma amacıyla çeşitli stratejiler izlemektedir. Baskı, müzakere, koşulluluk gibi yöntemler üçüncü ülkelere politika transferi amacıyla kullanılmaktadır. Karşılığında ise AB’ye üyelik perspektifi, teknik yardım ve iş birliği anlaşmaları önerilmektedir. Kimi zaman ise AB çeşitli kalkınma projelerine fon sağlayarak üçüncü ülkelere finansal kaynak aktarımı yapmaktadır.

Türkiye’nin göç rejiminin ve göç rejiminin Avrupalılaşması sürecinin inceleneceği bu bölümde ise genç Türkiye Cumhuriyeti’nin göç politikalarından başlanarak günümüze kadar göç rejiminin gelişimi üzerinde durularak yaşanan dönüşümler incelenecek, etnisite temelli kabul politikasına eklemlenen inanç temelli kabul politikası üzerinde de durularak AK Parti hükümetinin göç politikası değerlendirilmeye çalışılacaktır. Yasal mevzuattaki düzenlemeler ile AB İlerleme Raporlarındaki gelişmeler üzerinden Türkiye ile AB arasında imzalanan GKA’na giden süreç için bir temel oluşturulacaktır.

2.1.1) Ulus-devlet motivasyonu ile şekillenen Türkiye'nin göç politikası

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarında, özellikle 1934 İskân Kanunu ile Türkiye'ye kabul olunacak kimselerin Türk soyundan ve kültüründen gelmeleri ön şartı mevcuttur. Kanunun birinci faslı üçüncü maddesi şu şekildedir:

“Türkiye’de yerleşmek maksadile dışarıdan, münferiden veya müçtemian gelmek isteyen Türk soyundan meskûn veya göçebe fertler ve aşiretler ve Türk kültürüne bağlı meskûn kimseler işbu kanunun hükümlerine göre Dahiliye Vekilliğinin emri ile kabul olunurlar. Bunlara muhacir denir. Kimlerin ve hangi memleketler halkının Türk kültürüne bağlı sayılacağı İcra Vekilleri Heyeti kararı ile tesbit olunur.” (T.C. Resmi Gazete, T.C. Resmi Gazete, 1934).

Türkiye'ye muhacir olarak alınmayacak olanlar ise 4'üncü maddede sıralanmıştır. Bunlar: “Türk kültürüne bağlı olmayanlar, anarşistler, casuslar, göçebe çingeneler ve memleket dışına çıkarılmış olanlar”dır (T.C. Resmi Gazete, 1934).

14 Haziran 1934 tarihli, 2510 sayılı İskân Kanunu Türkiye'nin 1930'lu yıllarının ulus-devlet kurulum sürecinin sancılarını ve korkularını yansıtır. Türk soyundan olmayanlar için Türkiye bir mülteci ülkesi olarak görülmez. Osmanlı İmparatorluğunun son yıllarından başlayarak, erken Cumhuriyet döneminde de devam eden bir Türkleştirme ve İslamlaştırma politikası izlenmiş ve Türkiye sınırları içerisinde yaşayan Hristiyan ve Türk olmayan halkların elimine edilmesi ile Türkiye Müslüman ve Türkler (Kirişçi, 2000)den müteşekkil bir ülke haline gelmişti. Buna ek olarak çıkarılan yasalar yolu ile de *nüfusun millileşmesi* (Sunata & Bayındır Goularas, 2015) amaçlanmıştır. Türkiye sınırları içerisinde yaşayan millileştirilmiş halka nicel anlamda rakip olabilecek farklı bir nüfus yapısının ortaya çıkması ise İskân Kanunu ile engellenmeye çalışılmıştır. Kemal Kirişçi'ye göre Osmanlı Devleti Müslüman, Hristiyan ve Musevi mültecileri kendi ülkesine kabul ederken Türkiye Cumhuriyeti kısıtlayıcı bir mülteci politikası izlemiştir. Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin mülteci politikası etnik anlamda Türklüğün, mezhepsel anlamda ise Sünniliğin ve Hanefiliğin altını çizmekte ve bu özelliklere sahip kimseleri makbul mülteci kabul etmektedir. Örneğin üç yüz on bin Bulgaristan kökenli Müslüman Türkiye'ye sığınmak istediğinde buna izin verilmiş ve kendilerine mülteci statüsü

verilmişken 1988 ve 1991’de Türkiye’ye sığınan Kürtlere bu hak tanınmamıştır. Diğer taraftan Hristiyan Ortodoks Gagavuz Türkleri ve Şii Azerilere, her ne kadar bu grupların Türk oldukları bilinse de Türkiye’ye iltica etmelerine izin verilmemiş buna karşın etnik olarak Türk olmasalar da Arnavutlara, Boşnaklara ve Pomaklara Türkiye’ye yerleşme ve iltica etme izni verilmiştir (Kirişçi, 2000).

Danış’a göre ise, Osmanlı İmparatorluğunun son yüzyılından günümüze kadar geçen süre içerisinde gerçekleşen Türkiye’ye yönelik göç üç ana dönem altında incelenebilir. İlk olarak Danış, nüfusu millileştirmeyi hedefleyen ve soydaşların kabulünü esas alan milli dönemi sayar. İkinci dönem ise Soğuk Savaş’ın bitişiyle birlikte dengelerin altüst olmasıyla ve küreselleşmenin etkisiyle biçimlenen küresel dönemdir. Üçüncüsü ise Suriyeli sığınmacıların gelişiyi şekillenen ve Osmanlıcı-muhafazakâr söylemlerle desteklenen post-milliyetçi, neo-osmanlıcı dönemdir (Danış, 2016).

Soğuk Savaş dönemi Türkiye’nin göç politikasını da şekillendirmiştir. Cenevre Sözleşmesi’ne koyduğu çekince nedeniyle sadece Avrupa’daki olaylar nedeniyle sığınma arayan kimselere mülteci statüsü vereceğini belirten Türkiye diğer anlamıyla komünist ülkelerden gelebilecek olan mültecileri kabul etme taahhüdü vermektedir (İçduygu & Keyman, 2000). Göç politikasından dahi anlaşılacağı üzere Türkiye bu dönemde Batı ittifakı içerisinde yer alma çabası göstermektedir.

Sunata ve Bayındır Goularas ise Türkiye’nin göç tarihini üç ana dönem altında inceler. İlk olarak Osmanlı İmparatorluğu son dönemi ve Türkiye Cumhuriyeti’nin bir ulus-devlet olarak kurulum süreci, ikinci olarak Türkiye’den Kuzey-Batı ülkelerine yapılan emek göçü ve bunu takip eden diğer göç biçimleri (burada siyasi sorunlar nedeniyle Türkiye’den Batı Avrupa ülkelerine yapılan göçler ima ediliyor olmalıdır), üçüncü olarak ise 1990’lı yıllardan itibaren artarak Türkiye’ye gelen veya Türkiye’yi bir transit ülke olarak kullanıp Batı Avrupa ülkelerine geçme niyeti olan kimseler sayılmakta ve böylece Türkiye’nin göç tarihi üç ana zaman dilimi altında dönemlendirilmektedir (Sunata & Bayındır Goularas,

2015). İçduygu'nun deyimiyle 1994 öncesi dönem *görmezlikten gelme dönemi* (2004) iken, 2000'li yılları Sunata ve Doularas *reformlar dönemi* olarak niteler (Sunata & Bayındır Goularas, 2015).

İçduygu, ayrıca 1994-2001 arası dönemi uluslararası normlara geçiş dönemi ve 2001 sonrası dönemi ise değişimlerin Avrupalılaşması olarak adlandırır (2004) Sunata ve Bayındır Goularas da reformlar dönemi olarak adlandırdığı 2000'li yıllarda Türkiye'nin göç rejimi alanında yeniliklere gittiği görüşündedir. 2004 yılında Uluslararası Göç Örgütü'ne (UGÖ) tam üyeliğin gerçekleşmesi, iltica ve göç alanına yenilikler getiren Ulusal Eylem Planı'nın yürürlüğe girmesi, birçok devletle Geri Kabul Anlaşmalarının imzalanması 2000'li yıllarda göç ve sığınma alanlarında yapılan değişikliklerdir (2015). Uzun yıllar boyunca kendisini bir göçmen ülkesi olarak görmeyen Türkiye'de göç idaresine ilişkin yasal mevzuat da bu açıdan eksik kalmış, ancak AB müktesebatına uyum çalışmaları çerçevesinde yasal mevzuat geliştirilebilmiştir.

AB müktesebatı ile uyum çalışmaları çerçevesinde 2013 yılında Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) kurulmuş ve göç alanındaki yetki emniyet güçlerinden alınıp GİGM'ne verilmiştir. Yine AB ile uyumlulaşma adımları çerçevesinde çıkarılan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) Türkiye'nin göç yönetimi alanında attığı önemli adımlardan biridir. 2013 yılında imzalanan Türkiye-AB Geri Kabul Antlaşması ise Türkiye ile AB'nin göç alanında giderek daha fazla iş birliği yapmalarına örnek teşkil etmektedir.

1990'lı yıllara kadar göç veren bir ülke olan Türkiye 1990'lı yıllar sonrasında göç alan ve transit bir ülke haline gelmiştir (İçduygu, 2006). Transit göçmen bir hedef ülkeye başka bir ülkeye geçebilme ve orada kalabilme niyeti ile gelen kişileri betimlemek için kullanılan bir kavramdır (İçduygu, 2000). Transit ülke ise “yasal veya yasadışı yollardan bir ülkeden bir başka ülkeye göç etmekte olan göçmen ya da mültecilerin, çıkış ülkelerinden hedef ülkelere gitmek için sınırlarından geçtikleri üçüncü ülkeye verilen addır” (Sunata & Bayındır Goularas, 2015).

Türkiye misafir işçi sözleşmesiyle Avrupa'ya giden insan kaynağı ve 1980 askeri darbesi nedeniyle yurtdışına giden vatandaşları ile on yıllarca göç veren bir ülke olagelmıştır (Ataç, ve diğerleri, 2017). Aynı zamanda göç alan ve transit göçmenlere ev sahipliği yapan bir ülke konumunda olan Türkiye'nin (İçduygu, 2006) uluslararası göç babında transit bir ülke haline dönüşmesinin üç ana nedeni vardır. İlk olarak Türkiye'nin komşu ülkelerinde meydana gelen siyasi sorunlar ve çatışmalar insanları daha iyi bir yaşam, güvenlik ve baskıdan korunma amacıyla başka ülkelere göç etmeye zorlamaktadır. İkinci neden ise, Türkiye'nin coğrafi ve jeopolitik konumu itibarıyla Doğu ve Batı, Kuzey ve Güney arasında yer alması ile birlikte göçmenler için transit bir ülke konumunda olmasıdır. Üçüncü olarak ise “Kale Avrupası”nın kısıtlayıcı kabul prosedürleri ve mültecilere yönelik artan kontroller mültecileri Avrupa'nın periferisinde bulunan diğer ülkelere yöneltmektedir. Bu ülkelerden birisi de Türkiye'dir (İçduygu, 2000).

Aynı şekilde Irak vatandaşı olan Kürtler, Keldaniler, Türkmenler ve Araplar Türkiye'ye 1990'lı yılların başında sığınmışlardır. Türkiye'ye sığınan Avrupa Konseyi üyesi olmayan ülke vatandaşları göç çalışmalarında “itici faktörler” olarak adlandırılan etkiler sonucunda Türkiye'ye sığınırken bahsedilen itici faktörler genellikle çatışmalı ortam, etnik huzursuzluklar, dini aşırılıklar, ekonomik istikrarsızlık ve politik sorunlardır. İçduygu'ya göre kendileri ile yapılan görüşmelerde İran, Irak ve Bosna-Hersek vatandaşları göçmen oluşlarının sebeplerini siyasi sıkıntılar olarak göstermekteyken Afrika ve Asya kökenli göçmenler ise ekonomik sorunları göstermişlerdir (İçduygu, 2000).

Ne var ki Türkiye'nin 1990'lı yıllarını Türkiye'nin salt transit bir ülke konumuna gelmesi üzerinden okumak yetersiz kalacaktır. Özellikle Türkiye'nin doğusunda 1980'li yılların ortalarından itibaren başlayan ve on binlerce kişinin yaşamını yitirmesine sebep olan çatışmalı ortam nedeniyle Türkiye'nin kendisi 1990'lı yıllarda Avrupa ülkelerine göç veren bir ülke konumuna gelmiş ve bu şekliyle siyasi nedenlerden ötürü olsa da göç veren ülke konumunu da korumuştur. 1985 ve 1994 yılları arasında Türkiye Batı Avrupa'ya en fazla göç veren üçüncü ülke

konumundadır. Batı Avrupa ülkelerine yapılan iltica başvurularının %9'u Türkiye kaynaklı olurken Batı Avrupa ülkelerine sözü edilen süre içerisinde Türkiye'den beş yüz bin civarı iltica başvurusu yapılmıştır (İçduygu, 1996).

Türkiye, Yunanistan ve Bulgaristan'a olan sınırı ve Ege Denizi üzerinden Yunanistan adalarına çok kısa mesafede bulunması nedeniyle “yasadışı” olarak Avrupa ülkelerine ulaşmak isteyen mülteciler açısından tercih edilen bir ülke olmuştur. Bir başka deyişle Irak, İran, Suriye, Afganistan gibi politik ve ekonomik huzursuzluklar yaşayan ülkelere kaçarak Batı ülkelerine yönelen mülteciler için Türkiye Avrupa topraklarına geçmeden önceki ‘son durak’tır. On yıllardır çeşitli göç hareketlilikleri ile karşı karşıya kalan AB'nin göç rejimi de dönemsel olarak değişikliklere uğramıştır.

2.1.1) Türkiye’de göç rejiminin gelişimi

Türkiye mülteci konumunda bulunanlar hakkında imzalanan 1951 Birleşmiş Milletler Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesini aynı yıl imzalamasına rağmen 1961 yılında ihtirazi kayıt ile onaylamıştır. İhtirazi kayıt ise şöyledir: “Bu sözleşmenin hiçbir hükmü, mülteciye Türkiye’de Türk uyruklu kimselerin haklarından fazlasını sağladığı şeklinde yorumlanamaz.” (T.C. Resmi Gazete, 1961). 1967 yılında ise Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 1951 yılında imzalanan sözleşmeye kimi yenilikler getiren Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin New York Protokolünü imzalamıştır. Türkiye ise bu anlaşmaya imza atmakla beraber Genel Hükümler adlı başlığın birinci maddesinde ancak ‘Avrupa’da cereyan eden hadiseler’ neticesinde Türkiye’ye Avrupa Konseyi üyesi ülkelere başvuru yapan insanları mülteci olarak tanıyacağını belirtmiştir. (Resmi Gazete, 1961) Dolayısıyla Avrupa Konseyi üyesi olmayan bir ülke olarak Suriye’deki savaştan kaçarak Türkiye’ye sığınanlar mülteci statüsü alamamaktadırlar. Coğrafi sınırlama şerhi koyan ülkeler Türkiye haricinde Kongo, Madagaskar ve Monako’dur (Erdoğan, 2017). Suriyeliler bu sebeple mülteci statüsüne başvuramamaktadırlar ve kendileri için öngörülen Geçici Koruma Statüsünden yararlanmaktadırlar.

Yabancılarla ilgili bir diğer hukuki metin AB'ye uyum çalışmalarına paralel olarak kabul edilen Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunudur. 2013 yılında kabul edilen ve yürürlüğe giren YUKK öncesinde ise yabancıların hukuki durumları 1950 tarihli 5683 sayılı Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun (YİSHK) ve 5684 sayılı pasaport kanunu ile düzenlenmekte idi (Genç, 2014). Şu anda ise Suriyeli sığınmacıların Türkiye'deki hukuki durumları ile ilgili olarak 13.10.2014 tarihli ve 6203 sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği uyarınca işlem yapılmaktadır. İçişleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verilerine göre Türkiye'de şu anda 3 milyonu aşkın Suriyeli mevcuttur (Göç İdaresi Başkanlığı, 2023) ve YUKK'un 91'inci maddesince ve bahsi geçen yönetmelik uyarınca ikamet etmektedir.

YUKK'un 91'inci maddesi geçici korumayı düzenlemektedir. Bu maddeye göre “Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir” (T.C. Resmi Gazete, 2013). Geri gönderme yasağının (non-refoulement) giriş ve vize ile ilgili uygulamaların, ikamet izinlerinin, vatansız kişilere uygulanacak prosedürlerin ve sınır dışı etme prosedürlerinin yer aldığı 1'inci ve 2'nci kısımları Uluslararası Koruma isimli 3'üncü kısım izlemektedir. Bu kısmın ilk maddesini oluşturan 61'inci madde mülteci statüsünün ancak ‘Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle’ verilebileceğini belirtmektedir. 62'nci maddede ise ‘Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle’ Türkiye'de bulunan kişilere ise şartlı mülteci statüsünün verilebileceği ve bu kişiler 3'üncü ülkeye yerleştirilinceye kadar Türkiye'de kalmalarına müsaade edileceği belirtilmektedir (T.C. Resmi Gazete, 2013).

Türkiye'nin göç ile ilgili yasal mevzuatı AB normlarına uydurulmuş dahi olsa bunun Suriyeli sığınmacıların gündelik hayatta kalma mücadelelerine ne derece etki ettiği tartışmalı bir konudur. YUKK ve Geçici Koruma Yönetmeliği 2013 yılında yayınlanmasına rağmen Suriyelilerin Türkiye üzerinden AB topraklarına yoğun göç ettiği yıl olan 2015 yılı yasal mevzuatın toplumsal koşullara uydurulmaya çalışılmasına rağmen gerçekleşmiştir. Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 6'ncı

bölümünde sığınmacıların sağlık, eğitim, iş piyasasına erişim hizmetleri, sosyal yardım ve hizmetler, tercümanlık ve gümrük işlemleri gibi hizmetlere erişimi düzenlenmesine rağmen tüm bu hizmetler önemli sayıda Suriyelinin 2015 yılında Türkiye üzerinden deniz yoluyla AB toprağı olan Yunanistan'a geçiş yapmalarını engelleyememiştir.

Mültecilerin ve sığınmacıların çeşitli ülkelerdeki hukuki durumları ülkelerin göç rejimleri ile yakından bağlantılıdır. Ülkelerin sahip olduklarını varsaydıkları toplumsal homojenliklerini koruma istekleri, entegrasyon politikaları, işgücü piyasalarındaki durum gibi faktörler göç rejimlerini etkilemektedir. Çeşitli güvenlikleştirme ve dışsallaştırma gibi stratejiler ulus-devletlerin ve ulusüstü yapıların göç yönetimlerini belirlemektedir. Türkiye'nin ve AB'nin göç rejimlerini ayrı ayrı incelemenden önce göç rejimine kavramsal bir giriş yapmak yerinde olacaktır.

Türkiye Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşü ve Cumhuriyetin ilanı sonrasında İmparatorluk bakiyesi topraklardan sayısı milyonlarla ifade edilen göç alan bir ülke olmasına rağmen göç hareketliliğı ile ilgili çalışmalar ancak Başbakanlığa bağlı Göç İdaresinin kurulması ile kurumsal ve merkezi bir yönetim şekli almıştır. 1951 yılında imzalanan kısa adıyla Cenevre Sözleşmesinde korunan coğrafi sınırlamada Türkiye'nin göç hareketliliğı ile olan yakın ilişkisine rağmen bu hareketlilik ile mesafeli bir konum almak istediğini göstermektedir. Türkiye'nin göç hareketliliğı konusunda güttüğü bu siyaset dönemin yerleşik dış politika anlayışıyla paralellik gösterirken aynı zamanda soğuk savaş dönemine girilirken Türkiye'nin aldığı Batı ittifakı yanlısı konuma da işaret etmektedir.

Türkiye'nin Almanya, Avusturya, Fransa gibi ülkelerle imzaladığı göçmen işçi alımı anlaşması gibi Türkiye'den Avrupa ülkelerine işçi göçünü düzenleyen anlaşmalar Türkiye'nin yakın geçmişinde göç almaktan ziyade göç veren bir ülke oluşuna örnektir. Yoksulluk, işsizlik, sınıflar arası geçişkenliğin zor olması, halkın eğitim imkanlarına ulaşmasının zorluğu ve bu esnada sanayileşmiş Avrupa

lkelerinin işgücü talebi Türkiye’den yüzbinlerce işçinin 1950’li yılların sonundan başlayarak Avrupa ülkelerine göç etmesine sebep olmuştur.

Özellikle 1980’lerden itibaren Türkiye; 12 Eylül 1980 askeri darbesi sonrasında g veren bir ülke olmaya devam etmiş, bir transit ülke konumuna gelirken aynı zamanda g alan bir ülke haline dönüşmüştür. Türkiye’nin transit bir ülke haline dönüşmüş olması Avrupa ülkelerini de Türkiye ile g konusunda olan ilişkilerini gözden geçirmeye yneltmiiştir. AB’nin Türkiye ile ilgili yıllık olarak yayınladığı ilerleme raporlarında üzerinde durulan konulardan biri de g hareketliliği olmuştur. Türkiye’nin g politikalarını ve bu politikaları AB ile olan ilişkiler çerçevesinde değerlendirebilmek için ilerleme raporları önemli bir veri kaynağıdır.

2.1.2) AB ilerleme raporlarında g hareketliliği

1998 yılında yayımlanmaya başlayan AB İlerleme Raporlarına yansıyan g hareketliliği aynı zamanda 2001 yılı Katılım Ortaklığı Belgesi’nden başlayarak AB ile Türkiye arasında müzakere edilen belgelerde üzerinde durulan bir konu olmuştur.

1998 yılında yayınlanan AB İlerleme Raporu, Türkiye’nin Asya ülkelerinden ve Kuzey Irak’tan gelen düzensiz göçmenler açısından transit bir ülke haline geldiğini ve Geri Kabul Anlaşmalarının imzalanmasının Türkiye tarafından reddinin ciddi bir sorun olduğunu belirtmektedir. Yine aynı raporda belirtildiği üzere Türkiye’nin Cenevre Sözleşmesindeki coğrafi sınırlama maddesini korumasının mültecilik mekanizmasını sekteye uğrattığı belirtilerek bu çekincenin kaldırılmasının Türkiye’nin AB ile olan uyum çabaları açısından önemli olduğu belirtilmektedir (European Comission, 1998). 1999 yılı AB İlerleme Raporu’nda da Türkiye’nin AB ile aktif bir çalışma içinde olması ve Cenevre Anlaşmasına koyduğu çekinceyi kaldırması istenmektedir. G ve sınır güvenliği politikasına da değerilen raporda 1998 yılında Türkiye’den yasadışı geçiş yaparken yakalanan kişi sayısının kırk bin olduğu belirtilmekte ve 1997 yılındaki otuz bin ve 1996 yılındaki on sekiz bin rakamlarına oranla bir artışın olduğu vurgulanmaktadır. Bu kişilerin çoğunun ise Pakistan, Bangladeş, Sri Lanka, Afganistan ve özellikle de Irak kökenli oldukları

belirtilmektedir. Türkiye bu raporda halen hedef ülke olarak tanımlanmamakta ve bir transit ülke olarak görülmektedir (European Comission, 1998).

AB İlerleme Raporlarının 1998 ve 2000 yılı örneklerinde görüldüğü üzere AB Türkiye’yi Geri Kabul Anlaşmalarını imzalamamakla itham etmekte ve Türkiye’nin bu anlaşmaları imzalamasını talep etmektedir. Türkiye bu alanda 2001 yılı itibari ile adım atmış ve Suriye ve Yunanistan ile 2001 yılında, Kırgızistan ile 2003 yılında, Romanya ile 2004 ve Ukrayna ile 2005 yılında Geri Kabul Anlaşmaları imzalamıştır (Özçürümez, Saime; Şenses,Nazlı , 2011). Türkiye’nin imzalamış olduğu Geri Kabul Anlaşmaları Türkiye’nin göç konusunda AB müktesebatına uyum sağlama adımları olarak ‘yasal olmayan’ göçü engellemeye dönük çabalar olarak değerlendirilmelidir. Türkiye 2000’li yıllarda bu anlaşmalar ile artık kendisini de transit bir ülke olarak görmekten çıkarak özellikle çevre ülkeler ile imzaladığı anlaşmaların da gösterdiği gibi bir “hedef ülke” halini almaya başladığının sinyallerini vermektedir. Bu çerçevede yapılan Geri Kabul Anlaşmaları bu anlayışın oturmaya başladığının göstergesidir. 2005 yılında göç ile ilgili yasal durumun Avrupa hukuku ile uyumlulaştırılması sürecinde hazırlanan Ulusal Plan’ın da gösterdiği gibi düzensiz göçü engellemek ve insan kaçakçılığının önüne geçmek amacı ve mülteciler ile ilgili karşılaşılan sorunlar Türkiye’yi 2000’li yıllarda yeni politikalar gütmeye yöneltmiştir (Paçacı Elitok, 2013).

AB ile uyum çerçevesinde hazırlanan AB ilerleme raporlarında da görüleceği üzere Türkiye’nin AB üyeliğine ilişkin müktesebatta göç politikası da yer almaktadır. Özellikle 2005 yılında kararlaştırılan İltica ve Göç Alanındaki Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Eylem Planı, AB ile uyum konusunda atılan önemli bir adım olmakla beraber 2013 yılında kabul edilen YUKK (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu) AB müktesebatı ile yasal uyum çerçevesinde atılan önemli bir adımdır.

Bu bağlamda AB yasalarının ve uygulamalarının 3'üncü ülkelere çeşitli yollar ile transfer edildiğini söyleyebiliriz. Bu yöntem AB'nin ulusüstü otorite olma gücünü kullanarak baskı ve şantaj olmaksızın politika transferini gerçekleştirmesine örnektir.

Örneğin 2001 yılı Katılım Ortaklığı Belgesi'nde kısa vadeli hedefler altında idari ve adli kapasitenin güçlendirilmesi başlığı altında sözü edilen göçü önlemeye dair alınacak tedbirlerin belirtilmiş olması göç olgusunun AB tarafından bir güvenlik meselesi olarak görüldüğünü ve Türkiye'ye bu manada bir göçü engelleme rolü atfedildiğinin göstergesidir. Katılım Ortaklığı Belgesi'nde (KOB) sözü edildiği şekliyle; “... göç ve yasal olmayan insan ve uyuşturucu kaçakçılığını önlemek için etkin sınır kontrollerinin geliştirilmesi dahil olmak üzere, bakanlıklar arasında uygun eşgüdüm sağlanmak suretiyle...” (AB Komisyonu, 2001) denilerek AB ile koordineli bir şekilde sınır kontrollerinin güçlendirilmesi aracılığıyla AB içerisine düzensiz göç amacıyla hareket edenlerin henüz Türkiye'ye girmeden çeşitli engeller konması hedeflenmiştir. Ayrıca yine aynı 2001 tarihli AB Komisyonu kararında düzensiz göçü önlemek için kabul, tekrar kabul ve sınır dışı etme konularında AB mevzuatının uygulanması istenmekle beraber iltica alanında da 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne konulan coğrafi sınırlamanın kaldırılması istenmekte, mülteciler için ikamet ve sosyal destek birimlerinin geliştirilmesi talep edilmektedir (2001). Bu şekilde Türkiye'nin düzensiz göç konusundaki yönetim kabiliyetinin yükseltilmesi sonucunda mevcut mültecilerin Türkiye'de kalma imkanlarının artırılması ve Avrupa Konseyi dışı ülkelere gelen mülteciler için Türkiye'nin de bir hedef ülke haline getirilerek 'göç yükü'nün bir kısmının Türkiye'ye havale edilmesi istenmektedir. Türkiye açısından değerlendirildiğinde Türkiye'nin kendine özgü bir göç rejiminin varlığından bahsedilebilir.

2.1.3) Ulus-Devlet oluşturma motivasyonu ile şekillenen Türkiye'nin göç politikası

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarında, özellikle 1934 İskân Kanunu ile Türkiye'ye kabul olunacak kimselerin Türk soyundan ve kültüründen gelmeleri ön şartı mevcuttur. Kanunun birinci faslı üçüncü maddesi şu şekildedir:

“Türkiye’de yerleşmek maksadile dışarıdan, münferiden veya müçtemian gelmek isteyen Türk soyundan meskûn veya göçebe fertler ve aşiretler ve Türk kültürüne bağlı meskûn kimseler işbu kanunun hükümlerine göre Dahiliye Vekilliğinin emri ile kabul olunurlar. Bunlara muhacir denir. Kimlerin ve hangi memleketler halkının Türk kültürüne bağlı sayılacağı İcra Vekilleri Heyeti kararı ile tesbit olunur.” (T.C. Resmi Gazete, 1934).

Türkiye’ye muhacir olarak alınmayacak olanlar ise 4’üncü maddede sıralanmıştır. Bunlar: “Türk kültürüne bağlı olmayanlar, anarşistler, casuslar, göçebe çingeneler ve memleket dışına çıkarılmış olanlar”dır (T.C. Resmi Gazete, 1934). 14 Haziran 1934 tarihli, 2510 sayılı İskân Kanunu Türkiye’nin 1930’lu yıllarının ulus-devlet kurulum sürecinin sancılarını ve korkularını yansıtır. Türk soyundan olmayanlar için Türkiye bir mülteci ülkesi olarak görülmez. Osmanlı İmparatorluğunun son yıllarından başlayarak, erken Cumhuriyet döneminde de devam eden bir Türkleştirme ve İslamlaştırma politikası izlenmiş ve Türkiye sınırları içerisinde yaşayan Hristiyan ve Türk olmayan halkların elimine edilmesi ile Türkiye Müslüman ve Türklerden müteşekkil bir ülke haline gelmişti. Buna ek olarak çıkarılan yasalar yolu ile de *nüfusun millileşmesi* (Sunata & Bayındır Goularas, 2015) amaçlanmıştır. Türkiye sınırları içerisinde yaşayan millileştirilmiş halka nicel anlamda rakip olabilecek farklı bir nüfus yapısının ortaya çıkması ise İskân Kanunu ile engellenmeye çalışılmıştır. Kemal Kirişçi’ye göre Osmanlı Devleti Müslüman, Hristiyan ve Musevi mültecileri kendi ülkesine kabul ederken Türkiye Cumhuriyeti kısıtlayıcı bir mülteci politikası izlemiştir. Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti’nin mülteci politikası etnik anlamda Türklüğün, mezhepsel anlamda ise Sünniliğin ve Hanefiliğin altını çizmekte ve bu özelliklere sahip kimseleri makbul mülteci kabul etmektedir. Örneğin üç yüz on bin Bulgaristan kökenli Müslüman Türkiye’ye sığınmak istediğinde buna izin verilmiş ve kendilerine mülteci statüsü verilmişken 1988 ve 1991’de Türkiye’ye sığınan Kürtlere bu hak tanınmamıştır. Diğer taraftan Hristiyan Ortodoks Gagavuz Türkleri ve Şii Azerilere, her ne kadar bu grupların Türk oldukları bilinse de Türkiye’ye iltica etmelerine izin verilmemiş buna karşın etnik olarak Türk olmasalar da Arnavutlara, Boşnaklara ve Pomaklara Türkiye’ye yerleşme ve iltica etme izni verilmiştir (Kirişçi, 2000).

Danış’a göre ise, Osmanlı İmparatorluğunun son yüzyılından günümüze kadar geçen süre içerisinde gerçekleşen Türkiye’ye yönelik göç üç ana dönem altında

incelenebilir. İlk olarak Danış, nüfusu millileştirmeyi hedefleyen ve soydaşların kabulünü esas alan milli dönemi sayar. İkinci dönem ise Soğuk Savaş'ın bitişiyle birlikte dengelerin altüst olmasıyla ve küreselleşmenin etkisiyle biçimlenen küresel dönemdir. Üçüncüsü ise Suriyeli sığınmacıların gelişiyile şekillenen ve Osmanlıcı-muhafazakâr söylemlerle desteklenen post-milliyetçi, neo-Osmanlıcı dönemdir (2016, s. 9).

Soğuk Savaş dönemi Türkiye'nin göç politikasını da şekillendirmiştir. Cenevre Sözleşmesi'ne koyduğu çekince nedeniyle sadece Avrupa'daki olaylar nedeniyle sığınma arayan kimselere mülteci statüsü vereceğini belirten Türkiye diğer anlamıyla komünist ülkelerden gelebilecek olan mültecileri kabul etme taahhüdü vermektedir (İçduygu & Keyman, 2000). Göç politikasından dahi anlaşılacağı üzere Türkiye Batı ittifakı içerisinde yer almaktadır.

Sunata ve Bayındır Goularas ise Türkiye'nin göç tarihini üç ana dönem altında inceler. İlk olarak Osmanlı İmparatorluğu son dönemi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin bir ulus-devlet olarak kurulum süreci, ikinci olarak Türkiye'den Kuzey-Batı ülkelerine yapılan emek göçü ve bunu takip eden diğer göç biçimleri (burada siyasi sorunlar nedeniyle Türkiye'den Batı Avrupa ülkelerine yapılan göçler ima ediliyor olmalıdır), üçüncü olarak ise 1990'lı yıllardan itibaren artarak Türkiye'ye gelen veya Türkiye'yi bir transit ülke olarak kullanıp Batı Avrupa ülkelerine geçme niyeti olan kimseler sayılmakta ve böylece Türkiye'nin göç tarihi üç ana zaman dilimi altında dönemlendirilmektedir (2015). İçduygu'nun deyiimiyle 1994 öncesi dönem *görmezlikten gelme dönemi* (2004) iken, 2000'li yılları Sunata ve Doularas *reformlar dönemi* olarak niteler (2015).

İçduygu ayrıca 1994-2001 arası dönemi uluslararası normlara geçiş dönemi ve 2001 sonrası dönemi ise değişimlerin Avrupalılaşması olarak adlandırır (İçduygu, 2004). Sunata da reformlar dönemi olarak adlandırdığı 2000'li yıllarda Türkiye'nin göç rejimi alanında yeniliklere gittiği görüşündedir. 2004 yılında Uluslararası Göç Örgütü'ne (UGÖ) tam üyeliğin gerçekleşmesi, iltica ve göç alanına yenilikler getiren

Ulusal Eylem Planı'nın yürürlüğe girmesi, birçok devletle Geri Kabul Anlaşmalarının imzalanması 2000'li yıllarda göç ve sığınma alanlarında yapılan değişikliklerdir (Sunata & Bayındır Goularas, 2015). Uzun yıllar boyunca kendisini bir göçmen ülkesi olarak görmeyen Türkiye'de göç idaresine ilişkin yasal mevzuat da bu açıdan eksik kalmış, ancak AB müktesebatına uyum çalışmaları çerçevesinde yasal mevzuat geliştirilebilmiştir.

AB müktesebatı ile uyum çalışmaları çerçevesinde 2013 yılında Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) kurulmuş ve göç alanındaki yetki emniyet güçlerinden alınıp GİGM'e verilmiştir. Yine AB ile uyumlulaşma adımları çerçevesinde çıkarılan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) Türkiye'nin göç yönetimi alanında attığı önemli adımlardan biridir. 2013 yılında imzalanan Türkiye-AB Geri Kabul Antlaşması ise Türkiye ile AB'nin göç alanında giderek daha fazla iş birliği yapmalarına örnek teşkil etmektedir.

1990'lı yıllara kadar göç veren bir ülke olan Türkiye 1990'lı yıllar sonrasında göç alan ve transit bir ülke haline gelmiştir (İçduygu, 2006). Transit göçmen bir hedef ülkeye başka bir ülkeye geçebilme ve orada kalabilme niyeti ile gelen kişileri betimlemek için kullanılan bir kavramdır (İçduygu, 2000, s. 358). Transit ülke ise “yasal veya yasadışı yollardan bir ülkeden bir başka ülkeye göç etmekte olan göçmen ya da mültecilerin, çıkış ülkelerinden hedef ülkelerine gitmek için sınırlarından geçtikleri üçüncü ülkeye verilen addır” (Sunata & Bayındır Goularas, 2015).

Türkiye misafir işçi sözleşmesiyle Avrupa'ya giden insan kaynağı ve 1980 askeri darbesi nedeniyle yurtdışına giden vatandaşları ile on yıllarca göç veren bir ülke olagelmıştır (Ataç, ve diğerleri, 2017). Fakat Türkiye aynı zamanda göç alan ve transit göçmenlere ev sahipliği yapan bir ülke konumundadır (İçduygu, 2009). İçduygu'ya göre Türkiye'nin uluslararası göç babında transit bir ülke haline dönüşmesinin üç ana nedeni vardır. İlk olarak Türkiye'nin komşu ülkelerinde meydana gelen siyasi sorunlar ve çatışmalar insanları daha iyi bir yaşam, güvenlik ve baskıdan korunma amacıyla başka ülkelere göç etmeye itmektedir. İkinci neden ise

Türkiye'nin coğrafi ve jeopolitik konumu itibariyle Doğu ve Batı, Kuzey ve Güney arasında Batı ve Kuzey ülkelerine ulaşma amacı güden insanlar için transit bir ülke konumunda olmasıdır. Üçüncü olarak ise İçduygu'ya göre "Kale Avrupası"nın kısıtlayıcı kabul prosedürleri ve mültecilere yönelik artan kontroller mültecileri Avrupa'nın periferisinde bulunan diğer ülkelere yöneltmektedir. Bu ülkelerden birisi de Türkiye'dir (2000). Örneğin İran'daki Humeyni yönetiminden kaçan İranlılar transit göçmen olarak Avrupa ülkelerine ulaşabilmek için Türkiye'yi kullanmışlardır. Cenevre Konvansiyonuna Türkiye'nin coğrafi çekince koyması nedeniyle İran vatandaşları Türkiye'de mülteci statüsü elde edememişlerdir. Tahminlere göre Türkiye'yi transit ülke olarak kullanan İran vatandaşlarının sayısı bir milyona yakındır (2000).

Aynı şekilde Irak vatandaşı olan Kürtler, Keldaniler, Türkmenler ve Araplar Türkiye'ye 1990'lı yılların başında sığınmışlardır. Türkiye'ye sığınan Avrupa Konseyi üyesi olmayan ülke vatandaşları göç çalışmalarında "itici faktörler" olarak adlandırılan etkiler sonucunda Türkiye'ye sığınırken bahsedilen itici faktörler genellikle çatışmalı ortam, etnik huzursuzluklar, dini aşırılıklar, ekonomik istikrarsızlık ve politik sorunlardır. İçduygu'ya göre kendileri ile yapılan görüşmelerde İran, Irak ve Bosna-Hersek vatandaşları göçmen oluşlarının sebeplerini siyasi sıkıntılar olarak göstermekteyken Afrika ve Asya kökenli göçmenler ise ekonomik sorunları göstermişlerdir (2000).

Ne var ki Türkiye'nin 1990'lı yıllarını Türkiye'nin salt transit bir ülke konumuna gelmesi üzerinden okumak yetersiz kalacaktır. Özellikle Türkiye'nin doğusunda 1980'li yılların ortalarından itibaren başlayan ve on binlerce kişinin yaşamını yitirmesine sebep olan çatışmalı ortam nedeniyle Türkiye'nin kendisi 1990'lı yıllarda Avrupa ülkelerine göç veren bir ülke konumuna gelmiş ve bu şekliyle siyasi nedenlerden ötürü olsa da göç veren ülke konumunu da korumuştur. 1985 ve 1994 yılları arasında Türkiye Batı Avrupa'ya en fazla göç veren üçüncü ülke konumundadır. Batı Avrupa ülkelerine yapılan iltica başvurularının %9'u Türkiye kaynaklı olurken Batı Avrupa ülkelerine sözü edilen süre içerisinde Türkiye'den beş yüz bin civarı iltica başvurusu yapılmıştır (İçduygu, 1996).

Türkiye, Yunanistan ve Bulgaristan’a olan sınırı ve Ege Denizi üzerinden Yunanistan adalarına çok kısa mesafede bulunması nedeniyle “yasadışı” olarak Avrupa ülkelerine ulaşmak isteyen mülteciler açısından tercih edilen bir ülke olmuştur. Bir başka deyişle Irak, İran, Suriye, Afganistan gibi politik ve ekonomik huzursuzluklar yaşayan ülkelere kaçarak Batı ülkelerine yönelen mülteciler için Türkiye Avrupa topraklarına geçmeden önceki ‘son durak’tır. On yıllardır çeşitli göç hareketlilikleri ile karşı karşıya kalan AB’nin göç rejimi de dönemsel olarak değişikliklere uğramıştır. Kimi zaman esnekleştirilen göç politikası dönemsel olarak katılaştırılabilmektedir. 2015 yılının yaz aylarında yoğun göç ile karşılaşan AB, Türkiye ile mültecilerin geri kabulü üzerinden yaptığı anlaşmanın yürürlüğe giriş tarihini 2016 yılının mart ayına çekmek için ek bir mutabakat üzerinde anlaşmıştır.

2.2) Türkiye Cumhuriyeti ile Avrupa Birliği Arasında İzinsiz İkamet Eden Kişilerin Geri Kabulüne İlişkin Anlaşma

Bu bölümde resmi adı Türkiye Cumhuriyeti ile Avrupa Birliği Arasında İzinsiz İkamet Eden Kişilerin Geri Kabulüne İlişkin Anlaşma olan fakat kamuoyunda Türkiye-AB Anlaşması olarak anılan iş birliği onu doğuran sebepler, anlaşmanın kendisi, sonrası ve çeşitli kurumlardan gelen eleştiriler ile birlikte değerlendirilecektir.

2.2.1) Türkiye-AB Anlaşmasına giden süreç

2014 yılında 282.962 olan Avrupa’ya geçen göçmen sayısı 2015 yılında 1.822.337 olmuştur. Bu durum AB’yi hızla önlem almaya zorlamış ve göçlerin en fazla kaynaklandığı ülke olarak Türkiye ile bir anlaşma imzalama yoluna gidilmiştir (Şahal Çelik & Şemşit, 2020). 29 Kasım 2015’te ilk Türkiye-AB Zirvesi, AB Kurumları başkanları ve 28 üye ülke Devlet veya Hükümet Başkanının katılımıyla yapılmış ve Ortak Deklarasyonda katılım müzakerelerine hız verilmesi, vize serbestisi diyalogunun hızlandırılması ve Türk vatandaşları için Schengen bölgesine vizesiz seyahatin Ekim 2016 tarihinde mümkün kılınması, Ortak Göç Eylem

Planı'nın uygulanması, Türkiye için Sığınmacı Mali İmkânının oluşturulması ve Gümrük Birliği'nin güncellenmesi konularında anlaşmaya varıldığı açıklanmıştır. 2016 yılının mart ayında ise Türkiye ve AB arasında iki ayrı zirve toplanmıştır. 7 Mart 2016 tarihinde toplanan 2'inci Türkiye AB Zirvesi'nde Avrupa Birliği Bakanlığı'nın hazırlamış olduğu dosyaya göre AB'ye yapılan “düzensiz göç akınının” kesilmesi amacıyla Türkiye'den Yunan adalarına 20 Mart 2016'dan sonra geçen tüm yeni düzensiz göçmenlerin Türkiye'ye iadesini, Yunan adalarından Türkiye'ye iade edilen her Suriyeli karşısında Türkiye'den AB'nin bir Suriyelinin alınması kararlaştırılmıştır (T.C. AB Bakanlığı Katılım Politikası Başkanlığı, 2017). Bu zirveden on bir gün sonra Brüksel'de 3'üncü Türkiye AB Zirvesi toplanmış ve bu toplantıda 33'üncü Mali ve Bütçesel Hükümler faslının açılması, Geri Kabul Anlaşmasının (1'e 1 şeklinde tarif edilen) hayata geçirilmesi, Sığınmacı Mali İmkânı kapsamında öncelikle Türkiye'ye üç milyar avronun ve 2018 sonuna kadar ilave üç milyar avronun hibe edilmesi, Vize Serbestisi Diyaloğunun hızlandırılarak 2016 yılı haziran ayı sonu itibarıyla Türkiye vatandaşlarına AB vizesinin alımının kolaylaştırılması, Türkiye sınırına yakın yerlerde mülteciler için daha güvenli alanlar oluşturulması için (tampon bölgeler) iş birliği yapılması konularında anlaşmaya varılmıştır (T.C. AB Bakanlığı Katılım Politikası Başkanlığı, 2017). Bu anlaşmalar ile çoğunluğu Suriyeli olan göçmenlerin Türkiye üzerinden Avrupa Birliği ülkelerine geçişi kısıtlanmak istenirken Avrupa Komisyonu'nun yayınladığı bir istatistiğe göre AB-Türkiye Anlaşmasından sonra Türkiye'den Yunanistan'a geçişlerde büyük bir azalma yaşanmıştır. Verilen bilgiye göre 20 Ekim 2015'te on bin altı kişi geçiş yaparken bu sayı 20 Mart 2016'da seksenin altına inmiştir. AB yetkililerine göre böylece yüzde 98 oranında bir azalma yaşanmış ve ayrıca Avrupa Birliği 2015-2017 yılları arasında “mülteci krizi”ni yönetebilmek adına 17,7 milyar avro harcamada bulunmuştur (European Commission, 2017).

AB topraklarından Türkiye'ye geri gönderilebilecek kişileri tanımlamak için iki durum tarif edilmiştir. Düzensiz göçmen olarak adlandırılan, mülteci statüsüne başvurmamış veya bu statüyü elde etme kriterlerini yerine getirmeyen kişiler Geri Kabul Anlaşması uyarınca Türkiye'ye geri gönderilebilirler. İkinci olarak mülteci statüsüne başvurmakla birlikte korunma imkanlarından yararlanabildikleri başka bir

ülkeden giriş yaptıkları belirlenen kişiler (3'üncü güvenli ülke ve ilk iltica başvurusu yapılan ülke) AB ülkelerinde başvuru yapmaya uygun kabul edilmemekte ve geri gönderilmeleri uygun görülmektedir (Collett, 2016).

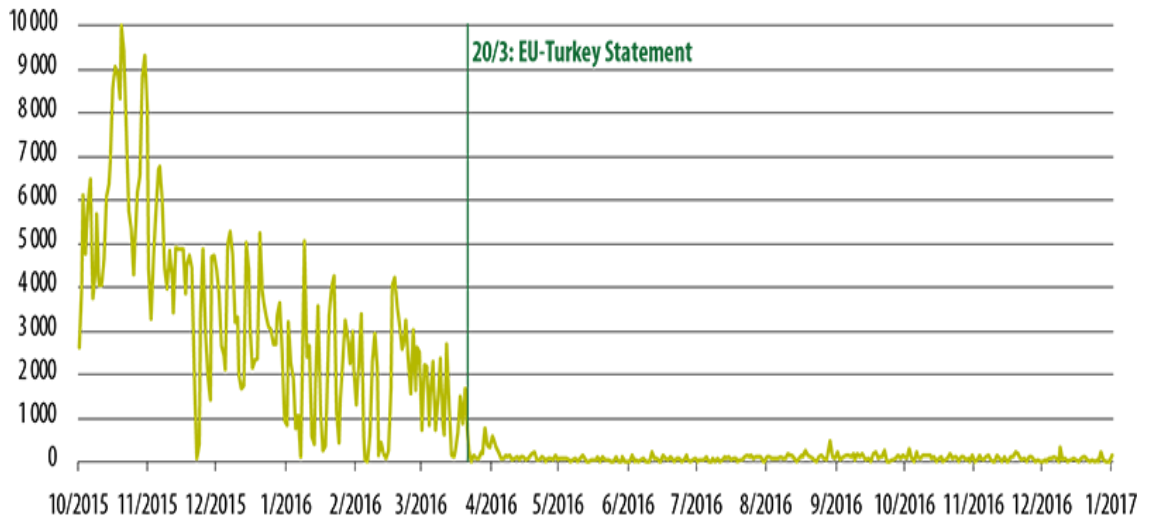
Türkiye ile AB arasında imzalanmış olan GKA'nın birinci bölümü Türkiye'nin geri kabul yükümlülüklerini kapsamaktadır. Madde 3 Türkiye'nin kendi vatandaşlarının geri kabulüne dair esasları tanımlarken, madde 4, üçüncü ülke vatandaşlarının ve vatansız kişilerin geri kabulünü düzenlemektedir. Bu açıdan üzerinde anlaşılan GKA kapsamı bakımından geniştir ve üçüncü ülke vatandaşlarının geri kabulünden farklı olarak AB ve Türkiye vatandaşlarının geri kabulünü de kapsamaktadır. Konumuz ile ilgili olan madde ise dördüncü maddedir. Bu maddeye göre Türkiye bir üye devletin başvurusu üzerine, talep eden üye devletin ülkesine girme, ülkesinde bulunma veya ikamet etmeye ilişkin yürürlükte olan koşulları sağlayamayan veya artık sağlayamayan tüm üçüncü ülke vatandaşlarını veya vatansız kişileri, onuncu madde uyarınca fakat belirli istisnalar dahilinde geri kabul etmekle yükümlüdür (Avrupa Birliği, 2016).

2.2.2) GKA'lar ve fonlarla AB'nin komşularını tampon ülkelere çevirme stratejisi

Avrupa Birliği birer dış politika aracı olarak 3'üncü ülkelerle ekonomik ve siyasi anlaşmalara gitmektedir. Özellikle Avrupa Birliği komşuluk politikasına dahil olan yakın çeperdeki ülkeler ile çeşitli anlaşmalar imzalamakta ve iş birliğine gitmektedir². Ulus aşırı bir mesele olarak göç konusunda da özellikle Avrupa kıtasına geçiş yapılan ülkelere biri olan Türkiye ile de yakın bir iş birliğine gitmek AB ülkelerinin çıkarına olmuştur. Bu kapsamda AB-Türkiye anlaşmasının çok öncesinde çeşitli iş birliklerine gidilmiştir. Özellikle 2004 yılında 5'inci genişleme adımına paralel olarak ortaya çıkan Avrupa Komşuluk Politikası AB'nin çeper ülkelerdeki demokrasi, refah, hukukun üstünlüğü gibi konular ile yakından ilgili olduğunu

² Bu ülkeler Azerbaycan, Belarus, Cezayir, Ermenistan, Fas, Filistin Ulusal Yönetimi, Gürcistan, İsrail, Libya, Lübnan, Mısır, Moldova, Suriye, Tunus, Ukrayna ve Ürdün'dür.

göstermektedir. Bu yakından ilgili olma halinin amaçlarından biri de komşu ülkelerdeki ekonomik refah seviyesinin ve siyasi durumun stabil bir hal almasını sağlayarak bu ülkelerden kaynaklanabilecek göç hareketlerini engellemek ve aynı zamanda bu ülkelerin dış çeperlerindeki ülkelerde meydana gelebilecek siyasi huzursuzluklar ve silahlı çatışmalar kaynaklı göç hareketlerini, komşuluk politikası dahilindeki ülkelerde tutarak, bu ülkelerin birer tampon ülke görevi görmesini sağlamaktır. Türkiye-AB Anlaşmasına bu perspektiften bakıldığında ve Türkiye-AB Anlaşması sonrasında Türkiye’den Yunanistan’a geçişlerin azaldığını gösteren istatistikler dikkate alındığında AB’nin neden böyle bir anlaşmayı imzalamaya ihtiyaç duyduğunu anlamak kolaylaşacaktır. Burada amaç Türkiye’nin bir tampon ülke görevi görmesi ve sığınmacıları kendi içerisinde tutmasını sağlamaktır. Avrupa Parlamentosu Türkiye-AB Anlaşmasının uygulanışına dair hazırlamış olduğu yedinci raporda haftalık verilerle Türkiye’den Yunanistan’a geçişlerin azalmasını olumlu bir gelişme olarak sunmaktadır (European Commission, 2017). Ayrıca AB organları tarafından yayımlanan her Türkiye-AB Anlaşmasının uygulanışına ve ilerleyişine dair raporda ilk sayfalarda verilen grafikler ile anlaşmanın imzalandığı 18 Mart 2016 tarihinden sonra düşen Türkiye’den Yunanistan’a geçiş sayısının verilmiş olması bu konuya verilen önemi göstermekte ve anlaşmanın nihai amacının ne olduğuna dair fikir vermektedir. Bahsi edilen grafiklerden biri de şudur:

Grafik 2. EU response to the refugee crisis: the ‘hotspot’ approach (European Court of Auditors, 2017).

Bu grafikten de anlaşılabacağı gibi 2015 yılı Ekim ayından itibaren düşüşte olan Türkiye’den Yunanistan’a geçen kişi sayısı 18 Mart 2016 tarihinde imzalanan

anlaşma sonrası tamamen düşmüştür. Dolayısıyla anlaşma, kendi rasyonallitesi içerisinde hedefine ulaşmıştır diyebiliriz. Türkiye- AB Anlaşması aynı zamanda çok sayıda uluslararası sivil toplum kuruluşu tarafından sert bir şekilde eleştirilmiştir. Çevre ülkelere politika transferi, üyelik perspektifi, vize kolaylığı şeklinde çeşitli stratejiler aracılığıyla aktarılan göç hareketliliği karşısındaki ‘politika uyumluluğu’ nihayetinde AB politikalarının başka aktörler tarafından uygulanmasını ve bu mümkün değil ise uyumlu politikaların yürütülmesini amaçlamaktadır.

Nurcan Özgür Baklacioğlu’na (2009) göre, Türkiye’nin göç politikasının Avrupalılaşması aynı zamanda Türkiye’nin de bir kaleye dönüştürülmesi politikalarını içermektedir. Baklacioğlu, ulusal yasalar değiştirilip AB normlarına uygun hale getirilirken kurumsal, altyapısal ve yapısal reformlar ile Türkiye’nin kendisinin “kale avrupası” yerine geçirilmek istendiğini belirtmektedir. Kale Türkiye’sinin inşa edilmesi için ise Baklacioğlu’na göre sınır ötesinde ve ülkeye giriş sonrasında olmak üzere iki ana başlık altında önlemler alınmaktadır. Sınır önlemleri almak, ‘sınır güvenliği’ni artırmak, psikolojik geri çevirme uygulamaları inşa etmek ve ikinci olarak sınır geçildikten sonra alıkoyma, hızlandırılmış prosedürler, geri gönderme, hareket özgürlüğünün, çalışma, yerleşim ve sosyal haklara ulaşımın zorlaştırılması gibi politikalar ile mülteciler için göç süreci zorlaştırılmaya çalışmaktadır.

2.2.3) Resmî Gazete’de yayınlanmayan bir anlaşma olarak Türkiye-AB Mutabakatı

Düzensiz göçü engellemek için AB çeşitli politikalar izlemektedir. Geliştirilmeye çalışılan vize politikası, dış sınırların güvenliğinin sağlanmasına yönelik atılan adımlar, kaynak ülkeler ile iş birliği yoluna gidilmesi ve komşuluk politikası çerçevesinde geri kabul anlaşmaları imzalanması AB’nin son dönem göç politikalarının ana hatlarını oluşturmaktadır (Şen & Özkorul, 2016). Türkiye ile AB arasında imzalanan Geri Kabul Anlaşması’nı da bu minvalde incelemek gerekmektedir. Başlı başına özgün bir anlaşma olmayan Geri Kabul Anlaşması daha

önce başka ülkelerle de imzalanmış olan anlaşmalarla benzer amaçlar güttüğünü belirtmek gerekmektedir.

Türkiye ile AB arasındaki Geri Kabul Anlaşmasının yasal ismi “Türkiye Cumhuriyeti ile Avrupa Birliği Arasında İzinsiz İkamet Eden Kişilerin Geri Kabulüne İlişkin Anlaşmadır (Batır, 2017). Bu anlaşma uyarınca Türkiye ve AB kendi vatandaşları anlaşmayı imzalayan diğer ülkede yasadışı olarak bulunuyorsa kendilerini geri kabul edecektir. Anlaşmanın üçüncü ülke vatandaşlarını ve vatansızları ilgilendiren 24’üncü maddesinin 3’üncü fıkrası ise antlaşmanın imzalandığı tarihten üç yıl sonra uygulanmaya başlayacaktır. Türkiye’deki Suriyelileri ve diğer 3’üncü ülke vatandaşlarını ilgilendiren ve 18 Mart 2016 tarihinde üzerinde mutabakata varılan nokta burasıdır. Türkiye ile AB arasında varılan mutabakata göre anlaşmanın bu maddesi, yürürlüğe gireceği tarih olan 1 Ekim 2017 tarihinden geriye çekilerek 18 Mart 2016 tarihli mutabakat neticesinde yürürlüğe girmiştir.

Türkiye ile AB arasında yapılan antlaşmanın ne şekilde anılacağına dair farklı kullanımlar mevcuttur. Örneğin AB Konseyi “EU-Turkey Statement” (Council of the EU, 2016), UNHCR ise “EU-Turkey Deal” (Unhcr, 2016) ifadelerini kullanmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı “Mutabakat” (T.C. Dışişleri Bakanlığı, tarih yok) kelimesini kullanırken AB Bakanlığı ise açıklamasında “Türkiye-AB Zirvesi Bildirisi” (T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, 2016) başlığını tercih etmiştir. Ayrıca 18 Mart 2016 tarihli metin milletlerarası bir anlaşma olarak kabul edilmediğinden Türkiye’de Resmî Gazetede yayınlanmamıştır. Türkiye ile AB arasında varılan mutabakat bir anlaşma olarak kabul edilmemiş, bu metnin onay süreci ile ilgili de bir adım atılmamıştır (Ekşi, 2018).

Türkiye-AB antlaşması uluslararası politik ilişkilerin önemli bir dönemine denk geldiğinden ve sadece sığınmacı ve mültecileri ele aldığından daha önce farklı ülkelerle yapılan diğer anlaşmalardan farklı bir anlaşmadır. Farklılığı mülteci akınını durdurmaya yönelik olması, mültecileri merkeze koyması ve mültecileri bir

pazarlığın konusu yapmasından kaynaklanmaktadır. Anlaşma metni ise başka bir dil kullanmaktadır. Anlaşmanın giriş yazısında Anlaşmanın amacı şu şekilde tarif edilmektedir: “Kaçakçıların çalışma şekillerini sekteye uğratmak ve göçmenlere hayatlarını riske atmak yerine alternatif sunmak amacıyla, AB ve Türkiye bugün, Türkiye’den AB’ye gerçekleşen düzensiz göçü sonlandırmaya karar vermişlerdir” (T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, 2016). Anlaşma metni göç yönetiminin AB’nin kendi deyimiyle bir krize dönüştüğünün ve bunun sonucunda acil olarak güvenlikleştirici politikaların uygulanması gerektiğinin amaçlandığını göstermektedir. Tekin’e göre iç savaştan kaçan sığınmacıların belirli bir tarihten sonra AB topraklarında yaptıkları sığınma başvurularının kabul edilmemesi sonucu kategorik olarak sınır dışı edilmeleri ve bu düzenlemenin amacının göçmen kaçakçılarına karşı alınan tedbirler biçiminde çerçevelenmiş olması uluslararası göçün siyasi söylemde ne şekilde güvenlikleştirildiğine verilebilecek bir örnek teşkil etmektedir (2017).

Toplam dokuz maddeden oluşan anlaşmanın (Council of the EU, 2016) merkezinde Türkiye’den Avrupa’ya yapılan göç hareketliliği durmaktadır. Örneğin 1’inci madde 20 Mart 2016 tarihi itibarıyla Türkiye’den Yunan adalarına geçen düzensiz göçmenlerin Türkiye’ye iade edileceğini belirtmektedir. Bu aşamada her sığınma başvurusu Yunan makamları ve BMMYK tarafından kayıt altına alınacak ve geri göndermeme ilkesine uygun olarak işlem yapılacaktır. Sığınma başvurusunda bulunmayanlar ile başvuruları Sığınma Usulleri Direktifi uyarınca kabul edilemez bulunanlar ise Türkiye’ye iade edilecektir denmektedir (T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, 2016). 2’inci maddeye göre ise Yunan adalarından Türkiye’ye iade edilen her Suriyeli için Türkiye’den bir başka Suriyeli kişi AB’ye yerleştirilecektir. AB’ye yerleştirilecek Suriyeliler için ise bir ön seçim kriteri getirilmekte ve şöyle denmektedir:

“Daha önce düzensiz bir şekilde AB’ye girmemiş ya da girmeye teşebbüs etmemiş göçmenlere öncelik verilecektir” (T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, 2016). Buradan anlaşılabileceği üzere Türkiye’de “uslu” durmak ileri bir tarihte Yunanistan’dan Türkiye’ye geri gönderilen bir Suriyelinin yerine AB topraklarına gidebilme şansı olabilmektedir. Ne var ki antlaşmanın yürürlüğe girdiği 20 Mart 2016 tarihinden 2022 yılının eylül ayına kadar geçen süre içerisinde, Türkiye’den Avrupa Birliği ülkelerine yerleştirilen Suriyeli mülteci sayısı 35.330 kişiyle sınırlı kalmıştır (AB Komisyonu, 2022). Dolayısıyla 3,5 milyon üzerindeki Suriyeli sığınmacı açısından herhangi bir AB ülkesine yerleştirilebilme şansı çok azdır. 3’üncü madde ise polisiye tedbirler ile ilgilidir: Türkiye, Türkiye’den AB’ye yasadışı göçe yönelik yeni deniz ve kara güzergahlarını önlemek için gerekli her türlü tedbiri alacaktır ve bu amaç doğrultusunda AB’nin yanı sıra komşu devletlerle de iş birliği yapacaktır. Bu madde ile Türkiye’nin sığınmacıların AB topraklarına geçişini önlemesi açısından polisiye tedbirlere başvurusu gerektiği istenmektedir.”

(T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, 2016)

Bir diğer önemli madde ise 5’inci maddedir. Bu maddeye göre Türkiye AB’nin beklentilerini karşılaması durumunda Vize Serbestisi Yol Haritası uyarınca Türk vatandaşlarına yönelik vize gerekliliklerinin kaldırılmasından söz edilmektedir. 6’ncı madde ise Türkiye için Sığınmacı Mali İmkânı kapsamında tahsis edilen 3 milyar avronun ödenmesinin hızlandırılacağı ve projelerin finansmanının sağlanacağı bildirilmektedir (T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, 2016). 8’inci madde ise Türkiye’nin AB adaylığının müzakere sürecinin hızlandırılması taahhüt edilmektedir. Açılan 17’nci fasıl her iki aktör tarafından memnuniyetle karşılanmış ve 33’üncü fasılın açılmasına karar verilmiştir (T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, 2016).

18 Mart 2016 tarihinde üzerinde anlaşmaya varılan mutabakat çerçevesinde Türkiye vatandaşlarına sunulacağı taahhüt edilen vize kolaylığı ve serbest dolaşım hakkı AB’nin yerine getirilmesini şart koştuğu başlıklar tamamlanamadığı için bugüne kadar sağlanmış değildir. Çoğunluğunu Suriyelilerin oluşturduğu Türkiye üzerinden Yunan adalarına geçen sığınmacı sayısında ise büyük bir düşüş olduğu göze çarpmaktadır. Bu açıdan bakıldığında anlaşmanın AB üyesi devletler açısından bir başarı hikayesi olduğunu söylemek mümkün olabilir. Türkiye açısından ise Sığınmacı Mali Yardımından kısmen yararlanılmış olmasının yanında vize kolaylığının da henüz sağlanmamış olması düşünüldüğünde anlaşmanın getirilerinin faydalı olduğunu söylemek güçtür. Örneğin Türkiye-AB Anlaşması’nın 3’üncü ülke vatandaşlarını da kapsaması ve yürürlük tarihinin 20 Mart 2016’ya çekilmesi

sonucunda Türkiye vatandaşlarına AB içerisinde seyahat edebilme hakkının alımının kolaylaştırılması tarihinin 2016 yılı haziran ayının sonu olarak belirlenmesine karşın, üzerinden yedi seneden fazla bir zaman geçmesine karşın bu konuda bir ilerleme sağlanamamıştır.

Hukuki açıdan ise AB Türkiye Anlaşması çeşitli sorunlar barındırmaktadır. Örneğin sığınmacıların kabulünün salt bir zaman süreci boyunca mümkün olması ve bir politika değişikliğine gidilerek aynı durumda olan sığınmacıların başvurularının artık daha zor kabul edildiği bir döneme girilmesi hukuki açıdan sorunludur. Diğer taraftan geri göndermeme ilkesinin ihlali de uluslararası anlaşmalara aykırı bir durum arz etmektedir. Bir sığınmacının Türkiye'ye geri gönderilmesi kararı alınması durumunda ise bu kararı temyize götürme hakkı bulunmuyor (Collett, 2016). Dolayısıyla bu anlaşma ile temel insan haklarını ve bireylerin hukuka erişimlerini engelleyen ve en iyi ihtimalle kısıtlayan bir yaklaşım söz konusu olmuştur. Hukuka erişim gibi temel insan haklarının engellenmesi ise temel hakların devlet çıkarları ile çatışkı içerisinde olmasından kaynaklanmıştır. AB yetkililerinin sıklıkla referans verdikleri *değerlerin* göç hareketliliğinin yoğunlaştığı bu dönemde -Carl Schmitt'in tabiriyle istisna hali dönemlerinde- askıya alınabildiği görülmüştür.

2.3) 'Göç yükü'nden kurtulmanın başlıca yollarından biri olarak güvenlikleştirme stratejisi

Göç hareketliliğini sınırlandırmak ve toplumsal kabulünü zayıflatmak amacıyla izlenen stratejilerden biri de güvenlikleştirme stratejisidir. İnsanların kimlik, ulusal aidiyet, etnik köken gibi kolektif aidiyetlerini kaybetme korkusu kendisini göç karşıtı düşünceler ile açığa çıkarabilmektedir. Bu durum güvenlikleştirme stratejisini uygulayan yönetim erki için elverişli bir toplumsal taban sunmaktadır. Güvenlikleştirilen göç politikasının hâkim söylem haline getirilmesi, farklı düşünce ve seslerin kısılması her insanın paydaşı olduğu güvenlik kaygılarının üzerine kolayca inşa edilebilmektedir. Güvenlikleştirme kavramı ile anlaşılan her ne kadar geleneksel güvenlikleştirme edimleri olsa da özellikle Kopenhag okulu temsilcileri güvenlikleştirmeyi fiziksellikten öte kavramlarla açıklamaktadır. Güvenlikleştirme Kavramı başlığı altında görüleceği üzere, inşa edilen bir olgu

olarak güvenlikleştirme; olağanüstü adımların atılmasını ve alışılmadık önlemlerin alınmasını beraberinde getirmektedir.

2.3.1) Güvenlikleştirme kavramı

Avrupa ülkelerinde mülteci karşıtlığının da yükselmesi ile beraber göç olgusu giderek daha da artan bir şekilde bir güvenlik meselesi olarak kurgulanmaktadır. 1990'lı yıllardan itibaren bir güvenlik meselesi olarak kavranan göç- ki bu kendisini Amsterdam anlaşmasında da göstermektedir- giderek toplumsal-kimliksel bütünlüğü tehdit eden bir olgu olarak kurgulanmaktadır. Buzan vd.'ne göre bu korkunun ve göç olgusunun bir güvenlik meselesi olarak inşasının altında yatan kolektif kimliğin kaybedilmesi düşüncesidir. *Kimliğin muhafazakâr doğası* zorlandığında kolektif kimlik sahipleri artık eskisi gibi kendileri olamayacakları, kimliklerine sadık kalamayacakları korkusu yaşarlar (Buzan, Waever, & De Wilde, 1998).

Göç hem göçmenler hem de ev sahibi toplum açısından geleceğe dair barındırdığı muğlaklık nedeniyle söylemsel düzeyde inşa edildiğinde çeşitli olgularla beraber anılmaktadır. Göç ile ilişkilendirilen bu olgular kimi zaman çeşitli meslek gruplarını kapsarken kimi zaman ise çeşitli sosyal kurumları işaret etmektedir. Bigo sözü edilen meslek grupları ve kurumlar arasında politikacıları, ulusal ve yerel polis teşkilatını, orduyu, gümrük memurlarını, sınır güvenlik elemanlarını, gizli servisleri, hakimleri, sağlık sistemini, hastaneleri, okulları, teknoloji sağlayıcılarını, gazetecileri ve genel kamusal düşünceyi saymaktadır (Bigo, 2002). Dolayısıyla göç birçok alanı etkileyen ve tek bir sektöre sığdıramayacak ulus üstü bir konu haline gelmiştir. İç ve dış siyaset malzemesi olarak politikacıların kullandığı bir argüman, güvenlik sorumluları olarak polisi ve jandarmayı harekete geçiren bir olay, güvenlik meselesi olarak gizli servisler için riskli bir konu, entegrasyon tartışmalarında önemli bir yer tutan eğitim kurumları, sınır güvenliğini ve gözetimi sağlayabilmek için ihtiyaç duyulan teknolojik yenilikler de dahil olmak üzere birçok alan göç olgusundan etkilenmektedir. Güvenlikleştirme bağlamında birçok kurum tarafından ortak mesele olarak ele alınan göç olgusu toplumun gözünde çeşitli argümanlar, metaforlar kullanılarak bir korku nesnesi olarak inşa edilir. Bigo, bütün bu sözü edilen yönetsellik araçlarını “korkunun yönetilmesi” olarak tanımlar (Bigo, 2002). Göç

güvenlikleştirildikçe ev sahibi toplumun korkuları politikacılar, güvenlik kurumları, medya ve hukuk gibi meslek grupları ve aygıtlar tarafından birer yönetim mekanizması ve birer araç olarak kullanılırlar. Huymans'a göre göç ulusal geleneği, yerli kültürü ve toplumsal homojenliği erozyona uğratan bir olgu olarak tahayyül edilir. İç ve dış tehdit unsuru olarak yerli toplumun ve hatta Batı medeniyetinin varlığını tehlikeye düşüren bir olgu olarak kurgulanır (Huymans, 2000). Güvenlikleştirme Buzan vd.'ne göre politika yapımını oyunun verili kuralları dışına çıkarır ve bu haliyle politikanın özel bir tipi veya politika üstü bir biçim alır. Güvenlikleştirme bu şekliyle politikleştirmenin daha radikal bir biçimidir (Buzan, Waever, & De Wilde, 1998).

Soğuk Savaş yıllarında birbirleri ile askeri, ekonomik, siyasal alanlarda mücadele içerisinde bulunan iki kutuplu dünya anlayışı çerçevesinde gelişen güvenlik çalışmaları merkezine askeri güvenliği almıştır. Geleneksel güvenlik çalışmaları olarak da adlandırılan bu yaklaşım güvenliği fiziksel edimler ile sınırlandırılmış ve askeri konular ile özdeşleştirilmiş dar bir perspektiften incelemiştir. Buna karşılık kurucuları arasında Barry Buzan ve Ole Waever'in bulunduğu Kopenhag Okulu güvenliğin inşa edilmiş bir kavram olarak bir kurgu unsuru olduğundan bahsederler.

Ortak çalışmalarında üç ana yaklaşım geliştiren Buzan ve Waever bunları güvenlikleştirme, sektörel analiz ve bölgesel güvenlik kompleksleri isimleri altında incelerler (Buzan, Waever, & De Wilde, 1998). 1985 yılında kurulmuş olan Kopenhag okulu güvenliğin kendisini askeri olmayan boyutlar üzerinden ele almıştır (Huysmans, 1998). Burada bahsedilmek istenen askeri sektörün tek başına bir güvensizlik kaynağı olmadığı ve diğer sektörlerin de güvensizlikleştirilerek ortaya çıkarılabildiği ve hatta diğer sektörlerdeki güvensizliğin askeri güvensizlik olarak da sunulabileceği meselesidir (Miş, 2014). Buzan, Waever ve Wilde ise güvenlikleştirmeyi incelerken beş ana sektörden bahsederler. Bunlar kuvvete dayalı ilişkileri kapsayan askeri sektör, iktidar ilişkilerini kapsayan siyasi sektör, ticaret üretim ve finansı kapsayan ekonomik sektör, kolektif kimliği kapsayan sosyal sektör ve insan ile çevre ilişkilerini kapsayan çevresel sektörlerdir (Buzan, Waever, & De

Wilde, 1998, s. 7). Güvenlikleştirme siyaseti, meselenin oyunun bilinen kurallarının dışına taşınarak politikanın bir çeşidi olarak veya politika üstü bir mesele olarak sunulmasıdır. Dolayısıyla güvenlikleştirme bir meselenin siyasileştirilmesinin en yoğun halidir (Buzan, Waever, & de Wilde, 1998, s. 23).

Güvenlikleştirme teorisi sayesinde bir konunun nasıl toplumsal-siyasal bir mesele haline getirilip toplum nezdinde bir güvenlik sorunu olarak kurgulandığı anlaşılmaktadır. Böylece herhangi bir konu siyasal olan alanın dışından alınarak önce siyasi alanın içerisine sokularak siyasi bir sorun haline getirilir. Sonra ise güvenlik alanına taşınır ve bir güvenlik sorunu olarak topluma sunulur (Miş, 2014). Böylece konuyu güvenlikleştiren özne (güvenlikleştirici özne-securitizing actor) olağan koşullar altında alındığında toplumun tepkisini çekebilecek önlemleri alabilir ve bu önlemleri meşru kılabilir.

Böylece güvenlikleştirilen meselenin, hakkında acil karar alınması gereken bir tehdit olarak algılanması sağlanır. Mesele güvenlik dışı iken devlet onunla ilgilenmez ve onu bir kamusal sorun olarak kavramaz, hakkında herhangi bir kamusal tartışma yürütmez. Konu politika alanı içerisine alındığında ise kamu politikasının bir parçası haline gelmiş olur. Başka bir deyişle hakkında hükümetin veya başka kamu organlarının karar vermesi gereken bir nesne haline gelmiş olur. Konu güvenlikleştirildiğinde ise bir tehdit unsuru haline gelir ve hakkında olağanüstü kararlar alınabilecek bir mesele haline getirilmesi işlemi tamamlanmış olur (Buzan, Waever, & de Wilde, 1998, s. 23-24).

Diğer taraftan bir konunun bir tehdit unsuru olarak sunulması onun güvenlikleştirilmiş olduğu anlamına gelmez. Bu sadece bir güvenlikleştirme adıımıdır. Bir konunun güvenlikleştirilmesi için onun toplum tarafından da bir tehdit unsuru olarak kabul edilmiş olması gerekir (Buzan, Waever, & De Wilde, 1998, s. 25). Güvenlikleştirilen mesele alımlayıcı kitle tarafından da bir tehdit unsuru olarak algılanırsa bu konu hakkında olağanüstü önlemler alınabilir. Bu durumda siyasi süreç olağan akışında gitmez ve demokratik hayat sekteye uğrar. Demokrasinin

kurallarının işlenmesi ise sürekli olarak ertelenir (Miş, 2014). Sorunların varlığı ise kendiliğinden güvenliğe tehdit teşkil etmez. Sorunlar ancak aktörler tarafından güvenlikleştirildiklerinde sorun olarak karşımıza çıkarlar. Dolayısıyla güvenlik kavramının kendisi siyasi bir seçimin sonucu olarak gerçekleşir. Bilgin'in (2010) deyiimiyle "güvenlik siyasaldır".

Geleneksel güvenlik çalışmaları dar bir çerçeve içerisinde daha çok askeri tehditler üzerine yoğunlaşırken yeni güvenlik çalışmaları güvenliğin salt askeri tehditlerin tespiti ve bertaraf edilmesinden ibaret olmadığından hareket etmektedir. Yeni güvenlik çalışmaları askeri tehditlerin yanı sıra ekonomik eşitsizlikler, adaletsizlikler, çevre kirliliği, etnik sorunlar, göç, uyuşturucu ticareti ve kaçakçılık gibi sorunları da içermektedir (Bilgin, 2010).

Buzan, Waeve ve Wilde güvenlikleştirme kavramsallaştırmalarında üç ana aktörün varlığından bahsederler. Bunların ilki "referans obje" diye tarif ettikleri varlığı tehdit altında olan ve var olma iddiasına sahip olan nesnelerdir. İkinci olarak ise güvenlikleştirici aktörler (securitizing actors) gelir. Bu aktörler referans objelerini, diğer bir deyişle bir konuyu tehdit objesi olarak ilan eder ve onu güvenlikleştirirler. Üçüncü aktörler ise fonksiyonel aktörler olarak adlandırılırlar ve gösteren veya gösterilen obje olmaksızın sektörlerin dinamiklerini etkileyen aktörlerdir (Buzan, Waeve, & De Wilde, 1998, s. 36-37).

Göç yönetiminin güvenlikleştirilmesi literatürde iki ana yöntem altında incelenmektedir. İlki göçün söz-edimsel yöntem aracılığıyla güvenlikleştirilmesi iken diğer yöntem ise söylemden çok pratiklere vurgu yapmaktadır. Söz-edimsel süreç dahilinde, aslen bir güvenlik meselesi oluşturmeyen bir konu, iktidar tarafından sözel olarak bir güvenlik nesnesi haline dönüştürülür ve hakkında alınacak olağanüstü önlemler bu sayede meşrulaştırılır. Elitlerin bir tehdit olarak sunulan bir meseleyi hakkında olağanüstü tedbirler alınması gereken bir konu olarak meşrulaştırmaları tek başına bir konunun güvenlikleştirilmiş olduğu anlamına gelmez. Toplumun da bu konunun bir güvenlik meselesi olduğuna ikna edilmiş olması gerekir. Bu şekilde güvenlikleştirmenin üç önemli bileşeni oluşmuş olur: Mevcudiyete dair tehditler,

alınacak acil önlemler ve kitlenin acil önlemleri onaylayan tutumu (Akgül Açıkmeşe, 2011).

Akgün-Açıkmeşe'ye göre güvenlikleştirme çalışmalarının içerdiği varoluşa kasteden tehditler kavramı Carl Schmitt'in dost-düşman ayrımınca tanımladığı siyasal kavramı ile ilişkilidir. Ayrıca tehdit iddiasının oluşturulması ve bu tehdidi bertaraf edebilmek için olağanüstü adımlar atılmasının meşrulaştırılması da Schmitt'in egemenlik anlayışını çağrıştırmaktadır. Schmitt'e göre egemen mevcut siyasi düzene yönelik tehditlerin ne zaman aciliyet teşkil ettiğine ve siyasal düzenin korunması amacıyla ne zaman ve nasıl önlemler alınabileceğine karar veren otoritedir (Akgül Açıkmeşe, 2011). Schmitt'in ifadesiyle egemen olağanüstü hale karar verendir (Yılmaz, 2017).

Özellikle 2015 yılı yaz aylarında yoğunlaşan mültecilerin Türkiye üzerinden AB topraklarına geçişlerini Schmitt ve Agamben'in istisna hali ve olağanüstü hâl kavramları ışığında incelemek yerinde olacaktır. Olağanüstü hâl ve istisna durumuna karar veren elitler Suriye iç savaşından kaçarak Türkiye'ye sığınmış olan Suriyelilerin Yunan adalarına yolculuk etmelerini gerek AB organlarında gerek parlamento tartışmalarında ve görsel-yazılı basına yaptıkları açıklamalarda güvenlikleştirmişlerdir. Yeni klasik gerçekçilikten farklı olarak Kopenhag Okulu güvenlikleştirme eyleminin söz-edimlerin kitleler tarafından onaylanması sonucunda gerçekleşebileceği iddiasındadır. Kopenhag Okulu'na göre yönetici elit güvenlikleştirilen meseleye öznel olarak karar verip bunu kitlelere empoze etmez. Tam tersine güvenlikleştirme süreci aktörler arasında karşılıklı etkileşim ile gelişen bir süreçtir (Akgül Açıkmeşe, 2011).

2.3.2) AB'nin göç yönetimini güvenlikleştirme politikaları

2015 yılında Türkiye üzerinden Yunan adalarına yapılan göçler de ilgili AB kurumlarının ve devlet yöneticilerinin açıklamalarında medya ve diğer iletişim araçlarının etkisinde güvenlikleştirilmiş ve bu yolla kısıtlayıcı politikalara kitle desteği aranmıştır. Bu süreçte birbirinden farklı politikalar gütmüş olan ve

mültecilere kapılarını açan Almanya ve kısıtlayıcı bir politika güden Macaristan ve Polonya gibi ülkelerin güvenlikleştirme edimleri birbirinden farklı olmuştur. Örneğin Mainz Üniversitesi İletişim Bölümü'nün hayata geçirdiği bir çalışma Almanya medyasının mültecilere karşı olumlu bir tutum takındığına işaret etmektedir. Bu çalışmaya göre 2015 yılında Almanya'ya giriş yapan mültecilere karşı takınılan olumlu tavır 2015'i 2016'ya bağlayan yılbaşı gecesi Köln İstasyon Meydanı'nda ve diğer şehirlerde meydana gelen ve mültecilerin de dahil olduğu cinsel saldırılar sonrasında değişmiş ve kendisini olumsuz haber yapımına bırakmıştır (Maurer, Jost, Hassler, & Kruschinski, 2019). Gerçekten de göçmenler uzun yıllar boyunca Almanya medyasında olumsuz sözcükler ile anılmaktaydı (Hömborg & Schlemmer, 1994). Özellikle Müslümanlar terörizm ve suç ile birlikte anılıyorlardı (Addicks, ve diğerleri, 2012). Macaristan ve Polonya gibi ülkelerde güvenlikleştirilen Müslüman ve mülteci algısı Almanya'da 2016 yılının yılbaşına kadar güvenlikleştirilmemiş ve mültecilere olumlu özellikler atfedilmiştir. Leipzig Üniversitesi ve Hamburg Medya Okulu tarafından yapılan bir başka araştırmaya göre Alman medyası mültecilerin Almanya'ya gelmeye başladığı 2015 yılı yaz aylarında hükümet politikalarını onaylayan bir çizgiyi takip etmiştir (Haller, 2017). Bu dönemde mültecileri birer tehdit unsuru olarak görme eğilimi bir kenara bırakılmış ve "Willkommenskultur" diye tarif edilen bir misafirperverlik kültürü hâkim olmuştur.

Ne var ki göç yönetiminin güvenlikleştirilmesi salt söz-edimleri vasıtasıyla olmamakta, pratikte de kendisini göstermektedir. Bu amaçla fiziken AB sınırlarını mültecilerden koruyabilmek amacıyla Frontex, Eurodac ve Eurosur gibi yapılar kurulmuştur.

Pollak ve Slominski'ye göre AB'nin dış sınırlarının güvenliğini artırma ihtiyacına yapılan vurgu Schengen anlaşmasıyla iç sınırların kaldırılması, yükselen düzensiz göç hareketleri, 2001 yılında New York, 2004 yılında Madrid ve 2005 yılında Londra'da meydana gelen terörist saldırıların bir sonucu olmakla birlikte kökleri 1960'lı yıllarda kararlaştırılan gümrük birliği anlaşmalarına kadar götürülebilecek olaylar dizisinin sonucudur (Pollak & Slominski, 2009). Avrupa ülkeleri arasında göç konusunda 2000'li yıllardan itibaren kendisini Frontex, Eurodac ve Eurosur ile gösteren bir iş birliği mevcuttur. Bu iş birliğinin sonucu

olarak Avrupa ülkelerinin dış sınırlarında Frontex uyarınca askeri bir yapıyı andıran güvenlik tedbirleri alınmaktadır (Keller, Lunacek, Lochbihler, & Flautre, 2011).

Pollak ve Slominski'ye göre AB'nin dış sınırlarının güvenliğini artırma ihtiyacına yapılan vurgu Schengen anlaşmasıyla iç sınırların kaldırılması, yükselen düzensiz göç hareketleri, 2001 yılındaki New York, 2004 yılında Madrid ve 2005 yılında Londra'da meydana gelen terörist saldırıların bir sonucu olmakla birlikte kökleri 1960'lı yıllarda kararlaştırılan gümrük birliği anlaşmalarına kadar götürülebilecek olaylar dizisinin sonucudur (Pollak & Slominski, 2009).

Özellikle 2015 yılında Türkiye üzerinden Yunanistan adalarına doğru gerçekleşen göç hareketliliği AB'yi Türkiye ile göç konusunda iş birliğine yöneltmiş, bunun sonucunda ise 18 Mart 2016 tarihinde bir mutabakat metni imzalanmıştır. Resmi adı “Türkiye Cumhuriyeti ile Avrupa Birliği Arasında İzinsiz İkamet Eden Kişilerin Geri Kabulüne İlişkin Anlaşma” olan ve kamuoyunda Türkiye-AB Geri Kabul Anlaşması olarak bilinen bu anlaşmaya göre üçüncü ülke vatandaşlarının Türkiye'ye geri gönderilme tarihi 1 Ekim 2017 idi. Fakat 18 Mart 2016 tarihinde imzalanan mutabakat metni ile bu tarih 20 Mart 2016'ya çekilmiş ve böylece Türkiye üzerinden AB topraklarına yönelik göç hareketliliğinin önüne geçilmek istenmiştir.

2.3.3) Türkiye-AB Mutabakatına yönelik eleştiriler

Avrupa Birliği Antlaşması ve Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma'nın 3'üncü maddesinin 5'inci fıkrası AB'nin 2015 yılında yoğunlaşan göç hareketleri ile ilgili tutumunu açıklar gibidir. Bu maddede iki birbirinden farklı ve birbiri ile pratikteki uygulamalar açısından çelişen ifadeleri görmek mümkündür. 5. Fıkranın başlangıcında “Birlik, dış dünya ile ilişkilerinde kendi değerlerini ve çıkarlarını savunur ve destekler ve vatandaşlarının korunmasına katkı sağlar” denmektedir. Aynı maddenin devamında ise “...uluslararası hukuka titizlikle uyulması” gerektiği belirtilmiştir. Ne var ki, her ne kadar tartışmalı bir konu da olsa insanların kendi ülkelerinde korunamadığı durumlarda başka ülkelerin koruması altına girmek isteyebileceği ve bu hakka sahip oldukları örneğin Birleşmiş Milletler

Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) belgelerinde mevcuttur. BMMYK'ya göre bir kişi kendi ülkesinin dışında ise ve kendi ülkesine dönmesi risk yaratıyorsa ve kendi ülkesi kişiyi koruyamayacak durumda ise bu kişinin uluslararası koruma arama hakkı vardır (Unhcr, 2017). 1951 Cenevre Konvansiyonu'na göre mülteci, ırk, din, milliyet, belirli bir gruba üyelik veya sahip olunan siyasi düşünce sebebiyle kendi ülkesine dönemeyen veya dönmek istemeyen kişilere denir (United Nations General Assembly, 1950). Bu anlamıyla bir haktır ve kişi tarafından talep edilir. Türkiye-AB Mutabakatının hukuken sorunlu olduğu yerlerden birisi de burasıdır. Başvurusu kabul edilmeyen sığınmacıya kararı temyize götürme hakkı tanınmamakta ve 3'üncü güvenli ülke olarak tanımlanan Türkiye'ye iadesi gerçekleştirilmektedir. Türkiye-AB Mutabakatı gereğince sığınmacılar oturma iznine sahip olmadıkları ve vatandaşı da olmadıkları Avrupa ülkelerinde yurttaşlara tanınan temel haklardan faydalanamamaktadır. Dolayısıyla haklar ancak yasallık çerçevesinde kazanılabilmektedir, ancak mülteci statüsü kabul edildiğinde ve sonrasında elde edilebilmektedir. Sibel Yılmaz makalesinde tam da bu konuya değinmektedir. "...günümüz demokratik hukuk devletlerinin, 'insan' haklarını herkese sunduklarına dair iddialarının aksine, ulusal mekanizmaların aslında sınırlara ve vatandaşlığa özgülenmiş sahiplenme ve koruma mekanizmalarından ibaret" olduğundan bahsetmektedir (Yılmaz, 2018). Sığınmacılar ve mülteci statüsü adayları yurttaşlara tanınan çerçeve içerisinde insan haklarından tam olarak yararlanamamakta, yararlanabilmeleri için içinde olmaları gereken siyasal alanın dışında kalmakta veya tutulmaktadırlar. Bu siyasal alan yurttaşları tamamen ve legal yollardan siyasal alanın içinde kalma hakkını elde edenleri ise kısmen kapsamaktadır.

Türkiye ile AB arasında imzalanan Geri Kabul Anlaşması Uluslararası Af Örgütü, İnsan Hakları İzleme Örgütü ve Pro Asyl gibi birçok Sivil Toplum Kuruluşu (STK) tarafından da eleştirilmiştir. Uluslararası Af Örgütü Avrupa Direktörü John Dalhuisen'e göre Türkiye ile AB arasında imzalanan anlaşma "Avrupa'nın kolektif vicdanında bir leke" olarak tanımlanmalıdır (Uluslararası Af Örgütü, AB-Türkiye Anlaşması: Avrupa'nın kolektif vicdanında utanç verici bir leke, 2017b). Uluslararası Af Örgütü yaptığı açıklamada Türkiye-AB Anlaşmasının Yunan adalarını insanların yığılmış oldukları kamplara çevirdiğini ve insanları arafta bıraktığını söylemektedir.

UAÖ'ne göre sığınmacılar insani olmayan koşullar altında yaşarken kendilerinin adaları terk etmelerine izin verilmemektedir. Ayrıca Türkiye'nin sığınmacılar açısından güvenli bir üçüncü ülke olması iddiasını UAÖ bir "masal" olarak değerlendirmektedir. Çözüm olarak ise UAÖ sığınmacıların başvuru işlemlerinin yapılabilmesi için Yunanistan anakarasına sevk edilmeleri gerektiğini ve AB'nin bu amaçla Yunan makamları ile iş birliğine gitmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Uluslararası Af Örgütü, 2017b).

İnsan Hakları İzleme Örgütü İcra Direktörü Kenneth Roth ise Türkiye ve AB arasında imzalanan anlaşmanın "mültecilerin, sığınmacıların ve göçmenlerin haklarını koruyan uluslararası hukuka karşı rahatsız edici bir saygısızlık" olduğu görüşündedir (Roth, 2016). Ayrıca Roth AB ile Türkiye arasındaki ortak girişimin gerçek amacının Suriyeli sivilleri tehlikelerden korumaktan ziyade yerinden edilmişlerin hareketliliğini kontrol altına almak olduğu düşüncesindedir (Roth, 2016). İnsan Hakları İzleme Örgütü Orta Asya vekil direktör yardımcısı Judith Sunderland ise AB'nin asıl amacının mülteci akınını durdurmak olduğunu ve Türkiye'nin mülteciler için güvenli bir ülke olmadığını düşünmektedir. Yayınlanan mesajda Türkiye'nin mülteciler konusunda cömert davranarak iki milyondan fazla mülteciye ev sahipliği yaptığı belirtilirken Türkiye'de Suriyelilerin eğitim ve istihdama erişimde sorun yaşadıklarına değinilmektedir. Aynı açıklamada AB'nin de yeniden yerleştirme mevzusunda taahhüt ettiği başarıyı göstermediğinin de altı çizilmektedir (Sunderland, 2016).

Mülteci haklarını savunan Almanya merkezli bir kurum olan Pro Asyl AB'nin Türkiye ile imzaladığı GKA'nın mültecilerin sefaletine yol açtığını belirtmektedir. Pro Asyl tarafından yapılan açıklamada Yunan adalarında kurulan hotspot'ların mültecilere kötü koşullar sunduğunu ve buna bağlı olarak ölümlerin yaşandığını ve mültecilerin fiziki ve mental sorunlar yaşadığı belirtilmektedir (Pro Asyl, 2018).

Anlaşmanın araştırmacılar tarafından en fazla eleştiriye maruz kalan yönleri ise Türkiye'nin güvenli üçüncü ülke olarak tarif edilmiş olması, AB hukuku ve uluslararası hukuk açısından anlaşmanın en fazla eleştiri alan özelliklerinden biri olmuştur (Ulusoy & Battjes, Situation of Readmitted Migrants and Refugees from

Greece to Turkey under EU-Turkey Statement, 2017). Avrupa Komisyonu'na göre güvenli üçüncü ülke beş özelliği haizdir:

- a) Irk, din, milliyet, bir toplumsal gruba üye olmak veya bir siyasi görüşe sahip olmak nedeniyle özgürlüğün ve hayatın tehdit altında olmaması
- b) 2011/95/EU'da anlatıldığı şekliyle ciddi bir zarar görme riskinin olmaması
- c) Cenevre Mülteci Konvansiyonu ve Protokolü uyarınca geri göndermeme ilkesine saygı duyulması
- d) Uluslararası hukuk uyarınca işkence, kaba davranış, insani olmayan ve alçaltıcı muamelelerin olmaması
- e) Mülteci statüsüne başvurma hakkının devam ediyor olması ve eğer mülteci statüsü kazanılırsa Cenevre Mülteci Konvansiyonu ve Protokolü uyarınca korunma sağlanmasının garanti edilmesi (European Commission, tarih yok).

Türkiye'nin hali hazırda mülteci üreten bir ülke konumunda olması Türkiye'nin mülteciler ve sığınmacılar açısından güvenli üçüncü ülke olarak değerlendirilmesini sorunlu kılmaktadır.

Değerlendirme

Göç alan bir ülkeden transit ve göç veren bir ülke haline gelen Türkiye, coğrafi konumu nedeniyle Avrupa'ya ulaşmak isteyen sığınma arayışındaki kişiler için elverişli bir konumdadır. Dolayısıyla gerek deniz yolu gerekse de Meriç Nehri üzerinden sık sık Yunanistan'a geçişler olmaktadır. 2015 yılı yaz aylarında yoğunlaştığı üzere Türkiye'nin Ege Denizi kıyıları Suriyeli ve diğer sığınma arayışındaki kişiler için Avrupa ülkeleri doğrultusundaki göç yolunda önemli çıkış noktalarından biri haline gelmiştir. "Düzensiz göç"ü önlemek amacıyla her ne kadar Avrupa ülkeleri ortak bir göç politikası kurma çabalarına girişmiş olsalar da bugüne kadar ortak bir göç politikasının oluşturulduğunu söylemek güçtür. Oysa, AB vatandaşları için AB içi hareketlilik imkanları başarıyla düzenlenmiştir. Öncelikle Schengen anlaşmasıyla iç sınırlara dair ortak bir hukuk alanı yaratılmak istenmiş, 1993 yılında yürürlüğe giren Maastricht Anlaşması ile dolaşım özgürlüğünün sınırları genişletilmiştir. Amsterdam Anlaşması ile ise ortak bir göç politikası kurma

abalarını görmek mümkündür. Ortaklaşma çabalarına rağmen 2015 yılındaki g hareketliliği süresince farklı politikalar güden AB yesi ülkeler “kriz”in yönetimi konusunda ortak hareket edememişlerdir.

“Düzensiz göç” engellemek konusunda AB iki ana strateji izlemektedir. Bunlar dışsallaştırma ve güvenikleştirme stratejileridir. G çeşitli yaptırımlar, yasal ve militernlemler ile engellenemediği halde güvenikleştirme adımları atılmaktadır. G konusu gvenikleştirilerek toplumsal-siyasi bir mesele haline getirilir ve bir güvenlik sorunu olarak kurgulanır. Böylece olağan koşullar altında alınması tepki çekecek olannlemler meşrulaştırılır. Konu kamu politikasının içerisine çekilir ve bir tehdit unsuru varmışçasına hareket edilir. Geleneksel güvenlik çalışmaları güvenliği askeri tehditler üzerinden algılarken yeni güvenlik çalışmaları güvenliğin salt askeri tehditlerden ibaret olmadığından hareket etmektedir. AB de göçü gvenikleştirmekte ve bir tehdit unsuru olarak kurgulamaktadır. Tehdit unsurunu bertaraf edebilmek açısından ise g konusu dışsallaştırılmaktadır ve bu amaçla üçüncü ülkeler ile çeşitli anlaşmalar yapma yoluna gidilmektedir. İmzalanan Geri Kabul Anlaşmaları ile AB, mlttecileri coğrafi olarak kendi çeperinde yer alan ülkelerde tutmaya çalışmaktadır. İmzalanan Geri Kabul Anlaşmaları ile AB dışındaki g veren veya transit ülke olan zayıf tarafa daha fazla yük binmekte ve sorumluluklar eşit düzeyde paylaşılmamaktadır. Dolayısıyla Trkiyerneğinde olduğu gibi üçüncü ülkeler bu anlaşmaları imzalamaktan uzak durmaktadır. Ancak çeşitli karşılıklılık stratejileri izlenerek üçüncü lkeler Geri Kabul Anlaşmalarını imzalamaya ikna edilmeye çalışılmaktadır.

Geri gönderimler de dahil olmak üzere “düzensiz göç” engellemeye dökük atılan adımlar göçü ortaya çıkaran sebepleri ortadan kaldırmamaktadır. G veren ülkelerdeki demokrasi eksikliği, diktatoryal yönetimler, i çekişmeler ve savaşlar, Kuzey ve Güney lkeleri arasındaki küresel eşitsizlikler, yaşam standardı farklılıkları gibi etmenler insanları refah düzeyi yüksek, siyasi ve ekonomik açıdan istikrarlı ülkelere yöneltmeye devam etmektedir. AB’nin güttüğü göçü güvenikleştirme ve dışsallaştırma çabaları ve üçüncü ülkelerle imzalanan Geri Kabul Anlaşmaları ivmesi sürekli artan uluslararası göçü geçici olarak ertelemeye yönelik faaliyetler olarak kalmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

2015 YILINDA ALMANYA PARLAMENTOSUNDA VE TBMM'DE TEMSİL EDİLEN PARTİLERİN GÖÇ HAREKETLİLİĞİ İLE İLGİLİ TUTUMLARI

3.1) Almanya'da siyasi partiler

Bu bölümde 2015 yılı Haziran, Temmuz, Ağustos ve Eylül ayları ile 2016 yılında imzalanan Türkiye-AB Anlaşması öncesi ve sonrası aylar olan Şubat, Mart ve Nisan aylarında Almanya ve Türkiye Parlamentosunda Suriyeli mültecilerin hareketliliği üzerine yapılan tartışmalar eleştirel söylem analizi yönteminin sunduğu olanaklar kullanılarak parti bazında incelenecektir. İncelenecek partiler SPD (Sozialdemokratische Partei Deutschlands, Almanya Sosyal Demokrat Partisi), CDU/CSU (Christlich Demokratische Union Deutschlands/Christlich Soziale Union in Bayern), Yeşiller Partisi (Bündnis 90/ Die Grünen), FDP (Freiheitliche Partei Deutschlands) ve Sol Parti (Die Linke) isimli partiler olacaktır.

Almanya siyasal hayatı ve parlamentoda yer alan partiler siyasi konumlanışları itibariyle Türkiye'den belirli açılardan farklılık göstermektedirler. Yakın zamana kadar güçlü bir Sosyal Demokrat Parti olan SPD ve Hristiyan Demokrat Parti olarak anılan CDU/CSU'nun büyük çoğunluğu oluşturduğu Almanya Parlamentosunda aynı zamanda Türkiye'de muadili çok zayıf olan güçlü bir Yeşiller Partisi, Liberal Parti ve Sol Parti tarafından da halkın temsil görevi yerine getirilmektedir. Bu partilerden CDU/CSU merkez sağı temsil ederken popülist sağı ise 2013 yılında oyların %4,7'sini kazanmasına rağmen %5 seçim barajı nedeniyle meclise giremeyen fakat 2017 yılı genel seçimlerinde oyunu %12,6'ya çıkarmayı başaran ve Almanya parlamentosunda 3'üncü büyük parti olan AfD (Alternative für Deutschland) temsil etmektedir. SPD merkez solu, Yeşiller ise merkez sol ile birlikte çevre duyarlılığı üzerinden oy kullanmayı tercih eden kitleyi, Die Linke ise sol-sosyalist seçmeni temsil etmektedir. Bahsi edilen siyasi partiler mülteci meselesine

farklı yaklaşımlar getirmekte ve hatta bazen parti içi tutumlarda dahi ayrılıklar görülebilmektedir. Dolayısıyla Alman siyasi parti söyleminde mülteci meselesi üzerine homojen bir bakış her zaman verili değildir.

Bu çalışmanın incelediği tarihler olan 2015 yılı Haziran, Temmuz, Ağustos, Eylül, Kasım ve Aralık ayları ile 2016 yılı Şubat, Mart ve Nisan aylarında Almanya Parlamentosu'nda temsil edilen siyasi partilerin sayısı dördtür. Bunlar hükümeti oluşturan CDU/CSU³ (Christlich Demokratische Union/Christlich Soziale Union) ve SPD⁴ (Sozialdemokratische Partei Deutschlands) ile Die Grünen⁵ ve Die Linke⁶ isimli partilerdir. İkinci Dünya Savaşı'nın bitimi ve Holokost sonrası Almanya'da yaşanan "Re-education" (yeniden eğitim, geriye doğru eğitim) süreci sonrasında Almaya içerisinde önceki nasyonalsosyalizm döneminde orduda ve devlette çalışmış olan naziler ve nazi sempatanları temizlenmeye çalışılmışken diğer taraftan da ırkçılığa, yabancı düşmanlığına, antisemitizme ve mülteci karşıtlığına karşı toplumsal duyarlılığın artması için çalışmalar yapılmıştır. Dolayısıyla mülteci karşıtı söylem Almanya'da uzun süre zemin bulamamış, ancak marjinal kalan NPD gibi partiler tarafından dile getirilse de kitleleri kendisine çekmekten uzak kalmıştır. AfD'nin yükselişi ile beraber mülteci karşıtı söylemde bulunan bir parti 2. Dünya Savaşı sonrasında ilk kez parlamentoya girebilmiş ve parlamentoda mülteci karşıtı söylem duyulur olmuştur. AfD incelenmesi öngörülen dönemde henüz parlamentoda temsil edilmediğinden bu çalışmada kapsam dışı kalmıştır. Bir sonraki bölümde sırasıyla SPD, CDU/CSU, Die Linke, FDP ve Die Grünen partileri kısaca tarihlerinden de bahsedilerek göç meselesine yaklaşımları ile birlikte değerlendirilecektir.

³ T. Hristiyan Demokratların Birliği ve Hristiyan Sosyal Birliktelik.

⁴ T. Almanya Sosyal Demokrat Partisi.

⁵ T. Yeşiller Partisi.

⁶ T. Sol Parti.

3.1.1) Sozialdemokratische Partei Deutschlands (SPD)

Tarihi 19. yüzyılın ikinci yarısına dayanan SPD (Almanya Sosyal Demokrat Partisi) kendisini kökleri Avrupa aydınlanmasında olan ilerlemeden, adaletten ve çalışanlardan, barışçıl, adaletli bir dünyadan yana, cinsiyet eşitlikçi ve sosyal devlet yanlısı bir parti olarak tanımlamaktadır.

Geçmişini 1863 yılında kurulan Allgemeine Deutsche Arbeiterverein (Alman Genel İşçi Derneği)'ne kadar götüren SPD, Almanya'nın en köklü siyasal partisi konumundadır. 7 Ağustos 1869 yılında isminde Sosyal Demokrasi olan bir parti ilk defa kurulmuş oldu. 23 Mayıs 1875'te ADAV ve SDAP'ın birleşimiyle Almanya Sosyalist Partisi kuruldu. Sosyal demokrasinin Almanya'da on iki sene yasaklı kalmasının ardından 1890 yılında yasak kaldırıldı ve sosyal demokrasiyi temsil eden parti yeni ismi olan SPD ile kurulmuş oldu.

Şu anda geçerli olan parti programı 2007 yılında Hamburg'da hazırlanmıştır. Bu program ile SPD “Entegrasyon ve Göç” başlığı altında konuya dair politikasını belirlemiştir: “Almanya göç alan bir ülkedir. Göç ülkemizi ekonomik ve kültürel olarak zenginleştirmiştir. Göç devam edecektir ve biz toplumumuzu göç karşısında hazırlıklı duruma getirmek istiyoruz. Daha fazla kalifiye göçmene ihtiyacımız var” (SPD, 2007).

Entegrasyon konusunda ise, SPD, Almancanın öğrenilmesini zorunlu görmekte ve bununla birlikte çok dilli bir toplumun getireceği faydalardan da yararlanmak istemektedir. 2007 tarihli Hamburg programında ayrıca vatandaşlık konusuna da değinilmektedir: “Almanya'ya gelen insanların vatandaşlığa geçmelerinden yanayız ve bu entegrasyon adımlarının sonuncusu olmamakla beraber politika yapımına katılımın temel şartlarından birisidir” denilmektedir (SPD, 2007).

Mültecilerin geride bıraktıkları ülkelerde siyasi sorunlar, dışlanma veya cinsiyet ayrımcı politikaların kurbanı olmaları durumunda ise Almanya'nın bir sığınma ülkesi olarak görevini yerine getirmesi ve bu kişilere oturma izni verilmesi taraftarı olduğu parti programında yazılıdır. SPD parti programında ayrıca Avrupa çapında

ortak bir göç politikası oluşturulması gerektiği ve göçün sebepleri üzerinde birlikte çalışılması gerektiği görüşündedir (SPD, 2007).

SPD'nin meclis grubu ise bir yönüyle mültecilerin Almanya'ya sığınma hakkını teslim ederken diğer taraftan mültecilerin kendi isteklerine bağlı geri dönüşlerini desteklemekte olduğunu ve gerekli olduğunda geri gönderimlerin kesinlikle yapılması gerektiği kanaatinde olduğunu belirtmektedir: “İltica temel bir haktır. Almanya hukuki ve insani olarak sığınma başvurularını kabul etme yükümlülüğü altındadır. Almanya'ya yapılacak mültecilik başvurularında üst sınır belirlenemez” (SPD Fraktion im Bundestag, ty). SPD ayrıca ‘yük’ün Avrupa Birliği üyesi ülkeleri içerisinde adil dağıtımını savunmaktadır: “Ortak Avrupa İltica Sistemi’ni savunuyoruz. Sığınmacılar Avrupa genelinde adaletli bir şekilde dağıtılmalıdır” (SPD Fraktion im Bundestag, ty).

İltica başvuruları konusunda Almanya'nın sorumlulukları hatırlatıldıktan sonra aynı paragraf dahilinde birbiri ile örtüşmeyen ifadeler kullanılmaktadır. Bir taraftan göçlerin sebepleri ile mücadele edilmesi gerektiği, daha adil ticari anlaşmalar yapılması gerektiği, askeri teçhizat ihracatının azaltılması ve göçlerin gerçekleştiği kaynak ülkelere daha fazla insani yardım yapılması gerektiği vurgulanırken diğer taraftan daha sert ifadeler de kullanılabilmektedir: “Almanya’da oturum izni olmayan kişiler Almanya’yı terk etmelidir. Gerekli olduğunda da geri gönderimler gerçekleştirilmeli ve bunun önündeki engeller kaldırılmalıdır” (SPD Fraktion im Bundestag, ty) denilmektedir.

Aynı yazı içerisinde söylemlerin bu derece farklılaşmasının temelinde SPD'nin bir kitle partisi olduğu gerçeği yatmaktadır. Farklı kesimlerin siyasetten beklentilerini karşılamak üzere birbiri ile çelişen veya örtüşmeyen argümanlar aynı parti tarafından kullanılabilmektedir. Kirchheimer 1954 yılında yazdığı “Notes on the Political Scene in Western Germany” isimli makalesinde SPD'nin ancak demokratik işçi partisi olmaktan çıkarak “catch-all” parti haline gelebilmesi durumunda iktidar şansı yakalayabileceğini iddia etmekte idi (Kirchheimer, 1954). SPD mülteci

meselesinde hem insani söylemi elden bırakmak istememekte hem de Alman seçmenin korkularını uyandırmamak üzere sert bir dil kullanabilmektedir. Stratejik olarak Kircheimer'in iddia ettiği gibi SPD için bir catch-all (herkese hitap eden) parti denebilir.

Aynı zamanda bir kitle partisi olarak SPD geniş halk yığınlarının ortalama düşünce yapısına hitap edecek söylemler kullanmaktadır. Bir yandan mülteci karşıtı bir portre çizilmemesi için çaba harcanırken diğer yandan Almanya'nın öncelikleri üzerinde durulmakta, seçmen bu şekilde rahatlatılmak istenmektedir.

Geleneksel olarak misafir işçilerin ve göçmenlerin oy verdiği bir parti olan SPD'nin (Hess & Green, 2016) oy tabanı diğer merkez partiler gibi son on yılda düzenli olarak erimektedir. 2013 yılı parlamento seçimlerinde %25,7 oy alan SPD 2017 yılı seçimlerinde %20,5 oy oranına gerilemiştir. Aynı seçim döneminde CDU/CSU'nun oy oranı da %41,5'ten %33,0'a gerilemiş ve göçmen karşıtı politikaları ön planda tutan AfD partisi %4,7 olan oy oranını %12,6'ya çıkarabilmiştir (Spiegel Politik, 2017). 2013-2017 yılları arasında Almanya'nın 1990'lı yıllardan bu yana en fazla göç aldığı dönem olduğu göz önüne alındığında AfD'nin göçmen karşıtı politikalarının seçmenler nezdinde karşılık bulduğunu söylenebilir. Oberndorfer, yönetim krizlerinde yükselen ideolojilerin, partilerin ve hareketlerin yalnızca sol gruplar olacağı düşüncesini hegemonya kavramının yanlış yorumlanmasına bağlamaktadır. Buna örnek olarak ise Almanya ve Avusturya'da son yıllarda ortaya çıkan AfD, FPÖ ve Pegida gibi sağ hareketlerin güçlenmesini verir. Özellikle de yeniden siyasallaşma konusunda solun başarı sağlayamadığı yerlerde popülist sağ ve neo-milliyetçi hareketler ve partiler -her ne kadar kendileri neo-liberal politikalar gütseler de- [kapitalizmin] krizleri[ni] şovenist politikalar üretmek için araçsallaştırmakta ve kendilerini başarılı olmadığını ileri sürdükleri düzene karşı bir alternatif olarak sunmaktadırlar. Avro krizini, birbirini izleyen terör saldırılarını ve göçün yoğun olarak yaşandığı 2015 yılı yazını 'tembel Güney Avrupalılara, Müslümanlara ve mültecilere karşı başarılı bir şekilde kullanmaktadırlar (Oberndorfer, 2019). Özellikle Almanya'da seçim sonuçları

göstermektedir ki AB'nin kriz dönemlerinde yaşadığı hegemonya krizi oy verenleri sol partilere değil popülist sağa yöneltmektedir.

Bir sonraki bölümde incelenecek olan diğer kitle partisi ise Alman siyasi hayatında önemli bir yer tutan Hristiyan Demokratlar olarak tanınan CDU ve CSU'dur.

3.1.2) Christlich Demokratische Union Deutschlands/Christlich Soziale Union in Bayern (CDU/CSU)

Almanya'da Monarşi döneminin en önemli Hristiyan-muhafazakâr partisi 1870 yılında kurulan Deutsche Zentrumspartei (Alman Merkez Partisi) idi. Böyle bir partiye ihtiyaç duyulmasının nedenleri arasında ise Hristiyan Demokratlara yakınlığı ile bilinen Konrad Adenauer Vakfı'nın açıklamasına göre gittikçe güç kazanan liberal, kilise karşıtı anlayışa ve Almanya Konfederasyonu'nun Katolikleri dezavantajlı kılan yasalarına karşı gelişen tepki yer almıştır (Becker, tarih yok). İlk kez 1870 yılında Prusya Meclisi'nde ve sonrasında 1871 yılında Almanya İmparatorluğu Meclisi'nde yer alan parti aynı zamanda Weimar Cumhuriyeti döneminde de kendisine Parlamento'da yer bulabilmiştir. Adolf Hitler ve NSDAP⁷ hükümetine parlamento kararı olmaksızın kanun koyabilme yetkisi veren 23 Mart 1933 tarihli ünlü yasayı (Ermächtigungsgesetz) onaylayan Merkez Partisi 5 Temmuz 1933 tarihinde kendisini feshetmiştir (Becker, tarih yok).

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Almanya'da siyasetin yeniden düzenlenmesi sürecinde muhafazakâr seçmenleri temsil etmek amacıyla 1950 yılında CDU (Hristiyan Demokratlar Birliği) kurulmuştur. Almanya siyasi hayatında Konrad Adenauer, Helmut Kohl ve Angela Merkel gibi liderler ile anılmakta olan CDU, Bavyera kökenli bir başka muhafazakâr parti olan CSU ile iş birliğine ve ortak politikalar üretme yoluna gitmiştir. Her ne kadar 1950 yılında kurulan bir parti olsa da Hristiyan Demokratlar ülkenin muhafazakâr-gelenekçi damarına yaslanarak taraftar bulabilmişlerdir. Almanya monarşisi ve Weimar Cumhuriyeti döneminde de var olan Katolik merkeze yaslanan parti kendisini materyalist nasyonal sosyalistlerin

⁷ Alm. Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei. T. Almanya Nasyonalsosyalist İşçi Partisi

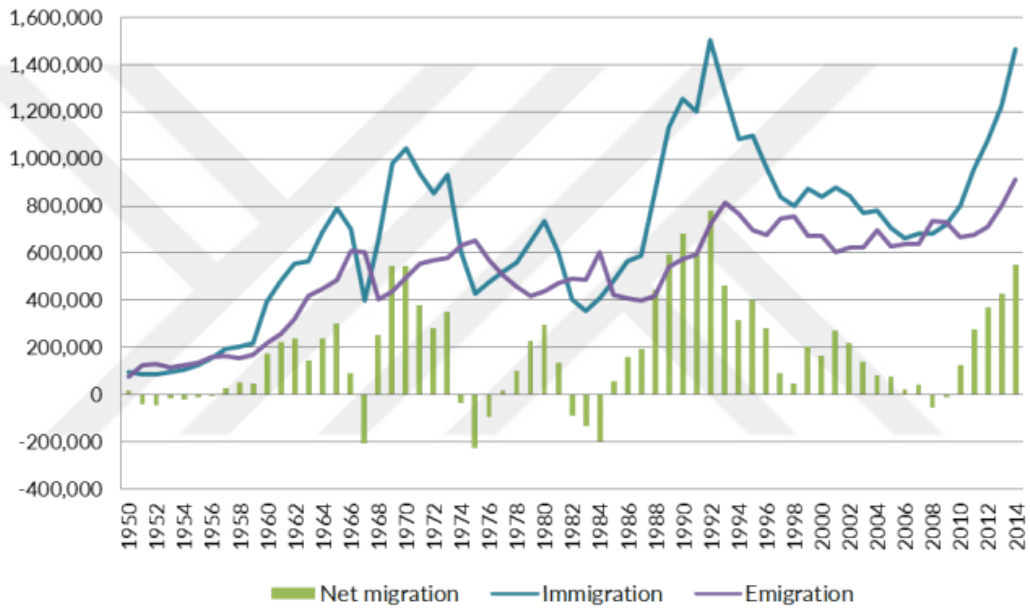
ve sosyalistlerin karşısında konumlandırmış ve uzun süre Almanya’da iktidar olabilmıştır (Decker, 2018). 1949 yılından bu yana ise CDU ve CSU Almanya parlamentosunda ortak grup kurmuşlardır (CDU, 2020).

İkinci Alman demokrasisinin bir ürünü olan CDU/CSU, SPD kadar tarihsel sürekliliği olan bir parti olmamasına rağmen özellikle kırsal kesimde, küçük kentlerde, sıklıkla kiliseye giden insanlar arasında kendisine destek bulabilmiş bir siyasi grup olagelmıştır. Başkent Berlin gibi metropollerde yoğun destek bulamamasına rağmen özellikle Bavyera eyaletinde Hristiyan Demokrat çizginin temsilcisi olan CDU/CSU önemli oranda halk desteğine sahiptir. Örneğin 2014 yılında yapılan Avrupa Parlamentosu seçimlerinde CSU Bayern’de %40,5 oy alarak kendisinden sonra ikinci parti olan SPD’nin iki katı oy alabilmiştir (Der Bundeswahlleiter, 2020).

Ekonomi politikalarındaki konumlanışı açısından bakıldığında Hristiyan Demokratlar serbest pazar ekonomisinden yanadırlar. Kuruluş yıllarından itibaren Almanya’nın Batı devletleri ile entegrasyonundan ve NATO üyeliğinden yana olmuşlardır. Ana hedeflerinden birisi de Almanya’nın yeniden birleşmesi olmuştur (CDU, 2020). Sosyal refah devleti politikalarından gittikçe uzaklaşan partide 2003 yılındaki parti kongresi ile birlikte daha özgürlükçü politikalar güdülmeye başlanmış, örneğin kadına ve aileye bakışta yenileşme yoluna gidilmiş, göç politikasında entegrasyona olan ihtiyaç öne çıkarılmış, farklılaşan bireysel yaşam tarzlarına yönelik plüralist bir yaklaşım benimsenmiştir (Decker, 2018). 2005 yılında Angela Merkel’in başbakan olduğu tarih itibariyle CDU/CSU modern bir parti görünümü vermekte, toplumsal hayatta muhafazakâr değerlerin de giderek aşınmasıyla bu değerlerle olan sıkı bağını gittikçe gevşetmiş bir parti izlenimi uyandırmaktadır. Ayrıca Almanya’nın bir göç ülkesi olduğu ve göç hareketliliklerini yönetebilmek açısından sorumluluk alması gerektiği görüşü, kimi çekincelere rağmen partide hâkim görüş konumundadır. İlerleyen bölümlerde ilgili parlamento tartışmaları incelendiğinde bu düşünce netlikle anlaşılabilecektir. CDU/CSU’nun göç politikası özellikle 2015 yılında bizzat Angela Merkel’in öne sürdüğü “Wir schaffen das” (başarabiliriz) politikası ile Almanya’nın ve Avrupa’nın gündemine oturmuş,

Almanya'nın mültecileri kabul etmeye karar vermesi ile mülteci hareketliliğinin yönü giderek daha fazla biçimde Almanya'ya doğru yönelmiştir.

1949 ile 1990 tarihleri arasında Almanya vatandaşlık politikasını jus sanguinis ilkesine göre belirlemiştir. Bu ilkeye göre vatandaşlık verilmesi kan bağı şartına bağlanmış, ebeveynlerin birinin Alman vatandaşı olması şartı korunmuştur. (Mushaben, 2017, s. 517). 1990'lı yıllara kadar Almanya bir göç ülkesi olduğunu kabul etmek konusunda çekinceli kalmıştır. Halbuki bizzat Almanya İçişleri Bakanlığı Göç Dairesi'nin hazırladığı istatistiğe göre Almanya sürekli olarak göç alan bir ülke konumundadır.

Kaynak: (BAMF, Migrationsbericht, 2016)

Yukarıdaki istatistikten de görüleceği üzere Almanya 1950 tarihinden 2014 yılına kadar sürekli olarak göç almıştır. Bu tarihler arasında Almanya'yı terk edenler ile Almanya'ya göç edenlerin sayıları kıyaslandığında Almanya'ya göç edenler sayısal olarak daha fazladır. İstatiksel olarak da kanıtlanabilen Almanya'nın bir göç ülkesi olması gerçeğinin uzun yıllar boyunca reddedilmesini eleştirenleri Brubaker bu iddia ile ne denilmek istendiğini anlamamakla itham eder. Brubaker'e göre bu iddia Almanya'daki sosyal ve demografik gerçekleri görmezden gelmek anlamına gelmez, aksine bu iddia politik ve kültürel bir normu ifade eder. Başka bir deyişle Almanya'nın kendi öz algısının bir parçasıdır. Almanya'nın kendi öz algısı

gerçekliği inkâr edilemez olan [Almanya'ya] göçün Almanya'yı bir göç ülkesi yapmadığı düşüncesi üzerine kuruluydu (Brubaker, 1994).

Jürgen Habermas da Almanya'nın bir göç ülkesi olmadığı iddiasını sorunlu bir ulusal öz kavrayışın varlığına bağlar:

“Diğer Batılı devletlerde, yasaların yerselliği (Territorialprinzip), yani aynı topraklarda yaşayan herkese aynı yasaların uygulanması ilkesi esas alınırken, Almanya'da soya bakılarak vatandaşlığa alınma kararının verilmesi, herhalde bir rastlantı olmasa gerek. [...] Almanya'da göç sorununun ele alınış biçimindeki noksanların kaynağını, halktaşlardan oluşan bir ulus olarak Almanların tarihsel nedenlere dayalı kültür ve dil odaklı bir öz-kavrayışında aramak gerekir” (Habermas, 2017).

Devamında Almanya ile Fransa arasındaki ünlü vatandaşlık ayrımı anlayışına vurgu yaparak devam eder Habermas ve Almanya'nın neden farklı bir öz kavrayışa sahip olduğunun tarihsel nedenleri üzerinde durur:

“Fransız diye nitelenenler, Fransa'da doğup, Fransız devlet vatandaşlığı haklarına sahip olan kişilerdir; bizde ise, en son yaşanan savaşın sonuna dek, “Almanlar”, yani Alman asıllı devlet vatandaşları, “Reich-Almanları”, yani başka asıllı devlet vatandaşları ve “Alman ırkından olanlar”, yani Alman asıllı olup başka ülkelerde yaşayanlar arasında hep bir ayrım yapılmıştır. Fransa'da ulus bilinci, toprak esaslı bir devlet çerçevesinde gelişirken, Almanya'da bu bilinç, gerçeklikten uzak, duygu yanı ağır basan geleneksel aydınlanma yolundaki bir “kültür ulusu” düşüncesiyle kaynaşmıştır. Bu da bir zamanların mevcut küçük devletler oluşumunun ötesine geçebilmek için, varoluşunu, dil, gelenek ve soy ortaklıklarında aramış sanal bir birliği oluşturur. Daha da önemlisi, Fransa'da ulus bilinci, demokratik vatandaşlık haklarının kabul ettirilmesi mücadelelerine ve krallarına karşı yürütülen mücadelelere koşut gelişmiştir. Oysa Alman milliyetçiliği, demokratik vatandaşlık hakları mücadelesinden bağımsız ve Prusya-Alman ulus-devletinin kabul ettirilmesinden çok önce, Napoleon'a, yani bir dış düşmana, karşı yürütülen savaş sonucunda yukarıdan empoze edilerek ortaya çıkmıştır. Böyle bir ‘Kurtuluş Savaşı’ndan doğan ulus bilinci, Almanya'da, ancak kültürün ve ırkın özgün olduğuna ilişkin anlatımlarla gerçekleştirebilmiştir- işte, kendini diğerlerinden farklı görme düşüncesidir, Almanların öz-kavrayışını biçimlendiren” (Habermas, 2017).

Bu tarz uzun yıllar boyunca Almanya'da entegrasyon politikalarının ihmal edilmesine sebep olmuştur. CDU/CSU'nun göç politikası ise yıllar içinde gelişen Almanya'nın göç politikası ile büyük oranda paralellikler göstermektedir. 2005 yılında Angela Merkel'in Başbakan olmasıyla CDU/CSU birliğinin göç politikası konusundaki çekinceli davranışı yerini daha liberal bir göç politikasına bırakmıştır (Mushaben, 2017, s. 525). Almanya'ya göçü kısıtlama amacıyla yapılan yasalarda esneklikler yapılmıştır. Göç politikasında yapılan bu değişikliklerin nedenleri Almanya nüfusunun giderek yaşlanmasında aranmalıdır.

Almanya’da 2018 istatistiklerine göre 65 yaş ve üzeri 17.880.000, 40-59 yaş arası ise 23.900.000 insan yaşamaktadır. 25 yaşının altında ise 19.900.000 insan yaşamaktadır (Statista, 2018). Institut für Arbeitsmarkt und Berufsforschung’dan (Pazar ve Meslek Araştırma Enstitüsü) Johann Fuchs ve Alexander Kubis ile Coburg Yüksekokulu’ndan Lutz Schneider’in Bertelsmann Vakfı için yaptıkları araştırma Almanya’nın 2060 yılına kadar her yıl 260.000 yeni göçmene ihtiyacı olduğunu göstermektedir (Mayer, 2019). CDU/CSU ve SPD yönetim organları ve liderleri bu ihtiyacın farkında görünmektedirler. 2015 yılında gerçekleşen mülteci hareketliliği karşısında özellikle hükümetin büyük ortağı CDU/CSU ve tabii ki SPD oy kaybetmeyi göze alarak mültecilerin Almanya’ya girişini onaylamış, ana akım söylem ile “kapıları açmış”tır. Son yıllarda gerçekleşen bu büyük mülteci hareketliliği Almanya tarihinin en fazla göç aldığı zamanlardan biri olmuştur ve CDU/CSU ve SPD bu hareketliliğin siyasi sonuçlarını da göze almış görünmektedir.

Diğer taraftan 2016 yılının şubat ayında CDU/CSU fraksiyonunun hazırlamış olduğu ve partinin internet sitesinde yer alan “Sorular ve Cevaplar” isimli dosya CDU/CSU’nun göç ve göçmen politikasında ne gibi değişikliklere gittiğini göstermektedir. Almanya’nın insani sorumluluklarını yerine getirerek koruma arayan insanlara bu hakkı tanınması gerektiği belirtilirken aynı zamanda 2015 yılı yaz aylarındaki mülteci hareketliliğinin bir daha tekrarlanmaması gerektiği hatırlatılmaktadır. Devletler üstü bir AB organı tarafından karar verilmeden tekil devletlerin sınırlarını kapatma kararları, CDU/CSU’ya göre AB’nin 1985 yılından bu yana aşamalı olarak uyguladığı sınır kontrollerinin kaldırılması amacına ters düşmekte ve AB düşüncesine zarar vermektedir (CDU CSU Fraktion im Bundestag, 2018). Ayrıca AB’nin dış sınırlarını oluşturan Yunanistan, İtalya ve İspanya’nın mülteci hareketliliklerinden en fazla etkilenen AB ülkeleri olmaları nedeniyle mali ve teknik yardımlardan yararlandıkları ve bu ülkelere finansal yardımların yanı sıra mültecilerin kayıt oldukları, dinlendikleri veya geri gönderildikleri yerlerin kurumları ve idare edilmelerinde kendilerine yardımcı olunduğu belirtilmektedir (CDU CSU Fraktion im Bundestag, 2018). Türkiye-AB Anlaşması’na da değinilen dosyada bu anlaşma neticesinde Türkiye’den Yunanistan’a yapılan geçişlerin önemli

ölçüde azaldığı ve kaçakçıların önüne geçildiği iddia edilmektedir. Bu anlaşma ile 72.000 mültecinin Türkiye’den alınarak AB ülkelerine yerleştirileceği fakat mültecilerin gidecekleri ülkeleri seçme haklarının olmadığı da eklenmektedir. Bu rapora göre Almanya bütün yükü tek başına taşıyamaz durumdadır. Türkiye ise bu anlaşma ile 6 milyar Avro yardım alacaktır (CDU CSU Fraktion im Bundestag, 2018). Libya ise kendi deniz ve kara sınırlarından AB topraklarına dönük yapılan göçleri engellemek için destek almaktadır. CDU/CSU’ya göre, örneğin ileride ele alınacak olan Sol Parti’nin mülteci hareketliliğine bakışından farklı olarak Frontex daha da güçlendirilmeli ve yetkileri artırılmalıdır. Aynı doküman içerisinde CDU/CSU “Bize gelen birçok insan baskılardan savaştan, zordan ve insan hakları ihlallerinden kaçmaktadır” diyerek bir bakıma mülteci hareketliliği konusundaki ikircikli tavrını açığa çıkarmaktadır.

Almanya’nın 2012 yılından bu yana Suriye krizi kapsamında beş milyar yüz milyon Avro harcadığı belirtilen raporda ayrıca CDU/CSU’nun muhafazakâr yapısı ile mülteci politikasının ne derece örtüştüğü üzerinde de durulmaktadır. İnsani değerlerin gereği olarak 890.000 mültecinin Almanya’ya kabul edildiğini belirten raporda partinin Hristiyanlığın insani değerlerine bağlı olduğu vurgulanmaktadır. Bu değerlere göre her insan Tanrı’nın bir görüntüsüdür ve insani şartlarda yaşama hakkına sahip olmalıdır. Dolayısıyla CDU/CSU kendisini baskılardan veya iç savaşlardan kaçan insanları koruma anlamında sorumlu hissederken salt ekonomik amaçlarla Avrupa’ya gelen insanların ise geri gönderilmeleri gerektiğini vurgulamaktadır. Rapor Hristiyanlığa göre de özgürlüklerin sınırsız olmadığını belirtmektedir (CDU CSU Fraktion im Bundestag, 2018).

CDU/CSU tarafından bir taraftan savaşlardan, baskılardan kaçan insanların sığınma başvurusunda bulunmaları doğal karşılanır, örneğin 2015 yılında vuku bulan mülteci hareketliliğinde Almanya’nın aldığı tutum insani bulunurken aynı zamanda Türkiye-AB Anlaşması da olumlu bulunmakta ve Frontex gibi mülteci hareketliliğine kısıtlama getiren sınır gözetim mekanizmaları daha da güçlendirilmek istenmektedir. Hristiyan demokratlar içerisinde mülteci politikası söz konusu olduğunda açığa çıkan görüş farklılıklarını Hess ve Green, parti içerisinde ağırlıkları bulunan siyasi kanatlara bağlamaktadır. Partinin ekonomi politikalarının belirlenmesinde ağırlığı

bulunan kanat mülteci politikasında liberalleşmeden yana iken sosyal-muhafazakâr kanat entegrasyonun kültürel açıdan zorluklarına dikkat çekmektedir. Partinin dini duyarlılıkları ağır basan Hristiyan kanadı ise mülteci politikası konusunda insani bir tutum gösterilmesinden yanadır (Hess & Green, 2016).

Die Linke'nin (Sol Parti) mülteci hareketliliğine yaklaşımı ise diğer partilerin tutumları ile zıtlık göstermektedir. Sol Parti sınırların açılmasını ve koruma arayan insanların Almanya'ya kabul edilmesini savunurken savaşların, eşitsizliklerin ve insan hakları ihlallerinin mülteci ürettiğini ve Almanya'nın bu konudaki rolünü de sorgulamakta, örneğin ağır silahların diktatörlüklere ve otoriter yönetimlere sahip ülkelere ihraç edilmemesi gerektiğini vurgulamaktadır (Dağdelen, 2020).

3.1.3) Die Linke⁸

Almanya siyasetinin en solunda bulunan parti ise PDS'nin (Partei des Demokratischen Sozialismus) devamı olan Die Linke isimli partidir. 2013 seçimlerinde %8,6 oy oranıyla Almanya Parlamentosu'nda 64 sandalye elde edebilmiştir. Die Linke, CDU/CSU ve SPD'nin ardından Almanya Parlamentosu'nun en güçlü 3. partisi konumundadır. Parti programında hedefleri arasında farklı ve demokratik bir ekonomi sistemi, sosyal-ekolojik değişimi, güvenceli iş hakkını, katılımcı bir toplumu, cinsiyetler arası eşit bir biçimde dağıtılmış iş hayatını, sosyal güvenceli bir hayatı, yoksulluktan koruyan emeklilik maaşlarını, herkes için sağlık ve bakım hakkını, ücretsiz ve engelsiz eğitim hakkını ve kültürel çeşitliliği saymaktadır. Ayrıca adil bir vergilendirme sistemini, demokrasinin ve hukuk devletinin üstünlüğünü, ayrımcılığın son bulmasını, barışı ve silahsızlanmayı, emperyalizm ve savaş karşıtlığını, uluslararası dayanışmayı ve bütün insanların yaşam standartlarını iyileştirmeyi amaçladığını parti programında yazmaktadır (Die Linke, 2011). Geleneksel olarak sol-demokratik, sosyalist, sosyal demokrat, komünist işçi hareketinden ve feminist hareketlerden esinlenildiği belirtilen parti programında 18. ve 19. yüzyılın burjuva devrimlerinin şiarı olan eşitliğin,

⁸ T. Sol Parti.

özgürlüğün ve kardeşliğin, hümanizmin, aydınlanmanın, insan haklarının, demokrasinin, işçi sınıfı ve kadın hareketinin partinin üzerine yaslandığı geleneği oluşturduğu belirtilmiştir (Die Linke, 2011). Düşünsel temellerini Karl Marx, Friedrich Engels ve Rosa Luxemburg’a dayandıran Sol Parti göç politikasının netliği ile CDU/CSU ve SPD’den net bir biçimde ayrılmaktadır. Her ne kadar son mülteci hareketliliği sonrasında Sol Parti içerisinde Sahra Wagenknecht’in başını çektiği, eşitsizliklerin bütün göçmenlerin Almanya’ya yığılması ile aşılamayacağı tartışması (Qvortrup, 2020) vuku bulmuş olsa da parti programında baskı altındaki insanlara sınırların açılması yönünde maddeler mevcuttur. Sol Parti içerisinde tartışmalara yol açan Wagenknecht’in görüşüne göre yoksul ülkeler iyi eğitilmiş iş gücüne kendileri ihtiyaç duymaktadırlar. Aslolan dünyanın yoksul bölgelerindeki eşitsizlikleri gidermektir. Almanya’nın sınırlarını yoksul ülkelerin iyi eğitim almış kişilerine açması bahsi geçen yoksul ülkelerdeki eşitsizliklerin ve adaletsizliklerin giderilmesi için faydalı olmamaktadır (Wagenknecht, 2020).

Sol Parti, parti programında “toplumun demokratikleştirilmesi” maddesi altında Almanya’nın bir göç ülkesi olduğu düşüncesini vurgulamaktadır. “Sol Parti sosyal ve siyasi hakların insanların sermaye açısından faydalı olup olmamaları esasına göre insanlara sunulmasını reddetmektedir” denilmekte, Almanya’da koruma arayan insanların geri gönderilmemesi ve sınırların bütün koruma arayan insanlar için açılması gerektiği bildirilmektedir (Die Linke, 2011). Ayrıca aynı parti programında insan hakları ihlallerinden, savaşlardan ve siyasi baskılardan dolayı Almanya’ya gelmek zorunda kalan insanların geri gönderilmelerine bir son verilmesi, iltica gibi temel bir hakkın garanti altına alınması, mültecilerin yasal alanın dışına çıkarılmaları çabalarına, istisnai yasalara ve toplama kamplarına karşı çıkıldığı belirtilmektedir. AB göç politikasına da eleştiriler getirilen programda AB’nin geri gönderme politikalarının insani olmadığı ve Kale Avrupası kurulmasına karşı çıkılması gerektiği yazılıdır. Sol Parti ise programa göre kendi mülteci politikasını insanlık ve insan hakları temelleri üzerine kurmakta ve korunma arayan insanların haklarının ön plana alındığı bir politika gütmektedir. Sol Parti’ye göre AB’nin göçü engelleme araçlarından biri olan Frontex lağvedilmelidir (Die Linke, 2011).

3.1.4) Freie Demokratische Partei (FDP)⁹

FDP kökenleri 19. yüzyılın 2. yarısına kadar giden tarihsel anlamda güçlü bir partidir. Liberal prensiplerin temsilcisi olan FDP bireyin devlet otoritesinden korunmasını ve serbest pazar ekonomisini savunmakta, devletin ekonomi üzerindeki etkisini en aza indirmeyi hedeflemektedir (Lindner, 2020). FDP göç politikasında siyaseten bulunduğu merkez-merkez sağ temsil eden bir çizgiyi izlemektedir. Bir taraftan AB içerisindeki açık sınırlar özellikle malların değişimi ve daha rahat ticaret imkanları nedeniyle savunulurken diğer taraftan AB içindeki bu özgürlüğü korumanın temel koşulu dış sınırların güvenli olması, başka bir deyişle geçirgen olmaması olduğu vurgulanmaktadır (FDP, Für eine Weiterentwicklung von Frontex zu einer echten Grenzschutzbehörde, 2020). Schengen Anlaşması ile AB vatandaşlarının sınır kontrolleri olmaksızın bir AB ülkesinden başka bir AB ülkesine seyahat edebilmelerini vatandaşlar açısından Avrupa'ya has bir özgürlük olarak nitelendiren FDP, mülteci hareketliliği nedeniyle konulan geçici sınır kontrollerinin Schengen Anlaşması'nın geçersiz kılınmasına yol açmaması gerektiği görüşündedir (FDP, 2020).

Bunu sağlamak için ise Frontex'in güçlendirilmesi gerektiği iddia edilmektedir. Bu açıdan Frontex'in lağvedilmesi gerektiğini iddia eden Sol Parti ile Hür Demokratlar birbirine zıt iki siyasi parti konumundadırlar diyebiliriz göç politikaları açısından. FDP'ye göre Frontex ayrıca AB dış sınırlarında yer alan denizlerde insan hayatını kurtarma görevi de üstlenmelidir. Partinin internet sitesinde Güvenli Kaçış Yolları isimli yazıda ise FDP'nin siyasal baskılar nedeniyle kaçış yollarında olan insanlara kayıtsız şartsız iltica hakkı tanınması gerektiği yazılmaktadır. FDP'ye göre bu insanlar yasal yollardan Avrupa'ya gelebilmelidirler ve böylece insan kaçakçılarının eline düşmekten kurtulabilirler. Dolayısıyla FDP sığınma arayan insanların tehlikeli yollara başvurmadan önce yurtdışında sığınma hakkına başvurabiliyor olmalarını desteklemektedir. FDP'ye göre AB hukuku bunu mümkün kılmalıdır (FDP, 2020).

⁹ T. Hür Demokratlar Partisi.

AB iltica hukuku ve mülteci politikasında ise FDP AB ülkelerinin ortak davranması gerektiği kanısındadır. FDP'ye göre AB, dış politikasında ve kalkınma yardımlarında sürdürülebilir gelişmeyi desteklemeli ve böylece insanları yollara düşüren sebepleri ortadan kaldırmayı hedeflemelidir. Ayrıca AB ülkeleri dışından kalifiye işgücünü ve öğrencileri cezbedecek politikalar güdülmelidir. Kanada örneğinde olduğu gibi bir puanlama sisteminin yürürlüğe girmesini savunan FDP'ye göre AB ülkeleri birer ihtiyaç analizi yaparak AB dışından gelecek kişileri mesleki durumları ve lisan bilgileri kriterleri ile kabul etmelidir (FDP, 2020).

FDP'nin bir diğer talebi de insani koruma alanlarının oluşturulmasına yöneliktir. Birleşmiş Milletler'e (BM) bağlı olarak çalışan Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (BMMYK) veya AB çatısı altında kurulacak olan koruma alanları sayesinde, FDP'ye göre, mülteciler çatışmalardan, şiddet kullanımından ve insan hakları ihlallerinden uzaklaşarak korunaklı bir biçimde barınabilirler. FDP bu gibi merkezlerin Kuzey Afrika ülkelerinde açılabilceği kanaatindedir. Böylece FDP'ye göre Hotspot örneklerinde görüldüğü gibi insanlar tehlikeli yolculuklara çıkmadan önce sığınma başvurusunda bulunabilirler ve başvuruları kabul edildiği takdirde yasal ve güvenceli yollardan Avrupa'ya seyahat edebilirler (FDP, 2020).

FDP'ye göre Dublin 3 düzenlemesi gerçekçi bir çözüm olamamıştır. Onun yerine ortak bir Avrupa iltica sistemi yaratılmalıdır. Böylece kayıt altına alınmada, başvuruların sonuçlandırılmasında ve mültecilerin Avrupa çapında dağıtılmasında yeni çalışmalar yapılmalıdır. Bir sığınma başvurusunun üç ay içerisinde sonuçlandırılması için çalışmalar yapılmalıdır. AB sınırları dahilinde mültecilerin dağıtılmasının ana kriterleri ülkelerin nüfus yoğunluğu ve finansal gücü olmalıdır. Mültecilerin ailevi bağları ve lisan bilgileri de entegrasyon kabiliyetlerini artırmak açısından dikkate alınmalıdır (FDP, 2020).

3.1.5) Die Grünen¹⁰

Yeşiller Partisi 2015 yılı yaz aylarında ve sonrasında Almanya Parlamentosu'nda temsil edilen partilerden bir tanesidir. Dolayısıyla bu tezin inceleme alanına girmektedir. 1980 yılında Federal Almanya'da kurulan Yeşiller Partisi, kökleri 1970'li yılların çevreci, atom karşıtı, barış hareketleri gibi yeni toplumsal hareketlere dayanmaktadır.

Mülteci politikaları bakımından Sol Parti ile birlikte mültecilerin hakları için politikalar üreten iki partiden biri Yeşiller Partisi'dir. Yeşiller Partisi temel bir insani hak olan iltica hakkını, insan hakları ve mültecilerin korunması üzerine yükselen bir mülteci politikasını savunmaktadır. Yeşiller Avrupa'nın bütün ülkeleri tarafından ortaklaşa organize edilen ve mali açıdan da desteklenen bir mülteci politikası güdülmesini önermektedir. Açık denizlerde kurtarma operasyonları yapılmalı, sivil kurtarma gemileri ve insanları kriminalize edilmemeli ve güvenli, yasal kaçış yolları kurulmalıdır. Ancak bu şekilde Akdeniz'deki ölümler durdurulabilir (Die Grünen, 2020). Yeşillere göre en iyi mülteci politikası insanları ülkelerini terk etmeye zorlayan sebepleri ortadan kaldıran politikadır. Yeşiller kalkınma yardımlarının artırılmasını savunmaktadır:

“Kalkınma yardımlarının azaltılmasını savunanlar insanları göçe zorlayan sebepleri güçlendirmiş olurlar. Sonuç alıcı bir çevre politikası insan hayatı için gerekli olan alanları yaratacaktır. Savaşlardan ve baskılardan kaçan insanlar Almanya'da sığınma hakkına erişebiliyor olmalıdırlar. Almanya Anayasası'nda yer alan iltica hakkı Nasyonal sosyalizmin baskı politikalarından alınan bir derstir. İltica hakkını kararlı ve sonuç alıcı bir biçimde savunacağız.” (Die Grünen, 2020)

Devamında Yeşiller Partisi “Mültecilere destek olan milyonlarca insan, sivil toplum ve belediyeler ile ortak çalışılmalı, mülteci örgütlerinin kriminalize edilmesinin önüne geçilmeye çalışılmalıdır.” demektedir (Die Grünen, 2020). Yeşiller Partisi'nin internet sitesinde ayrıca her Almanya'ya gelen sığınmacının Almanya'da kalamayacağı da belirtilmektedir:

¹⁰ T. Yeşiller Partisi

“Bize gelen herkes burada kalamayabilir. Bir iltica başvurusunun reddedilmesi ve geri dönüşü engelleyen başka bir sebep bulunmaması durumunda (iyi bir entegrasyon, hastalık, ailevi durum ve gelinen ülkedeki durum) bize göre gönüllü geri dönüş zorla gönderme işleminden evladır. Kriz ve çatışmaların hâkim olduğu bölgelere geri gönderimlere ise karşıyız.” (Die Grünen, 2020).

Yeşiller Partisi’nin parti programında ise mülteci haklarına ayrılan bölümleri görmek mümkündür. 2002 yılında Berlin’de kabul edilen parti programına göre Yeşiller Partisi Almanya ve Avrupa’nın mülteci politikalarının Cenevre Sözleşmesi’ne uygun olarak yapılandırılmasını hedeflediğini belirtmektedir. Ayrıca Kale Avrupası anlayışının reddedildiği belirtilen parti programında cinsiyete özgü nedenler ile baskı altına alınan insanlara sığınma hakkının tanınmasının Almanya’nın tarihsel bir sorumluluğu olduğu ve aynı zamanda uluslararası dayanışmanın gereklerinden biri olduğu vurgulanmaktadır (Grünen, 2002). Aynı programın bir başka maddesinde de “ortak iltica ve mülteci politikasında insaniyet, hukuksallık ve baskı altında olan insanların korunması ana önceliğimiz olmalıdır. Bu konuda Cenevre Sözleşmesi kuralları geçerli olmalıdır.” denmektedir (Grünen, 2002). Yeşiller Partisi parti programına göre “kötü insan hakları koşulları ve sürekli artan mülteci sayısı birbiri ile bağlantılıdır. Aktif insan hakları mücadelesi, siyasi ve sosyal haklar için mücadele insanları göç etmeye zorlayan nedenleri ortadan kaldırmak için elzemdir. Yeşiller Partisi’ne göre insanları baskılardan ve kovuşturmalardan korumak amacıyla kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları ile insan hakları, mülteci ve yabancı hakları konusunda beraber çalışılmalıdır. Parti programında “işkenceye, ölüm cezasına, keyfi tutuklamalara, ırkçılığa, çocukların köleleştirilmesine ve etnik, cinsiyet, cinsel yönelim temelli dışlamaya karşıyız.” denilmektedir (Grünen, 2002).

3.2) TBMM’de temsil edilen partilerin mülteci hareketliliği konusundaki tutumları

Bu dönemde TBMM’de dört siyasi parti temsil yetkisi kazanabilmiştir. Bunlar iktidar partisi AKP ile CHP, MHP ve HDP’dir. Türkiye’nin göç politikasının belirleyeni tek başına hükümeti oluşturan AKP iken, diğer 3 parti muhalefet konumundadır. AKP içerisinde hükümetin göç politikasına tezat oluşturacak bir görüş seslendirilmezken CHP ve MHP üyesi milletvekilleri hükümetin göç politikasına karşı argümanlar geliştirmişlerdir. HDP milletvekilleri ise kendilerini

mülteci hareketliliğine karşı konumlandırmamakla beraber meselenin temel haklar boyutunu ön plana çıkararak eleştirilerde bulunmuşlardır. Bu bölümde sırasıyla AKP, CHP, MHP ve HDP hakkında ön bilgiler verilecektir.

3.2.1) Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti)

2001 yılında kurulan Ak Parti 2002 seçimlerinde tek başına iktidar olmuş ve daha sonra girdiği 2007, 2011, Kasım 2015 ve 2018 yıllarındaki seçimlerde aynı şekilde tek başına hükümet kurabilmiştir. Türkiye siyasetinde muhafazakâr- İslamcı kesimleri temsil eden Millî Görüş çizgisinde siyaset yapan partilerden Refah Partisi'nden ayrılarak AK Parti'yi kuran kurucu kadrolar bu esnada Millî Görüş çizgisinden ayrıldıklarını iddia etmişlerdir. Girdiği ilk seçimden itibaren bütün seçimlerde en fazla oy alan parti olan AK Parti, Suriye İç Savaşı'nın başlamasıyla birlikte Türkiye sınırına doğru kaçan kitlelere karşı bir dönem açık kapı politikası uygulamıştır. Bunun sonucu olarak Türkiye'de 5.10.2019 itibariyle Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verilerine göre 3.667.435 geçici koruma kapsamında Suriye vatandaşı yaşamaktadır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2020). Başlarda kamplarda barındırılan sığınmacı oranı %15'e kadar çıkmış olsa da bugün Suriyeli nüfusun çok büyük bir kısmı kentlerde bulunmaktadır: Adana, Kilis, Kahramanmaraş, Hatay ve Osmaniye'de Geçici Barınma Merkezleri'nde 62.653 kişi ve şehirlerde 3.604.782 kişi geçici koruma kapsamında yaşamaktadır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2020). Sosyal politikaları açısından muhafazakâr, ekonomi politikaları açısından liberal ve özelleştirmeci bir parti olan AK Parti Suriyeli sığınmacıları sahiplenen tavrıyla öne çıkmıştır. AK Parti tarafından hazırlanan Sığınma Hakkı isimli broşürde AK Parti'nin mülteci politikası genel hatlarıyla anlatılmıştır. Bu dosyada Suriyeli sığınmacılara dönük yoğun tepkilerin karşısında hükümetin aldığı pozisyon ana hatlarıyla anlatılmaktadır. Örneğin bu alıntıda yapılan vurgu bu toprakların geleneksel olarak mültecilere kucak açan bir yer olduğu yönündedir: “Hem Osmanlı Devleti döneminde hem de Cumhuriyet döneminde milliyet, din, mezhep ve ırk ayrımı yapılmaksızın topraklarımıza sığınanlara hoşgörüyle yaklaşmıştır” (AK Parti, ty).

Bu çerçevede broşür 1492 yılında Osmanlı Devleti'nin İspanya Yahudilerine kapılarını açmasını, 1709'da dönemin İsveç Kralı'nın Osmanlı İmparatorluğuna

sığınmasını ve 19. yüzyılda Çarlık Rusya'sı topraklarından Osmanlı İmparatorluğu'na yönelik Kafkasya bölgesinden yapılan göçleri, Nazi Almanyası'ndan Türkiye'ye sığınan bilim insanlarını ve Balkanlardan Türkiye'ye yapılan göçleri sıralamaktadır (AK Parti, ty). Ardından Avrupa ülkelerinin mülteci politikası eleştirilerek devam edilmektedir. “[...] Avrupa'nın mülteci krizindeki insan haklarına aykırı tavrını tarih de insanlık da bir kara leke [olarak] kaydediyor.” (AK Parti, ty).

Ayrıca AK Parti Genel Başkanı ve Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Avrupa ülkelerini yeren demeçleri de dosyada kendisine yer bulmaktadır. Recep Tayyip Erdoğan mülteci hareketliliği karşısında Avrupa ülkelerinin olumsuz ve dışlayıcı bir tutum takındığına dikkati çekmektedir:

“Avrupalı kimi bakanlar sığınmacıları kastederek hepsini denize dökmek lazım, boğulsalar da umurumuzda değil diyebiliyorlarsa orada insanlık ölmüş demektir. Akdeniz’de, Ege’de, Avrupa’ya giden kırık dökük teknelerdeki insanları kurtarmak için gemi göndermek yerine savaş helikopteri göndermeyi teklif eden yazarlar Avrupa’da revaçtaysa durum vahim demektir. Avrupa’nın kendini sorgulama vakti gelmiştir.” (AK Parti, ty).

Ayrıca yine Erdoğan'ın konuşmalarından yapılan alıntılarda İslamilik vurgusu da ön plana çıkmaktadır. “Avrupa” mültecilere sahip çıkma görevlerini yerine getirmezken Türkiye Recep Tayyip Erdoğan'ın deyişiyle Suriyeli kardeşlerine kapılarını açmıştır: “Biz ensar bilincine sahip bir milletiz. Ülkemize gelen her kardeşimizi muhacir olarak görür, muhabbetle karşılarız. Onlara evimizi açar, ekmeğimizi bölüşürüz” (AK Parti, ty). Ensar kelimesi İslam peygamberi Hz. Muhammed’e hicret zamanında yardım eden Medinelileri betimlemek amacıyla kullanılmaktadır (Türk Dil Kurumu, 2020). Mekkeliler ise bu durumda dinleri kaynaklı sebeplerle Mekke’den çıkmak zorunda kaldıkları için muhacir konumuna düşmüşlerdir (Türk Dil Kurumu, 2020).

Ak Parti Suriyeli sığınmacıları tarif ederken İslam'ın ilk ortaya çıktığı bu dönemde göç etmek zorunda kalan ve onları karşılayanlar üzerinden bir kurgulama yapmaktadır. Broşürde yine Erdoğan'ın sözlerinden yapılan alıntıyla devam edilmektedir:

“Biz bu meseleye insani, vicdani, ahlaki ve İslami bir vazife olarak bakıyor, çalışmalarımızı o şekilde yürütüyoruz. Ben halkıma şöyle sesleniyorum: ‘Gelenlerin hepsi muhacirdir, biz ise ensar olmaya devam edeceğiz’ diyorum. Çünkü bu varil bombalarından kaçan Suriyeli muhacirlere bir ensar gerekiyordu, işte bu görev de hamdolsun bize düştü. Biz de bunu yapıyoruz.” (AK Parti, ty).

“İnsanlığın öldüğü Avrupa” başlığı altında ise sözü geçen *Avrupa*’nın 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin BM Sözleşmesi’ne rağmen sığınmacılara kapılarını kapattığı yazılıdır (AK Parti, ty). Halbuki bu dönemde örneğin Macaristan gibi kimi Avrupa ülkeleri sığınmacıları kabul etmeyeceğini açıklarken Almanya sayıları bir milyonu bulan sığınmacıyı kabul etmiştir. Dolayısıyla AK Parti broşüründe verilen bu bilgi gerçeği tam anlamıyla yansıtmamaktadır. Diğer taraftan Avrupa’da yabancı düşmanı partilerin oylarını artırdığı, Avrupa’nın sınır kontrollerini sıklaştırdığı gibi iddialar ancak dönemselleştirme doğru olduğunda haklılık payı elde edebilirler.

Örneğin:

“Daha çok uyum, insani politikalar, külfet paylaşımı, yeniden yerleştirme, mülteci hakları gibi değerleri sahiplenmesi gereken Avrupa fikriyatı da ırkçı popülizmin ağır çarkları altında ezilip gidiyor. Çözüm için insani değerlere sahip çıkılamadığından her yeni gelen mülteci ve göç dalgası Avrupa idealini aşındırırken, ırkçı ve popülist partilerin önünü açıyor. Güçlenen aşırı sağ fikirler, Avrupa’yı her zaman savunduğu değerlere sırt çevirmeye itiyor [...]. (AK Parti, ty).

Genel olarak bu çalışmanın incelediği tarihler olan 2015 ve 2016 yıllarında AK Parti politikaları değerlendirildiğinde partinin tek başına iktidar olmasından, Türkiye’nin mülteci politikasının tek belirleyeni olmasından ve İslami-muhafazakâr siyasi konumlanışından hareketle Suriyeli sığınmacılara yönelik kapsayıcı, destekleyici politikalar güttüğü gözlenmektedir. Türkiye’nin Suriye ile olan tarihsel bağlarından, coğrafi yakınlıktan, siyasal sorumluluktan ve ortak İslam inancından hareket eden AK Parti’nin Suriyeli sığınmacılara yönelik politikaları da din kardeşliği merkeze alınarak oluşturulmaktadır.

3.2.2) Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)

9 Eylül 1923 günü Halk Fırkası adıyla kurulan Parti 1924 yılında Cumhuriyet Halk Fırkası adını, 1935 yılında ise Cumhuriyet Halk Partisi adını almıştır. Tek parti döneminde Türkiye’nin yaşadığı önemli değişikliklerde imzası bulunan parti, 1938 yılındaki ölümüne kadar Mustafa Kemal Atatürk tarafından yönetilmiştir. İlk kez 1950 yılındaki seçimlerde Demokrat Parti karşısında yenilgi alan CHP iktidardan

düşmüş ve bu tarihten itibaren tek başına iktidar olamamıştır. Göç politikası açısından özellikle Suriyeli sığınmacılar hakkında zaman zaman ikircikli bir politika yürüten CHP yönetimi sıklıkla zamanı geldiğinde Suriyelilerin evlerine gönderileceğine dair açıklamalar yapmaktadır (Kemal Kılıçdaroğlu, CHP, 2020).

4 Ekim 2015 tarihli İhlas Haber Ajansı haberine göre CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu CHP iktidarında Suriyelilerin ülkelerine geri gönderileceğinden bahsetmektedir:

“Neden Türkiye’yi dünyadan soyutladınız? AB ve Orta Doğu sırtını döndü. 2 milyon 225 bin Suriyeli Türkiye’ye geldi. Dediler ki doğru yapıyoruz. Şimdi başlarına bela oldu. CHP iktidarında Orta Doğu politikasını yeniden düzenleyeceğiz. Suriye’de akan kanı durduracağız. Orta Doğu’ya barışı getireceğiz. 2 milyon 225 bin Suriyeliyi ülkelerine göndereceğiz” (İhlas Haber Ajansı, 2020).

Bir başka konuşmasında ise Kemal Kılıçdaroğlu, Suriyeliler arasından gelecekte yeraltı dünyasının önemli aktörlerinin çıkacağını ve düzenimizin bozulacağını iddia etmektedir. İddialarına kaynak olarak ise Gaziantep Valisi ve Emniyet Müdürü’nü kaynak göstermektedir (Habertürk, 2020). 2015 yılı Haziran ayında yapılan seçimler için hazırladığı Seçim Bildirgesi’nde ise CHP “Suriyeli kardeşlerimiz” diye bahsettiği Suriyeli sığınmacıların insanlığa yakışır koşullarda ve düzenli bir şekilde misafir edileceğini, sığınmacılara yapılan yardımların denetlenebilir ve şeffaf olmasına özen gösterileceğini, Suriye’den gelen “göç dalgası”nın getirdiği sorunlara karşı uluslararası kuruluşların harekete geçirileceğini ve “sığınmacı kardeşlerimizin” Suriye’ye dönebilmeleri için gerekli barış ortamının sağlanmasına çalışılacağını bildirmektedir. ‘Göçmen’lerden ise ‘kayıt dışı yabancı ve göçmen işçiler’ olarak bahsedilmektedir (CHP, 2020). 2015 yılı Kasım ayındaki seçimler için hazırlanan Seçim Bildirgesi’nde ise Suriyeli sığınmacılar konusuna daha fazla yer ayrılmıştır. Bu Seçim Bildirgesi’nde daha detaylı olarak Suriyeli sığınmacıların yararına olacak politikalar sıralanmıştır. Örneğin Suriyelilere insanlığa yakışır koşullar sağlanacağı, temel ihtiyaçlara erişiminin (yiyecek, giyecek, yakacak) güvence altına alınacağı, “mülteciler” için ayrılan fonların eğitim ve sağlık alanlarında değerlendirileceği, Suriyeli “mülteci”lerin ülkelerine dönebilmeleri için önleyici sağlık hizmetlerinden yararlanmalarının sağlanacağı, barınma, okullaşma, iş piyasası, iş güvenliği, mali yardımların dağıtımı ve denetimi gibi konularda yeni

düzenlemeler yapılacağı vaat edilmektedir (CHP, 2020). CHP Seçim Bildirgesi'nde hukuken Türkiye'de sığınmacı olarak kalabilen Suriyelilerden mülteci olarak söz edilmektedir. Suriyeli sığınmacılar açısından olumlu sayılabilecek düzenlemeler vadedilmesine karşın özellikle seçim meydanlarında CHP yetkililerinin yaptıkları konuşmalarda Suriyelilerin evlerine geri gönderileceği sıklıkla dile getirilmiştir (Milliyet Gazetesi, 2020). Ayrıca 2015 yılının Nisan ayında CHP'nin hazırlamış olduğu Suriye ve Irak Krizleri: Türkiye'nin Ödediği Fatura isimli dosyada da Türkiye'nin her iki ülkede meydana gelen istikrarsızlıklardan yoğun şekilde etkilendiği görüşü hakimdir (CHP, 2015).

3.2.3) Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)

Milliyetçi Hareket Partisi'nin (MHP) tarihçesi 1948 yılında kurulan MP'ye (Millet Partisi) kadar geriye götürülebilir. Demokrat Parti içerisindeki iç çekişmeler ve ihraçlar sonunda Mareşal Fevzi Çakmak, Enis Akaygen, Prof. Hikmet Bayur, Prof. Kenan Öner, Dr. Mustafa Kentli, Osman Bölükbaşı, Osman Nuri Köni ve General Sadık Aldoğan tarafından kurulan Millet Partisi laiklik karşıtı olduğu ve bu partinin 4'üncü kongresindeki açıklamalar Atatürk reformları ile bağdaşmadığı, politik amaçlarla İslam dininin istismar edildiği gerekçesi ile 1954 yılında kapatıldı (Ahmad, 1994). Osman Bölükbaşı tarafından kapatılan Millet Partisi'nin yerine geçecek nitelikte yeni bir parti olarak dokuz Şubat 1954'te Cumhuriyetçi Millet Partisi (CMP) kurulmuştur (Uzun, 2010). 2 Mayıs 1954 seçimlerinde 5 milletvekilliği kazanan CMP, 27 Ekim 1957 seçimlerinde ise 4 milletvekilliği kazanabildi. 16 Ekim 1958 tarihinde ise Türkiye Köylü Partisi CMP'ye katıldı ve yeni partinin ismi Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP) olarak belirlendi. CKMP ismi ise 8-9 Şubat 1969 tarihinde Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) olarak değiştirildi. Aynı yıl yapılan genel seçimlerde MHP Genel Başkanı Alparslan Türkeş partiden seçilen tek milletvekili oldu (Aykol, 2009). Kuruluşundan bugüne kadar sadece iki Genel Başkanı olan MHP, milliyetçi bir çizgi izlemiş, Türkçü düşünce partinin genel ideolojisini oluşturmuştur.

7 Haziran 2015 seçimleri için hazırlanan seçim beyannamesinde “Huzurun ve istikrarın teminatı ‘bölgesel lider’ Türkiye” başlığı altında mülteci hareketliliğine dair MHP politikalarına yer verilmiştir. Beyannameye göre Irak ve Suriyeli sığınmacıların sağlıklı bir şekilde vatanlarına kavuşturulmaları MHP’nin bu konudaki politikalarının merkezini oluşturacaktır. Beyannamede sığınmacı ve mülteci sorununun uluslararası bir sorun olması nedeniyle bu konuda uluslararası bir çözüm bulunması gerektiği ifade edilmektedir. Ayrıca aynı metinde sığınmacılardan “misafirımız” şeklinde bahsediliyor olması onların MHP nezdinde sınırlı bir süre Türkiye’de kalacak insanlar olarak görüldüklerini göstermektedir (MHP, 2015). Beyannamede ayrıca “Uluslararası ve bölgesel krizlerden kaynaklanan dış göç ve kontrolsüz mülteci akınlarına karşı ülke çıkarlarını ve güvenliğini dikkate alan tedbirler almak” gerektiği belirtilmektedir. Mülteci hareketliliğinden bir “akın” olarak söz edilen beyannamede uygun şartların oluşması halinde misafir olarak nitelenen sığınmacıların ülkelerine geri dönmesinin sağlanacağı belirtilmektedir. Beyannamede bir sonraki alıntıdan da görüleceği üzere sığınmacılara Türkiye’de kaldıkları süre içinde temel ihtiyaçlarının karşılanacağı belirtilmekte fakat gelecekte ülkelerine dönmeleri gerektiği de vurgulanmaktadır:

“Ülkemize yönelik toplu göçlerin kaynağında çözülmesi, ilave mülteci akınının durdurulması, ülkemize kabul edilenlerin öncelikle geldikleri ülkeye sınır olan alanlarda ikametleri sağlanacaktır. Yurt içine dağılımları kayıt altında ve belirlenen yerlere yapılabilecek, gittikleri yerlerde yeme içme barınma ve giyinmelerini sağlıklı şartlarda temin edecek mekanizmalar oluşturulacak, kendileri Türkiye’de kaldıkları süre içinde Türk milletinin misafirleri olarak ağırlanacaklardır. Öte yandan sığınmacılardan şartları uygun olanların süratle vatanlarına kavuşturulmaları sağlanacak, uygun şartların oluşmasını temin etmek üzere uluslararası girişimlere derhal başlanacaktır” (MHP, 2015).

7 Haziran 2015 seçimlerine yönelik siyasi partilerin seçim programlarını değerlendirdiği röportajında İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi’nden Metin Çorabatır da MHP’nin mülteci hareketliliğine yaklaşımının güvenlik çerçevesinde ve sığınmacıların geçiciliği düşüncesi üzerine kurulduğunu belirtmektedir (Şimşek, 2020).

3.2.4) Halkların Demokratik Partisi (HDP)

15 Ekim 2012’de kurulan Halkların Demokratik Partisi kendisini emperyalizme, savaşlara, patriyarkaya ve sömürüye karşı bir parti olarak tanımlamaktadır. 2016 yılının ocak ayında hazırladıkları Mülteci Hakları, Sorunları ve çözüm nerileri isimli dosyada HDP’nin sığınmacılara ve mültecilere yönelik politikası ana hatlarıyla anlatılmaktadır. Dosya Türkiye’nin mülteci hukukunun eleştirilmesi ile başlamaktadır. Mülteci statüsünün verilmemesi sebebiyle insanların Türkiye’de ayrımcılık, geçicilik, geleceğe dair güvensizlik duyguları içinde oldukları ve bu belirsizlik halinin aile içi şiddet, intihar eğilimleri, ocuk işçiliği gibi durumları artırdığı vurgulanmaktadır (HDP, 2016).

Bu toplantıda HDP:

“Suriye'deki veklet savaşını sürdüren diğer devletler kadar Türkiye'nin de Suriye halklarının sefaletinden sorumlu olduğunu saptayarak, hükümeti Türkiye'deki Suriyeli göçmenlere/mültecilere uluslararası geçerliğe sahip mülteci statüsü tanımaya; Suriyeli göçmenlerin Avrupa'dan uzak tutuldukları bir esir kampı olmak için AB ile utanç verici pazarlıklara girişmek yerine, mültecilerin anavatanlarına dönecekleri koşulları yaratmak için demokratik Suriye'nin inşası doğrultusunda çaba göstermeye” çağırmaktadır (HDP, 2016).

Genel olarak “mülteciler” teriminin bütün sığınma arayan kişileri kapsar şekilde kullanıldığı anlaşılan dosyada HDP, kamp dışında yaşayan çoğunluğun eğitim ve sağlık gibi temel haklardan yoksun olduklarını ve giderek artan nefret söylemine ve nefret sularına maruz kaldıklarını, ucuz işgücü olarak görüldüklerini vurguluyor. Hükümetin sığınmacıları nitelendirmek için kullandığı “misafir” kavramının hukuksal bir karşılığı olmadığını ve böylece mültecilerin bir özne olmaktan çıkarılarak haklarında muğlak bir yaklaşım geliştirildiği belirtiliyor (HDP, 2016). 2014 yılında bir G İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmasına karşın g konusunda makro çözümler bulunamadığını ve mültecilerin statülerinin belirsizliğini koruduğunu, AKP’nin ise mülteciler üzerinde çıkarıcı, toplumsal ve siyasal hesaplar peşinde koşan ve onları Avrupa’ya karşı koz olarak kullanan bir yaklaşım içinde olduğu iddia edilmektedir (HDP, 2016). AB ile mülteciler üzerinden yapılan pazarlıkların uluslararası hukuku ve insan hakları hukukunu çiğnediğini belirten rapor mültecilere potansiyel suçlu muamelesi yapılmaması gerektiğini belirtmektedir. Rapora göre Türkiye mültecilerin hukuki statüsüne koyduğu

sınırlamaları kaldırmalı, Suriyeli mültecilerin barınma yerleri, sağlık ve sosyal koşulları incelenmeli, yerel yönetimlerle iş birliği içinde sorunlarına çözümler getirilmelidir (HDP, 2016). Deniz yoluyla Avrupa ülkelerine ulaşmak isteyen mültecilerin hayatlarını kaybettiğini ve AB'nin bu en büyük mülteci krizini kendi sınırlarından uzak tutmak için politikalar ürettiğini belirten raporda mülteci nüfusunun %86'sına kalkınmakta olan ülkelerin ev sahipliği yaptığına değinilmektedir (HDP, 2016).

AB ile Türkiye arasında imzalanan Geri Kabul Anlaşması da HDP tarafından her iki tarafın da kendi çıkarları doğrultusunda ikiyüzlü davrandığı diplomatik bir oyun olarak değerlendirilmektedir. HDP'ye göre "Başbakan Davutoğlu tarafından "Kayseri Pazarlığı" şeklinde ifade edilen bu kirli pazarlık, aslında mültecilerin devletlerin iç ve dış politik manevralarında bir araç olarak kullanıldığının en tipik örneklerinden birini oluşturmaktadır. Bu pazarlıklarla mülteciler siyasi manevralara konu edilmekte, "insansızlaştırma" tutumunun benimsenmesiyle insanlık dışı bir yaklaşım sergilenmektedir" (HDP, 2016).

Bu bölümde incelenmesi düşünülen 2015 ve 2016 yıllarında TBMM ve Almanya Parlamentosu'nda yer alan partilerin kısa tarihçeleri, ideolojik konumlanışları ve göç politikalarına kısaca değinilmiştir. Bir sonraki bölümde ise Almanya Parlamentosunda bahsi geçen partilere mensup milletvekillerinin yaptıkları konuşmaların analizi üzerinde durulacaktır.

3.3) 2015 yılı Haziran, Temmuz, Ağustos ve Eylül aylarında Almanya

Parlamentosunda mülteci hareketliliği üzerine yapılan tartışmaların analizi

Almanya Parlamentosunda ve TBMM'de incelenen dönem dahilinde mevcut olan partiler ve göç politikaları kısaca tanıtıldıktan sonra bu bölümde çeşitli başlıklar altında parlamentolarda yapılan konuşmalar analiz edilecektir.

3.3.1) Parlamento tartışmalarında “biz” ve “onlar” zamirlerinin kullanımı: homo europaeus vs. homo externus

Mülteciler üzerinden yapılan tartışmalar ile yerli topluluk ve mülteciler “biz” ve “onlar” zamirleri ile nitelenerek içkin ve dışsal gruplandırmalara gidilmektedir. Yerli topluluk “biz”i oluştururken mülteciler ise “onlar” olarak kurgulanmaktadır. Dolayısıyla yerli topluluk ve mülteciler açısından bir kimlik inşası sürecinin var olduğu söylenebilir. Gönderimsel stratejiler (Referential strategies) ve zamir kullanımı ile dil yoluyla kimlikler inşa edilmektedir. Özellikle ilerleyen sayfalarda Almanya parlamentosunda yapılan tartışmalar incelendiğinde görülecektir ki Almanya Avrupa’nın yerine ve Avrupa kelimesi Almanya yerine kullanılmakta, Avrupa ise homojen bir yapı olarak kurgulanmaktadır. Örneğin 2. Dünya Savaşı sonrası Almanya parlamentosunda kendisine yer bulabilen ilk aşırı sağcı parti olan AfD’nin (Alternative für Deutschland-Almanya için Alternatif) söyleminde sıklıkla “Wir Deutsche” (Biz Almanlar), “Unser Deutschland” (Bizim Almanyamız), “Unser Europa” (Bizim Avrupamız), “Unsere Heimat” (Bizim ülkemiz) gibi söylemler bulunmaktadır. AfD’nin sloganvari söylemlerinde kullandığı dilin birinci çoğul kişi zamiri ile başladığı dikkatleri çekmektedir. Ne var ki “biz” söylemine sadece AfD partisinde rastlandığı söylenemez. Hemen tüm partiler “biz”den yola çıkmakta ve mültecileri çeşitli derecelerde “onlar”laştırmaktadır. Die Linke’de (Sol Parti) dahi mülteciler olumlanırken onların Almanya için ne kadar zenginleştirici olacakları, her birisinin belirli bir meslek sahibi oldukları, farklı hayat tecrübeleri ve bakış açılarıyla Almanya için birer yenilik olacakları söylenmektedir.

Örneğin CDU/CSU Milletvekili Antje Lezius Avrupalılığa yaptığı vurgu ile Avrupalıların ortak ödevlerinden bahsetmektedir: “Avrupa’nın bir birlik oluşturması çok önemli bir mesele. Hemen yanı başımızda terör, savaş, bize gelen mültecilere yardım meselesi. Bunlar bizim Avrupalılar (wir als Europaer) olarak halletmemiz gereken meselelerdir.” (Lezius Antje [CDU/CSU] Dt. Bundestag P1Pr 18/117,, 17.06.2015, s. 11428).

Bu konuşmasından yaklaşık bir ay sonra 17 Temmuz 2015 yılında yaptığı konuşmasında Antje Lezius Avrupalılığı tanımlarken Avrupalı olmak itibarıyla sorumluluk üstlenilmesi gereken meseleleri sıralamaktadır. Bunların arasında mültecilere yardım konusu da vardır:

“Avrupa’nın birlikteliği önemli bir konudur. Terör tehlikesi, yakın komşularımızdaki savaşlar, bize gelen mültecilere yardım. Bunlar bizim Avrupalılar olarak beraber halletmemiz gereken meseleler. Avrupa Avro’dan daha fazlasıdır. Bir Avrupalı olarak buna inanıyorum. Avrupa bir değerler ortaklığıdır ve sadece para birimi ortaklığı değildir. Avrupa barış için, özgürlük için, adalet, insan hakları düşünce ve inanç özgürlüğü için vardır. Bu değerler Hristiyan insan düşüncesi ve Avrupa kültürünün üzerinde yükselir...”

(Lezius Antje [CDU/CSU], Dt. Bundestag PlPr 18/117, 17.07.2015, s. 11428)

Özellikle mülteci hareketliliği konusunda Almanya Parlamentosu’nda yapılan tartışmalarda bu “krizin” üstesinden gelebilmenin temel koşulunun Avrupalıların ortak mücadelesi ile olacağı sıkça dile getirilmektedir. Gerek Yunanistan’ın yaşadığı finans krizi olsun gerekse de mülteci hareketliliği, birçok konuşmada *biz Avrupalılar* (Wir Europaer) söz öbeğine rastlamak mümkündür. Wolfgang Schauble’dan yaptığı alıntı ile Sol Parti Milletvekili Dietmar Bartsch şunları söylemektedir:

“Avrupa...çeşitlilik ve kültür, dostluk ve birliktelik, sürdürülebilirlik ve gelecek demektir. Eğer Avrupa düşüncesini finans sorunlarına indirger isek küçük düşünmüş oluruz. Avrupa’yı birlikte tutan nedir? Tabii ki özgürlük ve sosyal adalet, demokratik katılım ve hukukun üstünlüğü. Bunun temelleri Hristiyan-Yahudi köklerimize gidiyor ve aynı zamanda antik Yunan mirasına da dayanıyor.”

(Bartsch Dietmar [Die Linke] , Dt. Bundestag PlPr 18/117;, 17.06.2015, s. 11376)

3.3.2) “Biz” ve “Onlar” ikilemi üzerinden yapılan kâr ve zarar hesapları

Sığınmacı ve mültecilerin ev sahibi toplumdaki varlıkları sıklıkla politikacılar tarafından kendi politikalarını toplum nezdinde meşrulaştırabilmek amacıyla kar ve zarar hesapları üzerinden topluma sunulur ve bu şekilde bir sığınmacı-mülteci kimliği inşa edilmeye çalışılır. Mültecilerin ev sahibi toplum üyelerini ve hali hazırda vatandaş olan kişileri iş piyasasında dezavantajlı bir duruma soktuğunu savunanlar olduğu gibi, örneğin Brookings Enstitüsü Kıdemli Araştırmacısı Dany Bahar’a göre mültecilerin varlığı ev sahibi toplumun üyeleri için, mültecilerin geldikleri kaynak ülke için ve mültecilerin kendileri için bir kazan-kazan durumu oluşturmaktadır. Mültecilerin ev sahibi toplumda iş piyasasına, sağlık ve eğitim hizmetlerine erişimleri onları daha üretken bireyler haline getirir. İşgücüne katılımları ne kadar hızlı olursa üretkenlikleri de o derece artar. Ayrıca Dany Bahar’a göre mülteciler ile yerliler farklı iş alanları için yarıştıklarından mülteciler iş piyasasında yerliler için bir

tehdit oluşturmazlar. Mülteciler yerel dile tam anlamıyla hâkim olmadıklarından yerliler mültecilerin varlığında getirisi daha fazla olan işlere talip olurlar. Bahar, farklı bir ülkeden gelen mültecilerin farklı tecrübelere sahip bireyler olarak ev sahibi toplumu zenginleştirdiklerini, göç etmenin kendisinin bir çeşit risk alma tecrübesi olduğundan hareketle de mültecilerin yerlilere oranla risk almaya daha yatkın insanlar olduklarını ve böylece iş piyasasında daha girişken özellikler gösterdiklerini söylemektedir. Diğer taraftan Bahar, orta-uzun vadede kaynak ülkeler de uluslararası iş ağlarının oluşumundan, ev sahibi ülkeden kaynak ülkeye yapılan teknoloji ve bilgi transferinden yararlanırlar ve böylece kaynak ülke ekonomileri de daha rekabetçi ve değişken olur demektedir (Bahar, 2020). Bahar'ın ifadelerinde mültecilerin varlığının faydalılığının liberal piyasa ekonomisinin dinamiklerine yaptığı olumlu etkiler göz önünde tutularak olumlandığı göze çarpmaktadır. Sığınma hakkının, insan hakları perspektifinin dışında tutularak salt ev sahibi toplumun ekonomik göstergelerine yaptığı etki üzerinden değerlendirilmesi, meselenin bütüncül bir biçimde ele alınması konusunda eksiklikler ortaya çıkarmaktadır. Bu şekilde yapılan kâr-zarar hesaplamalarını Almanya Parlamentosunda yapılan çeşitli konuşmalarda da görmek mümkündür.

Örneğin önceki sayfalarda Sabine Weiss'in (CDU/CSU) bahsettiği insan hareketliliklerinin özellikle üçüncü dünyada işgücü eksikliklerine sebep olduğu tezine karşı söz alan Sol Parti Milletvekili Sabine Zimmermann da mültecileri ötekileştirmemesine rağmen, bir kar ve zarar hesabından yola çıkarak, mültecilerin beraberlerinde getirecekleri zenginlikten söz etmektedir:

“Biz diyoruz ki, buraya (Almanya'ya) gelen insanlar bizim için büyük bir zenginlik kaynağıdır. Kendileri gelirken birtakım tecrübeleri, bilgileri ve yeteneklerini de beraberlerinde getiriyorlar. Biz bir hoş geldiniz kültürü (Willkommenskultur) yaratmalıyız ve komşuların yabancılar gibi yan yana değil bir arada yaşamaları için çabalamalıyız.”

(Zimmermann Sabine [Die Linke], Dt. Bundestag PlPr 18/109, 11.06.2015, s. 10397)

Özellikle mülteciler ve göçmenler üzerine konuşulurken sıklıkla kullanılan metaforlar, toposlar, sayısal değerler gibi değerlendirmeler eleştirel söylem analizinin sağladığı araçlar ile asıl anlamları ve aslında ne söylenmek istendiğini ortaya çıkarabilmektedir.

3.3.3) Mülteci hareketliliğini betimlerken kullanılan toposlar

Çeşitli olumlu ve olumsuz özelliklerin ve nitelendirmelerin tartışıldığı durumlarda kullanılan toposlar bir grubu siyasal olarak bir başka gruba dahil etme veya etmeme; ötekileştirme veya pozitif ayrımcılığa sebep olma gibi nitelendirmelere hizmet ederler. (Wodak, The discourse-historical approach, 2004, s. 73)

İrkçilik ve ayrımcılığa dair söylemler ve bunların karşıtları incelendiğinde konuşmacıların çeşitli toposlar kullanarak birtakım argümantasyonlar oluşturdukları görülmektedir. Bahsedilen toposlara örnek olarak Wodak on beş farklı örnek verir. Bunlar:

- 1) Kullanışlılık, avantaj toposu
- 2) Faydasızlık, dezavantaj toposu
- 3) Betimleme, isimlendirme
- 4) Tehlike ve tehdit
- 5) İnsanilik
- 6) Adalet
- 7) Sorumluluk
- 8) Yük
- 9) Maliyet
- 10) Gerçeklik
- 11) Sayılar
- 12) Hak ve hukuk
- 13) Tarih
- 14) Kültür
- 15) Kötüye kullanma gibi toposlardır. (Wodak, 2004, s. 74)

Köken itibarıyla Aristoteles'e bağlanan fakat Aristoteles tarafından kesin bir anlam ifade edecek şekilde kullanılmayan topos kavramı (Niehr & Böke, 2004) (Böke, Jung, Niehr, & Wengeler, 2000) Bornscheuer'e göre "bir toplum tarafından içselleştirilmiş bilinç, dil ya da davranış habitusudur. Sözlü iletişimin yapı taşlarından biri, bir toplumun kendi öz algısının belirleyeni ve onun geleneklerini ayakta tutan eğitim sistemi gibidir toposlar" (1976, s. 96). Bornscheuer toposları bir

kültürün tipik düşüncelerini, algılarını ve davranışını üreten içselleştirilmiş kalıplar sistemi olarak [Bourdieu'nun] habitus kavramı ile açıklar (1976, s. 97).

2009 yılında Avusturyalı kimliğinin oluşumunun incelendiği Wodak, de Cilia, Reisigl ve Liebhart, yayınlanan “The Discursive Construction of National Identity” isimli kitapta toposların ne amaçla ne şekilde ve ne anlama gelecek şekillerde kullanıldıklarının literatürde karşılaşılabilecek en geniş incelemesine yer verilir. Ulusal kimliğin söylemsel inşasının incelendiği bu çalışmada ‘gerekçelendirme, temize çıkarma ve görelileştirme’ stratejilerinin söylemsel inşasının yöntemleri incelenir. Çeşitli stratejiler çeşitli argümantasyon şemaları (topoi ve yanlış düşünceler) ile ilişkilendirilip bu ilişki ağları ile yaratılmak istenen anlam dünyasına referans verilir (2009). Aşağıda Wodak, de Cilia, Reisigl ve Liebhart tarafından oluşturulan tablodan kısa bir derleme yapılacaktır.

Stratejiler	Argümantasyonlar (Toposlar ve Yanlış Düşünceler)	Anlam Dünyası
• Suçlama ve sorumluluğu üzerinden atma stratejisi • Biz ve onlar arasındaki farklılığa vurgu yapma stratejisi • Dış bir güce tabi olma stratejisi: Ulus dışı bir gücün üstünlüğü	• Bilgisizlik toposu • Karşılaştırma toposu • Farklılık toposu • Gerçeklik toposu • Dış güçler toposu	• Sözdizimsel ve anlamsal yapıların farklılığı ve tekilleştirmeyi ortaya çıkarması (ötekileştirmesi) • Paralellikler ortaya çıkarması, • 3'üncü güçlere (dış güçler) yapılan vurgu Doğa olayları ile ilişkiler kurulması (felaketler)

• Şüphe uyandırma stratejisi • Günah keçisi -mağduriyet-faillik stratejileri	• Açıklayıcı örnekler vermek	• İma etme • Kinaye-çağrışım yapma-muğlaklık-anlam kaydırma • evet-ama ifadeleri • Karşılaştırmalar • Hikayeler-anekdotlar • Fiktif senaryolar
• Önemini azaltma stratejisi • Olumsuz benzerlikleri ön plana çıkarmak • Bir meseleyi bir başka mesele ile dengeleme stratejisi	• Karşılaştırma toposu • Benzerlik toposu	• Kolektif sorumluluk • Evet-ama ifadeleri
• Süreksizliği ifade eden stratejiler/Eski ve yeni zaman arasındaki farklılıkları vurgulama stratejisi	• Tarihten ders alınması toposu	• Farklılıkları ön plana çıkaran sözlü yapılarve metaforlar
• Çözüm/telafi stratejisi • Minimize etme	• Dış tehdit toposu • Sayısal olarak küçültme	• Sayısallaştırma
• Meşrulaştırma/ • Gayrimeşrulaştırma	• Otoriteye biat etmek ya da bir kişinin bir şeyi eleştirme hakkının olmadığını söylemek	• Alıntılar
• Benzerlik/aynı gemideyiz stratejisi	• Karşılaştırma ve benzerlik toposu	• Kişisel referanslar, 'Biz' ifadeleri
• Politik süreklilik olduğu stratejisi/kopuşların reddi	• Yeniden doğum toposu	• 'Berî', 'Sürekli' gibi ifadeler, sürekliliği belirten ifadeler, 'Bizimle', 'Burada', 'Bu

		ülkede' ifadeleri, Bot metaforu, Bot alegorisi, Ev metaforu • 'Yine', 'Yeniden' ifadeleri
• Tekilleştirme Stratejisi • Ulusal eşsizlik algısı	• Mükemmel, masalsı yer toposu	• Kişiselleştirme, tekleştirme
• Ulusal eşsizlik ve örnek teşkil etme stratejisi	• Karşılaştırma toposu • (Onlarla karşılaştırıldığımızda biz daha üstünüz)	• Abartılar, olumlu atıflar, paralellikler
• Birleştirici özelliklerin varlığı/ortak üzüntüler ve tasalar	• Karşılaştırma toposu	• Birleştirici ifadeler, dayanışma ve bir araya gelme düşüncesi
• Uluslararası bağımlılığın artacağı vurgusu • Ulusal bağımsızlığın kaybı tehlikesi	• Değişen koşullar toposu • Tehdit toposu	• Metaforlar (tarafsızlığın bedeli)

Kaynak: (Wodak, de Cillia, Reisigl, & Liebhart, 2009, s. 36-42)

Mülteciler hakkında yapılan tartışmalarda mülteci yanlısı olanlar onların topluma ne kadar faydalı olabilecekleri hakkında tezler ileri sürerken kullanışlılık ve avantaj toposunu, mülteci karşıtları ise mültecilerin 'ev sahibi' toplum için dezavantajlar getireceklerini ve faydasız oldukları toposundan hareket ederler. Avantaj toposu örneğin göçmenlerin ulusal ekonomi için ne derecede önemli olduklarını betimlemek için kullanılabilir. Örneğin Almanya İşverenler Birliği'nin (BDA) başkanı Ido Kramer bir yandan avantaj toposunu kullanırken diğer taraftan "biz" zamirini kullanarak göçmenlerin aslında 'öteki' oluşlarına gönderme yapmaktadır: "Göçmenler Alman ekonomisinin önemli bir parçasıdır ve 'bizim' göçmenlerden korkmamamız gerekmektedir. Buraya gelen ve çalışan insanları birer zenginlik olarak görmeliyiz" (Süddeutsche Zeitung, 2020).

Liberal demokratik devletlerin göç kabulü politikalarını incelediği makalesinde Freeman de göç ile faydalanıcılar arasında bir bağlantı kurmaktadır:

“Göçten faydalananları tanımlamak zor olmasa gerek: emek-yoğun sektörlerde çalışanlar, vasıfsız işgücü ihtiyacı içinde olanlar, nüfus artışından yarar gören iş kolları (emlak, inşaat vb.) ve göç akınını ortaya çıkaran aile ve etnik ilişkiler ağı. Göçün ortaya çıkardığı doğrudan maliyetler ise mülteciler ile iş, ev, okul ve devlet hizmetleri alımı konusunda yarışan toplumun dezavantajlı azınlığının üzerine yığılmaktadır ve bu kesimler kendi seslerini duyurmakta zorlanmaktadır” (Freeman, 1995).

Almanya’nın önde gelen vakıflarından Bertelsmann Stiftung da (Bertelsmann Vakfı) Almanya’da yaşayan göçmenlerin Almanya ekonomisine yıllık yirmi iki milyar Euro katkı yaptığından hareketle kullanışlılık ve avantaj topusu vasıtasıyla göçmenlerin varlığını ev sahibi topluluk nezdinde olumlamaya ve böylece meşrulaştırmaya çalışırken bir önceki örnekte olduğu gibi finansal kâr-zarar hesabından yola çıkmaktadır (Bonin, 2014). Bu örnekten de görüldüğü gibi göçmenler homojen bir grup olarak tahayyül edilirken topluma sağladıkları kar ve zarar üzerinden topluca değerlendirilmektedirler. Bu yöntemin bir başka indirgeyici tarafı da göçmenlerin nesneleştirilmesi ve pasifize edilmeleridir.

Haber kaynaklarının kullandıkları dilin ırkçılığı üzerine yazdığı çalışmasında Van Dijk’te benzeri bir ifadeden yola çıkar: “Azınlıklar kendileri ülkeye izinsiz giriş, suç işleme, şiddet kullanımı veya uyuşturucu madde kullanımı gibi toplumda olumsuz olarak kabul edilen olayların öznelere olmadıkları sürece kendilerinden pasif bir nesne gibi bahsedilir.” (Van Dijk T. , 2000, s. 40). Mülteci ve göçmen karşıtı söylemde genellikle ev sahibi toplumdan bahsedilirken olumlu özellikler ön plana çıkarılırken söz konusu mülteciler ve göçmenler olduğunda ise olumsuz örnekler bütün bir topluluğa mal edilir. Van Dijk bu tür stratejileri başlıklar altında inceler. Buna örnek olarak “örneğin açıkça karşı çıkış”ı verir (yabancılara karşı değiliz, ama.), kimi zaman ise “açık taviz” verilir (aralarında iyileri de var ama genel olarak...), kimi zaman ise empati gösterilir (tabii ki mültecilerin bu durumda olmaları çok kötü ama...), bazen de asıl düşüncenin başkasına aktarımı söz konusudur (ben yabancılara karşı değilim ama müşterilerim...) (Van Dijk T. , 2000).

Söylemin bu aşamasında Avrupalı öz gruba dayandırılan görüntü, verilen mesajın ana temasını oluşturur. Avrupa’yı anlatırken konuşmacılar kelimeleri özenle

seçerek kendilerine atfedilen olumlu özellikleri ön plana çıkarmaya çalışırlar. Bu yolla Avrupalılar ve Avrupalılık “ılımlı”, “toleranslı”, “demokratik”, “saygılı”, “liberal”, “barışçıl” ve “rasyonel” olarak tanımlanır (Tekin, 2010). 11.06.2015 tarihinde Almanya parlamentosunda CDU/CSU Milletvekili Peter Beyer Avrupalılıktan bahsederken Kosova’yı dahi içine almayan bir bölgeden bahsetmektedir. Anlaşılan o ki ‘Kosova ağırlıklı Müslüman kimliği nedeniyle Avrupalılığı betimleyen değerlere sahip değildir’ düşüncesi hakimdir. Burada konuşmanın içeriğinden bağımsız olarak Avrupa için çizilen düşünsel sınırlar dikkat çekmektedir:

“İslam Devleti’nin (İŞİD) radikal İslamcılarını Kosova’da ve bölgenin diğer yerlerinde genç Müslümanları kazanmaktadır. Son iki yılda sadece Kosova’dan iki yüz yabancı savaşçı yetişmiştir. İŞİD’in verdiği sözler %70 işsizliğin olduğu Kosova’da kendisine taraftar bulabilmektedir. Avrupa’da radikal bir İslam baş göstermektedir. Biz, Avrupalılar, kendimize bu insanlara kendi ülkelerinde neden daha iyi bir yaşam perspektifi sunamadığımızı sorgulamalıyız.”

(Peter Beyer [CDU/CSU], Dt. Bundestag PlPr 18/109, 11.06.2015, s. 10501)

Yine aynı parti milletvekili, Florian Hahn da Kosova’dan gelen mülteci sayısının 2015 yılının başında bir önceki yıla göre on altı kat daha fazla arttığını söylerken tekrar “biz” zamirine başvurarak Kosovalı Avrupalılar ile aralarına bir çizgi çekmektedir. Florian Hahn aynı zamanda betimlendirme/isimlendirme, tehlike ve tehdit toposlarını kullanarak Almanya’da koruma arayan mültecilerden bahsederken “mülteci akını” (Flüchtlingswelle) terimini kullanmaktadır. “Yalnız 2015 yılında Kosova’dan yirmi sekiz bin mülteci koruma başvurusu yapmıştır ve bu sayı bir önceki yıla göre on altı kat artmıştır. Yüzbinlerce savaştan ve krizlerden kaçan Kuzey Afrikalı ve Orta Doğulu insan Avrupa’ya gelirken bir de bunun üzerine Kosova’dan ve diğer Balkan ülkelerinden gelen mültecileri yüklenemeyiz” (Hahn Florian [CDU/CSU], Dt. Bundestag PlPr 18/109, 11.06.2015, s. 10502).

Mülteci akını tamlamasının SPD Milletvekili Sigmar Gabriel tarafından da kullanıldığı görülmekle beraber Sigmar Gabriel bu terimi kullandığı konuşmasında mülteci hareketliliği ile dayanişan bir pozisyon almaktadır:

“Son yıllarda kıtamızda yaşanan krizler Avrupa inşasının zayıf halkalarını göstermektedir. Avrupa’daki gelişmeler son altmış yıldan beri ilk defa tersine dönmüş gözükmektedir. Avrupa düşmanı sağ-popülist partiler sadece bizim meclislerimizde yer almamakta hatta kabine üyeliklerinde bulunabilmektedirler. Önümüzdeki aylarda ve yıllarda bu gelişmenin önüne geçmek için çabalamalıyız. Yunanistan (finans yardımları) en ufak ödevimizdi. Mülteci akını Yunanistan sorununa nazaran insani açıdan üstesinden gelmemiz gereken daha büyük bir sorundur. Avrupa burada paradan ziyade kendi insan merkezli siyasetini değersizleştirme riski ile karşı karşıyadır.”

(Gabriel Sigmar [SPD], Deutscher Bundestag Plenarprotokoll 18/117, 17.07.2015, s. 11361)

Florian Hahn’ın konuşmasından görüleceği üzere Kosovalı mültecilerden ek bir “yük” olarak bahsedilmekte ve hali hazırda bir mülteci hareketliliği ile karşı karşıya olunduğu hatırlatılarak ‘ek bir yük’ün ortaya çıkmaması istenmektedir. 2015 yılının hâkim söyleminin de etkisiyle mülteci hareketliliğine temel bir karşıtlık sergilemek yerine, ek yük oluşturmayacak şekilde makul sayıda mültecinin sınırdan geçişine izin vermek daha savunulabilir bir argüman olarak şekillenmiştir. Mültecilerle dayanışma siyasetinin daha fazla kabul gördüğü bu dönemde mülteci hareketliliğini tamamen reddeden bir politikanın savunusunu yapabilmek daha fazla insan ve kurumu karşıya almayı gerektirdiğinden politikacıların çekindiği bir tutum olmuştur.

Hahn’a göre, “biz” olarak bahsedilen *Avrupalılar* zaten hali hazırda Kuzey Afrika ve Orta Doğu’dan gelen mültecilere ev sahipliği yaparak insani bir tavır sergilemekte fakat kapasitesinin sınırlarına dayanmış olduğundan Kosova’dan gelecek olan ek mülteci hareketliliğini kaldıramayacak durumdadır. Hem CDU/CSU hem de SPD milletvekilleri bağlı bulundukları parti politikaları gereği mültecilere kimi zaman yakın kimi zaman ise mesafeli politikaları savunmaktadırlar.

Toposların mülteci hareketliliğini betimlemede salt negatif çağrışımlar yapma amacıyla kullanılmadığına bir örneğe Sol Parti (Die Linke) Milletvekili Sevim Dağdelen’in konuşmasında rastlanılmaktadır. Dağdelen, sayı toposunu ev sahibi toplumda korku yaratmak için değil, tersine, Almanya’da her bin kişi başına ne kadar az mülteci düştüğünü göstermek için kullanmaktadır:

“UNHCR’a göre Almanya’da bin kişiye beş mülteci düşmektedir. Tekrar ediyorum. Bin kişiye beş mülteci düşüyor Almanya’da. Malta’da bu sayı on sekiz, Slovenya’da yirmi dört, Lübnan’da iki yüz altmış. Ama siz buna rağmen burada karşıt propaganda yapıyorsunuz. Bu ayıptır. Yeter artık. Pegida ve AfD’nin arkasından koşmayı bırakın.”

(Dağdelen Sevim [Die Linke], Dt. Bundestag PlPr 18/109;, 11.06.2015, s. 10403)

Daha çok sağ-muhafazakâr politikacılar tarafından kullanılan sayı toposu Özgül’e göre mülteci hareketliliğini kesinliğin alanına çekmenin bir yoludur. Sayısal veriler merkeze yerleştirilerek mülteciler bir veriye indirgenir ve modern sistem için yaratmış oldukları tehlike ortadan kaldırılmaya çalışılırken mülteciler de homojen bir grup olarak inşa edilirler. Böylece sınıf, cinsiyet, etnisite açısından farklı kimliklere sahip bireyler tek bir kategori altında toplanarak kontrol edilebilir bir unsura dönüştürülmektedirler (Özgül, 2016, s. 9).

Aynı gün Almanya parlamentosunda yaptığı konuşmasında Yeşiller milletvekili Göring-Eckardt, mültecilerin bir ‘sorun’ oluşturmadığını, aksine, mülteci hareketliliği ile girilen ilişkinin ‘sorun’lu olduğunu iddia etmektedir. Mülteciler için daha iyi şartların oluşturulmasının mümkün olduğu görüşündedir.

Göring-Eckardt’a göre:

“Mülteci sorunu olarak adlandırılan bir sorun yoktur bilakis mülteciler ile girilen ilişkide bir sorun vardır. Almanya mülteciler ile ilgili olan sorunları kendisi üretmektedir. İtalya ve Yunanistan Dublin Anlaşması nedeniyle yalnız bırakılmaktadır ve bunu İçişleri Bakanı itiraf etmektedir. ‘Mülteciler iş imkanlarını elimizden alabilir, problem çıkarabilir veya burada süresiz oturum izni alabilir’ gibi düşüncelerden kurtulmalıyız artık. Biz bu ülkede bunun daha iyisini hakediyoruz.”

(Göring-Eckardt Katrin [Die Grünen], Dt. Bundestag PlPr 18/109, 11.06.2015, s. 10394)

12 Haziran 2015’de Yeşiller Partisi adına konuşmacı olarak söz alan Tom Koenigs mülteci hareketliliği karşısında AB politikalarının yanlışlığını vurgularken olumlu gelişmelere de gönderme yapmaktadır: “Her ülkenin sorumlulukları var. Mare Nostrum ile İtalya mültecilerin kurtarılabileceğini gösterdi. Bu iş için uygun olmasa da Frontex, Triton veya Poseidon, artık mitolojiden hangi deniz tanrısını çağırırsak çağıralım...Almanya bu konuda iyi çalışmalar yapıyor, fırkateynleri ve gemileri hizmete sokuyor. Bu iyi bir şey.” (Koenigs Tom [Die Grünen], Dt. Bundestag PlPr 18/110, 12.06.2015, s. 10628).

Görüldüğü üzere Yeşiller Partisi Milletvekili Tom Koenigs kendi parti çizgisi doğrultusunda ‘sorumluluk’ toposundan hareket etmektedir. Bir sonraki alıntıda Tom Koenigs ‘insani afet’ metaforunu mültecilerle dayanışma mesajı içeren konuşmasını desteklemek amacıyla kullanmaktadır:

“İhtiyacımız olan şey Avrupa çapında koordineli bir biçimde çalışan etkili bir deniz kurtarma hareketidir. Bunu da başarmalıyız. Henüz derli toplu bir kabul prosedürümüz yok. İnsani, birleşik ve etkili bir kabul prosedürüne ihtiyacımız var. Dağıtım da ayrı bir sorun [mültecilerin dağıtımından bahsediyor]. Ayrıca insanlar aile birleşimi ile buraya gelemiyorlar. Buraya gelmeye hukuki olarak hak kazanan kimseler dahi konsolosluklarda aylarca beklemek zorunda kalıyorlar ve bu kimi zaman sekiz, kimi zaman on ay kadar sürebiliyor. Bu kabul edilemez. Depreme iki günde cevap verebilirken insani bir afete neden hemen cevap veremiyoruz?”

(Koenigs Tom [Die Grünen], Dt. Bundestag PlPr 18/110, 12.06.2015, s. 10629)

Sol Parti Milletvekili Gregor Gysi “mülteci sorunu”ndan bahsetmekte ve Almanya’nın sorumluluklarına vurgu yapmaktadır:

“Toplumumuzu yakından ilgilendiren bir konu olan mülteci sorunu üzerine konuşmak istiyorum. Kısaca dört talebimi sıralamak istiyorum. Öncelikle Akdeniz’de bütün mültecilerin hayatları kurtarılmalıdır. İkinci olarak bütün mülteciler bizde dürüstçe muamele edilmeli ve yerleştirilmelidir. Mülteciler değil, oluşan maliyet AB ülkeleri arasında adaletli bir biçimde dağıtılmalıdır. Dördüncü olarak çok ciddi bir şekilde söylemeliyim ki insanları mülteci durumuna düşüren nedenler ile mücadele edilmelidir. Bu demek oluyor ki savaş ile, açlık ile acı ile ve ırkçılık ile mücadele etmeliyiz. Ama biz dünyanın en büyük 3’üncü silah ihracatçısıyız. Size mümkün olduğunca ciddi bir biçimde söylüyorum: Eğer dünyanın problemlerini çözmeye başlamazsak [mülteciler] bize daha fazla sayıda geleceklerdir.”

(Gysi Gregor [Die Linke], Dt. Bundestag PlPr 18/118, 19.08.2015, s. 11459)

3.3.4) Öz ve öteki grupların söylemsel inşası

Özellikle göçmenler ve mülteciler söz konusu olduğunda ev sahibi toplum içerisinde yapılan tartışmalarda ev sahibi toplumun kendisi hakkında olumlu, ötekiyi temsil eden mülteciler hakkında ise olumsuz nitelendirmelerin yapıldığını söyleyebiliriz. Sıklıkla karşılaştırma ve farklılık toposlarının kullanıldığı kendi ve dış grupların söylemsel inşasında, kimliği söylemsel olarak inşa eden taraf kendilerinin dış gruba, ötekiye nazaran üstün olduğundan hareket eder. Tekin’e göre söylemin bu aşamasında özenle seçilerek oluşturulan olumlu cümle yapıları ile kendi hakkında pozitif bir çağrışım oluşturulmaktadır. Örneğin Avrupalılığın tanımında kendi olana atfedilen olumlu yanları belirtmek için pozitif çağrışımlar yapan kelimeler

kullanıldığı gözlemlenmektedir. Bu şekilde Avrupa'nın 'ölçülü', 'toleranslı', 'demokratik', 'saygılı', 'liberal', 'barışçıl' ve 'rasyonel' olduğu kabulü göze çarpmaktadır (Tekin, 2010). Farklı kültürel coğrafyalardan ve farklı dini inanışlara, farklı değer yargılarına sahip mülteciler de aynı şekilde kendisine ait olanın dışında görülmektedir. Demokratik yaşam biçiminin uzağında ve özellikle kadın-erkek ilişkilerinde ataerkil yapıyı koruduklarından ve bu yapının değişmeyeceğinden hareketle mülteciler farklı bir kültürel alana hapsolunmaktadırlar. Bu anlatı ayrıca Avrupa'nın kendisini de birbirinden farkları olmayan ülkelerin ve halkların bir araya geldikleri homojen bir yapı olarak tahayyül etmektedir. Mültecilerin farklı ülkelerden ve farklı kültürel coğrafyalardan geldikleri gerçeği ise göz ardı edilmektedir.

Parlamento tartışmaları incelenirken öz grubun homojen bir yapı olarak inşası üzerinde de durmak yerinde olacaktır.

3.3.5) Öz varlığın homojen bir yapı olarak inşası

Hem Türkiye'nin hem de Almanya'nın ulus devlet kurulum süreçleri ve bu ülkelerde asli kurucu unsur olarak kurgulanmış etnisite ve ulus devlet yapım süreçlerini incelemek bu tezin kapsamını aşacaktır. Üzerinde durmak istenilen konu Türkiye'de ve Almanya'da kurgulanan öz grubun mülteciler karşısında ne şekilde bir homojen yapı olarak oluşturuldukları olacaktır. Bu bağlamda hareket noktası Benedict Anderson'un tariflediği gibi ulusun hayal edilmiş siyasal bir topluluk olduğudur (Anderson, 2004). Anderson'a göre: "(Ulus) Kendisine aynı zamanda hem egemenlik hem de sınırlılık içkin olacak şekilde hayal edilmiş bir cemaattir. Hayal edilmiştir, çünkü en küçük ulusun üyeleri bile diğer üyeleri tanımayacak, onlarla tanışmayacak, çoğu hakkında hiçbir şey işitmeyecektir ama yine de her birinin zihninde toplumlarının hayali yaşamaya devam eder" (Anderson, 2004, s. 20).

Milletlerin varoluşuna bilimsel bir kanıt bulunamasa dahi bu fenomen var olmaya devam etmektedir. Belirli sayıda bir grup insan kendilerini bir milletin üyeleri saydıklarında ya da bir millete üye gibi davrandıklarında o millet var olur (Seton - Watson, 1977, s. 5).

Milletler kendilerini bir öteki üzerinden tanımlama yoluna da gidebilirler. Tarihsel 'ortak düşman'; örneğin Türk ulus-devletleşmesi sürecinde önemli bir anlatı

‘Türk ordusunu arkadan vuran Arap halkı’dır. Ortak bir ötekiye sahip olarak kurgulanan ulus, böylece homojen bir kültüre, geçmişe, dil birliğine sahip bir yapı olarak tasarlanır. Ayrıca her ne kadar ulus-devletlerin yeni ve tarihsel oldukları kabul edilse de ulus ayrıca ezeli bir geçmişten kaynaklanan ve sınırsız bir geleceğe doğru kesintisiz bir biçimde ilerlediğine inanılan bir kurgudur (Anderson, 2004, s. 25).

Gellner de milletlerin icat edilmiş birer kurgu oldukları kanaatindedir. Gellner, “milliyetçilik milletlerin öz-benlikleri konusunda uyanmış olmaları değildir; milliyetçilik olmadık yerde milletler icat eder ama tamamen olumsuz bile olsalar kendisinin işleyebileceği, o milleti farklı kılan bazı önceden mevcut emarelere de ihtiyacı vardır...” demektedir (akt. Smith, 2016, s.117).

Marks ve Engels’e göre ise modern millet kapitalist üretim biçiminin feodalizmin yerine geçmesiyle sonuçlanan uzun bir tarihsel sürecin ürünüydü. Kapitalist ekonomiye geçilmesi ile birlikte Batı Avrupa’daki pek çok toplumsal oluşum daha türdeş ve merkezi bir yapıya kavuşacaktı. Yerel farklılıkların silikleşmesi piyasa ekonomisinin ön koşullarından biriydi (Ephraim Nimni, akt. Özkırımlı, 2013, s. 46). Ayrıca Marks ve Engels’e göre ortak dil, gelenekler, coğrafi ve tarihsel türdeşlik bir millet oluşturmaya yetmez. Millet olabilmek için belirli bir ekonomik ve toplumsal düzeye ulaşmış olmak da gerekirdi (Özkırımlı, 2013).

Ulus veya millet oluşum süreçlerine –konu dışı olmaları sebebiyle- fazla girmeden hangi söylemsel yöntemler ile homojen birer kimlik yaratılmaya çalışıldığını inceleyerek devam edeceğim. Öteki karşısında oluşturulmaya çalışılan öz-grubun kurgulanması genellikle birinci çoğul kişi zamirlerinin kullanılması ile olmaktadır. Ev sahibi topluluğun pozisyonunu savunan birisi kendi düşüncelerinden bahsederken ‘ben’ yerine ‘biz’ zamirini kullanır. “[Biz] gerçek ve sahte mültecileri ayırt edebilmeliyiz” önermesinde olduğu gibi. Söylemsel olarak öteki olarak kurgulanan mültecilerden bahsederken ise “onlar” kişi zamiri kullanılmaktadır. Dolayısıyla söylemde ‘biz’ ve ‘onlar’ arasında, içerikten bağımsız olarak bir ayrıma gidilmektedir.

Van Dijk de parlamento tartışmalarında mültecilerin ne şekilde ele alındığını incelediği makalesinde kullanılan zamirlere dikkat çeker:

“Biz” ve “onlar” arasındaki karşıtlık öz ve öteki grup arasındaki kutuplaşmanın zihinsel temsillerini vurgulamak aracılığıyla kullanılır. Parlamento tartışmalarında da sıklıkla kullanılan “biz” zamiri değişik kesimleri tanımlamak amacıyla da kullanılabilir. “Biz Batılılar”, “biz Hollandalılar”, “biz beyaz Hollandalılar”, “biz Parlamentodakiler” veya “biz, partililer” gibi kullanımlar mevcuttur (Van Dijk T. , 2000).

Özellikle Avrupa hakkında yorumlar yapılırken homojen bir kıta Avrupası’nın var olduğu kabulünden hareket edilir. Fransa siyasi söyleminde Türkiye’nin söylemsel inşasını incelediği tezinde, Tekin, Fransa siyasi söyleminde Fransa’nın sadece Avrupa Birliği ile özdeşleştirilmediğini, buna ek olarak Avrupa Birliği’nin de homojen bir yapı olarak tahayyül edildiğini vurgular. Tekin’e göre öz-grup (in-group) oluşumunda dikkati çeken önemli bir mesele öz-grup içerisindeki farklılıkların görmezden gelinmesi veya inkâr edilmesidir. Aynı şekilde Fransız konuşmacılar Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne ait olup olmadığı üzerine tartışırken AB içerisindeki kültürel, siyasal ve yapısal farklılıklardan, geçmiş çatışmalardan ve savaşlardan hemen hemen hiç söz etmezler ki bu savaşlar ve çatışmalar Avrupa entegrasyon projesinin kalbidir. Ayrıca öz-grupta (in-group) meydana gelen gelişmeler de öz-grubun homojenliğini bozmaz. Öz-grup yeni gelişmelere adapte olur ve homojenliğini korur. Örneğin on iki üyeli Avrupa Birliği ile on beş üyeli Avrupa Birliği aynı kültüre, tarihe, ortak geleceğe ve değerlere sahiptir. 2005 yılında yirmi beşe çıkan üye sayısı ve 2007 yılında Bulgaristan ve Romanya’nın katılımıyla yirmi yediye çıkan üye sayısı ile homojenliğinde herhangi bir değişme olduğu kabul görmez (Tekin, 2010).

Öz grup hakkında konuşulurken homojen bir yapıdan hareket edilmekle beraber ayrıca öz grup olarak tarif ettiğim ‘kendi’liğe de olumlu özellikler atfedilmektedir. Özellikle eleştirel söylem analizinin söylemsel-tarihsel yaklaşımı kimlik kurgusuna, söylemsel olarak ‘biz’ ve ‘onlar’ inşasına yaptığı vurgu ile ön plana çıkar (Aydın-Düzgit, 2013, s. 358). AB dış politikasını eleştirel söylem analizi yöntemiyle incelediği makalesinde Aydın-Düzgit AB kimliğinin söylemsel inşasında söylemsel stratejilerin izini sürer. Aydın-Düzgit’e göre örneğin özdeşlik belirten “biz” zamiri AB’nin aktör merkezli söylemsel inşasına bir örnektir. AB dış politikasının irdelendiği yazılarda geçen “biz” sözü AB’nin tekil üye devletlere nazaran nerede durduğunu gösterirken söylemsel olarak kurulan Avrupa’nın da ‘coğrafi öteki’lerine ve yine söylemsel olarak inşa edilen uluslararası bir yapı olarak

‘Batı’ya karşı nerede durduğunu betimlemeye yarar (Aydın-Düzgit, 2013, s. 361). Hem AB hem de Türkiye üzerine verilen örneklerden görülecektir ki ister ulus olsun ister ise AB gibi ulus-üst bir yapı olsun yapının kurulumunda söylemin önemi büyüktür. Ulus oluşum süreçlerinde topluma mal edilen sözler, yazılan kitaplar, okullarda çocuklara ve gençlere öğretilenler kurgulanmak istenen yapıyı oluşturmaya yarayan parçalardır.

Özellikle parlamento tartışmaları incelendiğinde de görülecektir ki sağ- devlet merkezli söylem kişi zamirlerini öteki olarak atfettiklerini dışlamak amacıyla ve kendi ulusal ihtişamını ve olumlu özelliklerini vurgulamak amacıyla kullanmaktadır. Yapı oluşum süreçleri (ulus veya ulus üstü yapılar) bir başı ve sonu olan süreçler değil, sürekli işleyen ve devam eden süreçlerdir. Bir milletin söylemsel olarak kurulması kurulumun bittiği anlamına gelmez. Kurulum süreci sürekli olarak kendisini yeniler. Ernest Renan’ın da bahsettiği gibi “millet her gün yenilenen bir plebisittir” (Renan, 2020). Bu süreçte sürekli olarak “biz” duygusu korunmaya çalışılır ve ona çeşitli olumlu özellikler atfedilir.

3.3.6) Öz gruba atfedilen olumlu özellikler

Parlamentolar öz gruba atfedilen olumlu özelliklerin en fazla vuku bulduğu yerlerdir. Ulusal retorik diğer uluslara göre kendi ulusunu yüceltme şeklinde gerçekleşir ve bu ABD, Almanya, Fransa ve İngiltere gibi büyük ülkelerde daha sıkça görülür. Göç ve etnik ilişkileri ilgilendiren meselelerde misafirperverliğin, toleransın, eşitliğin, demokrasinin ve bu gibi diğer değerlerin uzun süreli varlığına (gelenekselliğine) referans verildiğini görürüz (Van Dijk T. , 1997). Van Dijk’e göre mülteciler hakkında yapılan hemen her konuşma kendi uluslarının yüceltildiği bir retorik ile başlıyor (Van Dijk T. , 1997). Türkiye örneğinde özellikle İslami söylemde yer bulan ensar- muhacir ilişkisi üzerinden mülteci dostu olma söylemi de Türkiye’nin Osmanlı Devleti’nden devraldığı varsayılan Orta Doğu’nun hamisi olma özelliği ile uyuyor. Özellikle 2014-2016 yılları arasında Başbakanlık yapan ve Suriyelilerin en yoğun olarak göç ettikleri dönemde görevde olan Ahmet Davutoğlu’nun siyasi söyleminde Türkiye’nin tarihten aldığı mirası koruması gerektiği yönündeki görüş çok açıktır. Ahmet Davutoğlu Türkiye’nin tarihsel

mirasına dair görüşlerini Stratejik Derinlik isimli kitabında da anlatır (Davutoğlu, 2001).

Hayali anavatan kurgusu düşüncesinde kültür, sanat, müzik ve folklor önemli bir rol oynamaktadır (Strah B. , 2011). Türk toplumunu birleştirici bir marş olarak tasarlanan Onuncu Yıl Marşı'nın beşinci kıtasından da görüleceği üzere Türkiye sınıfsız ve imtiyazsız bir ülke olarak tahayyül edilmekte ve diğer ülkelere bu özellikleri ile örnek gösterilmektedir:

“Örnektir milletlere açtığımız yeni iz;
İmtiyazsız, sınıfsız, kaynaşmış bir kitleyiz.”

Benzer bir örneği Avrupa tahayyülünde görmek de mümkündür. Avrupa üzerine yapılan vurguda da Avrupa paylaşılan ortak değerler, kültür ve kimlik özelinde kendine özgü bir yapı olarak kurgulanır. Grek-Roma medeniyetine, Hristiyanlığa, Aydınlanmaya, bilime, mantığa, ilerlemeye ve demokrasiye referansla Avrupa mirasına vurgu yapılır. Örneğin İslam ile karşılaşıldığında ırkçılığın ve şovenizmin alt metinleri (subtexts) ortaya çıkar. Avrupa “öteki” ile karşı karşıya gelerek farklılık kazanır. Avrupa içindeki farklılıklar ise “birlik içinde çokluk” olarak görülür. Dini farklılıklar (Katolik, Protestan, Ortodoks Hristiyanlık) ve dil farklılıkları (Romen, Cermen, Slavik diller) birbiri ile uyum içerisinde görülür (Katolik-Romen, Protestan-Cermen, Ortodoks-Slavik gibi) (Strah B. , 2011). Holmes’a göre daha çok popülist sağ partilerin söylemlerinde görülen bir Avrupalılık çeşidi de şudur: Avrupalılar Hristiyan’dır ve Avrupalı olmayan yabancıları ve göçmenleri dışlayan ortak değerlere sahiplerdir (Holmes, 2009). Böylece Avrupa içinde var olan dini ve dilsel farklılıklar homojenleştirilirken bu aileye ait olmayan dili konuşanlar ve farklı bir inanca sahip olanlar öz grubun dışında kalırlar.

Öz grubun ve ötekinin inşası olumlu öz ve olumsuz öteki tahayyüllerine dayanır. Wodak kolektif aidiyetlerin ve içerme/dışlama pratiklerinin meşrulaştırılması sürecinde beş farklı stratejinin rol oynadığını belirtir. Bunlar gönderimsel stratejiler (Referential strategies) vasıtasıyla sosyal aktörlerin yani Öz ve Öteki gruplarının inşasıdır. Bu ise çeşitli yollarla gerçekleşir. İlk olarak Wodak

metaforların ve kinayenin kullanıldığı üyelik kategorizasyonunu örnek verir. Hepimiz birimiz, birimiz hepimiz için gibi örnekler üyelik kategorizasyonuna örnektir. İkinci olarak sunum stratejileri aracılığıyla bireyler, grup üyeleri veya gruplar dilsel olarak yapılandırılırlar. Üçüncü olarak Wodak olumlu ve olumsuz yaklaşımların meşrulaştırılmasına yarayan argümantasyon stratejilerini, dördüncü olarak ise görünüm (*perspectivation*) stratejisini örnek verir. Beşinci örnek ise söylemin yoğunlaştırıldığı veya hafifletildiği stratejilerdir. Söylem bu stratejiler aracılığıyla keskinleştirilir veya yumuşatılır (Wodak, 2011). Öz gruba atfedilen olumlu özellikler Öz grubun Öteki gruba veya gruplara nazaran üstün olduğu varsayımından yola çıkarken Öteki grup ise sıklıkla olumsuzlanır. Kimi zaman ırkçı söylemlerin de eşlik ettiği bu olumsuzlama stratejisine aşağıdaki bölümde değinilecektir.

3.3.7) ‘Öteki’ grubun olumsuzlanması

‘Mülteci krizi’ni, Gönül Eda Özgül, “mültecilerden kaynaklanan bir kriz değil, modernliğin ve modernliğin bireycilik, ilerleme, rasyonalizm, kesinlik ve bütünlük gibi temel ilkelerinin krizi” olarak gördüğünü belirtmektedir. Özgül’e göre modernliğin üzerine inşa edildiği bireycilik ile birey evrenin merkezine yerleşirken ilerleme düşüncesi ile Batı modernliğinin değerleri mutlaklaştırılmış ve Batılı olmayan toplumlar ‘geri kalmış ötekiler’ olarak tanımlanmışlardır (2016). Batılı olmayan toplumların geri kalmış ötekiler olarak kurgulanması ve bu kurgunun sürekli olarak yeniden üretilmesine ise ‘mülteci krizi’ni örnek verir. Özgül’e göre mültecilerin Batı ülkelerine ulaşmak için aşmaları gereken yol mülteci meselesini betimleyen en önemli imgelerden biridir. Yol aşıldığı takdirde refaha erişilecek, aşılamaması durumunda ise sonuç ölüm ya da sefalet olacaktır. Yol aşıldığında ulaşılacak olan Batı ülkeleri iyi yaşam ile özdeşleştirilen hayat standartlarının yüksek olduğu yerlerdir. Mülteci ise Batı ülkelerine gidebilmek için her şeyini ortaya koyan Doğulu imgesi olarak dolaşımdadır. Yerinden olan herkesin Batı ülkelerine sığınmaya çalıştığı yanılsaması yaratılmakta ve Batı dışı toplumların (ötekilerin) modernleşme sürecinde geri kalmış olmaları bir kez daha onaylanmaktadır (2016).

Özgül’den direkt alıntılanacak olunursa:

“Mültecinin kültürün alanından dışlanıp doğanın alanına yerleştirilerek ötekileştirilmesi ve kurban konumuna yerleştirilerek nesneleştirilmesi, yolda olma halinin istisna olarak kurulan

mülteciye özgü istisnâî bir durum olarak inşa edilmesine yol açmaktadır. Böylece mülteci krizi modernlikten kaynaklanan normal bir durum olarak değil, modernliğin dışında bir mesele olarak kurulmakta ve modernliğe tehdit oluşturma potansiyeli ortadan kaldırılmaktadır. Oysa bu olay tam da modernliğin temel ilkelerinden kaynaklanan, modern insan, gerçeklik, zaman ve mekân anlayışlarının krizidir. Bu bağlamda, mültecinin yaşadıkları aslında bir yandan da kendi zamansal geri-kalmışlığının bir sonucuna dönüşmekte ve etnosantrik bakış yeniden üretilmektedir. Ötekinin imgeleri, geri-kalmışlığın imgelerine dönüştürülerek Avrupa'nın kapısına, çok yakına gelmiş olan tehditkâr mülteci uzaklaştırılmaktadır. Hâkim sistemin krizini ortaya koyan bu olay, mültecinin kurbanlaştırılarak “olaya sadakatinin” engellenmesi suretiyle, olay olma özelliğini yitirmekte ve mültecilerden kaynaklanan bir krize dönüştürülmektedir.” (2016)

Özellikle Almanya Parlamentosu'ndaki siyasi söylem incelendiğinde görülecektir ki mültecilerin ötekileştirildiği söylem bütün siyasetlere ait değildir. Mülteci karşıtlığı daha çok sağ siyasi söylemde dile getirilir. Almanya'da genel olarak mülteci karşıtlığının var olduğu iddiası kısmen doğrudur. CDU/CSU'da kısmen bu söylem dile getirilmektedir. Mülteci karşıtlığı ile tanınan AfD ise bu tezin incelediği tarih aralığında henüz parlamentoda değildir.

Her ne kadar birçok kavram birçok düşünürün Avrupalı veya ‘Batılı’ olmaları vesilesiyle Avrupa merkezci olmakla itham edilse de ‘öteki’ olarak nitelenenleri Avrupa dışındaki toplumlarda da bulmak mümkündür. Türkiye’de ise gerek sağ gerekse de sol siyasette bir Batı ve Batılı karşıtlığını görmek mümkündür. Milliyetçi sağ ile muhafazakâr-dindar sağ ideolojik konumlanışını her ne kadar salt söylemsel de olsa Batı karşıtlığı üzerinden kurmaktadır. Sağ iktidarların ekonomi politikaları ise kapitalizm ile herhangi bir çatışkı içine girmemesine rağmen sağ ve Batı karşıtı milliyetçi-muhafazakâr söylem toplum nezdinde karşılık bulabilmektedir. Sol-Sosyalist siyasi yapılar da aynı şekilde emperyalizm karşıtlığı düşüncesinden yola çıkarak kendilerini “emperyalist Batı” karşıtı bir yerde konumlandırmaktadırlar. “Batı” kimi zaman sağ siyasi söylemde Hristiyan, dejenere, değer yargılarından yoksun olma özellikleri ile ön plana çıkarılırken sol siyasi söylemde de emperyalist, sömürgeci ve kimi zaman bölücü olmasıyla ön plana çıkarılmaktadır. Dolayısıyla Türkiye’nin sağ ve sol konumlanışlı siyasetlerinin ortak ötekisinin “Batı” olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca Türkiye’de Hristiyan azınlıklar, heterodoks inançların etkilerini kendinde barındıran Alevilik gibi inanç sistemleri, her ne kadar etnik azınlık olarak tanımlanmasalar da Kürtler, Çingeneler, Yahudiler vd. Türkiye toplumunun ötekilerini oluşturmaktadır. Konda araştırma şirketinin 2011 yılında

yaptığı elli dokuz il, üç yüz yetmiş dört ilçe ve dokuz yüz iki mahalle ve köyde yaşayan on bin üç yüz otuz üç kişiyi kapsayan Kürt Meselesinde Algı ve Beklentiler isimli araştırmanın bulgularına göre Türklerin %70,1'i gayrimüslimleri, %50,3'ü Kürtleri eş olarak; %56,4'ü gayrimüslimleri ve %41,4'ü Kürtleri komşu olarak kabul etmek istememektedir (Konda Araştırma ve Danışmanlık, 2011).

Görüleceği üzere gerek mülteciler gerekse de dini ve etnik azınlıklara yönelik, ötekileştirme pratiklerine birçok yerde rastlamak mümkündür. Bu açıdan, mülteci krizini salt modernliğin krizi olarak sunmak zorlama bir yorum olacaktır.

Türkiye’de de mültecilere yönelik husumetin örnekleri siyasi parti söylemlerine ve miting alanlarına dahi yansımış durumdadır. Öteki olarak inşa edilen Suriyeli imajı kimi zaman Suriyelilerin dans etmelerinde, kimi zaman sahilde nargile içmelerine yönelik tepkilerde somutlanmaktadır. Özellikle 2018 yılı Cumhurbaşkanlığı Seçimi döneminde muhalefetin adayı Muharrem İnce’nin “gittin mi bayram tatiline kapatırım kapıyı kalırsın orada” (Timeturk, 2020), “Suriyelileri davul zurna ile uğurlarız, kırk milyar dolar size kalır” (marksist.org, 2020), “bayrama giden Suriyeliyi almam” (Cumhuriyet Gazetesi, 2020) gibi söylemleri uzun süre kamuoyunu meşgul etmiştir. Türk kimliğini birleştirici bir unsur olarak Suriyeli kimliğinin muhalefet çevrelerince inşa edilmeye çalışıldığını söylemek abartı olmayacaktır. Türkiye’de yıllarca öteki olarak tasavvur edilen dini ve etnik azınlıkların yerini Suriyelilerin almış olduğu medyaya ve siyasi söyleme de yansımaktadır.

Özgül, mültecilerin öteki olarak inşasını mekân, doğa ve kültür ile ilişkilendirmektedir. Mültecilerin yolculukları esnasında onlarla bütünleştirilen yol, batan botlar, can yelekleri, karşı konulamayan doğasal etkenler mültecileri doğanın mekanına hapsederek onların ötekileştirilmesine hizmet etmektedir. Doğa ve kültür ayrımı yeniden kurgulanırken mülteciler doğanın alanına sokulur, zamansal anlamda ise yine doğanın alanına hapsedilirler. Böylece mültecinin kültür alanından dışlanması mümkün olur. Dolayısıyla mülteci zamansal anlamda geri kalmış ve medeni olmayan olarak kurgulanır (2016).

Almanya parlamentosunda 2015 yılının haziran ayında yapılan tartışmalar incelendiğinde mülteciler aleyhine bir söylemin kendisine fazla yer bulamadığı

görülmektedir. Öteki grubun olumsuzlanması bir yana, Sigmar Gabriel gibi politikacılar sağ partilerin güçlenmesini Avrupa'nın süreci yönetememesine bağlamaktadır. CSU/CDU'nun bu dönemde izlediği mülteci yanlısı politikaları SPD Milletvekili Sigmar Gabriel'in söyleminde de bulmak mümkündür:

“Bu binada bizi birleştiren şey Roma Anlaşması'ndan bu yana en önemli meydan okuma ile karşılaşmış olmamızdır. [...] Avrupa genelinde sağ partiler güçleniyor ve sadece parlamentolarda yer almakla kalmıyor, hükümetlerde de yer alıyorlar. Belki de bu konuştuğumuz konudan daha da önemlisi Avrupa mülteciler ile nasıl başa çıkması gerektiği konusunda başarısızdır. Avrupa'da insani yaklaşımımızı kaybetmek üzereyiz. Bu para kaybetmekten daha kötü bir şey.”

(Sigmar Gabriel [SPD], Dt. Bundestag PlPr 18/114, 01.07.2015, s. 10963)

Sigmar Gabriel'in bu dönemde CDU/CSU ve SPD'nin oluşturduğu hükümette enerji bakanlığı görevinde olmasını bu açıklaması ile birlikte değerlendirmek ilginç olabilir.¹¹

Sol Parti Milletvekili Harald Weinberg'in 2 Temmuz 2015 tarihinde yaptığı konuşmasında benzer şekilde mültecilerin dramdan, travmadan ve kaynak ülkelerdeki sıkıntılardan bahsetmektedir:

“İnsanlar Suriye'deki gibi ülkelerinin bir kısmı savaş nedeniyle yıkıma uğradığından ya da Batı Afrika'daki gibi iç savaşlar ve aşiretler arası savaşlar nedeniyle yaşamları tehlike altında oldukları için bize doğru geliyorlar. Eritre'deki baskıcı sistemlerdeki siyasi baskılardan kaçabilmek için bize geliyorlar. Bu kişiler arasında artık kendi ülkelerinde yaşayamayan kadınlar, çocuklar ve aileler var. Bu kişiler sıklıkla işkence, toplu tecavüz, şiddet ve açlık nedeniyle büyük travmalar geçirmiş insanlar. Onların insanca muamele görmeye hakları var.”

(Weinberg Harald [Die Linke], Deutscher Bundestag Plenarprotokoll 18/115, 02.07.2015, s. 11078)

Harald Weinberg'in bütün mülteciler için hastane kartı çıkarılmasını ve Almanya'ya geliş tarihlerinden itibaren üç ay geçtikten sonra Almanya vatandaşları ile eşit tutulmalarını ön gören yasa tasarısına ise CDU/CSU adına konuşan Andrea Lindholz karşı çıkmaktadır. Lindholz öncelikle Almanya'nın mülteci hareketliliğini yönetmekteki çabalarından bahsetmekte ve bu hareketliliği tanımlarken Almanya sağ söyleminden alışıktı olduğu gibi “mülteci krizi”, “global felaket” gibi söz öbeklerini kullanmaktadır.

¹¹ Gabriel siyaseti bıraktıktan sonra Deutsche Bank, Siemens Energy ve Thyssenkrupp Steel Europe AG gibi Almanya'nın en büyük şirketlerinde yönetim kurulu üyeliği yapmıştır.

“Bugün göç politikası açısından önemli meydan okumalarla karşı karşıyayız. Birleşmiş Milletler verilerine göre dünya çapında altmış milyon mülteci bulunmaktadır. Bu bütün zamanların en büyük mülteci krizidir. Bu küresel felaketin uzun süreli sonuçlarını şimdiden kestirmek imkânsız. Bu konu bizi daha yıllarca meşgul edecek.”

(Lindholz Andrea [CDU/CSU], Dt. Bundestag PlPr 18/115, 02.07.2015, s. 11080)

CDU/CSU Milletvekili Andrea Lindholz’ün söylemi partisinin mülteci hareketliliği konusundaki çekincelerini yansıtmaktadır. Almanya’nın zengin ve güvenli bir ülke olmasına vurgu yaparak mültecilerin önemli bir kısmının iş aramak ve güvenli bir ülkede olmak maksadıyla Almanya’ya geldiği dolayısıyla onların ekonomik mülteci olduğu kanısındadır. Dolayısı ile mülteciler Andrea Lindholz’ün konuşmasında belirttiği şekliyle aynı nedenlerle gelen ve aynı amaçları güden homojen bir grupmuşcasına stigmatize edilmektedir. Felaket, mülteci krizi gibi metaforların kullanıldığı konuşma; kişilerin sığınma başvurularının tekilliği ve özelliği ilkesini bir kenara bırakmakta ve genel geçer yargılar yolu ile bir toplumsal kesimi toptan kınamaktadır. Bu gibi söylemler mültecilerin ve sığınma hakkının kriminalleştirilmesine sebep olmaktadır. Diğer taraftan mülteci hareketliliğine kuşkuyla yaklaşan muhafazakâr CDU/CSU Milletvekilleri salt ekonomik amaçlarla göç eden kitlelerin kendi ülkelerinde nasıl daha iyi bir yaşama kavuşabilecekleri ve göç etmelerine sebep olan şartların nasıl ortadan kaldırılabilceğine ilişkin bir öneri sunmamaktadırlar.

SPD Milletvekili Hilde Mattheis ise daha bütüncül bir perspektiften konuya yaklaşmakta ve öteki grubu olumsuzlamak yerine somut ihtiyaçların giderilmesini önermektedir. Korunmaya ihtiyacı olan insanları kabul etmenin insanlık görevi olduğunu belirtmektedir (Mattheis Hilde [SPD], Dt. Bundestag PlPr 18/115, 02.07.2015, s. 11083).

Devamında söz alan Heiko Schmelzle’nin görüşleri ise CDU/CSU fraksiyonunun mültecilere sıcak bakan kesimlerinin düşüncelerini dile getirir şekildedir. Kendi ailesinin de İkinci Dünya Savaşı sonrasında göçmen konumuna düştüğünü ve barış ve özgürlük içinde yaşama arzusuyla hayata yeniden başladıklarını söyleyerek kendi ülkelerindeki baskılardan ve zulümlerden kaçarak Almanya’ya gelen herkesin Almanya’ya hoşgeldiğini ifade etmektedir (Schmelzle Heiko [CDU/CSU], Dt. Bundestag PlPr 18/115, 02.07.2015, s. 11084).

3.3.8) 2015 yılında Almanya Parlamentosunda gerçekleşen tartışmalara dair bir değerlendirme

Almanya özelinde düşünüldüğünde özellikle 2015 yılı Haziran, Temmuz, Ağustos ve Eylül aylarında göç hareketliliği konusunda -bu dönemde en yoğun şekilde yaşanmasına rağmen- siyasi partilerin önemli bir karşıt duruş sergilediğini söylemek zordur. Bu dönemde Almanya Parlamentosu'nda temsil edilen partilerin en fazla oy almış ve bu sayede en fazla milletvekili çıkarabilmiş olanları CDU/CSU ve SPD olmakla birlikte bu partiler ortaklaşa hükümeti oluşturduklarından Almanya göç politikasının bu dönemdeki kurgulayıcıları konumundadırlar. Açık kapı politikası bizzat bu partiler tarafından yürütülmüştür. 18'inci dönemde Almanya Parlamentosu'nda bulunan diğer partiler olan Yeşiller Partisi ve Sol Parti halihazırda mültecilere yönelik ılımlı politikalar güden partiler olmaları nedeniyle bu dönemde Almanya Parlamentosu'nda göç konusunda izlenen liberal politikalar üzerinde partiler arası -kabaca da olsa- bir mutabakat sağlanmıştır, denebilir. Liberal devletlerin göç politikalarını incelediği makalesinde Freeman göçün ev sahibi toplum tarafından toleransla karşılanıp karşılanmayacağını iyi zamanlar-kötü zamanlar ikiliğine dayandırır. Freeman'e göre [ekonomik] genişleme anlarında göç tolere edilir ve hatta desteklenirken işsizliğin arttığı kötü zamanlarda korkuların öznesi haline gelir (Freeman, 1995). Yıllar içerisinde değişmesine rağmen ortalama %5 civarı işsizlik oranına sahip Almanya'da (statistik.arbeitsagentur.de, 2020) 2015 yılında yaşanan göç sonrasında göçmen karşıtı politikalar güden AfD'nin yükselişini salt işsizlikten etkilenen düşük gelirli insanların tepkilerinin sonucu olarak açıklamak yeterli olmayacaktır. Her ne kadar Freeman ekonomik durumun toplumun göç hakkındaki kanısının oluşmasında etkin olduğunu belirtirken haklı olsa da Almanya özelinde toplumun göç hakkındaki tutumunun belirlenmesinde başka faktörler de etkilidir. Freeman'in makalesine cevaben yazdığı eleştirisinde Rogers Brubaker de liberal demokrasiler olarak tarif edilen ülkelerin ortak bir göç politikası oluşturma yönteminin olduğu konusundan şüphe duyduğunu belirtmektedir.

Brubaker, Freeman'in tartıştığı göç politikası oluşturma süreçlerinin aslında dönemsellik özellikler taşıdığını ve tarihsellikleri ile birlikte ele alınarak tartışılmaları

gerektiğini, liberal demokrasilere ait olduğu düşünülen genel yapısal özelliklerden hareket etmektense her bir durumun kendi bağlamı içerisinde düşünülmesi gerektiğini belirtir (Brubaker, 1995). Liberal demokratik bir devlet olarak Almanya'nın da göç politikası tarihsel gelişimi içerisinde dönemsel farklılıklar göstermektedir. Kimi zaman işgücü piyasasının ihtiyaçları göç politikasının şekillenmesinde etkili olurken kimi zaman -İmparatorluk kalıntısı yurtdışı Almanlarının örneğinde olduğu gibi- salt Alman olmaları dahi göçmenlerin Almanya'ya kabul edilmesinde etkili olabilmektedir.

2015 yılında yaşanan göç sonrasında göçmen karşıtı siyaset güden AfD'nin yükselişinde -yukarıda bahsedildiği gibi görece düşük işsizlik oranı ve Almanya'nın yüksek refah düzeyi de dikkate alındığında- ekonomik göstergelerin yanında başka faktörlerin de etkili olduğu düşünülebilir. Özellikle 1949-1990 yılları arasında yaşayan Almanya Demokratik Cumhuriyeti sınırları içerisinde kalan ve genel olarak Doğu Almanya olarak anılan şehirlerde AfD'nin oy oranlarının Batı Almanya ile kıyaslandığında yüksek olmasının nedenleri arasında tarihsel sebepler de bulunmaktadır. Bu sebepler arasında Almanya Demokratik Cumhuriyeti'nde Almanya'nın Nasyonal Sosyalist geçmişine dönük tarihin yeterince çalışılmamış olması, Nasyonal Sosyalist düşüncenin zaten Sosyalizm şartlarında var olamayacağı ve "öteki"ne ait bir kavram olduğu gibi düşünceler yatmaktadır (Gründer, 2015). Doğu Almanya'da Federal Almanya'da olduğu gibi bir yeniden eğitim (re-education) programı yeteri kadar izlenmediğinden Nazi dönemi sonrası toplumsal dönüşüm görece kısıtlı kalmıştır. Federal Almanya geçmişin çalışılmasını bir süreklilik içerisinde ele alırken Demokratik Almanya Cumhuriyeti'ndeki 'antifaşist-demokratik dönüşüm' ile bu sürecin (Nasyonal Sosyalizm) bittiği düşünülmüştür (Wolfrum, 2008). Göçmen karşıtı AfD'nin Demokratik Almanya Cumhuriyeti sınırları dahilinde kalan şehirlerde Federal Almanya şehirlerine oranla daha yüksek oy alması bahsi geçen tarihsel nedenlerle açıklanmaktadır. Ne var ki AfD ancak 2017 yılında yapılan seçimler ile Almanya Parlamentosu'na girebilmiş ve bu çalışmanın dikkate aldığı tarihsel aralığın dışında kaldığından siyasi partilerin göç politikalarına değinilen sayfalarda kendisinden bahsedilmemiştir.

3.4) 2015 yılında TBMM’de mülteci hareketliliği: Dönemin tâli meselelerinden biri

Almanya Parlamento’sundaki canlılığın aksine, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) bu çalışmanın kapsamına giren 2015 yılının Haziran, Temmuz, Ağustos ve Eylül aylarında sadece dokuz kez toplanmıştır.

Haziran ayında 23 ve 30 Haziran olmak üzere iki kez; temmuz ayında 1, 7, 8, 9, 14, 29 Haziran olmak üzere altı kez; ağustos ayında hiç toplanmamakla beraber Eylül ayında 3 Eylül günü olmak üzere sadece bir kez toplanmıştır. Yirmi beşinci dönem birinci yasama yılına denk gelen bu dönemin ilk Genel Kurul Toplantısı’nın yapıldığı 23 Haziran günlü toplantı Meclis açılış merasimine ve yemin törenine ayrılmış, bir sonraki oturum olan 30 Haziran 2015 günü yine Milletvekili ant içimine ve TBMM Başkanı’nın seçilmesine ayrılmıştır. Bir Temmuz 2015 günü TBMM Başkanı’nın teşekkür konuşması ile geçmiş, bu dönemin 3’üncü oturumu olan 7 Temmuz 2015 günkü Meclis toplantısı ise Başkanlık Divanı teşkil etmediği gerekçesiyle 15.00’da başlamış ve 15.02’de kapanmıştır. Meclisin açık kaldığı iki dakikalık süre içerisinde CHP İzmir Milletvekili Musa Çam “Divanı niye oluşturmuyorsunuz? Meclisi kilitlediniz çalıştırmıyorsunuz.” diyerek itiraz etmiş, Meclis Başkanı İsmet Yılmaz ise 8 Temmuz 2015 tarihinde tekrar toplanmak üzere oturumu kapattığını belirtmiştir. 8 Temmuz 2015 günü yapılan tartışmalarda mülteciler üzerine de konuşulurken, 9 Temmuz günü yapılan ve kırk bir dakika süren oturumda yapılan konuşmalar Srebrenitsa katliamı üzerine yoğunlaşmıştır. 14 Temmuz günü yapılan oturumda da mülteci ve sığınmacı hareketliliği üzerine herhangi bir konuşma yapılmamıştır. 29 Temmuz günü ise sadece bir kez dönemin MHP Milletvekili Ümit Özdağ tarafından mülteci meselesi ele alınmış ve kendisinden bir tehdit olarak bahsedilmiştir. 3 Eylül günü ise Milli Savunma Bakanı Vecdi Gönül tarafından mülteci hareketliliği üzerine bir konuşma yapılmıştır. Çoğunluğunu Suriyelilerin oluşturduğu 2015 yılındaki mülteci hareketliliği üzerine TBMM’de yapılan tartışmalar bundan ibarettir ve Almanya Parlamentosu’nda yapılan tartışmalar ile kıyaslandığında Türkiye’deki parlamento tartışmaları mülteci hareketliliğinin çok boyutlu doğasını kavramaktan çok uzaktır.

Türkiye örneği incelendiğinde göze çarpan ilk belirti Cumhuriyet Halk Partisi milletvekillerinin ve partinin kendisinin Türkiye'nin mültecilere yönelik politikasına çekinceli yaklaşımlarıdır. 8 Temmuz Çarşamba günü söz alarak CHP Grubu adına TBMM'de konuşan Murat Özçelik Türkiye'nin Suriyeli mültecilere yönelik politikalarını olumlu bulmakla beraber mülteciler ile birlikte Suriye'de İç Savaş'ta savaşılmış militanların da Türkiye'ye giriş yaptığını belirtmekte ve güvenlik merkezli bir yerden mülteci politikasını değerlendirmektedir. Ne var ki konuşmasında Suriyeli mültecileri birer rakama indirgeyerek onları “bakılacak” aciz birer nesne olarak görmektedir. Her ne kadar Suriyeli sığınmacılara karşı insani bir politika güdülmesinden yana olsa da kullanılan dil kaba söylemden farklılaşmaktan uzaktır:

“Değerli milletvekilleri, şu anda 2,5 milyon Suriyeli Türkiye'de bulunuyor. Türkiye'nin 5'inci büyük şehri kadar kalabalık bir nüfusa Türk halkı bakıyor. Bu insani dram ülkemiz için büyük bir yük olmaktadır ancak yurdumuza kabul ettiğimiz bu insanlara Suriye'de nihai bir çözüm gerçekleşip geri dönüş şartları oluncaya kadar bakmak bizim insanlık borcumuzdur. Hâl böyle olmakla birlikte, onları sokaklara bırakmak yerine, insani bir politikayı bir an evvel devreye sokmak da önem arz etmektedir. Suriyeli mülteciler konusunda müttefiklerimizden fazla bir dayanışma görmemekteyiz. Bunun nedeni ise mülteciler arasında bulunan ve sınırlarımıza kadar büyük bir rahatlıkla girip çıkan militanlardan ileri gelmektedir.

Şu an Türkiye için en büyük tehdidi oluşturan, Suriye ve Irak sınırlarında güvenlik neredeyse hiç yoktur. Türkiye mültecilerle birlikte, teröristlerin de cirit attığını bilerek sınır güvenliği konusundaki tedbirlerini azami ölçüde almalıdır. Türkiye, halkımızı ve müttefiklerimizi alacağı esaslı sınır güvenliği tedbirleriyle rahatlatmalıdır.”

Levent Özçelik, CHP Milletvekili, TBMM, 08.07.2015

AK Parti grubu adına konuşan Emrullah İşler ise hükümet politikalarını överek Türkiye'nin Suriyeli mülteciler hakkında yürüttüğü politikaları olumlu bulmaktadır. İşler'e göre Türkiye Suriye rejimi gibi zalimlerin karşısında yer almakta, “mazlum” Suriye halkına “Ensar” olmaktadır. Ensar olmak gibi İslami terimlerin kullanıldığı İşler'e ait bu konuşma hükümet politikasını da gösterir niteliktedir:

“AK PARTİ hükümetlerinin takip ettiği ilkesel politikaların gereği olarak Türkiye, zalim ve halkını hunharca katleden diktatör yöneticilerle aynı safta yer almamaktadır. Türkiye, AK PARTİ hükümetleri dönemlerinde, açıklıkla terbiye edilmek üzere ölüme terk edilen Somalili mazluma bir umut, sahilde oynayan masum Filistinli çocukları öldüren İsrail'in zulmünü tüm dünya kamuoyuna duyuran bir dost, zalim Suriye rejiminden kaçan Suriyeli kardeşlerine bir ensar, başta Doğu Türkistan ve Arakan olmak üzere dünyanın herhangi bir yerinde inancı gereği zulme tabi tutulan halklara bir dayanak olmuştur. İcra ettiği politikalarının merkezine insanı koyan ve ortaya koyduğu ilkelerle hareket eden AK PARTİ anlayışının zalimlerle sorunsuz olmasını kimse bizden beklemesin. Türkiye, uygulanan bu politikalarla dost düşman herkesin takdirini kazanmış hem bölge halkları hem de dünya halklarıyla sıfır sorunlu bir ülke hâline gelmiştir. Birilerinin bir türlü anlayamadığı sıfır sorun politikamızın,

temelinde, herhangi bir aidiyet dikkate alınmaksızın halklarla kurulan dostluk ve kardeşlik bağı bulunmaktadır.”

Emrullah İşler, AKP Milletvekili, TBMM, 08.07.2015

MHP adına söz alan Yıldırım Tuğrul Türkeş ise mülteci politikasını uluslararası gelişmeler ekseninde değerlendirmekte ve Türkiye açısından ortaya çıkabilecek olan güvenlik sorunlarından bahsetmektedir:

“Yine, Sayın Genel Başkanımız 9 Ekim 2012 tarihli Türkiye Büyük Millet Meclisindeki grup toplantısında “Suriye kaynaklı tehdit dalgası artık çok boyutlu, çok yönlü risk ve kaygıları içinde barındırmaktadır. Mülteci akını kontrol altına alınmalı ve Suriye’nin kuzeyinde yeni bir peşmerge yönetimi veya Kandil yapılanmasına asla müsaade edilmemelidir.” tavsiyelerinde bulunmuştu.

Milliyetçi Hareket partisi olarak yapmış olduğumuz bu uyarılarımızı dikkate almayan, on üç yıldır tek başına iktidar dönemleri boyunca “Her şeyi ben bilirim, en iyisini de ben bilirim.” zihniyeti sonucunda Türkiye bir mülteci kampına dönmüştür. Şimdi, hep bir ağızdan “Biz misafirperver bir ülkeyiz, herkese kapımızı açarız.” sözlerini duyuyorum. Tabii ki biz misafirperver bir ülkeyiz, bu konuda en ufak bir tereddüt yok ancak bu insanlar daha kaç yıl bu kamplarda hayatlarını idame ettirebilecek? Hadi, diyelim ettiler. Peki, Türkiye Cumhuriyeti bu yükü daha kaç yıl sırtında taşıyabilecek? Şu ana kadar harcadığı söylenen rakam 5,5 milyar doların üzerindedir. Biz nasıl ki mülteci akını konusunda Hükûmete uyarılarımızı ve önerilerimizi yukarıdaki gibi dile getirdiysek şimdi tartışılan Suriye’deki gelişmeler ve oluşturulacak tampon bölge konusunda da sizlere uyarılarda ve tavsiyelerde bulunmuştuk.”

(Türkeş Yıldırım Tuğrul [MHP], TBMM Tutanakları 25/1/1, 08.07.2015, s. 65)

Tuğrul Türkeş’in yukarıdaki TBMM konuşması mülteci hareketliliği üzerine konuşulurken kullanılan söz öbeklerini ve toposları içermektedir. ‘Tehdit dalgası’ toposu ile tehdidin deniz dalgalarına benzetilerek birden fazla ve sürekli oluşu anlatılmak istenmektedir. Tehdidin ‘Suriye kaynaklı’ olduğunun ifade edilmesi ile başka ülkelerden Türkiye’ye gelen mülteciler bilinçli veya bilinçsiz olarak kapsam dışı bırakılırken, o tarihte iç savaşın devam ettiği Suriye’yi konuşmasında kaynak ülke olarak seçmiş olması bu ülkeden gelen mültecileri failleştirmektedir. Mülteci hareketliliği başlı başına ve yalnızca bir dış tehdit olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca Türkeş’in “mülteci akını kontrol altına alınmalı” şeklindeki söylemi de o tarihte henüz kontrol altına alın[a]mayan bir mülteci akını olduğu düşüncesinde olduğunu göstermektedir. Türkeş’in ifade ettiği ‘Türkiye bir mülteci kampına dönüşmüştür’ cümlesi de Türkiye’nin mülteci hareketliliği nedeniyle yaşadığı mağduriyet anlatılmak istenmiştir. Bu abartılı anlatım ile Suriyeli sığınmacıların sayıca çokluğuna ve ülkenin her yerinde oluşlarına dikkat çekilmek istenmiştir. ‘Tabii biz misafirperver bir ülkeyiz’ sözü ise bir karşılaştırma toposu olarak

kullanılmıştır. Ulusal eşsizlik ve örnek teşkil etme stratejisi ve tekleştirme yolu ile mükemmel ve masalsı yer betimlemesi ev sahibi olarak Türkiye'nin üstünlüğüne yapılmış bir vurgudur.

Çoğunluğunu Suriyelilerin oluşturduğu Türkiye üzerinden Yunanistan'ın Ege Adaları'na çıkmak üzere deniz yoluyla seyahat eden ve yüzlercesi bu esnada hayatını kaybeden mültecilere yönelik herhangi bir konuşma yapılmamış olması meselenin Türkiye gündeminden ne kadar uzak olduğunu da göstermektedir.

MHP Milletvekili Ümit Özdağ ise mülteci olarak bahsettiği Suriyeli sığınmacılardan bahsederken MHP'nin o dönem izlediği politik çizgiye uygun olarak güvenlikçi bir yaklaşımı benimsemekte ve sayı toposunu kullanmaktadır: “Türkiye için bir diğer sorun iki milyonu aşkın denetlenmesi çok zor mülteci. Bunların ortaya çıkartacağı güvenlik sorunları önümüzdeki aylarda çok daha büyük boyutlara ulaşacaktır” (Özdağ Ümit [MHP], TBMM Tutanakları 25/1/1, 29.07.2015, s. 202).

Bir sonraki gün Meclis Genel Kurulu'nda söz alan Milli Savunma Bakanı Mehmet Vecdi Gönül ise konuşmasında “mülteci akını”ndan bahsetmekte, Türkiye'nin Suriyelilere ev sahipliği yaptığından ve o ana kadar mültecilere altı buçuk milyar dolar “masraf” yapıldığını belirtmektedir. Daha önce bahsi geçtiği ve bu konuşmadan da görüleceği üzere özellikle dezavantajlı gruplardan biri olan mülteciler üzerine yapılan konuşmalarda maliyet ve yük gibi toposların sıkça kullanıldığını görmekteyiz.

“Malumunuz olduğu üzere, Suriye'deki Esad rejimi ve DEAŞ kaynaklı tehditler yoğun bir mülteci baskısını da yaratmaktadır. Sürecin başından bu yana, rejimin zulmünden kaçarak ülkemize sığınan tüm mülteciler için açık kapı politikası uygulanmıştır. Bugün, 4 milyon Suriyeli, ülkesini terk edip komşu ve bölge ülkelere sığınmıştır. Bunların 2 milyonuna ülkemiz ev sahipliği yapmaktadır. Bugüne kadar ülkemiz bu mülteci akımına cevap vermek üzere 6,5 milyar dolar masraf yapmıştır. Pek çok ülke mültecilere kapısını kapattığı hâlde, ülkemiz hepsinin yanında yer aldı, yaralarını sardı ve ülkemizde bulunan çadır kentler ve konteynerlerde ulaşım, sağlık, eğitim, barınma gibi tüm ihtiyaçları Türkiye Cumhuriyeti tarafından elden geldiği ölçüde karşılanmış oldu.”

(Gönül Mehmet Vecdi [Milli Savunma Bakanı], TBMM Tutanakları, 25/1/1, 03.09.2015, s. 291)

AKP Milletvekili Alpaslan Kavaklıoğlu da Suriyelilere sahip çıkan Türkiye imgesine vurgu yapmaktadır. Dönemin hükümet politikasına uygun şekilde Suriye enkaz altında ve terör örgütlerinin kol gezdiği bir yer olarak tarif edilirken Türkiye ise

kardeşleri için seferber olan ve tarihte emsali olmayan yardımlar yapan bir ülke olarak tarif edilmektedir:

“Son beş yılda Suriye’de 300 bin kişi öldü ve ülke enkaz hâline getirildi. DEAŞ başta olmak üzere terör örgütleri ülkede kol geziyor. Türkiye’de yaklaşık 2 milyon Suriyeli kardeşimize ev sahipliği yapıyoruz. Bu vahim tablonun ortaya çıkmasının yegâne sebebi Esad rejimidir. Kendi bekasından başka hiçbir şeyi düşünmeyen rejim, Suriye’yi derinden parçalamakla kalmamış, çevre ülkeler için de büyük risk ve tehditler yaratır hâle gelmiştir ve Suriye yönetilemez hâle gelmiştir. Değerli milletvekilleri, Türkiye, bu risk ve tehditleri en yakından hisseden ülkedir. Ayn El Arap’ta PYD, YPG ile DEAŞ arasındaki çatışmalarda yalnızca bir hafta sonunda 200 bin kişiyi ülkemize kabul ettik, bir hafta sonunda 200 bin kişiyi Türkiye’de kabul ettik. Yine, Tel Abyad’da yaşanan olaylarda iki günlük süre içinde çatışmalardan kaçan 24 bin kişi ülkemize alındı. Bizim iki gün içinde kabul ettiğimiz bir nüfusu, Avrupa ülkeleri beş yıldır kabul edebilmiş değil. Bunu üstümüzdeki yükün anlaşılması için vurguluyorum. 80 bin Suriyeli öğrenci bugün Türkiye’deki kamplarda eğitim ve öğretime devam etmektedir. 60 bin Suriyeli bebek Türkiye’de dünyaya geldi, bunlar sıradan gelişmeler değildir. Bunlar bir milletin kardeşleri için nasıl seferber olduğunu gösteren tarihte eşi benzeri görülmemiş emsallerdir.”

(Kavaklıoğlu Alpaslan [AKP], TBMM Tutanakları, 03.09.2015, s. 319-320)

CHP Milletvekili Özgür Özel ise aynı gün yaptığı konuşmasında Meclis kürsüsünde 2015 yılı tutanaklarına göre ilk kez olarak Suriye’de huzurlu bir ortamın sağlanmasından ve Suriyelilerin evlerine dönmesi siyasetinden bahsetmektedir (Özel Özgür [CHP], TBMM Tutanakları 25/1/1, 03.09.2015, s. 323).

2015 yılı Haziran, Temmuz, Ağustos ve Eylül ayları meclis tutanakları incelendiğinde milletvekillerinin Suriyeli sığınmacılardan bahsederken genellikle olumsuz, küçük düşürücü, ırkçı ifadeler kullanmadıkları göze çarpmaktadır. Özellikle tek başına hükümeti oluşturan AKP milletvekilleri Suriyelilere “ev sahipliği” yapan bir Türkiye vurgusu yapmaktadırlar. Suriyelilerden bahsederken “kardeşlerimiz” sözünü kullanmakta olmaları Suriyelilere yönelik dostane yaklaşımın bir örneğidir. Ana muhalefet partisi CHP Milletvekilleri de açıkça Suriyelilerin varlığını olumsuzlamamakta fakat hükümet politikalarını da desteklememektedir. Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) Milletvekilleri mülteci hareketliliği dolayısıyla ortaya çıkabilecek sorunlara gönderme yaparken Halkların Demokratik Partisi (HDP) grubu ise mülteci hareketliliği üzerine bu dönem içerisinde mecliste herhangi bir açıklama yapmamıştır.

3.4.1) 2015 yılı TBMM tartışmalarına dair bir değerlendirme

25. Dönem 1. Yasama Yılı Genel Kurul Tutanakları incelendiğinde görülmüştür ki Türkiye'den Yunanistan adalarına 2015 yılı yaz aylarında yoğunlaşarak süren mülteci hareketliliği Meclis gündeminde kendisine yer bulamamıştır. Almanya Parlamentosu'nun aksine Türkiye Parlamentosu mülteci hareketliliği, göç, Ege Denizi'nde yaşanan can kayıpları gibi hem Türkiye'yi hem de AB'yi yakından ilgilendiren uluslararası bir sorun karşısında sessiz kalmıştır. Birkaç milletvekilinin konu ile ilgili olarak yaptığı konuşmalar haricinde etraflıca bir tartışmaya dahi rastlamak olanaksızdır. Araştırılan dönem 23 Haziran 2015'ten 1 Ekim 2015 tarihine kadar olan dönem olmuştur. Aynı dönem esnasında Almanya Parlamentosu'nda çok canlı tartışmaların olduğu gözlemlenmiştir. Kuşkusuz bunda mülteci hareketliliğinin yönünün Almanya'ya çevrilmiş olmasının da payı olmalıdır. Almanya Parlamentosu'nda bulunan bütün siyasi partiler (CDU/CSU, SPD, Grünen ve Die Linke) tartışmalara katılım sağlamıştır. Her parti kendi ideolojik konumlanışı itibari ile kendi göç politikalarını savunmuş ve milletvekilleri de genellikle bu çizgide hareket etmiştir. Türkiye örneğinde ise bu dönemde siyasi partilerin birer göç politikalarının olduğunu ve bunu savunduklarını söylemek mümkün görünmemektedir. Bazı milletvekillerinin konu ile ilgili olarak yaptıkları konuşmalar haricinde genel olarak bir parti tutumundan söz etmek olanaksızdır. Daha çok iktidar partisi (AKP) ve onun savunduğu mülteci yanlısı çizgi ile muhalefet partilerinin az sayıdaki milletvekilinin bu politikaları olumsuzlayan tutumları söz konusudur. Bu durumda dahi her iki taraftan da yapılan konuşmalar alıntılardan da görüleceği üzere çok az sayıdadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

2016 YILI ŞUBAT, MART VE NİSAN AYLARINDA ALMANYA PARLAMENTOSUNDA VE TBMM'DE MÜLTECİ HAREKETLİLİĞİ ÜZERİNE YAPILAN TARTIŞMALARIN ANALİZİ

Bu bölümde 2016 yılının belirlenen aylarında Almanya Parlamentosu ve TBMM'de gerçekleşen tartışmalar ele alınacaktır. Öncelikle Almanya Parlamentosunda gerçekleşen tartışmalar üzerinde durulacak ve sonrasında TBMM çatısı altında gerçekleşen tartışmalar incelenecektir. 4.1 numaralı başlık altında Almanya Parlamentosunda öne çıkan konular belirlenen başlıklar altında incelenecektir. 4.2 başlığı altında ise TBMM'de sıklıkla ele alınan konular incelenecektir.

4.1) Bundestag'da 2016 Yılı Tartışmaları: Hakim Söylemin Evrimi ve Değiş(tiril)en Bağlam

2016 yılı, mülteci hareketliliği karşıtı fikriyatın pozisyonunu güçlendirerek 2015 yılının hegemon söylemi olan mülteci yanlılığına karşı mevzi kazandığı bir yıl olduğundan Almanya Parlamentosunda gerçekleşen tartışmaların da buna paralel olarak farklılaşmalar gözlemlenmiştir. Mülteci hareketliliğinin 'kriz' gündemi oluşturduğu bu dönemde Almanya Parlamentosunda krizin yönetimi ve dışsallaştırılması konusunda çeşitli arayışlar içine girildiği gözlemlenmiştir. Bu arayışlar dahilinde Türkiye ile iş birliğine gidilmesi, mültecilerin Türkiye'ye geri gönderilmesi, sınır geçirgenliğinin ve güvenlik sorununun söylemleştirilmesi ve Türkiye ile bir anlaşma imzalanması konuları da gündeme getirilmiştir.

2016 yılında Almanya Parlamentosu'nda yapılan tartışmaların seyri 2015 yılında aynı çatı altında yapılan tartışmalardan epeyce farklılaşmaktadır. Bu çalışmada

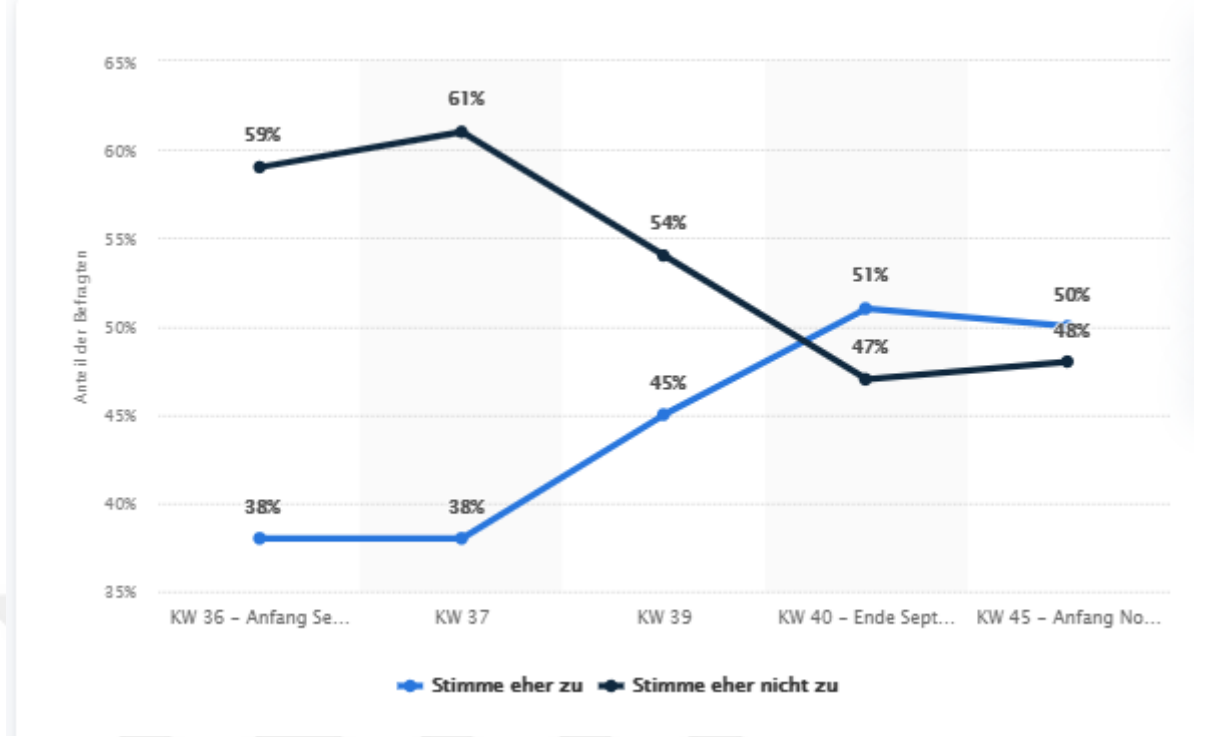
izlenilen her iki yıl içerisinde hükümet değişikliğine gidilmemesine rağmen iktidar ortağı olan SPD ve CDU/CSU'nun göç politikasında önemli bir değişikliğe gidildiği ve mülteci politikasında kısıtlayıcı bir politika güdüldüğü görülmektedir. 2015 yılında hükümet ortakları olan SPD ve CSU/CDU tarafından olumlanan açık kapı politikası 2016 yılına gelindiğinde kendisini Almanya'ya gelen mültecilerin sayısının azaltılmasını sağlayacak politikaların oluşturulmaya çalışılmasına bırakmıştır. Bu amaç doğrultusunda özellikle göçün kaynaklandığı transit ülke olan Türkiye hükümeti ile sıkı bir iş birliğine gidileceğinin emarelerini 2016 yılının Şubat ayında Almanya Parlamentosu'nda yapılan tartışmalarda görmek mümkündür. 2015 yılında hükümet ortakları dahi Almanya'ya mülteci kabul etmeyi savunan politikalar güderken bu politikalar 2016 yılında genellikle muhalefet partileri olan Yeşiller ve Sol Parti tarafından savunulmaktadır. Dolayısıyla bu kısa zaman zarfında Almanya göç politikası hızlı bir değişim göstermiştir denilebilir. 2016 yılında yapılan tartışmalar izlendiğinde bu dönemde Türkiye'nin de sıklıkla meclis konuşmalarının bir parçası olduğunu ve Türkiye'ye yakın zamanda bir rol biçileceğini anlamak mümkündür. Nitekim Almanya Başbakanı Angela Merkel de kimi konuşmalarında Türkiye'nin ne kadar önemli bir partner olduğuna vurgu yapmakta ve muhalefet partilerinin karşı iddiaları karşısında Türkiye'yi savunan bir pozisyon almaktadır. Örneğin 2016 yılının şubat ayında Almanya Parlamentosu'nda açılış konuşmasını hükümet adına yapan Başbakan Angela Merkel konuşmasının büyük bölümünde mülteci hareketliliğinden bahsetmiş ve bu manada AB'nin Türkiye ile girdiği ilişki üzerinde durmuştur. Bu hamle ile amaçlananın mülteci sayısını hissedilebilir ve sürdürülebilir biçimde azaltmak olduğunu Başbakan Angela Merkel dile getirmektedir (Merkel Angela [Bundeskanzler], Dt. Bundestag PIPr 18/154, 17.02.2016, s. 15131)

2016 yılında Almanya Parlamentosu'nda mülteci hareketliliği merkezli yapılan tartışmalar analiz edildiğinde bu tartışmaları çeşitli ana başlıklar altında incelemenin mümkün olduğu anlaşılmıştır. Her ne kadar kimi tartışmalar bahsi edilecek olan başlıklardan birkaç tanesinin altında incelenebilir olsa da konuşmaların ana hatları dikkate alınarak bu süre içerisinde yapılan tartışmaları ana başlıklar altında incelemek mümkündür. 2016 yılında mülteci hareketliliği üzerine Almanya Parlamentosu'nda yapılan tartışmalarda mülteci hareketliliği konusunda kuşkucu ve

eleştirel söylemler öne çıkmaktadır. Bu dönemde mülteci hareketliliği kaçakçılık, terörizm, güvenlik, suç gibi kavramlar ile sık sık birlikte anılmaktadır.

Özellikle insan hakları merkezli söylemin daha az kullanıldığı ve daha çok mülteci hareketliliğinin Almanya'ya (olumsuz) etkileri üzerinden argüman geliştirildiği görülmektedir. Bahsedilen olumsuz etkiler arasında bütün sorumluluğu Almanya'nın alamayacağı, oluşan ekonomik yükün nasıl karşılanacağı, suç oranlarının artması ve mültecilerin Almanya'ya ne gibi yararları olabileceği sayılabilir.

Almanya göç politikasında 2016 yılında gerçekleşen yön değişikliğini Almanya'nın işgücü piyasalarında ihtiyaç duyduğu göçmen işçi sayısının karşılanmış olduğu düşüncesi, Almanya toplumunun artan mülteci sayısına daha tepkisel yaklaşmaya başlaması, aşırı sağın sürekli yükselişe geçmesi, toplumda artan güvensizlik hissinin gittikçe daha fazla hissedilir olması ile açıklamak mümkündür. Diğer taraftan yabancılar ve mülteciler kaynaklı suçların toplum gündemine daha fazla gelmesi Almanya'nın göç politikasını organize eden iktidar ortaklarının da Almanya toplumunun hassasiyetlerini de göz önüne alan bir çizgiye yönelmelerini sağlamıştır. Özellikle 2016 yılında Almanya medyasında çokça konuşulan yılbaşı sırasında Köln'de istasyon meydanında gözaltına alınanların hemen hepsinin göçmen kökenli olduğu ve kadınların taciz edildiği yılbaşı olayları Almanya kamuoyunda mültecilere yönelik takınılan olumlu havanın değişmesinde önemli rol oynamıştır. Detaylı bir analiz için bkz. (Hansen, ve diğerleri, 2016) Akabinde mültecilerin Almanya toplumuna entegrasyonu ile ilgili kaygıların yön verdiği ve mültecilere karşı genel bir şüphenin öncülük ettiği tartışmalar meydana gelmiştir. Bütün bu politika değişikliğini meydana getiren sebepler bu çalışmanın incelediği 2015-2016 yıllarının dışında kalan 2017 yılında Almanya Federal Seçimleri'nde sağ-popülist bir parti olan AfD'nin (Alternative für Deutschland/Almanya için Alternatif) 1945 yılından sonra Almanya'da ilk defa meclise giren aşırı sağcı bir parti olmasını sağlamıştır. 2015 yılında Almanya'da yapılan bir kamuoyu araştırması halkın fazla sayıda mültecinin Almanya'ya gelmesinden duyduğu rahatsızlığın giderek arttığını göstermektedir.

Grafik 1. Giderek daha fazla mültecinin bize [Almanya'ya] gelmesi beni korkutuyor.
Mavi çizgi: Katılıyorum. Siyah çizgi: Katılmıyorum.
(Statista Research Department, 2024)

Toplum hissiyatında giderek artan belirsizlik ve güvensizlik ortamı sayesinde 2017 yılı seçimlerinde AfD %12,6 oy oranıyla 3'üncü parti olmayı başarmıştır. (Hetterich, 2018) 2'nci Dünya Savaşı sonrasında Almanya'nın en fazla mülteci kabul ettiği yılın ertesindeki seçimlerde yine 2'nci Dünya Savaşı sonrasında ilk kez bir sağ-popülist partinin meclise girebilmesinin zamansal paralelliği göz önüne alındığında aşırı sağın yükselişinin nedenlerinden birini açıklamak da kolaylaşacaktır. 2017 yılı genel seçimlerinde ortaya çıkabilecek bu ihtimali CDU/CSU Milletvekili Krichbaum 2016 yılının şubat ayında mecliste yaptığı konuşmasında dile getirmektedir. Krichbaum mülteci hareketliliği kaynaklı sorunların meclis tarafından çözüme kavuşturulmadığı takdirde halkın mülteci karşıtı politika yapan partilere yönelmesi tehlikesinden bahsetmektedir. Böylece Krichbaum 1945 yılından sonra ilk defa aşırı sağ politikalar güden bir partinin (AfD) halkın bir kısmının mülteci karşıtı düşüncelerinden faydalanarak Almanya Parlamentosuna girebilme ihtimalinden bahsetmektedir. Buradan mülteci hareketliliğinin Almanya iç politikasının ve parlamentonun şekillenmesinde ne derece önem taşıdığı anlaşılmaktadır.

“Önümüzdeki zirvede kanımca en önemli mesele Avrupa olarak tek sesli olup olamayacağımızdır. Mesele sadece mülteci meselesi değil, bilakis Avrupa düşüncesinin ve dayanışma düşüncesinin yaşayıp yaşayamayacağıdır. Burada Almanya Meclisi üyeleri olarak bizim problem çözme kapasitemiz önemli bir rol oynayacak. Aksi halde halk başka partilere yönelecektir. Hayır, Almanya Meclisi’ne bir daha AfD gibi ulusalcı bir parti girmemelidir.”

(Krichbaum Günther [CDU/CSU], Dt. Bundestag PlPr 18/154, 17.02.2016)

Aşırı sağın Almanya’da giderek daha fazla taban bulması yanında 2016 yılının ilk oturumlarında üzerinde en fazla konuşulan konulardan bazıları “suçlular”, “aile birleşiminin önlenmesi” ve “güvenli kaynak ülkeler” gibi konulardır. İsmi geçen üç ana başlık dahi Almanya Parlamentosu’nda göç politikasının kısıtlayıcı ve reddedici bir politikaya evrildiğinin göstergesidir.

Önümüzdeki bölümde Almanya Parlamentosu’nda mülteciler üzerine yapılan tartışmalar çeşitli başlıklar altında sınıflandırılarak incelenecektir.

4.1.1) Suç ve kaçakçılık tartışmaları: Mültecileri kaçakçılardan kurtarmak mı? Mülteci hareketliliğini durdurmak mı?

Mülteciler üzerine yapılan tartışmalarda hükümet politikalarının yön değiştirmesine paralel olarak ortaya çıkan söylemlerin biri de “suç” kavramıdır. CDU/CSU milletvekilleri ile birlikte SPD milletvekilleri de mültecilerin tartışmalı bir isimlendirme olan ‘kaçakçılar’ sayesinde sınırı aşabildiğini ve bu şekilde kaçakçıların suç işlediğinden bahsetmektedir:

“[...] Türkiye’nin 2,5 milyon mülteci kabul ettiğini ve AB ile birlikte geleceğe yönelik sürdürülebilir çözümler aradığını biliyoruz. NATO misyonu kaçakçıların neden olduğu suçların önüne geçme amacını taşıyor. İnsanların çaresizliğinden faydalanarak milyonlar ve milyarlar değerinde para kazanıyorlar. Onların önünü kesmek ve böylece mültecileri koruyarak güvenli bir biçimde geri gitmelerini sağlamak hepimizin çıkarıdır.”

(Roth Michael [CDU/CSU]: Dt. Bundestag PlPr 18/154, 17/02/2016, s. 15161)

Koalisyon ortağı SPD üyesi bir müsteşar olan Michael Roth göç hareketliliğini “kaçakçıların ortaya çıkardığı bir suç” olarak görmekte, diğer taraftan bu “suç”un engellenebilmesi için Ege Denizi’ndeki NATO misyonunu olumlamaktadır. Ayrıca “insanların çaresizliğinden faydalanan” insan kaçakçılarının “önünü kesmek” ve bu şekilde mültecileri “korumaktan” ve “güvenli bir şekilde geri gitmelerini”

sağlamaktan bahsetmektedir. Mülteciler hakkında negatif bir politik söylem üzerinden mültecilerin önu kesilerek haklarının korunacağı söylemi Van Dijk'in açık sempati [apparent sympathy] ve temellendirme [justification] olarak adlandırdığı söylem stratejisine denk düşmektedir. Çeşitli söylem stratejilerini sıraladığı makalesinde Van Dijk, konuşmacının kendisine atfettiği olumlu özellikler [positive self-presentation], başkasına atfedilen negatif özellikler [negative other-presentation], ırkçılığın inkar edilmesi [denial of racism], açık sempati [apparent sympathy], adillik [fairness], yukarıdan aşağıya transfer [top-down transfer] ve temellendirme [justification] stratejilerinden bahsetmektedir. Van Dijk'in açık sempati ismini verdiği söylem stratejisinde mülteciler için kötü sonuçlar doğuracak olan kararlar onların iyiliği için alınmış gibi gösterilir. Temellendirme stratejisinde ise başkaları adına alınan ve onlar adına negatif sonuçlar doğuracak olan kararlar uluslararası durum, anlaşmalar, finansal zorluklar, mültecilerin sayısı gibi zaruretler ve gerçeklik sebep gösterilerek temellendirilir (Van Dijk T. , Political Discourse and Racism: Describing Others in Western Parliaments, 1997).

Yeşiller Milletevekili Hans-Christian Ströbele ise bu bağlamda NATO'nun gerçek amacının farklı olduğunu, insan kaçakçılarını mültecilerin botlarında aramanın doğru olmadığını ifade etmektedir:

“Sayın Bakan, siz NATO'nun Ege Denizi'nde kaçakçıların bertaraf edilmesine yaradığını söylüyorsunuz. Alman hükümeti denizlerdeki botlarda bir tane kaçakçının bulunduğunu düşünüyor mu? Yoksa NATO mültecilerin Yunanistan'a ve Avrupa'ya çıkabilmelerinin önünü kesmek ve mültecileri Türkiye'ye geri göndermek amacını mı güdüyor?”

(Ströbele Hans-Christian[Yeşiller]: Dt. Bundestag PlPr 18/154, 17/02/2016, s. 15161-15162)

19.02.2016 tarihinde CDU/CSU adına söz alan Stephan Mayer insan kaçakçılarının “reşit olmayan çocukları önden göndererek onların bir süre sonra ailelerini de yanlarına alabilmelerini sağlamaya çalıştıklarını” belirtmektedir (Stephan Mayer [CDU/CSU], 19.02.2016, s. 15361). Başbakan Angela Merkel ise 16.03.2016 tarihinde yaptığı Meclis konuşmasında mültecilerin sayılarının azaltılmaları gerektiğinden bahsederken AB iç sınırlarının kapatılmasının kaçış yollarını değiştireceğini ve bunun sadece “krimineller insan kaçakçılarının işine yarayacağını”, en büyük bedeli ise mültecilerin ödeyeceğini belirtmektedir. Almanların ve Avrupa'nın da büyük bir bedel ödediğini, alınan önlemlerin “krizin semptomlarına” yönelik alınan görünüşte önlemler olduğunu ve sorunun kaynağına

inilmediğinden bahsetmektedir (Merkel Angela [CDU/CSU], Dt. Bundestag PlPr 18/160, 16.03.2016, s. 15746).

Savunma Bakanlığı Müsteşarı Ralf Brauksiepe ise NATO harekatının mülteciler ile mücadele için yapılmadığını, suç işleyen insan kaçakçıları ve onların ilişkiler ağı ile mücadele için yapıldığını öne sürmektedir (Brauksiepe Ralf[CDU/CSU]: Dt. Bundestag PlPr 18/154, 17/02/2016). Brauksiepe bu konuşmasında Van Dijk'in sözünü ettiği açık sempati [apparent sympathy], adillik [fairness] ve temellendirme [justification] gibi stratejileri kullanarak mültecilerin lehine bir siyaset güdüldüğü izlenimi bırakmakta fakat bu politikanın mültecilerin Almanya'ya gelmelerini sağlayan imkanların ortadan kaldırıldığını görmezden gelmektedir.

Ayrıca özellikle Türkiye ile AB arasında imzalanan Türkiye Cumhuriyeti ile Avrupa Birliği Arasında İzinsiz İkamet Eden Kişilerin Geri Kabulüne İlişkin Anlaşma sonrasında mültecilerin Türkiye üzerinden Yunanistan'a geçişleri büyük oranda azaldığından İçişleri Bakanlığı Müsteşarı'nın iddia ettiğinin aksine amaçlananın 'mülteciler ile mücadele olmadığı' iddiası yanlışlanmaktadır.

Aynı şekilde SPD Milletvekili Thomas Oppermann da açık Van Dijk'in bahsettiği açık sempati stratejisinden hareketle bu dönem izlenen kısıtlayıcı mülteci politikasının mültecilere güvenli kaçış yolları açacağını ileri sürerek meşrulaştırmaktadır:

“İkincil olarak Frontex'in ve Türkiye'nin yardımıyla AB'nin dış sınırlarını güvence altına almalıyız ve böylece mülteciler için yasal bir kaçış yolu açmalıyız. Üçüncü olarak ise mülteciler için kontenjanlar belirleyerek şu ana kadar kriminell kaçakçılar tarafından yönetilen kaçışları önlemeli, insanların yasal ve güvenli yollardan Avrupa'ya gelebilmelerini sağlamalı ve aynı zamanda da mülteci sayısını azaltmalıyız. Mültecileri salt verili kontenjanlar dahilinde alırsak ailelerin tamamına yasal ve güvenli bir yol açmış oluruz. [...]”

(Oppermann Thomas [SPD], Dt. Bundestag PlPr 18/154, 17.02.2016, s. 15137)

Thomas Oppermann devam eden konuşmasında “mülteci akını”nın insani nedenlerle de engellenmesi gerektiğini iddia ediyor. Böylece kontenjanlar dahilinde ailelere de güvenli yollardan Almanya'ya gelme imkânı tanınabileceğini belirtiyor (Thomas Oppermann, SPD, Bundestag, 17.02.2016, s. 15137). Almanya İçişleri Bakanı Dr. Thomas de Maizi re de mültecilerin Almanya'ya kabul edilebilmesinin şartlarından

birinin de suçlu duruma gelmiş, ekonomik nedenlerle Almanya'ya gelmiş ve sığınma ihtiyacı duymayan kişilerin ülkelerine geri gönderilmelerine bağlı olduğunu ifade etmektedir (De Maziere Thomas [İçişleri Bakanı], Dt. Bundestag PlPr 18/154, 17.02.2016, s. 15137). İçişleri Bakanı Thomas de Maizière, Almanya'ya iltica başvurusunda bulunan insanların -toptancı bir bakışla- sığınma ihtiyacı duymayabileceğini veya ekonomik nedenlerle Almanya'ya gelmiş olabileceğini ve ancak bu kişiler tespit edilip geri gönderildiğinde gerçekten korunma ihtiyacı duyan kişilerin başvurularının daha hızlı bir şekilde ele alınabileceğini belirtmektedir. Ne var ki Maiziere, kimin hangi kriterler doğrultusunda incelenerek korunma hakkı olup olmadığının anlaşılabileceğini ve hangi mültecilerin ekonomik sebeplerle, hangilerinin siyasi sebeplerle Almanya'ya geldiklerinin nasıl belirlenebileceğine dair bir açıklama yapmamaktadır.

4.1.2) Göçmen sayısının düşürülmesine yönelik bir girişim: Aile birleşiminin kısıtlanması

2014 yılı itibarıyla üçüncü ülke vatandaşlarına aile birleşimi yoluyla sağlanan oturma izinlerinde artış olmuştur. 2010 ile 2013 yılları arasında her yıl yaklaşık elli beş bin kişi aile birleşimi yoluyla oturma izni alırken 2014 yılında bu sayı 63.677'ye, 2015 yılında ise 82.440'a yükselmiştir. ABD'nin her yıl yeşil kart ile elli bin kişiye oturma izni verdiği göz önüne alınırsa bu sayının ölçüsünü tahmin etmek kolaylaşacaktır. Aile birleşiminden 2015 yılında yararlanan ülke vatandaşları 15.956 ile Suriye vatandaşları ve 7723 kişi ile Türkiye vatandaşları gelmektedir. Bu gelişmenin bir sonucu olarak Türkiye ile imzalanan Geri Kabul Anlaşmasının bir gün öncesinde 17 Mart 2016 tarihinden itibaren ileriye dönük olarak geçerli olmak üzere ikincil derecede koruma sahibi olanların aile birleşiminden yararlanabilmeleri bir sene süresince ertelenmiştir. Bu ertelemeye hali hazırda Almanya'da olan 18 yaş altındaki kişilerin ailelerini aile birleşimi yasasından yararlanarak Almanya'ya getirebilme hakkı da dahildir (Grote, 2017). Aile birleşimi hakkının bir sene süresince ertelenmesini içeren yasanın çıkarılmasını İçişleri Bakanı Thomas de Maizière hem mültecilerin hayati tehlikeye girmelerini engellemek açısından hem de çalışmakta aşırı zorlanan Almanya göç kurumlarını rahatlatmak açısından savunmaktadır:

“Aile birleşimi hakkının kısıtlanması zor bir konu. Zor, kabul ediyorum. Ama mülteci kabul eden kurumlarımızın rahatlatılması açısından gerekli. [...] Ailelerin Almanya’ya gelebilmek için çocuklarının hayatlarını tehlikeye atarak onları önden göndermesini istemiyoruz. Yine de zor durumları dikkate alacağız. Dışişleri Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı birbiri ile koordine bir şekilde çalışacak. [...] Üçüncü mesajım ise yılbaşı gecesi [Köln’de meydana gelen taciz olaylarından bahsediyor] olaylarının suçlularına yönelik olacak. Onlara açık bir şekilde söyleyeyi. Size Almanya’da yer yok.”

(De Maziere Thomas [İçişleri Bakanı], Dt. Bundestag PlPr 18/154, 17.02.2016, s. 15345)

17 Mart 2016’da uygulamaya girecek olan 2’nci Mülteci Paketi isimli yasa değişikliği Almanya Parlamentosu’nda tartışılırken Sol Parti Milletvekili Dietmar Bartsch son dönemde Almanya Hükümeti’nin son derece hızlı bir şekilde mülteci politikasını değiştirmek amacıyla birbiri ardına yeni yasalar çıkarma girişiminde bulunduğunu belirtmektedir. Bartsch’a göre, ailesini bekleyen her mülteci çocuk insani açıdan mağdurdur. Aile birleşimini engellemek hem anayasaya hem de insan haklarına aykırıdır (Bartsch Dietmar [Die Linke], Dt. Bundestag PlPr 18/156, 19.02.2016, s. 15346-15347). 2’nci Mülteci Paketi tartışmaları sırasında yaptığı bir konuşmasında Yeşiller Partisi Milletvekili Dr. Konstantin von Notz bahsi geçen yasa taslağının Bakanlık’ta “Köln Yasası” olarak adlandırıldığını ve gelecekte mültecileri daha fazla ve daha çabuk sınırdışı etmeye yaradığını söylemektedir (Von Notz Konstantin [Yeşiller], 19.02.2016, s. 15350). Bu çalışmada daha önce bahsedilen ve Almanya kamuoyunda çeşitli tepkilere neden olan 2015’i 2016’ya bağlayan gece Köln Dom Meydanı’nda kadınların taciz edildiği olay ile birlikte düşünüldüğünde Konstantin von Notz’un konuşması bir bakıma Almanya’da mülteci politikasının sertleşmesine dair ip uçları vermektedir. Yılbaşı gecesi Köln’de kadınların taciz edilmesi Almanya kamuoyunda göç ve mülteci karşıtlarının argümanlarını kuvvetlendiren bir etki yapmıştır. Aile birleşiminin kısıtlanmasının [17 Mart 2016’dan geçerli olmak üzere yapılacak yeni başvurular için öngörülmüştür. Daha önce aile birleşimi başvurusu yapmış olanlar haklarından yararlanmaya devam edeceklerdir.] kabul edilmesine muhalefet partilerini ikna edebilmek için hükümet ortağı partilerin milletvekilleri çeşitli öneriler ve iddialar öne sürmüşlerdir. Örneğin Thomas Strobl gerçekten korunmaya ihtiyacı olan mülteciler ile korunmaya ihtiyaç duymayan mülteciler arasında ayırım yapılmasını ve ikinci grupta olduğu tespit

edilenlerin derhal ülkelerine gönderilmesini, oturum yasasını ihlal edenlerin yaptırımlarla karşılaşmasının Almanya’da yaşayan mültecilerin de yararına olduğunu öne sürmektedir. Ayrıca Strobl, kısıtlı imkanların en iyi şekilde kullanılması için aile birleşimi yoluyla verili mülteci sayısının iki ya da üç katına çıkmasının engellenmesinin elzem olduğunu belirtmektedir (Strobl Thomas [CDU/CSU]: Dt. Bundestag PlPr 18/156, 19/02/2016, s. 15351).

Bu dönemde özellikle hükümet ortağı partiler oturum yasalarında kısıtlamaya giderken salt ülke içi gelişmeleri göz önüne almakta, ileri sürdükleri argümanları tek taraflı verilerle kurmaktadırlar. Adi vakalar kolektif bir tepkiye neden olduklarında hukuki sonuçlar ortaya çıkabilmektedir. Yasama organları toplumun hissiyatını da göz önüne alarak yasalarda çeşitli kısıtlamalara giderek bu tepkiyi azaltmayı amaçlamaktadır. Özellikle göç yönetimi konusunda iktidarlar hedefledikleri göç politikasının gerektirdiği kararlar alırken toplum kökenli tepkileri işe yaradıkları ölçüde kullanabilmektedirler. Aile birleşimi yasasının katılaştırılmasına önemli bir tepki Sol Parti Milletvekili Ulla Jelpke tarafından verilmiştir. Bu konuşmasında Sol Parti Milletvekili Ulla Jelpke, mültecilerin çocuklarını önden göndererek sonrasında aile birleşiminden faydalanmak istedikleri iddiasını bir başka açıdan değerlendirmektedir:

“Bayanlar baylar, burada daha önce söylendiği gibi: Bir ülkeden kaçan her çocuk mağdurdur. Ailelerin çocuklarını önden göndermeleri meselesini ne zannettiniz? Örneğin Afganistan’da savaş ağaları (warlords) ve diğer savaşçılar gençleri eğitmek ve savaşa hazırlamak için saflarına alıyorlar. Buna ve BM Çocuk Hakları Bildirgesi’nin geçersiz kılınmasına katkı sunamayız.”

(Jelpke Ulla [Die Linke], Dt. Bundestag PlPr 18/156, 19.02.2016)

Ayrıca o dönem Adalet ve Tüketiciyi Koruma Bakanı olan Heiko Maas da yapılması düşünülen yasa değişikliğinin gerekliliğine dair sebepler arasında halk arasında hükümetin göç politikasında kontrolü kaybettiğine dair bir inancın ortaya çıkmasını göstermektedir. Buna ek olarak Köln’deki taciz olayları insanlarda devleti sorumluluklarını yerine getiremeyen ve sınırlarını çizemeyen bir kurum olarak gösteriyorsa bu artık muhalefet ile iktidar arasındaki bir mesele değildir. Vatandaşlara karşı burada temsil edilen partiler olarak hepimiz sorumluluk taşıyoruz (Maas Heiko

[Adalet ve Tüketiciyi Koruma Bakanı], Dt. Bundestag PlPr 18/156, 19.02.2016, s. 15355).

Bu alt bölümde milletvekilleri tarafından sıklıkla dile getirilen ve Almanya hükümeti tarafından mülteci hareketliliğinin durdurulması çerçevesinde atılması planlanan adımlardan biri olan yük paylaşımı ile bu minvalde geliştirilen argümanlar üzerinde durulacaktır.

4.1.3) Mülteci ‘yük’ünün AB ülkeleri arasında paylaşılması tartışmaları

Türkiye ile AB arasında imzalanan mutabakat öncesi Almanya Parlamentosunda yapılan tartışmalarda, mülteci hareketliliğinin oluşturduğu ‘yük’ün Avrupa ülkeleri arasında paylaşılması söylemlerine Türkiye’nin bu çerçevede oynadığı rolün önemine vurgu yapan söylemlerin eşlik ettiği gözlemlenmiştir. Finansal ‘yük’ün ve mültecilerin nicel anlamda AB üyesi ülkeler arasında paylaşılması, mültecilere kendi ülkelerinde veya komşu bir ülkede yardım edilmesi, Türkiye ile bir iş birliğine gidilerek mülteci hareketliliğini durdurmak ve başka bir deyişle Türkiye ile sözü edilen ‘yük’ün paylaşılması gibi birbirine eşlik eden stratejiler art arda tekrarlanmakta, izlenecek yolun ise iç içe geçmiş bir önlemler bütünü olacağı düşüncesi ağırlık kazanmaktadır.

Hükümet ortağı CDU/CSU ve SPD Milletvekilleri parti politikaları doğrultusunda mülteci hareketliliğinin durdurulması amacıyla güdülen politikaları savunurken muhalefet partilerine üye milletvekilleri bu politikalara çekinceli yaklaşmaktadırlar. AB ile Türkiye arasında 18 Mart 2016 tarihinde imzalanacak olan anlaşmanın öncesinde hem mülteci hareketliliği üzerinde hem de bu hareketliliğin durdurulması amacıyla güdülen politikalar Almanya Parlamentosunda sıklıkla gündem maddelerini oluşturmuştur.

Dönemin İçişleri Bakanı Thomas de Maiziere’nin 19 Şubat 2016 tarihinde Almanya Parlamentosunda yaptığı konuşma Almanya’nın mülteci politikasının değişiminin habercisi gibidir. Bu konuşmasında, de Maiziere, bu değişimi anlatırken Almanya Başbakanı Angela Merkel’e de referans vermektedir. De Maiziere: “Size şunu açıkça söyleyeceğim. Ülkemizde ‘mülteci akını’nı azaltmak ve engellemek için -başta sayın Başbakan olmak üzere- çok sıkı çalışıyoruz. Bu konuda sorumluluğun

uluslararası alanda paylaşılması ve Avrupa çapında çözüm yollarının aranması ulusal çıkarımız gereğidir” diyerek bu dönemde mülteci hareketliliğinin durdurulmasının bir hükümet politikası olarak uygulamaya konulacağını göstermektedir. Almanya’nın 2016 yılında dönüşen mülteci politikasına eşlik eden argümantasyon değişikliği ile birlikte Almanya’nın mülteci hareketliliğindeki konumunun sorgulandığı ve buna paralel olarak Almanya’nın üzerindeki sorumluluğun azaltılmasına yönelik argümanların geliştirildiği gözlenmektedir. Özellikle hükümet ortağı olan CDU/CSU ve SPD milletvekillerinin söylemlerinde bu politika değişikliği ile uyumlu argümanların geliştirildiğini görmek mümkündür. Bahsi geçen “yük” paylaşımı ile ilgili tartışmalarda Türkiye’nin önemine vurgu yapılması Türkiye ile AB arasında imzalanan mutabakatın öncesine rastlamaktadır. 17.02.2016 tarihli konuşmasında CDU/CSU Milletvekili Roderich Kiesewetter ekonomik açıdan Almanya’nın ancak 1/3’ü kadar büyüklüğe sahip olmasına karşın Türkiye’nin Almanya’nın iki katı kadar mülteciyi kabul ettiğini ifade etmektedir. Bu açıdan Türkiye’nin sadece Almanya tarafından değil AB tarafından da desteklenmesi gerektiği görüşündedir. (Roderich Kiesewetter, CDU/CSU, Bundestag, 17.02.2016)

SPD Milletvekili Norbert Spinrath mültecilerin AB üyesi ülkeler arasında paylaştırılması tartışmaları sırasında, her ne kadar AB Komisyonunun bunu bir seçenek olarak sunduğunu hatırlatsa da AB üyesi ülkelerin bu öneriye sıcak bakmadığından bahsetmektedir. Spinrath’a göre [AB üyesi ülkeler] kendi çıkarları doğrultusunda politikalar gütmektedirler. (Norbert Spinrath, SPD, Bundestag, 28.04.2016)

Aynı zamanda AB’nin Türkiye ile [mülteci hareketliliği konusunda] birlikte çalışmasını Avrupalı değerlere uygun olması, AB’nin komşu ülkelere karşı sorumluluklarını yerine getirmesi ve aynı zamanda AB’nin kendi çıkarlarını da koruyan ortak bir göç politikası oluşturulması anlamında olumlamaktadır. Spinrath da diğer milletvekilleri gibi AB’nin göç politikasının ortaklaştırılması tartışmaları sırasında Türkiye ile göç konusunda bir anlaşmaya gidilmesini olumlasa da aynı zamanda Türkiye hükümetinin de kendi halkının demokrasi, özgürlükler ve insan hakları konularındaki taleplerini artık dikkate alması gerektiğini, bu değerlerin demokrasinin temel taşları olduğunu, kendileri için [Almanya] pazarlık konusu olamayacağını ve bir anlaşmanın [Deal sözcüğünü kullanıyor] gerçekleştirilmesi

uğruna yok sayılamayacağını belirtmektedir (Norbert Spinrath, SPD, Bundestag, 28.04.2016). Gerda Hasselfeld ise Türkiye'nin bu "problemi" çözme konusunda kilit bir rol oynadığını, Türkiye'de insan hakları ihlalleri olduğunu, basın ve düşünce özgürlüğünün istenilen seviyede olmadığını ama Türkiye ile görüşülmesi gerektiğini ve bir çözüme [mülteci hareketliliği konusunda] ulaşılması gerektiğini belirtmektedir (CDU/CSU, Bundestag, 16.03.2016, P. 26).

Almanya Parlamentosunda mülteci hareketliliği sonucu oluşan "yük"ün AB ülkeleri arasında paylaşılması üzerine yapılan tartışmalar sonuçları ile birlikte değerlendirildiğinde bahsi edilen "yük"ün taşınması konusunda Almanya'nın -kendi rasyonel tercihlerinin de bu politikada pay sahibi olduğunu da göz önünde bulundurarak- önemli bir rol oynadığı, diğer AB üyesi ülkelerin Almanya'nın bu dönemde güttüğü politikaları benimsememeleri sonucunda "yük"ün paylaşılmasından ziyade mümkün olduğunca dışsallaştırılması ve daha ortaya çıkmadan engellenmesi doğrultusunda politikalar izlendiği anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda AB üyesi ülkeler arasında bir konsensüse varılması için çalışmak yerine mülteci hareketliliğinin kaynağında durdurulması ve bu sorunun dışsallaştırılması için "yük"ün Türkiye ile paylaşılmasının hedeflendiği anlaşılmaktadır. Bu düşünce dikkate alındığında her iki tartışma başlığının [AB ülkeleri arasında yük paylaşımı ve Türkiye] nasıl aynı stratejinin birer parçası haline getirildiği daha anlaşılır olacaktır.

4.1.4) Ekonomik çıkar amaçlı göç edildiği üzerine yapılan tartışmalar

Bu dönemde üzerinde sıkça durulan konulardan bir tanesi de yanlış beyanlar verilerek mülteci statüsü alındığı iddiaları olmuştur. Göç politikalarının sıkılaştırıldığı bu dönemde Almanya'ya sığınanların asıl amaçlarının ekonomik çıkar elde etmek olduğu düşüncesi Almanya Parlamentosunda tartışılan konulardan birisi olmuştur. Hükümetin bu konuda alacağı önlemleri İçişleri Bakanı Thomas de Maiziere sıralamaktadır. De Maiziere iltica başvurularının dijitalleştirildiğini, çift başvuruların önüne geçildiğini, başvuru sahiplerinin kendilerine bildirilen yerlerde ikamet etmelerinin sağlandığını, mülteci statüsünü almaya hak kazananların daha hızlı bir şekilde statülerini elde etmelerinin şartlarından birisinin de ekonomik amaçlarla Almanya'ya gelerek yanlış beyanlarda bulunan ve korunmaya ihtiyacı

bulunmayan kişilerin belirlenmesinde yattığını ifade etmektedir (De Maiziere Thomas: Dt. Bundestag PlPr 18/156, 2016/02/19, s. 15344).

Ekonomik amaçlarla göç edildiği iddiası, Almanya kamuoyunda küresel ekonomik eşitsizliklerin yarattığı bir sorun olarak bütünlüklü bir şekilde ele alınmak yerine daha çok hızlı bir şekilde kısıtlayıcı politikaların önünün açılması istendiğinde başvurulan bir argümandır. Sınır politikası ve güvenlik sorunu gibi argümanlarda olduğu gibi ekonomik çıkar sağlamak amacıyla ülke içine göç edildiği argümanı da mülteci karşıtı politikalara kamuoyu nezdinde meşruluk kazandırılmaya çalışıldığında elverişli birer araç olmaktadır.

Ekonomik çıkar sağlamak amacıyla göç edildiğine dair sağ-muhafazakâr politik söylemde yoğunluk kazanan söylemin dışına SPD Milletvekili Stefan Rebmann uluslararası ekonomik eşitsizliklere referans vererek çıkmaktadır:

"Sorunlu kentleşmenin, yerel yönetim politikalarının, iş piyasası politikalarının, birçok ülkedeki başarısız entegrasyon politikalarının, yoksullar ile zenginler arasında artan ayrışmanın, yoksulların, işsizlerin, dışlanmışların, eğitimsizlerin, gelecek perspektifi olmayanların, ümidini kaybeden insanların AfD, aşırıcı gruplar ve hatta IŞİD gibi karanlık gruplar için potansiyel insan kaynağı ürettiğini biliyoruz. Bizim tüketim davranışımız ve sürekli daha az maliyetle üretmenin yollarını aramamız, şirketlerin sürekli daha kötü çalışma şartları altında insanları ve hatta çocukları sömürmeye varan çalışma koşulları... [Yoksul ülkelerde] insan onuruna yakışmayan çalışma şartlarından fayda sağlayıp aynı anda ekonomik çıkar amaçlı göç eden insanlardan şikâyet edemeyiz. İnsanların bu şekilde göç etmelerine şaşıramayız."

(Rebmann Stefan [SPD], Dt. Bundestag PlPr 18/158, 25.02.2016, s. 15661)

Sağ-muhafazakâr ve mülteci karşıtı siyasetin önemli argümanlarından olan ekonomik göçmenlik sıklıkla muhalif partilerin milletvekilleri tarafından bu argümanın anlamsızlığını vurgulayacak biçimde kullanılmaktadır. Yeşiller Milletvekili Anton Hofreiter "Geçim kaynaklarının ellerinden alınmasına yardım ettiğimiz insanları sonrasında ekonomik göçmen olarak etiketliyoruz" (Hofreiter Anton [Yeşiller]: Dt. Bundestag PlPr, 24/09/2015, s. 11956), Thomas Hitschler, "sözüm ona ekonomik göçmen diye tabir ettiklerine karşı çıkanlar" (Hitschler Thomas [SPD]: Dt. Bundestag PlPr 18/113, 19/06/2015) gibi söylemler ile ekonomik göçmen söyleminin genel-geçer anlamına karşıt argümanlar geliştirmişlerdir.

Bu tezin incelediği süre içerisinde ekonomik göçmen tabiri olumsuz anlamıyla ancak Almanya göç politikasının değişmeye başladığı 2016 yılı içerisinde İçişleri Bakanı Thomas de Maiziere tarafından mülteci statüsüne başvuran kişilerin başvurularının çabuk sonuçlandırılmasının bir önkoşulu olarak sunulurken argümanlaştırılmıştır: De Maiziere göre “Almanya’nın mültecileri kabul etme kapasitesi suçlular, ekonomik göçmenler ve sığınma ihtiyacı olmadığı halde sığınma başvurusu yapan kimseler hakkında ne kadar çabuk karar verilebildiği ile bağlantılıdır” (De Maiziere Thomas: Dt. Bundestag PlPr 18/156, 2016/02/19, s. 15344). Buna göre, eğer sığınma ihtiyacı olmadığı halde Almanya’ya sığınma başvurusu yapanlar hakkında ilgili makamlar daha çabuk (ret) karar(ı) verebilirlerse gerçekten sığınma ihtiyacı olan başvuruçular hakkında daha çabuk karar verilebilmesinin önü açılacaktır.

Bu argüman Van Dijk’in bahsettiği açık sempati [apparent sympathy] stratejisi ile benzeşmektedir. Bu argümantasyon stratejisinde Van Dijk mülteciler ve yerleşik azınlıklar hakkında verilen olumsuz kararların onların yararlanmışçasına sunulduğundan bahseder. Açık sempati argümanının bir amacı da potansiyel mültecilere geldikleri yerde kalmaları halinde ülkelerini yeniden kurmaya yardım etmek, Kuzey ülkelerinde soğuk hava ve diğer ‘hoş olmayan sürprizlerle’ karşılaşmak bir yana, yerleşik halkın olası düşmanlığıyla karşılaşmaktan kurtulmak gibi önerilerin karşılık bulmasını sağlamaya yöneliktir (Van Dijk T. , 1997).

Türkçeye açık sempati olarak çevirdiğim apparent sympathy ismi verilen argümantasyon stratejisinde mülteciler hakkında yapılan negatif söylem sanki onların iyiliğineymişçesine sunulur. Buna bir örnek Sabine Weiss’ın 11.06.2015 tarihinde CDU/CSU partisi adına yaptığı meclis konuşmasında karşımıza çıkmaktadır.

Konuşmasında Sabine Weiss mültecilerin geldikleri ülkelerdeki yaşam koşullarının iyileştirilmesinin şartını kendi ülkelerinde kalmalarına bağlamaktadır:

“Birçok ülke var ki insanları göç edip başka ülkelere yerleştikleri için önemli işgücü kaynaklarını kaybetmektedirler. Güney Afrika’da eğitim almış doktorların üçte biri başka bir ülkede iş buldukları için ülkelerini terk ediyorlar. Kenya’da doktor açığı var çünkü Kenyalı doktorlar İngiltere’ye gidiyorlar. Zimbabve’de sağlık sistemi çökerken on sekiz bin hemşire yurtdışında çalışıyor. Mozambik ve Angola’da yüksek okul mezunlarının %20’si okulları bittikten sonra çalışmak için başka ülkelere gitmekte ve kendi ülkelerinin kalkınması için çalışmamaktadırlar. Bütün bunlar bizi ilgilendirmiyor olamaz” demektedir.

(Weiss Sabine [CDU/CSU], Dt. Bundestag PlPr 18/109, 2015)

Ekonomik çıkar sağlamak amacıyla göç edildiğine dair yapılan tartışmalara eşlik eden bir diğer konu da çeşitli ülkelerin güvenli 3'üncü ülke olarak tanımlanması ve bunun getirdiği sonuçlardır. Bu şekilde amaçlanan ise 2016 yılında Almanya'nın güttüğü yeni göç politikası ile paralellik göstermektedir. Bir taraftan güvenli 3'üncü ülke ilan edilen ülkelere insanlar geri gönderilirken diğer taraftan asıl olarak amaçlanan hali hazırda bu ülkelerde bulunup Almanya'ya göç etmeyi hedefleyen kişilerin Almanya'da yapacakları başvurularının kabul edilmemesi halinde ülkelere gönderilebilmeleri ihtimalinin güçlendirilmesidir. CDU/CSU Milletvekili Thomas Strobl, Batı-Balkan ülkelerinin güvenli 3'üncü ülkeler arasına alınması sonucunda bu ülkelere gelen başvuruların hızlıca azaldığını belirtmektedir. 2015 yılı başında bir ay içerisinde yirmi beş bin başvuru alınırken 2016 yılı şubat ayı itibarıyla bu rakamın birkaç yüz civarında olduğunu söylemektedir (Strobl Thomas [CDU/CSU]: Dt. Bundestag PlPr 18/156, 19/02/2016, s. 15352).

Diğer taraftan hükümetin ana bileşeni CDU/CSU milletvekilleri ile muhalefet partilerine üye milletvekillerinin yaptığı tartışmalara temel anlayış farklarının yön verdiği anlaşılmaktadır. Örneğin Thomas Strobl (Strobl Thomas [CDU/CSU]: Dt. Bundestag PlPr 18/156, 19/02/2016, s. 15352) mültecilerin korunma hakkının ancak belirli bir zaman diliminde geçerli olabileceğini, kaynak ülkede mülteci hareketliliğini doğuran nedenler ortadan kalktıktan sonra mültecilerin tekrar ülkelere dönmeleri gerektiğinden bahsetmektedir. Strobl mülteci akınının azaltılmasından bahsederken Yeşiller Milletvekili Eckardt ise bir akından bahsetmenin yanlış olduğunu, bunun bir afet olmadığını ve bahsi geçenlerin insan olduklarını söylemektedir (Göring Eckhardt Kathrin[Yeşiller]: Dt. Bundestag , 19/02/2016, s. 15352).

2016 yılında dönüşen mülteci politikasına meşruiyet kazandırma amaçlı kullanılan argümanlardan biri de insanların ekonomik çıkar amaçlı göç ettikleri, daha iyi yaşam koşullarına erişmek için Almanya'ya geldikleri ve mülteci statüsünün getirdiği olanakları bu amaç doğrultusunda kullanmak istediklerinden iltica başvurusu yaptıklarıdır. Bu bölümdeki alıntılardan da anlaşılacağı üzere hükümet ortağı olmalarına rağmen kimi SPD Milletvekilleri de “ekonomik göçmen” tabirine

karşı çıkarken CDU/CSU kökenli müsteşarlar ve üye milletvekilleri 2016 yılında atılması planlanan kısıtlayıcı adımları meşrulaştırmak için bu argümanı gündeme getirmişlerdir. “Ekonomik göçmen” şeklinde kullanılan mülteci politikalarını kısıtlama amaçlı argümana eşlik eden bir diğer argüman da mültecilerin suç ile ilişkilendirilmesidir.

4.1.5) Mültecilerin suç ile ilişkilendirilmesi

Van Dijk’e (2004) göre, söylemi tam anlamıyla anlamak için söylemin içinde yer aldığı bağlamı anlamak gerekmektedir. Söylem analizi çalışmalarında uzun süre söylemin yazılı biçimine ve konuşulan biçimine ağırlık verilmiş, söyleme yön veren bağlam ve çerçeve ihmal edilmiştir. Bağlam [teorisi], Van Dijk’e göre, söylemin içinde yer aldığı durumun kendisi olarak değil, bir konu hakkında fikir bildiren katılımcıların zihinsel dünyaları veya modelleri olarak anlaşılmalıdır. Durumun kendisi, insanların konuşarak veya yazarak ürettiklerini veya konuşulana ve yazılanı anlamalarını direkt olarak etkilemez. Cinsiyet, yaş, rol, grup üyeliği ve diğer geleneksel özellikler söylem için ancak katılımcı [söyleyen] onları söylemin içine kattığında ve onları inşa ettiğinde anlam kazanır. Aksi halde katılımcının [söyleyenin] bahsi geçen özellikleri söylemin kendisine etki etmez. “Uzun süreli bellek”in bir parçası olan epizodik bellek zihinsel modeller ile görünür olurlar. Kişisel tecrübelerin, olayları yorumlama biçimlerinin kendi yorumlanmış versiyonlarını saklayan insanlara örnek olarak milletvekillerini veren Van Dijk her milletvekilinin bir sorunu değerlendirirken ve ona dair fikir üretirken kendi tecrübelerinden yola çıkarak oluşturduğu mental modellere [yorumlara] dayandığını söyler.

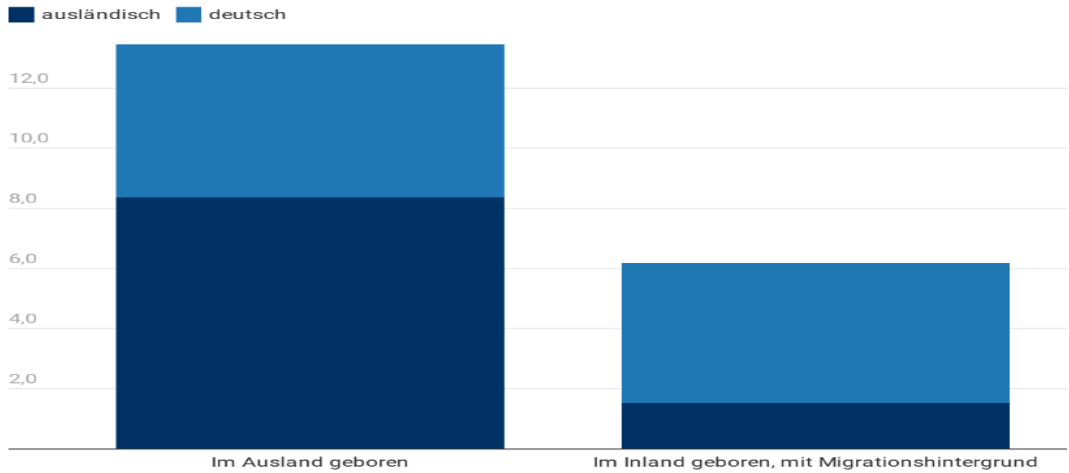
Politikacılar mülteciler veya azınlıklar hakkındaki ideolojik-politik söylemlerine haklılık kazandırmak amacıyla çeşitli stratejiler güderler. *Kendi* olarak kurguladıkları [yerli] gruba olumlu özellikler atfedilirken *öteki* olarak kurgulanan [yabancı/mülteci] gruba olumsuz özellikler atfedilir. *Kendi [öz]* grubuna ait olumsuz özellikler görmezden gelinirken *öteki* olarak kurgulanan gruba ait olumlu özellikler yokmuş gibi davranılır (Van Dijk T. , 2006).

Mülteci politikalarının sertleştirildiği dönemlerde bu politikaların uygulayıcılarının kullandığı argümanlardan biri de mültecilerin suça karışmaya meyilli oldukları veya ev sahibi olarak nitelenen topluma kıyasla daha fazla suça karıştıklarıdır. Toplumun siyasi konularda bilgilendirme amacıyla kurulan ve İçişleri Bakanlığı'na bağlı bir kurum olarak çalışan Bundeszentrale für Politische Bildung'un (BPB, Siyaset Eğitimi İçin Merkez) hazırladığı istatistiklerde suç işleyen kişiler çeşitli parametreler çerçevesinde sınıflandırılmaktadır.

Münster Üniversitesi'nde göç ve suç arasındaki ilişki üzerine çalışmalar yapan Christian Walburg (Walburg, 2020), tarafından BPB için hazırlanan raporda göç ve suç arasındaki ilişkiyi anlamlandırabilmenin basit formüllerle mümkün olmadığı ve çok daha karmaşık ilişkiler sonucu ortaya çıktığı belirtilmektedir. Walburg ayrıca, Almanya'da doğan veya başka bir ülkede doğup Almanya'da yaşarken suça karışan göçmen kökenli kişilerin bir kısmının Almanya vatandaşlığı almış olmasından hareketle suç işleyenlerin kökeni hakkında kesin istatistiklere ulaşmanın zor olduğunu ifade etmektedir. Almanya İstatistik Kurumu tarafından hazırlanan göçmen kökenli insanlarda doğum yeri ve vatandaşlık ilişkisini gösteren aşağıda yer alan istatistikten Almanya'da yaşayan göçmen kökenli insanlar, Almanya'da doğan ve yurtdışında doğanlar olmak üzere iki gruba ayrılarak incelenmiştir. Almanya dışında doğan yaklaşık on üç milyon göçmen kökenli insanın yaklaşık beş milyonu Almanya vatandaşlığına geçmiştir.

■ Schaubild 1: Bevölkerung mit Migrationshintergrund nach Geburtsland und Staatsangehörigkeit

in Millionen, Stand: Mikrozensus 2018

Quelle: Statistisches Bundesamt, Mikrozensus (eigene Darstellung)

Grafik: Doğum yeri ve vatandaşlık üzerinden Almanya'daki göçmen kökenli kişilerin sayısı.
(Walburg, 2020).

Göçmen kökenli ailelerin Almanya'da doğan çocuklarının ise yaklaşık 2 milyonu yabancı bir ülkenin vatandaşı iken 4 milyon kişi Almanya vatandaşlığına geçmiş görünmektedir. Dolayısıyla suç işleyen insanlar vatandaşlıklarına göre değerlendirildiğinde dahi bu kişileri yerli ve yabancı gibi adlandırmalar üzerinden sınıflandırmak zor olmaktadır.

Her ne kadar Christian Walburg gibi araştırmacılarca göç ve suç ilişkisinin birbiri ile bağlantılı bir analizini yapmanın tam anlamıyla sağlıklı sonuçlar vermeyeceğine dair düşünceler ileri sürülse de hem toplumsal hem de siyasi söylemde ve özellikle medya organlarında göçmenlerin suç ile birlikte anılması sıklıkla karşılaşılan bir durumdur.

Mülteci politikalarının sertleştirilmesinin amaçlandığı ve buna paralel olarak hâkim söylemin yön değiştirdiği 2016 yılında mülteci karşıtı politikaların kurulumunda kullanılan argümanların büyük bölümü mülteciler ile ilişkilendirilen olumsuzluklar ile temellendirilmeye çalışılmaktadır.

17 Mart 2016 tarihinde CDU/CSU adına söz alan Günter Baumann son yıllarda çeşitli alanlarda suç oranlarının arttığını, özellikle Çek Cumhuriyeti'ne sınırı olan Sachsen ve Bayern gibi eyaletlerde insanların güvenlik ile ilgili kaygılarının olduğunu, her ne kadar Polonya ve Çek Cumhuriyeti sınırının açılması özgürlük adına bir kazanım olsa da aynı zamanda sınır ötesi suçların arttığını ve buna karşı mücadele edilmesi gerektiğini savunmaktadır (Bauman Günter [CDU/CSU], Dt. Bundestag PlPr 18/161, 17.03.2016, s. 15918).

İçişleri Bakanlığı Müsteşarı Dr. Ole Schröder 25 Şubat 2016 tarihinde parlamentoda yaptığı açış konuşmasında İkinci Dünya Savaşı sonrasında karşılaşılan en büyük mülteci krizine karşı insani yardım adımları atılırken aynı zamanda Almanya toplumunun ve bir bütün olarak ülkenin [mültecileri] kabul edebilme kapasitesinin de dikkate alınması gerektiği görüşündedir. Daha önce hükümetin bu şekilde hareket etmediğini kendisi de satır aralarında söyleyerek hükümetin 2016 yılında değişen göç politikasını destekler nitelikte konuşmaktadır. Alman hükümetinin göç politikasında yaptığı değişiklikleri tanımlarken anahtar kelimenin Türkiye olduğundan bahsetmektedir:

“Sığınma hakkı ve yardım sadece gerçekten sığınma ve yardım ihtiyacı olanlar için olmalıdır. Sığınma hakkı talep etmesine rağmen gerçekte başka sebepler dolayısıyla Almanya’ya gelmiş olanların geri gönderilmeleri konusunda daha kararlı olunmalıdır. Sığınma başvurusu sürecine destek olmayanlar ve yanlış bilgilerle Almanya’da kalış süresini uzatmaya çalışanlar ile ilgili daha sert tedbirler alınmalıdır. Yabancı suçlular Almanya’da kalamazlar. Gelecekte onları daha hızlı bir şekilde ülkemizden çıkaracağız. Güvenli ülkelerden gelenler ile başvuru sürecinin sağlıklı yürütülmesine örneğin parmak izi vermeyerek, gerçek kimliklerini gizleyerek, geldikleri asıl ülkeyi gizleyerek ya da kimlik belgelerini yok ederek engel olanlar hakkında daha hızlı karar vereceğiz. Almanya’da sığınma başvurusu yapan birisinden ismini öğrenmek istemek, geldiği ülkenin neresi olduğunu öğrenmek ve aktif bir şekilde sığınma başvurusu sürecine dahil olmasını istemek bir insandan çok şey istemek olmasa gerek. Bu şekilde davranmayanlara Almanya’da sığınma hakkı veremeyiz ve bu kişiler Almanya’yı terk etmelidir. Gerçeği söylemek, başvuru sürecine destek olmak ve kimlik bilgileri hakkında yanlış beyanda bulunmamak bir hukuk devletinde meşru bir beklentidir. Aksi durumlara şu ana kadar olduğundan daha güçlü bir biçimde yaptırımlar uygulamak zorundayız. Bu düzenleme halkın başka mülteciler alınması konusunda istekliliğini sağlamak açısından önemli olduğu gibi sayıca çoğunluğu oluşturan dürüst başvuruçulara karşı da adaletli bir davranış olur.”

(Schröder Ole [İçişleri Bakanlığı Müsteşarı], Dt. Bundestag PIPr 18/158, 25.02.2016)

Almanya’nın mülteci politikasının değişiminde bir araç olarak kullanılan Köln Tren İstasyonu’nda yılbaşı gecesi kadınların *mülteciler/yabancılar* tarafından taciz edilmesi konusu İçişleri Bakanlığı Müsteşarı Dr. Ole Schröder tarafından dile getirilen “alınacak önlemler listesi”ne aynı gün yapılan konuşmada eklenmektedir:

“Bazı insanlar Almanya’da barış içinde bir yaşamın kendiliğinden verili olduğunu düşünüyor. Fakat bizim yaşam tarzımız, kadın-erkek eşitliği, farklı yaşam tarzlarına gösterilen saygı ve özgürlük her ülke ve her kültürde var olan verili bir şey değil. Bu şu anda *bize* gelen insanların ülkelerinde de böyle. Bu nedenle bir kadına duyulan saygının, yanındaki erkeğe veya giydiği kıyafete bağlı olması anlayışına karşı duracağız. Bu davranış din ile temellendirilse dahi böyle bir din anlayışına bizde yer yok. Ülkemizdeki kurallar cinsiyetten ve [özgün] durumdan bağımsız ve herkes için geçerlidir. Başka bir kültür veya dini inanç tarafından başka türlü yorumlanamaz.”

(Schröder Ole [İçişleri Bakanlığı Müsteşarı], Dt. Bundestag PIPr 18/158, 25.02.2016)

Mültecilerin suç ile birlikte anılması, Almanya kamuoyundaki hâkim söylemin mülteciler aleyhine değişmesiyle birlikte hükümet ortağı partilerin güttüğü kısıtlayıcı göç politikasının ana akım söylem haline getirilmesinde kullanışlı bir araç olmuştur. 2015 yılında hâkim kucaklayıcı söylem siyasal partilere mülteci karşıtı politikalar gütmeye konusunda elverişsiz bir ortam sunarken, 2016 yılında hükümet ortağı siyasi partiler göç hareketliliğinin engellenmesi ve azaltılması adına çok çeşitli politikalar geliştirmiş ve bu politikaları Almanya Parlamentosunda hâkim mülteci karşıtı söylemin oluşturduğu destek ile daha rahat savunabilmişlerdir.

Mülteci hareketliliğinin suç ile birlikte anılmasını meşrulaştırmak amacıyla kullanılan argümanlardan biri de insan kaçakçılığıdır. 2016 yılı tartışmalarında sıklıkla kullanılan bu terim, NATO gemilerinin Ege Denizi’nde aktif rol almasının da gerekçelerinden biri olmuştur. Almanya Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Michael Roth “NATO misyonunun insan kaçakçılarının önünü kesmek, mültecileri korumak ve onları güvenli bir şekilde geri göndermenin herkesin yararına olduğunu” (Roth Michael [CDU/CSU]: Dt. Bundestag PlPr 18/154, 17/02/2016, s. 15161) söylerken, Yeşiller adına söz alan Hans-Christian Ströbele Almanya hükümetinin NATO aracılığıyla Ege Denizi’nde kaçakçıları engelleme amacı güttüğünü iddia ettiğini, hükümetin sürekli bahsi geçen bu botlarda gerçekten bir tane de olsa insan kaçakçısının olduğuna inanıp inanmadığını merak ettiğini, burada asıl amacın kaçakçıları engellemek değil mültecilerin Yunanistan’a gelmelerinin engellenmesi olduğunu ve kaçakçıların ise bir bahane olarak kullanıldığını belirtmektedir (Ströbele Hans-Christian[Yeşiller]: Dt. Bundestag PlPr 18/154, 17/02/2016, s. 15162)

Bir önceki başlık altında incelenen ekonomik amaçlarla göç edildiği iddiası ile mültecilerin suç ile ilişkilendirilmesi mülteci politikalarının sertleştirildiği dönemlerde sıklıkla başvurulacak yöntemlerden biri olarak Almanya Parlamentosunda da kullanılmıştır. Bununla birlikte mülteci hareketliliğini durdurma amaçlı Türkiye ile girilen ilişki de meşrulaştırılmaya çalışılmış, mülteci hukukunun etrafından dolaşan bu anlaşma Almanya’nın toplumsal huzurunun korunması, suç oranlarının azaltılması, ekonomik refahının korunması gibi argümanlarla savunulmaya çalışılmıştır.

4.2) Almanya Parlamentosunda Türkiye Eksenli Tartışmalar

2016 yılı, Türkiye’nin, Avrupa’nın yaşadığı mülteci hareketliliğinin ‘üstesinden gelinmesi’ konusuna dahil edildiği ve karşılıklılık ilkesi çerçevesinde çeşitli vaatler karşılığında AB’nin mülteci hareketliliğini engelleme çabalarına ortak olduğu bir yıl olmuştur. Bu süreçte özellikle Almanya Parlamentosunda Türkiye ile girilen ilişkiler sıklıkla tartışma konusu olmuştur. Geri gönderme yasağı, sınır güvenliği, mutabakatın yasal durumu çerçevesinde yapılan tartışmalara ek olarak Türkiye’nin iç siyaseti ile ilgili otoriterleşme ve anti-demokratik uygulamalar gündeme getirilmiştir.

4.2.1) AB göç politikasında Türkiye'nin aktörleştirilmesi: Almanya Parlamentosunda Türkiye eksenli tartışmalar ve Alman Realpolitik'i

Türkiye'nin AB mülteci politikasında aktörleştirilmesinin ilk sinyalleri kamuoyunda Türkiye AB Mutabakatı olarak bilinen, resmi adı “Türkiye Cumhuriyeti ile Avrupa Birliği Arasında İzinsiz İkamet Eden Kişilerin Geri Kabulüne İlişkin Anlaşma” olan anlaşmanın imzalandığı tarihten öncesine, 2015 yılına kadar gitmektedir. Örneğin Eylül ayında Başbakan Angela Merkel Türkiye'nin son yıllarda [mülteci hareketliliği konusunda] sorumluluklar aldığını, bunun her ne kadar tabii bir mesele gibi anlaşılrsa da Türkiye ile mülteci sorunu hakkında mantıklı bir iş birliğine gidilmesi gerektiğini söylemektedir (Merkel Angela Dt. Bundestag PIPr 18/120, 09/09/2015).

“Göçün uzun yazı” şeklinde tabir edilen 2015 yılı yaz ayları sonrasında AB ülkelerinin mültecileri ülkelerine kabul etmek konusunda isteksiz kalmaları sonucunda AB'nin göç politikasına dışarıdan bir aktör olarak Türkiye daha yoğun bir şekilde dahil edilmiştir. 2016 yılı yaz aylarında 2015 yılına benzer mülteci hareketliliğinin yaşanmasının engellenmesi amacıyla Türkiye ile daha sıkı ilişkiler içine girilmiş, bu amaçla yapılacak çalışma karşılıklılık üzerinden kurgulanmış, sonucunda “AB'nin ve Türkiye'nin de “kazançlı çıkacağı” bir anlaşma imzalanması amaçlanmıştır. Frontex verilerine göre imzalanan bu anlaşma sonrası Türkiye'den Yunanistan'a geçişlerin ani ve hızlı bir şekilde düşmesi bu anlaşmanın kendi mantığı içerisinde başarılı olduğunu göstermektedir. Gerda Hasselfeldt (CDU/CSU, Bundestag, 16.03.2016, P. 26) Türkiye'den [olumlu anlamıyla] *kilit ülke* olarak, Karin Göring-Eckardt (Yeşiller Partisi, Bundestag, 28.04.2016, P.109) [olumsuz anlamda] *en son koruma istasyonu* olarak, Ulla Jelpke (Sol Parti, Bundestag, 28.04.2016, P. 112) [olumsuz anlamda] *savunma cephesi* olarak, Sahra Wagenknecht ise (Sol Parti, Bundestag, 17.02.2016, P. 15) [olumsuz anlamda] *mülteci cezaevi* olarak bahsetmektedir.

Yeşiller ve Sol Parti tarafından sıkça eleştirilen AB Türkiye anlaşması iktidar partileri olan CDU/CSU ve SPD milletvekilleri tarafından çok çeşitli argümanlarla savunulabilmektedir. İkili bir tartışmada Sol Parti Milletvekili Ulla Jelpke AB-

Türkiye Mutabakatı'nı “kirli bir anlaşma” olarak nitelerken CDU/CSU Milletvekili Hans-Peter Uhl bu anlaşmanın “kirli bir anlaşma olması gerekmediğini” ifade etmektedir. Uhl, Türkiye’de yapılan kampların örnek gösterilebilecek kadar iyi olduğunu ve bu kampların yapılmasına finansal destek verilmesi gerektiği kanaatinde. (Uhl Hans Peter [CDU/CSU]:Dt. Bundestag PlPr 18/166, 27/04/2016)

Ayrıca AB-Türkiye mutabakatı üzerine tartışmalar yürütülürken aynı zamanda Türkiye ile ilgili birçok konuya da milletvekilleri tarafından değinilmektedir. İstanbul Sözleşmesi, kadın cinayetleri, Türkiye’de yaşayan Hristiyanların durumu, gazetecilere yapılan baskılar, Kürt sorunu, Ermeni meselesi, Türkiye’nin Suriye politikası, Türkiye hükümetinin otoriterliği, Türkiye’de çalışan Alman gazetecilerin lisanslarının uzatılmaması gibi çok çeşitli konular da tartışmalarda yer bulabilmektedir. Muhalefet partileri, hükümete mülteci hareketliliğinin durdurulması adına Türkiye’deki hak ihlallerine sessiz kalındığı eleştirisi getirirken iktidar partilerinin milletvekilleri Türkiye ile birlikte çalışılması gerektiğinden ve bu anlaşmanın Almanya’yı Türkiye karşısında daha güçsüz bir konuma indirgemediğini savunmaktadırlar. Buna karşın Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Michael Roth Almanya’nın hak ihlallerinin sıradanlaştığı ülkelerle kendi çıkarları doğrultusunda girdiği ilişkileri bir mantığa oturtmakta ve bu tür ilişkilerin kurulmasının zorunluluğundan bahsetmektedir.

“Dışişleri Bakanlığı aynı zamanda insan hakları bakanlığıdır. Fakat şunun da açık olması lazım: Biz Uluslararası Af Örgütü gibi bir sivil toplum kuruluşu değiliz. İlgi çeken kampanyalarla mümkün olan en geniş kitleye ulaşmayı hedeflemek bizim amacımız değildir. İnsan hakları ihlallerine uğrayan kişilere sürdürülebilir bir şekilde yardım etmek çoğu zaman megafonla konuşmak yerine güvenilir bir diyalog kurmaktan geçiyor. Bunun için Çin, Rusya, İran, Suudi Arabistan ve şu anda olduğu gibi Türkiye gibi zor ortaklarla da iş birliğine gitmek durumundayız. İlişkileri kesmek, ziyaretleri iptal etmek, medya özgürlüğü hakkında fikir beyan etmek kolay. Fakat uluslararası politikanın bu şekilde yapıldığını sananlar yanılıyorlar.”

(Roth Michael [CDU/CSU]: Dt. Bundestag PlPr 18/156, 19/02/2016a)

2016 yılının şubat ayında Almanya Parlamentosunda açılış konuşmasını hükümet adına yapan Başbakan Angela Merkel konuşmasının büyük bölümünde mülteci hareketliliğinden bahsetmiş ve bu manada AB’nin Türkiye ile girdiği ilişki üzerinde durmuştur. Bu hamle ile amaçlarının mülteci sayısını hissedilebilir ve sürdürülebilir biçimde azaltmak olduğunu Başbakan Angela Merkel dile getirmektedir:

“Bu yaklaşım ile neyi elde etmek istiyoruz? Ortak amacımız mülteci sayısını azaltmak ve bizim korumamıza ihtiyacı olan insanlara gerçekten yardım edebilmektir. Yapılan görüşmelerde tartışmalı olan husus ise bu hedefe nasıl ulaşabileceğimiz üzerinedir. Federal Hükümet üç önemli nokta üzerinde durmaktadır. İlk olarak mülteci hareketliliğini ortaya çıkaran temel nedenleri ortadan kaldırmaya çalışıyoruz. İkinci olarak şu anda Schengen ülkelerinin dış sınırlarında mülteci hareketliliğinin en belirgin olduğu Türkiye-Yunanistan sınırının korunması için adım atıyoruz ve bu nedenle ortaya çıkacak olan yükü taşımayı üstleniyoruz. Üçüncü olarak ise mülteci hareketliliğini yönetiyor ve düzenliyoruz.”

(Merkel Angela [Bundeskanzler], Dt. Bundestag PlPr 18/154, 17.02.2016)

Angela Merkel’in bahsettiği “mülteci hareketliliğini ortaya çıkaran nedenleri ortadan kaldırmak” gibi hedefler siyasal krizlerin ve mali eşitsizliklerin ortadan kaldırılmasını gerektirdiğinden ancak uzun vadede çözüme ulaşabilecekken; Türkiye-Yunanistan sınırında sınırın “korunması” için atılacak adımlar AB açısından çok daha çabuk sonuç vereceği öngörülerek öncelik bu adımın atılmasına verilmiştir. Dönemin AB Göç Komiseri Dimitris Avramopoulos Türkiye sınırına Frontex araçlarının ve personelinin yerleştirilmesini “tarihi bir an” olarak tanımlarken aynı zamanda bunun “bir AB ülkesinin dış sınırının operasyonel ve hukuki olarak aynı zamanda her AB ülkesinin dış sınırı olduğu” anlamına geldiğini belirtmektedir (Europäische Kommission, 2021). Angela Merkel’in Almanya Parlamentosunda yaptığı yukarıda alıntılanmış konuşmasından yaklaşık üç ay önce 15 Aralık 2015 tarihinde AB Komisyonu Başkan Yardımcısı Frans Timmermans’ın da “iç sınırların olmadığı serbest dolaşım durumunda dış sınırların korunmasının üye ülkelerin ortak sorumluluğu olduğu” (European Commission, 2015) düşüncesini dile getirmesi Merkel’in açıklamaları ile paralellik göstermektedir.

Konuşmasının devamında daha önce bahsettiği üç maddeden ilkinde açıklık getiren Merkel mülteci hareketliliğini ortaya çıkaran nedenlerin çok yönlü yapısından söz etmektedir. Bu nedenlerin arasında Merkel, küreselleşmeyi, İslamcı terörizmi ve çatışmaları saymaktadır:

“Bahsettiğim ilk nokta üzerine şunları söyleyeceğim. Biz şu ana kadar Almanya’da küreselleşmeyi ihracat artışı ve şirketlerimizin başarısı ile deneyimledik. Şimdi ise küreselleşmenin farklı bir yüzü ile karşı karşıyayız. İslami terör bizi de tehdit ediyor ve biz bunu sadece Paris saldırılarından tanımıyoruz. Direkt Avrupa’nın kapılarında kanlı savaşlar ve çatışmalar yüz binlerce insanın hayatına mal oluyor ve milyonlarca insanı yerlerinden ediyor. Birçoğu Türkiye’de, Lübnan’da, Ürdün’de ve Avrupa’da koruma arıyor. Eğer bu insanların geldikleri yerlere yatırım yaparsak ve onları kaçırmaya yönelten sebepleri ortadan kaldıracak şekilde mülteci hareketliliğini de azaltabiliriz.”

(Merkel Angela [Bundeskanzler], Dt. Bundestag PlPr 18/154, 17.02.2016)

Almanya siyasetinin ve göç politikasının en önemli aktörü olarak Angela Merkel'in özellikle parlamentoda bu konu üzerine yaptığı konuşmalar bu çalışma açısından benzersiz önemdedir. Aynı gün parlamentoda yaptığı konuşmada Angela Merkel Almanya'dan çok uzak bir coğrafyada yaşayan Suriyelilerin yaşam standartlarının yükseltilmesinden bahsetmektedir. Açık ki bu politikanın temelinde Suriyelilerin Avrupa'ya doğru göç yollarına çıkmalarını geçiş ülkesine yapılacak yardımlarla engelleme isteği yatmaktadır. Yapılacak yardımlarla insanları Avrupa doğrultusunda göç etmeye yönelten sebepler ortadan kaldırılmak istenmektedir. Ayrıca ilginç bir biçimde Merkel Türkiye'de Suriyeliler hakkında "misafir" sözünün kullanıldığından da bahsetmektedir:

"Suriyeli mültecilerin yaşam koşullarını iyileştirmek çalışmalarımızın merkezinde yer almaktadır. Özellikle Türkiye-Suriye sınırında ve bütün bölgede. [...] Söz verdiğimiz gibi Suriyeli mültecilerin gelecek perspektiflerinin iyileştirilmesi için Türkiye'ye üç milyar Avro veriyoruz. Umarım çok kısa zamanda ilgili projeler başlayacaktır. Kilis gibi şehirlerde yerli halk kadar mülteci yaşamaktadır ve bu yeni okullara ve hastanelere ihtiyaç olduğu anlamına gelmektedir. Bu ihtiyaç hızlı bir şekilde karşılanmalıdır. Türkiye, farklı bir biçimde de olsa Suriyeliler için çalışma izni çıkarmıştır. Bu Suriyeli mültecilerin ya da Türkiye'nin bahsettiği şekliyle Suriyeli misafirlerin de en azından çalışma olanaklarına sahip olabileceği anlamına gelmektedir. Hükümetimizin bir başka amacı da Yunanistan ve Türkiye arasındaki AB dış sınırının korunmasının devam ettirilmesine ve Türkiye'nin haklı bir talebi olan mülteci hareketliliği sonucu ortaya çıkan yükün paylaşılmasına yöneliktir. Hatırlatmak istiyorum ki Türkiye'de şu anda iki buçuk milyon Suriyeli mülteci yaşamaktadır ve Türkiye'nin nüfusu yetmiş milyondur. Bu yükü Türkiye ile AB arasında dağıtmak doğru ve yerindedir."

(Merkel Angela [Bundeskanzler], Dt. Bundestag PlPr 18/154, 17.02.2016, s. 15132)

Bu alıntıdan görüleceği üzere Angela Merkel Türkiye'ye sığınmacılar ile ilgili projelerde kullanılmak üzere mali yardım yapmaktan bahsederken aynı zamanda Yunanistan-Türkiye sınırında alınacak polisiye-askeri önlemlerden de bahsetmektedir. AB dış sınırlarının "korunması"ndan ve sığınmacılardan birer "yük" olarak bahseden Merkel, Suriyelilerin Türkiye'de geçerli olan ve ancak verili koşullar sağlandığında uygulamaya konulabilen kısıtlı çalışma izinlerinden bahsederken "farklı bir biçimde" tamlamasını kullanmaktadır. Fakat bahsi geçen çalışma izninin ne olduğunu ve hangi koşullar sağlandığında uygulanabildiğini açıklamamakta ve bu çok önemli konuyu bu şekilde geçiştirmektedir. T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın yıllık olarak yayınladığı raporlara göre ise 2016 yılında çalışma izni alan Suriye vatandaşlarının sayısı 13.290, 2017 yılında 20.966, 2018 yılında 34.570, 2019 yılında 63.789, 2020 yılında 62.369 olmak üzere Türkiye

ile AB arasında imzalanan geri kabul anlaşmasından 2021 yılına kadar geçen süre içerisinde toplam 194.984'tür (2020;2019;2018;2017;2016). 2021 yılına dair henüz açıklanan bir istatistik bulunmamaktadır. Merkel'in Suriyeli sığınmacıların Türkiye'de çalışma izinleri alabilmelerine dair yaptığı konuşmanın öncesinde ise 2012 yılından 2016 yılına kadar bu izni elde edebilen Suriyeli sığınmacı sayısı toplam 7573 kişidir (2015;2014;2013;2012).

Dolayısıyla Angela Merkel'in "farklı bir biçimde" sağlandığını söylediği çalışma izni ile Türkiye'de bu konuşmanın yapıldığı 2016 yılına kadar çalışma iznine sahip olabilen Suriyeli sığınmacı sayısı 7573 kişi olup Suriyelilerin Türkiye'deki toplam nüfusu ile birlikte düşünüldüğünde ihmal edilebilir düzeydedir.

Devamında Angela Merkel Türkiye'nin Suriye dışından gelen Suriyelilere vize uygulamasından bahsederek Almanya'nın da bunu yapması durumunda Lübnan ve Ürdün'deki Suriyelilerin yaşam koşullarının gerçekten iyileştirilmesi gerektiğinden bahsetmektedir ve konuyu Türkiye-Suriye ve Yunanistan-Türkiye sınırlarındaki güvenlik önlemlerine getirmektedir:

"Türkiye ile İç İşleri bakanlıkları nezdinde ikili bir iş birliğine gidiyoruz. İstendiği takdirde Türkiye-Suriye sınırında da teknik olarak yardımda bulunacağız. Ege Denizi'ndeki durumu iyileştireceğiz. NATO devreye girecek. Neden NATO? Dokuz yüz kilometre uzunluğundaki bu sahil sistematik olarak gözetlenmeli ve yasadışı olarak mültecileri bir yakadan bir yakaya taşıyan botlar engellenmelidir. Bu iş birliği ise ancak Türkiye'nin sahil güvenlik kurumları ile birlikte yapılabilir. Türkiye'nin sahil güvenlik kurumları ile hızlı bir şekilde bilgi alışverişi yapılmalı ve bu iş birliğine AB sınır koruma kurumu Frontex de katılmalıdır. Türkiye Frontex ya da NATO gemileri tarafından 'kurtarılan' mültecileri Türkiye'ye kabul etmeyi onaylamıştır."

(Merkel Angela [Bundeskanzler], Dt. Bundestag PIPr 18/154, 17.02.2016)

Konuşmasının devamında Angela Merkel Türkiye ile olan ilişkilerin ve yapılan görüşmelerin tek konusunun mülteci meselesi hakkındaki politika planlamaları olmadığını belirtmektedir. Merkel özellikle Almanya kamuoyunda muhalif kesimler ve partiler tarafından sıklıkla dile getirilen Alman hükümetinin Türkiye ile mülteci pazarlığı yaparken Türkiye'de son yıllarda yaşanan otoriterleşmeden, insan hakları ihlallerinden bahsetmediği ve bunu önemsemediği iddialarına da cevap vermektedir:

“Türkiye tabii ki AB ile olan müzakerelerin hızlandırılmasını istiyor. Ayrıca şunu da belirtmek istiyorum: Türkiye ile yapılan görüşmelerde sadece bu meseleyi konuşmuyoruz. Gazetecilerin özgürlüklerinin kısıtlanmasını, Kürt sorununu da konuşuyoruz. Bugün Türkiye’nin bazı sorunlu bölgelerinde yaşayan gençlere nasıl bir gelecek sunulabilir? Sadece bazı konuları konuşup başka sorunlar hakkında konuşmuyor değiliz. Diyalog olmadan olmaz.”

(Merkel Angela [Bundestag], Dt. Bundestag PlPr 18/154, 17.02.2016)

Başbakan Angela Merkel’in hemen ardından söz alan Sol Parti Genel Başkanı Sahra Wagenknecht sadece mülteci krizi konusunda değil, diğer konularda da AB’nin ikilik, kriz ve çöküş ile birlikte anılmaya başlandığını belirtmektedir. Wagenknecht dış politikada otoriter rejimlerin yöneticileri ile görüşmenin kaçınılmaz olduğunu bildiklerini fakat Alman hükümetinin bu rejimlerin kendilerinin mülteciliği ortaya çıkaran nedenlerden olduklarını unuttuğunu belirtmekte, sonrasında hükümetin Türkiye ile mülteci pazarlığı üzerinden girdiği ilişkiyi sorgulamaktadır:

“Dış politikada hoş karşılanmayan yönetimlerle konuşulmasının kaçınılmaz olduğunu biliyoruz fakat konuşmak ile dalkavukluk etmek arasında bir fark var. Siz biraz önce mülteci hareketliliğini ortaya çıkaran sebepler üzerine konuştunuz. Terörizm tehlikesi üzerinde durdunuz. Mülteci sorununu çözmek için ise kendinize iş ortağı olarak terörün babası olarak kendi ülkesinde Kürtlere karşı kanlı bir politika yürüten ve İslamcı terör çeteleri ile Suriye’de insanların kaçışının nedeni olan Erdoğan’ı seçiyorsunuz. Bu tamamen mantıksız. Erdoğan’ın gözetimi altında Türkiye’nin bir mülteci hapisanesine dönüşmesi ve Erdoğan’ın bu hapishanenin anahtarlarını elinde tuttuğu için Avrupa’yı baskı altında tutması bir çözüm değil, iflas beyanıdır.”

(Wagenknecht Sahra [Die Linke], Dt. Bundestag PlPr 18/154, 17.02.2016, s. 15135)

Ayrıca Sol Parti lideri Sahra Wagenknecht Suriye İç Savaşı’nda tarafların ellerinde Almanya menşeli silahların olduğuna dikkat çekerek Almanya’nın Suriye’de yaşanan ölümlerdeki rolüne dikkat çekmektedir:

“Eğer mülteci sayısını azaltmak istiyorsanız ilk yapmanız gereken kriz bölgelerine yaptığınız silah satışlarını durdurmaaktır. Suriye’de şu anda bir bakışta kavranamayacak bir biçimde savaşa taraf olmuş çok sayıda siyasi yapı var. Fakat Almanya yapımı silahlar kullanmayan hemen hemen hiçbir grup yok. Hatta İŞİD dahi Almanya yapımı silahlar kullanmaktadır. Bu bir utançtır.”

(Wagenknecht Sahra [Die Linke], Dt. Bundestag PlPr 18/154, 17.02.2016, s. 15135)

Mülteci hareketliliği konusunda SPD adına daha önce de çeşitli görüşler bildiren Thomas Oppermann, Sahra Wagenknecht’ten sonra söz alarak Almanya’nın yeteri kadar mülteci aldığını ve Almanların gerek gönüllülük gerekse de kamu

hizmetleri yoluyla olağanüstü bir çaba gösterdiğini fakat daha fazla mülteci alınmasının mümkün olmadığını belirtmektedir. Bu konuşması 2015 yılında mültecileri Almanya'ya kabul eden hükümet politikasının 2016 yılına gelindiğinde nasıl bir değişime uğradığını göstermektedir. Bu zaman zarfı içerisinde her ne kadar Almanya toplumu Almanya'ya gelen mültecilere yardım etmek amacıyla organize olmuşsa da toplumun bir kesiminin mülteci hareketliliği konusundaki rahatsızlığı özellikle 2015 yılını 2016 yılına bağlayan gece Köln Dom Meydanı'nda Orta Doğu ve Kuzey Afrika kökenli oldukları iddia edilen erkeklerin kadınları taciz etmesi sonrasında belirginlik kazanmıştır. Gerek yeterli sayıda mültecinin Almanya'ya kabul edilmiş olduğunun düşünülmesi, gerekse de güvenlik nedeni kaygılar Almanya hükümetini siyaset değişikliğine yöneltmiştir. 2016 yılında Almanya'nın mülteci politikasında meydana gelen bu değişimi parlamento tartışmalarında izlemek mümkündür. Konu ile ilgili bir konuşma yapan SPD Milletvekili Thomas Oppermann da sözü edilen politika değişikliğinin neden gerekli olduğundan bahsetmektedir:

“Bayanlar baylar, 2015 yılında 1 milyon 100 bin mülteci Almanya'ya geldi. Bu son on beş senenin toplamı kadardır. Bu hareketliliğin gerçekleşmesi için ise olağanüstü bir çaba sarf edilmiştir. Gönüllü olarak yardım edenler ve görevli kamu çalışanları saygıyı hak etmektedir. Fakat şu da bir gerçek ki bu hareketlilik bu hızla devam edemez. Almanya'ya gelen mülteci sayısını düşürmeliyiz. Mültecilere sempati ile bakanlar dahi bizim kapasitemizin sınırlı olduğunu söylüyorlar. Biraz nefes almak için zamana ihtiyacımız var. Mültecilerin entegre olabilmelerini mümkün kılacak gereksinimleri yaratmak için zamana ihtiyacımız var. Her gün üç binden fazla mülteci Almanya'ya gelmeye devam ederse bunu başaramayız.”

(Oppermann Thomas [SPD], Dt. Bundestag PlPr 18/154, 17.02.2016, s. 18136)

Thomas Oppermann konuşmasının devamında Başbakan Angela Merkel'in aynı gün Bundestag'da yaptığı konuşmasında belirttiği hususları desteklediğini belirtmektedir. Oppermann'a da göre Türkiye ile anlaşmaya gidilmeli, Frontex güçlendirilmeli ve bu sayede mültecilere güvenli bir koridor açılmalıdır. Koalisyonun iki büyük ortağı olan SPD ve CDU/CSU'nun Almanya'nın mültecileri kabul etme sürecinde izlediği değişken politikanın birbiri ile uyumlu iki mimarı olduğu Oppermann'ın izleyen konuşmasından da anlaşılabilir:

“Öncelikle mültecileri kaçıra iten sebepler ile mücadele etmeliyiz ve kriz bölgelerindeki mültecilerin durumlarını iyileştirmeliyiz. [...] İkinci olarak Frontex'in ve Türkiye'nin yardımıyla AB'nin dış sınırlarını güvence altına almalıyız ve böylece mülteciler için yasal bir

kaçış yolu açmalıyız. Üçüncü olarak ise mülteciler için kontenjanlar belirleyerek şu ana kadar kaçakçılar tarafından yönetilen kaçışları önlemeli, insanların yasal ve güvenli yollardan Avrupa'ya gelebilmelerini sağlamalı ve aynı zamanda da mülteci sayısını azaltmalıyız. Mültecileri salt verili kontenjanlar dahilinde alırsak ailelerin tamamına yasal ve güvenli bir yol açmış oluruz. [...] Mülteci krizini çözmek için Türkiye ile pazarlık yapmak zorunda oluşumuz kolay bir durum değil. Türkiye son yıllarda kuvvetler ayrılığı, bağımsız yargıyı, hukuk devletini ve basın özgürlüğünü aşındırdı. Geçen yıl Kürtlere karşı geliştirilen tutum barış süreci için korkunçtu. Bizim değerlerimizi ve normlarımızı yeterince paylaşmayan bir ülkeye bu derece bağımlı olmamızdan kaynaklanan endişeleri anlıyorum. Aynı zamanda Türkiye geçtiğimiz aylarda çok sayıda mülteci kabul etti. Avrupa'da ve Almanya'da herkesin buna saygı duyması gerekir. Paradoks olan ise şu: Türkiye 2,5 milyon Iraklı ve Suriyeliye örnek niteliğinde ev sahipliği yaparken aynı zamanda Kürt hemşehrilerini kaçışa yönlendiriyor. Halep'teki durum ise Türkiye'nin de bize ihtiyacı olduğunu gösteriyor. [...] Fakat Türkiye'nin bir taraftan Halep'ten kaçan mültecileri almasını ve mültecilerin Türkiye'nin Avrupa sınırından dışarı çıkmalarını engellemesini isteyemeyiz. 500 milyon nüfusu olan bir kıta olarak 70 milyon nüfuslu Türkiye'nin mülteci krizini tek başına çözmesini bekleyemeyiz. Bu nedenle Türkiye ile kuracağımız ilişki ondan belirli oranda mülteci alıp almayacağımız ile ilgilidir.”

(Oppermann Thomas [SPD], Dt. Bundestag PlPr 18/154, 17.02.2016, s. 15137)

2013-2017 yılları arasında kurulan Almanya hükümetinin ortağı olan SPD üyesi olarak Oppermann'ın argümanları Merkel'in argümanları ile örtüşmekte ve bu konuda iki parti arasında bir görüş ayrılığı olmadığı görülmektedir. Oppermann'ın bahsettiği “mülteciler için yasal kaçış yolu”ndan neyi kastettiği belirsizdir. Türkiye-AB Mutabakatı sonrası Türkiye'den AB topraklarına geçişler büyük bir hızla düşerken Oppermann'ın bahsettiği yasal kaçış yolu ancak mutabakatta karara bağlanan birebir maddesi uyarınca mümkün olabilmiştir. Anlaşmanın imzalandığı 18 Mart 2016 tarihinden 9 Haziran 2022'ye kadar geçen süre içinde bu madde kapsamında AB ülkelerine yerleşen Suriyeli sayısı 33.816'dır (T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı , 2022).

Yeşiller adına söz alan Katrin Göring-Eckardt ise hükümetin mülteci politikasını ve mültecilerin aile birleşimi ile Almanya'ya gelmelerinin engellenmesini eleştirmektedir. Göring-Eckardt'a göre ailelerin parçalanmış olması Almanya'da bulunan aile üyelerinin entegrasyonunun önünde de engel teşkil etmektedir:

“İnsanların çocukları, eşleri veya ailelerinden herhangi birisi savaş bölgesinde bulunmaya devam ederken huzur içinde yabancı bir dil öğrenebileceklerini düşünüyor musunuz? Acı gerçek ise şu: 1 Ocak 2016 tarihinden bu yana, yani son kırk sekiz gün içinde Akdeniz'de dört yüz üç insan hayatını kaybetti. Her şeyden önce bize birçok çocuk geliyor. Aile Bakanlığı ise konu ile ilgili bir yasa taslağı dahi hazırlamış değil. Bundan utanıyorum.”

(Göring-Eckardt Katrin [Yeşiller], Dt. Bundestag PlPr 18/154, 17.02.2016, s. 15139)

Hükümetin iki ortağından biri olan CDU/CSU adına konuşan Volker Kauder mülteci hareketliliği konusuna bir çözüm bulunmasının yolunun Türkiye ile beraber çalışmaktan geçtiğinden bahsetmektedir. 2016 yılının ilk meclis toplantısında mülteci meselesi konuşulurken Türkiye'nin adının geçmesi Almanya'nın mülteci hareketliliğini durdurmak için adım atmak istediğini göstermektedir. Daha önce incelenen 2015 yılında Almanya'da yapılan meclis tartışmalarında böyle bir adımı görmek mümkün değildir. Özellikle Volker Kauder mülteci hareketliliğini durdurma konusunda Türkiye ile girilecek iş birliğinin önemine dikkat çekmektedir:

“Avrupa'nın dış sınırlarını güvenlik altına almalıyız. Bunu tek başımıza yapamayacağımız için Türkiye'ye ihtiyacımız var. Eleştirel soruların geleceğinin farkındayım. Benim de Türkiye'ye dair çekincelerim var. CDU/CSU olarak hükümetten bir sonraki AB üyelik müzakeresinde ‘İnanç Özgürlüğü ve İnsan Hakları’ başlığını gündeme getirmeleri gerektiğini rica ettik. Fakat şu anda ancak Türkiye ile birlikte çözebileceğimiz bir sorunumuz var. Sayın Başbakan'a Türkiye ile üzerinde anlaşılan yol haritası konusunda başarılar diliyorum.”

(Kauder Volker [CDU/CSU], Dt. Bundestag PlPr 18/154, 17.02.2016, s. 15141)

CDU/CSU adına söz alan Gerda Hasselfeldt de mülteci hareketliliğinin önlenmesi konusunda Avrupa çapında ve uluslararası alanda adım atılması gerektiğini belirtmektedir. Almanya'ya gelen mülteci sayısının azaltılması amacıyla atılacak adımlarda Türkiye ile birlikte hareket edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Ayrıca AB'nin üye ülkeler arası iç sınırlarının güvenliğinin sağlanabilmesi için öncelikle dış sınırların güvenli olması gerektiği söylemi AB üyesi ülke vatandaşlarına yönelik güvenlikleştirici söylemin bir örneği olarak okunabilir. Hasselfeldt'in konuşmasında “İslamcı terör”, “kriz”, “savaş bölgesi” gibi sözcüklerle anılan mülteci hareketliliği insani yanından soyutlanarak güvenlik eksenli bir bakış açısıyla ele alınmaktadır:

“Geçtiğimiz aylarda İslamcı terörün Avrupa'nın kapısına dayandığını gördük. Yüz binlerce insan kriz ve savaş bölgelerinden kaçıyor. Bu sorun Avrupa'daki herkesi ilgilendiriyor ve salt ulusal düzeyde verilen kararlar ve alınan önlemlerle bertaraf edilemeyecektir. Bu soruna Avrupa çapında ve uluslararası alanda çözüm bulmak gerekiyor. [...] Ayrıca AB'nin dış sınırlarının güvenliği de sağlanmalıdır. Avrupa içinde serbest dolaşımın garanti altına alınabilmesi ancak dış sınırlarımızın güvence altına alınması ile mümkündür. Dış sınırlarımız güvence altına alınmadığı sürece AB üyesi tekil ulus-devletlerin kendi sınırlarını korumak için attıkları adımları tartışmaya devam edeceğiz. Peki ne yapabiliriz? Öncelikle Frontex'i güçlendirmeliyiz. Türkiye ile sürdürülen müzakereler de önemli. Türkiye ile görüşülmesini çok önemli buluyorum. Mülteciler Türkiye'de iş imkanına sahip olmalı ve Türkiye gibi 3'üncü ülkelerden bize gelen insanlar geri kabul edilmelidir. Ayrıca vize mecburiyeti de söz konusu olmalıdır. Müzakereler sürmekte ve müzakereciler bu konuda başarılar diliyorum. Bu sorunu Türkiye olmadan çözemeyeceğimizi biliyoruz. Fakat CSU adına söylemeliyim ki

bu konu Türkiye'nin AB üyeliği meselesi ile bağdaştırılmamalıdır ve müzakerelerin sonucu Türkiye'nin AB üyeliği olamaz.”

(Hasselfeldt Gerda [CDU/CSU], Dt. Bundestag PlPr 18/154, 17.02.2016, s. 15145)

CDU/CSU adına konuşan Günther Krichbaum ise mülteci hareketliliği ile Avrupalılık konusunu birbiri ile ilişkilendirmektedir. Almanya Meclisi'nde sıkça görülen bu yaklaşım AB'nin üzerinde kurulduğu varsayılan barış, kardeşlik, dayanışma gibi değerlerin mülteci hareketliliği bağlamında ne derece dikkate alındığı üzerinde durmaktadır. Krichbaum mülteci hareketliliği kaynaklı sorunların meclis tarafından çözüme kavuşturulmadığı takdirde halkın mülteci karşıtı politika yapan partilere yönelmesi tehlikesinden bahsetmektedir. Böylece Krichbaum 1945 yılından sonra ilk defa aşırı sağ politikalar güden bir partinin (AfD) halkın bir kısmının mülteci karşıtı düşüncelerinden faydalanarak Almanya Parlamentosuna girebilme ihtimalinden bahsetmektedir. 2017 yılı genel seçimlerinde mülteci karşıtı politikaları ile öne çıkan AfD'nin %12,6 oy alarak CDU/CSU ve SPD'nin ardından Almanya Parlamentosunda en fazla sandalyeye sahip üçüncü parti olması Krichbaum'un kaygılarının haklı olduğunu göstermektedir (Statista.de, 2022). Ayrıca AfD'nin meclise girmesiyle mülteci hareketliliğinin Almanya iç politikasının ve parlamentosunun şekillenmesinde ne derece belirleyici olduğu anlaşılmaktadır.

“Önümüzdeki zirvede kanımca en önemli mesele Avrupa olarak tek sesli olup olamayacağımızdır. Mesele sadece mülteci meselesi değil, bilakis Avrupa düşüncesinin ve dayanışma düşüncesinin yaşayıp yaşayamayacağıdır. Burada Almanya Meclisi üyeleri olarak bizim problem çözme kapasitemiz önemli bir rol oynayacak. Aksi halde halk başka partilere yönelecektir. Hayır, Almanya Meclisi'ne bir daha AfD gibi ulusalcı bir parti girmemelidir.”

(Krichbaum Günther [CDU/CSU], Dt. Bundestag PlPr 18/154, 17.02.2016, s. 15148)

Günün ilerleyen saatlerinde Yeşiller Partisi Köln Milletvekili Volker Beck, Sol Parti Milletvekili Heike Haensel ve Devlet Bakanı Michael Roth arasında Afganistan'ın güvenli 3'üncü ülke olarak görülüp görülmeyeceği ve Türkiye'nin güneydoğusunda Kürtlerin yoğun yaşadığı şehirlerde meydana gelen olaylar hakkında Alman hükümetinin tutumu konusunda tartışmalar yaşanmıştır. Bu tartışmaları sürekli mülteci üreten iki ülke olan Afganistan ve Türkiye hakkında o dönem Almanya Parlamentosunda neler konuşulduğunu göstermesi açısından alıntılanmak yararlı olacaktır. Ayrıca bu tartışmaların kısa bir dökümü Almanya Parlamentosundaki siyasi

partilerin siyasi konumlanışlarını, birbirlerine karşı kullandıkları argümanları, Almanya hükümetinin mülteci hareketliliği ve bu bağlamda özellikle Türkiye ile geliştirmiş olduğu ilişkileri incelemek açısından önemlidir. Karşılıklı tartışmalarda Sol Parti ve Yeşiller Partisi milletvekillerinin koalisyon üyesi parti milletvekillerini mülteci hareketliliği konusunda siyasi avantaj elde edebilmek adına Türkiye'deki antidemokratik uygulamalara sessiz kalmakla suçladığı görülmektedir. Muhalif milletvekillerinden bu minvalde bir görüş Heike Haensel tarafından gündeme getirilmiştir.

“Sayın Başbakan son Türkiye ziyaretinde sokağa çıkma yasakları nedeniyle halkın yiyecek, içecek, elektrikten mahrum kaldığını, tıbbi yardımlardan yararlanamadığını ve ağır silahların öldürücü şiddeti karşısında uğradığı insan hakları ihlallerinden bahsetmiş midir? Cumhuriyet gazetesinin yazı işleri müdürü Can Dündar’ın tutuklanmasını ve Türkiye’nin Kürt sorununa dair yaklaşımını eleştiren bir bildiri yayınlamış olan akademisyenlere Erdoğan’ın talimatıyla devlet kurumları tarafından hukuki işlem başlatılmasını dile getirmişler midir? Alman hükümeti bu görüşmelerden ne gibi sonuçlar çıkarmıştır?”

(Haensel Heike [Sol Parti], Dt. Bundestag PIPr 18/154, 17.02.2016, s. 15160)

Sol Parti Milletvekili Heike Haensel, Sol Parti’nin koalisyon hükümetine karşı sıklıkla geliştirdiği Türkiye’deki antidemokratik uygulamalara sessiz kalındığı ve bunun karşılığında mülteci hareketliliğinin engellenmesi konusunda Türkiye hükümeti ile iş birliği yapıldığı düşüncesini dile getirmektedir. Bunun karşısında Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Michael Roth, Türkiye Başbakanı Ahmet Davutoğlu ile bu konuların konuşulduğunu ifade etmektedir:

“Size Türkiye’deki insan haklarının durumunun Türk yetkililerle görüşüldüğünde sıklıkla dile getirildiğini garanti edebilirim. Burada sadece Türk ve Alman hükümetleri arasında yapılan son toplantılardan değil, sürekliliği olan bir dizi toplantıdan bahsediyorum. Sayın Başbakan Merkel ve Türkiye Başbakanı Ahmet Davutoğlu Berlin’deki toplantıda PKK ile yaşanan çatışmaları ve gazetecilerin çalışma koşullarını konuştular. Alman hükümetinin Türkiye’deki siyasi gelişmeleri yakından takip edeceğini de garantileyebilirim.”

(Roth Michael [CDU/CSU]: Dt. Bundestag PIPr 18/154, 17/02/2016)

Heike Haensel ise Türkiye’nin Güneydoğusunda 2015 yılında meydana gelen olaylarda devletin aldığı tutumu eleştirirken Almanya Başbakanı Angela Merkel’in bu konuyu yeteri kadar gündeme getirmediği düşüncesindedir:

“Sayın Başbakan Türkiye’nin Güneydoğusunun birçok şehrinde, özellikle de Cizre’de katliam olduğunda Türkiye’deydi. Orada siviller haftalarca bir bodrumda kaldılar. Bu insanların yiyeceğe ve tıbbi yardıma ulaşmasını sağlamak için uluslararası yardım çağrıları da oldu. İnsanlar ölümlerini dahi sokaklardan alamadılar. Olağanüstü hâl vardı. Hareket eden her şeye ateş edildi. Merkel’in orada olduğu gün bu bodrumdaki insanlar vuruldular. Benim seçim bölgemden insanların tanıdıkları da oradaydı. Bu nedenle şu soruları sormak istiyorum: Başbakan bu konuya dair nasıl bir tepki vermiştir? Bu konu hakkında konuşuldu mu? Hükümet bu konuda nasıl bir tepki vermeyi planlıyor?”

(Haensel Heike [Sol Parti], Dt. Bundestag PlPr 18/154, 17.02.2016)

Türkiye’de vuku bulan insan hakları ihlallerinin Almanya Parlamentosunda dile getirilmesi ve Türkiye ile mülteci hareketliliği üzerinden girilen ilişkide bu ihlallerin kasıtlı olarak görmezden gelindiğine dair hükümet üyelerine yönelik eleştirileri Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Michael Roth detaylı bilgi vermeden yanıtlamaktadır:

“Alman hükümeti Kürtlerin dramatik durumu ile ilgili olarak Türkiye ile diyalog içinde. Tabii ki PKK’nın terörist faaliyetlerine karşı harekete geçmek Türk hükümetinin meşru hakkıdır. Türk hükümeti bu konuda özellikle de siviller söz konusu olduğunda ölçülü bir güç kullanmak durumundadır. Ayrıca Türk hükümetinin müzakere masasına geri dönmesini talep ediyoruz. O dönemki Başbakan Erdoğan Kürtlerle barış sürecini başlatmıştı. Şu anda ise bu süreç bitti. Biz askeri bir çözümden yana değiliz. Diyalog ve karşılıklı bir çözümden yanayız.”

(Roth Michael [CDU/CSU]: Dt. Bundestag PlPr 18/154, 17/02/2016)

Heike Haensel ise Türkiye’nin AB üyeliği hedefiyle yeni müzakere başlıklarının açılmasını ve Türkiye’nin mültecilerin Türkiye’de kalmalarını ve Avrupa’ya seyahat etmemelerinin sağlanması karşısında Türkiye’ye üç milyar Avro verilmesini eleştirmektedir. Ayrıca dikkat çeken bir diğer söylem de Haensel ’in Türkiye ile AB’nin mülteci meselesi etrafında girdiği ilişkiyi eleştirirken Türkiye sözcüğü yerine Erdoğan sözcüğünü kullanmasıdır:

“[...] Bu durum devam ettikçe nasıl olur da Erdoğan’a yeni müzakere başlıklarının açılması, üç milyar Avro ve AWACS uçakları verilmesinin sözünü verebiliyorsunuz? Bunu kamuoyuna nasıl açıklayacaksınız? Yeniden barış görüşmelerinin başlaması için nasıl bir çalışma yapıyorsunuz? Barış sürecini Erdoğan bitirdi. O barış sürecinin kendisi için bittiğini resmi olarak açıkladı.”

(Haensel Heike [Sol Parti], Dt. Bundestag PlPr 18/154, 17.02.2016)

Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Michael Roth ise Türkiye ile mülteci hareketliliğini durdurma ve mültecileri Türkiye’de tutma eksenli ilişkiler kurulmasını öncelemekte

ve muhalefet partilerinin Türkiye'ye dönük eleştirel tutumlarını Türkiye ile açılacak AB müzakere başlıklarını örnek göstererek yanıtlamaktadır:

“Yanlış düşünüyorsunuz. Biz bu can alıcı konuları da konuşuyoruz. Ama biz diyalog içinde kalmak istiyoruz ve diyalog içinde kalmak zorundayız. Alman hükümeti olarak hangi alternatif yolu deneyebileceğimizi bilmiyorum. Kamuoyuna yönelik yapılan birçok eleştirel açıklamalardan bahsedebilirim. Şu anda yaptıklarımız Türkiye'nin politikalarına yönelik bir ödüllendirme değildir. Özellikle de Alman hükümeti tarafından da açılması desteklenen AB müzakerelerinin 23. ve 24. başlıkları demokrasi, hukukun üstünlüğü, bağımsız yargı ve basın özgürlüğü ile ilgilidir ve bu Türkiye'nin eksikliklerinin açıkça ve dürüstçe yapılandırılmış bir diyalog içinde konuşulması açısından bizim için bir şanstır.”

(Roth Michael [CDU/CSU]: Dt. Bundestag PIPr 18/154, 17/02/2016)

Müsteşar Michael Roth Türkiye ile mülteci hareketliliğinin durdurulması amacıyla süren görüşmelerde Türkiye'de hukukun üstünlüğünün sağlanması, yargının bağımsız bir şekilde görevini yerine getirebilmesi ve basın özgürlüğünün sağlanması konularında ilerleme kaydedilebilmesi amacıyla da AB müzakere başlıklarının açılmasından bahsederken Yeşiller Milletvekili Volker Beck AB ile Türkiye arasında süren müzakerelerde yeni başlıkların açılmasını mültecilerin Türkiye'ye geri gönderilebilmeleri karşısında Türkiye'ye verilmiş bir ödül olarak görmektedir:

“Yeni başlıkların açılması ve mülteciler konusunda yardım edilmesi Türkiye'ye verilmiş bir hediyedir. Bunu yapmak zorundayız ve diyalog sürmek zorunda. Fakat hiç anlayamadığım bir konu var. Hem mültecilerin korunmasını hem de insan haklarının garanti altına alınmasını Türkiye ordusu ile birlikte çalışarak ve mültecileri Türk deniz sahasına göndererek nasıl başaracaksınız? Geri gönderme yasağının etrafından dolaşarak Türkiye'de nasıl muamele görecekları belli olmayan Kürt mültecileri geri gönderiyorsunuz. Bu mülteciler eğer başlarına daha kötü bir şey gelmezse hapse girmeyi göze alıyorlar.”

(Beck Volker [Yeşiller], Dt. Bundestag PIPr 18/154, 17.02.2016)

Türkiye ile mülteci hareketliliğini durdurma amacıyla girilen yakın ilişki üzerine tartışmalar bu anlaşmayı bir “ticaret anlaşması” olarak niteleyen Sol Parti Milletvekili Heike Haensel ve İçişleri Bakanlığı Müsteşarı Günter Krings arasında devam etmektedir:

“[...] Bu anlaşma çok kötü bir ticaret anlaşmasına benziyor. Burada amaçlanan Türkiye'nin bizim için mültecileri tutması ve hatta mültecilerin Suriye'ye geri gönderilmesi dahi göze alınmış görünüyor. Tagesschau gazetesinde yer alan bir habere göre Türkiye mültecileri uluslararası hukuka aykırı bir şekilde iç savaşın devam ettiği Suriye'ye geri gönderiyor ki biz burada onları almak zorunda kalmayalım. Mültecilerin haklarının bu derece ihmal edildiği bir anlaşmayı nasıl kabul edebiliyorsunuz?”

(Haensel Heike [Sol Parti], Dt. Bundestag PIPr 18/154, 17.02.2016)

Almanya Parlamentosunda bu dönemde yapılan tartışmalar açık bir şekilde Türkiye'ye bir rol biçildiğini göstermektedir. Mülteci hareketliliğinin durdurulması veya azaltılması karşısında Türkiye'ye finansal destek verilmesi gündeme gelirken aynı zamanda Türkiye iç politikası da sıklıkla üzerinde durulan bir konu olmuştur. Muhalefet partilerine üye milletvekilleri hem Türkiye ile mülteci hareketliliğini durdurma amaçlı girilen ilişkinin hukuki durumunu hem de Türkiye'de yaşanan otoriterleşme, Kürt sorunu gibi konular dahilinde Türkiye ile yürütülen görüşmeleri sorgulamaktadırlar. Buna karşılık hükümeti oluşturan CDU/CSU ve SPD üyesi milletvekilleri muhalefetin eleştirilerine karşı "realpolitik"ın gerekliliklerini öne sürerek Almanya hükümetinin politikalarını gerekçelendirmekte ve ussallaştırmaktadırlar. Pragmatik ve etik kaygılardan arındırılmış geçici süreli geçerli olan güncel politika yapım tarzı [Realpolitik] bu dönem hükümetin güttüğü mülteci politikasını açıklayabilecek bir kavramdır.

4.2.2) Mülteciler Türkiye'ye geri gönderilebilir mi? Geri gönderme yasağı hakkında yapılan tartışmalar

Almanya Parlamentosunda AB-Türkiye Mutabakatı öncesi yapılan tartışmaların bir kısmı mültecilerin geri gönderilmesinin uluslararası mülteci hukukuna aykırı olup olmadığı ile ilgilidir. Hükümetin izlediği yeni mülteci politikasını savunan milletvekilleri ve müsteşarlar Türkiye'nin durumunun diğer mülteci hareketliliğinin kaynaklandığı ülkelere göre farklılık arz ettiği, Türkiye'nin mültecilerin geri gönderilebileceği güvenli ülkeler arasında olduğu görüşündedir. 1951 yılında imzalanan Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme'nin 33'üncü maddesi "Hiçbir Âkid [akit] Devlet bir mülteciyi, ırkı, dini, vatandaşlığı, muayyen bir içtimai zümreye mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayat veya hürriyetinin tehdit edileceği ülkelerin hudutlarından her ne şekilde olursa olsun sınır dışı veya iade edemez" (T. C. Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi , 1961) şeklinde olmasına rağmen bir yandan kaynak ülkeler "güvenli" ülke ilan edilerek diğer taraftan alınan -NATO'nun dahi dahil olduğu-askeri-polisiye önlemler ile mültecilerin AB topraklarına girişi engellenerek mültecilerin "geri gönderilme" ihtimali dahi ortadan kaldırılmaktadır.

Sol Parti Milletvekili Sevim Dağdelen'in yönelttiği sorular karşısında Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Maria Böhmer, NATO'nun da anlaşmaya dahil olduğunu öne sürmektedir. Sevim Dağdelen:

“Bahsi geçen NATO gemilerinde sığınma hakkı arayan bir kişi kendisinin iltica başvurusu yapmak istediğini söylediğinde nasıl hareket edilecek? Bu kişiye ilişkin nasıl bir uygulama yapılacak? Böyle bir durum için hangi kurallar uygulanacak? Uluslararası Deniz Hukuku'nda mültecilerin bir savaş gemisinde geri gitmek istemediklerini, iltica başvurusu yapmak istediklerini ve bu başvurunun incelenmesini istemeleri durumunda ne yapılacağına dair bir hüküm var mıdır?”

(Dağdelen Sevim [Sol Parti]: Dt. Bundestag P1Pr18/157, 24/02/2016, s. 15446)

Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Maria Böhmer, Dağdelen'e cevaben denizde bulunan kişilerin kurtarılacağını, NATO'nun yürütme görevi bulunmadığını, anlaşmanın Yunanistan, Türkiye ve Almanya arasında NATO'nun da katılımı ile yapıldığını ve görüşmelerin NATO'nun ilgili birimlerinde sürdüğünü söylemektedir (Böhmer Maria[CDU/CSU]: Dt. Bundestag P1Pr 18/157, 24/02/2016, s. 15447).

Türkiye'nin geri gönderme yasağına uymayarak Suriyeli sığınmacıları Suriye topraklarına geri gönderdiğini iddia eden Sol Parti Milletvekili Sevim Dağdelen'e (Dağdelen Sevim [Sol Parti]: Dt. Bundestag P1Pr18/157, 24/02/2016, s. 15446) verdiği yanıtta Maria Böhmer Türkiye'nin uluslararası hukuka ve kendi ulusal hukukuna bağlı olarak geri gönderme yasasına uymak durumunda olduğunu ve Almanya Hükümetinin de Türkiye'nin hukuka uygun hareket edeceğini düşündüğünü belirtmektedir. (Böhmer Maria[CDU/CSU]: Dt. Bundestag P1Pr 18/157, 24/02/2016, s. 15447). Uluslararası Af Örgütü (2022) ve İnsan Hakları İzleme Örgütü (2022) gibi insan haklarını savunan kurumlarca Türkiye'nin Suriyeli sığınmacıları Suriye'ye geri gönderdiğine dair iddialar bu dönemde de gündeme gelmesine rağmen bu iddialar mecliste Almanya Hükümeti tarafından ciddiye alınmamış görünmektedir.

Bu çalışmada incelenen, 2016 yılında imzalanan Türkiye-AB Mutabakatı öncesi üç ay boyunca Suriyeli mültecilerle ilgili yapılan tartışmaları kapsayan dönemde Almanya Parlamentosunda geri gönderme yasağı etrafında yapılan konuşmalar, 17 Şubat ve 24 Şubat olmak üzere sadece iki gün içerisinde gerçekleşmiş ve yalnızca altı kez “geri gönderme yasağı” terimi kullanılmıştır.

Müsteşarların cevap verdiği geri gönderme yasağı ile ilgili sorular Sol Parti Milletvekilleri Ulla Jelpke, Sevim Dağdelen ve Yeşiller Partisi Milletvekili Hans-Christian Ströbele tarafından sorulmuştur. Müsteşarların verdikleri cevaplar ise Ege Denizi'nde yakalanan mültecilerin Türkiye'ye geri gönderilmelerinin geri gönderme yasağı ile çelişmediği şeklindedir. Savunma Bakanlığı Müsteşarı Ralf Brauksiepe'nin Sol Parti Milletvekili Ulla Jelpke'nin sorusuna verdiği cevap Almanya Hükümeti'nin geri gönderme yasağına bakışını özetler gibidir. Brauksiepe bu çalışma kapsamında “mültecilerin güvenli bir limana götürüleceğini, bu limanların Türkiye'de olacağını, mültecilerin götürülecekleri limanları seçme hakları olmayacağı gibi bu karara karşı hukuk yoluna başvurma haklarının da olmadığı, mültecilerin Türkiye'de ölüm ve fiziksel saldırı gibi tehditler altında bulunmadığını” belirtmektedir (Brauksiepe Ralf[CDU/CSU]: Dt. Bundestag PIPr 18/154, 17/02/2016, s. 15194).

4.2.3) İstisnai bir anlaşma olarak Türkiye-AB mutabakatının meşrulaştırılma çabaları: suç, kaçakçılık ve yasadışılık

Her ne kadar 2015 yılında Almanya'da hâkim söylem; mültecilerle dayanışmayı öngören STK'lar, işçi açığını kapatmak isteyen işverenler ve işveren sendikaları ile Almanya hükümetinin bilinçli olarak izlediği politikalar neticesinde mülteciler lehine gelişmişse de karşıt düşüncelerin dile getirildiği de gözlemlenmiştir. 2016 yılı ise ağırlıklı olarak yeni bir bağlam içinde kurgulanan göç hareketliliğine dair hâkim söylemin değiştirildiği bir yıl olmuştur. Göç hareketliliğine kuşkulu yaklaşan kesimlerin suç, kaçakçılıkla mücadele ve yasaların ihlali konularını 2016 yılında olduğu gibi 2015 yılında da gündeme getirdiği görülmektedir. Örneğin Almanya İçişleri Bakanlığı Sekreteri Ole Schröder, insan kaçakçılığı ve “yasadışı göç” ile mücadele edilmesi gerektiğini anlatmaktadır. Schröder'e göre açık denizlerde yapılacak mültecileri kurtarma operasyonları kaçakçıların işlerini kolaylaştırmak gibi bir sonuç verecektir: “Bir başka önemli nokta suç işleyen kaçakçılarla mücadele etmektir. Burada bir ikilem de var. Ne kadar insan kurtarırsak kaçakçıların işini o kadar kolaylaştırmış oluruz. Tabii ki denizde kurtarma harekâtı gerekli ama aynı zamanda kaçakçılarla da mücadele etmeliyiz” (Schröder Ole [CDU/CSU], Dt. Bundestag PIPr 18/110, 12.06.2015, s. 10630).

Almanya Parlamentosunda Türkiye-AB Anlaşmasının hukuki boyutuyla ilgili yapılan tartışmalar incelendiğinde bu tartışmaların içerik açısından zayıf olduğu görülmektedir. Özellikle muhalefet partilerinin milletvekillerinin sordukları sorulara müsteşarların verdikleri cevapların ciddi kanıtlardan yoksun olduğu göze çarpmaktadır. Örneğin Yeşiller Partisi Milletvekili Katja Keul Müsteşar Michael Roth’a imzalanacak olan mutabakata dair şu soruyu yöneltmektedir: “Libya açıklarında yapılan operasyonlarda uluslararası hukukta yer alan geri gönderme yasağı nedeniyle mültecilerin Libya’ya geri gönderilemeyeceğini görmüştük. Peki Libya için geçerli olan bu yasak Türkiye için neden geçerli değil?” (Keul Katja [DIE GRÜNEN], Dt. Bundestag P1Pr 15162, 17.02.2016, s. 15162).

Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Michael Roth ise cevaben “Türkiye’nin mültecileri geri kabul etmesiyle ilgili olarak Türkiye’nin uluslararası hukuka, Avrupa İnsan Hakları Bildirgesi’ne ve kendi ulusal hukukuna uyacağını düşünüyoruz” şeklinde cevap vermiştir (Roth Michael [CDU/CSU]: Dt. Bundestag P1Pr 18/154, 17/02/2016, s. 15162).

Katja Keul ’ün sormuş olduğu soruya Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Michael Roth tarafından verilen bu cevap salt bir temenni izlenimi vermektedir.

Aynı gün Yeşiller adına söz alan Omid Nouripour ise Müsteşar Michael Roth’a şu soruyu sormaktadır: “Sayın Başbakanın daha önce söylediğini doğru mu anlıyorum? NATO müdahalesiyle Yunanistan sularında yakalanan insanlar Türkiye’ye geri mi gönderilecek?” (Nouripour Omid[Yeşiller]: Dt. Bundestag P1Pr 18/154, 17/02/2016, s. 15162). Michael Roth ise bu soruya cevaben “temel olarak evet, Türkiye’ye geri götürülecekler. Buna ek olarak NATO gemileri de diğer gemiler gibi uluslararası hukuka bağlı olacaklar. Zor durumda kalan insanları kurtarmakla yükümlü olacaklar ve onları güvenli bir limana götürmek zorunda olacaklar. Yalnız kurtarılan insanlar kendilerinin hangi limana götürülmeleri gerektiğine karar veremeyecekler” (Roth Michael [CDU/CSU]: Dt. Bundestag P1Pr 18/154, 17/02/2016, s. 15162).

Yeşiller Partisi Milletvekili Nouripour’un, Sol Parti Milletvekili Haensel’in sorularından ve onlara verilen cevaplardan Almanya Parlamentosundaki milletvekillerinin dahi Türkiye ile imzalanacak olan anlaşmanın içeriğinden tam olarak haberdar edilmedikleri anlaşılmaktadır.

Muhalefet partilerine üye milletvekillerinin sorularına hükümet adına cevap veren kişilerden birinin savunma bakanlığı müsteşarı olması da 2016 yılında mülteci hareketliliğinin yönetiminin bir iç ve dış güvenlik meselesi olarak görülmeye başlandığını göstermektedir.

İltica hakkına erişim konusunda yapılan tartışmalarda, Hans-Christian Ströbele'nin "Alman Deniz Kuvvetleri'nin savaştan, açlıktan, sürgünden, bombalardan ve benzeri etkenlerden kaçan ve anlaşıldığı üzere Türkiye'de de yeterli iyi yaşam şartlarına kavuşamadıkları belli olan insanları tekrar Türkiye'ye götürerek kaçışlarını engellemesi hükümet yetkilileri tarafından da bir hata olarak değerlendirilmiyor mu?" (Ströbele Hans-Christian[Yeşiller]: Dt. Bundestag PIPr 18/154, 17/02/2016, s. 15172) şeklindeki sorusuna Brauksiepe "Bu operasyonun amacı tabii ki mültecileri engellemek değildir. NATO üyesi ülkelerin ve Almanya'nın mültecilerle dayanışma ve kabul etme konusunda yeterli çabayı gösterdiğini düşünüyorum. Bu nedenle NATO'nun mültecileri engelleme amacı güttüğü iddiasını hükümet adına reddediyorum. İnsan ticareti ve insan kaçakçılığı ile mücadele ediliyor, mültecilerle değil" şeklinde yanıt vermektedir" (Brauksiepe Ralf[CDU/CSU]: Dt. Bundestag PIPr 18/154, 17/02/2016, s. 15172-15173).

Fakat Brauksiepe mültecilerin hem geldikleri ülkeye geri gönderilmeleri hem de mülteci hareketliliğinin ve dolayısıyla ilticaya başvuru hakkının nasıl engellenmeyeceğini açıklamamaktadır.

Almanya Parlamentosunda 2016 yılında mülteci hareketliliği ile ilgili söylemlerin önemli bir bölümü mülteci girişlerini kısıtlama çabaları üzerinedir. 2016 yılında hâkim söylemin yön değiştirmesi ve mülteci hareketliliği karşıtı bir söylemin baskın hale gelmesi Almanya Parlamentosunda da karşılık bulurken hükümet ortağı partiler bu hareketliliğin kısıtlanması için yasama erki kaynaklı yetkilerini kullanmak amacıyla Türkiye ve Yunanistan gibi ülkeler ile yakın ilişki içerisinde çalışmaktadırlar. Dolayısıyla Savunma Bakanlığı Müsteşarı Brauksiepe'nin mülteci hareketliliğinin engellenmesinin amaçlanmadığı iddiası parlamento tartışmalarının bütününe bakıldığında güvenilir bir söz olmaktan uzak görünmektedir.

Almanya'nın değişen mülteci politikasının kabulünü ve söylemsel hakimiyetini sağlamak için mülteci hareketliliğinin sıklıkla suç, kaçakçılık, insan ticareti gibi

konular ile birlikte anılması ve bu hareketliliğin ortaya çıkmasının sebeplerinin ortadan kaldırılmaya çalışılmasından ziyade acil bir biçimde mülteci hareketliliğinin engellenmesinin amaçlandığı, bu dönemde Almanya Parlamentosunda yapılan konuşmalardan anlaşılmaktadır. Ege Denizi'ndeki NATO operasyonunun eleştiriler karşısında savunulmasının ana argümanlarından biri de yine kaçakçılık ağları ve insan kaçakçılarının engellenmesi çabaları oluşturur.

Diğer taraftan Almanya Parlamentosunda yapılan tartışmalarda muhalefet partilerine üye milletvekillerinin geri gönderme yasağının dikkate alınmadığı eleştirilerine karşın hükümeti oluşturan partilerin milletvekillerinin ve müsteşarların verdikleri cevapların hukuki altyapısının zayıflığı kendilerini başka argümanlar kullanarak haklı çıkarmaya çalışmaya sevk etmiş görünmektedir. Yaratılan bu argümanların bir tanesi de Türkiye'nin güvenli bir ülke olduğu ve mültecilerin geri gönderilebileceği ülkelerden birisi olduğudur. Bu açıdan Türkiye'deki genel politik durumun sıklıkla olumlandığı görülmektedir.

4.2.4) Mülteci karşıtı politikaların en önemli argümanlarından biri: sınır politikası ve güvenlik sorunu söylemi

Göç yönetimi süreçlerinde göç politikalarının sıkılaştırılması amaçlandığında yönetenlerin başvurduğu, toplumda en fazla ve en hızlı şekilde karşılık bulan araçlardan biri sınır politikası üzerinden geliştirilen argümanlardır. Sınır sözcüğünün kısıtlayıcı mülteci politikaları güdüldüğü dönemlerde sıklıkla başvurulan bir kavram olmasının altında bu kavramın bir devletin ve dolaylı olarak kendisini o devlet ile özdeşleştiren halkın egemenlik iddiası yatar.

Bireyler ise kendilerini yaşadıkları ülke ile vatandaşlık hakları üzerinden ilişkilendirirler. Schulze Wessel'e göre vatandaşlık bir halkın kazanılmış egemenliğinin ve başka bir egemenliği kabul etmeyişinin göstergesidir. Mülteci ise bu göstergenin tam karşıtıdır: onu yardıma ihtiyacı olmak, istisnai olmak ve yabancı güçlere sunulmuş olmak belirler (Schulze Wessel, 2017). Modern ulus-devlet kuramı içerisinde de mülteciler birer istisna unsurunu oluşturmaktadırlar. Ulus-devlet düzeni içerisine yerleştirilemeyen ve müphemlikten çıkarılamayan mültecilerin bir sorun olarak görülmelerinin nedeni ulus-devletlerdeki insan ile yurttaş, doğumluluk ile

milliyet arasındaki özdeşliği bozmaları ve egemenlik üretim kurgusunu krize sokmalarından kaynaklanmaktadır (Yılmaz, 2017, s. 776).

Jenseits der Menschenrechte [İnsan haklarının kıyısında] isimli henüz Türkçeye çevrilmemiş makalesinde Agamben insan hakları kavramının mülteciler özelinde çelişkiler barındırdığını belirtir. Mültecilik haksızlaştırmaları, yalnızlaştırmayı ve kovuşturmayı içerir. Agamben'e göre ulus-devlette egemenin biyopolitika gütmeye vasfı vardır. İnsan ve hayatı, belirli bir toprak parçasına doğum ve köken itibarıyla ulusal varoluşa temel teşkil eden bir olgu olarak algılanır. Böylece insan ve vatandaşlık hakları bahsi geçen doğuma ve kökene bağlı hale gelmektedir (Agamben, 2022).

Her ne kadar modern hukuk devletlerinde temel haklar herkese sunuluyor gibi görünse de mülteciler ulusal sınırların içerisine dahil olamadıklarından herkese sunulan haklardan da faydalanamazlar. Birçok örnekte olduğu gibi vatandaşlık haklarına sahip olunamadığında siyasi ve sosyal haklara da sahip olunamadığından mülteciler haklardan yoksun bir konumdadırlar. Ülkelerin fiziki sınırları vatandaşları yabancılara, mültecilere ve vatandaş olmanın getirdiği ayrıcalıklara karşı koruyan en önemli unsur olarak görülür. Sınır ihlal edildiğinde devletin egemenlik iddiası ihlal edilmiş olur. Sınırı geçen mülteciler ise devletin egemenliğini ihlal eden özneler olarak devletin vatandaşlarının egemen olma düşüncesini zedelemiş olmaktadır. Dolayısıyla göçmen karşıtı politikalar güden siyasi yapılar için sınır ihlali üzerinden politikalar geliştirmek siyasi amaçlarına ulaşabilmeleri için kolay ve kullanışlı bir zemin sağlamaktadır.

Mülteci hareketliliğinin yönetimi konusunda yapılan tartışmalarda milletvekillerinin sıkça kullandığı bir sözcük de “sınır”dır. Sınır ile milletvekilleri ülke sınırlarından bahsedebildikleri gibi Almanya'nın daha fazla mülteci alamayacağına, ülkenin bunu kaldıramayacağına gönderme yaparak göreceli ve soyut bir sınır kavramıyla da parti politikalarını savunabilmektedirler.

AB ise kendi dış sınırlarını verili sınırların uzağına kurarak mülteci hareketliliğini engellemeye ve kontrol altına almaya çalışmaktadır. Daha önceki bölümde üzerinde durulduğu gibi dışsallaştırma politikaları askeri tedbirler, hukuki kısıtlamalar, geri gönderme anlaşmaları gibi araçlarla uygulanmaya çalışılmaktadır. Mültecilerin AB

topraklarına girişine güvenlik tedbirleri esnekleştirilerek kimi zaman olanak tanınmakta, her ne kadar göç politikalarının sıkılaştırılmasında işgücü piyasalarının durumu ve ülke içi ekonomik durum asli belirleyenlerden olsa da AB üyesi ülke kamuoylarının tepkisinin yoğunluğu ve iç siyasi dengelerin durumu da göz önünde bulundurularak karar verildiği anlaşılmaktadır.

Mültecilerin Almanya'ya kabul edilmelerini talep eden milletvekilleri *sınır* kavramını nötr bir şekilde olumlu veya olumsuz özellikler atfetmeden kullanırken, mülteci karşıtı politikaları savunan milletvekilleri *sınır* sözcüğünü bu dönemde olumsuz anlamlar üretecek bağlamlar içinde kullanmaktadırlar. Bu şekilde *sınır*, daha önce olmadığı kadar kontrol edilmesi gereken tehlikeli bir yer olarak kurgulanmakta, iç güvenliğin sağlanmasında, halkın mal ve can güvenliğinin korunmasında önemli bir mevzi şeklinde inşa edilmektedir. Sınır mülteciler tarafından geçildiğinde tehlikenin çok daha yakın olduğuna dair bir söylem geliştirilmektedir. Dolayısıyla mülteci karşıtı politikaların alan kazanması çabalarında sınır geçirgenliği üzerinden yaratılmaya çalışılan korku, mülteci karşıtı politikaları meşrulaştırma adımlarından biri haline gelmektedir.

Örneğin CDU/CSU Milletvekili Andrea Lindholz Avrupa genelinde bir çözüm bulunabilmesi için sınırların kontrol edilmesini ve sınır güvenliğinin sağlanmasını şart koşturmaktadır (Lindholz Andrea [CDU/CSU], Dt. Bundestag PlPr 18/167, 28.04.2016, s. 16456). Yeşiller Milletvekili Franziska Brantner'in “hiçbirimiz bütün sınırlar açılın’ demiyoruz. Sınır yönetiminin polis kontrolü ile hukuki sınırlar ve insani ölçüler dikkate alınarak uygulanmasını istiyoruz” (Brantner Franziska [Yeşiller], Dt. Bundestag PlPr 18/167, 28.04.2016, s. 16454) şeklinde hükümet üyesi partilerin milletvekillerine yönelik defansif karşı argüman geliştirmesi, mülteci yanlısı politikaların bu dönemde hâkim söylemi belirleme özelliğini kaybettiğine dair verilebilecek örneklerden bir başkasıdır.

Değerlendirme

Mültecilerin AB topraklarına giriş yaptıktan sonra hangi ülkelere yerleşebileceği, bu kararın onların tasarrufunda olup olmadığı, Yunanistan ve İtalya gibi Akdeniz'e sınırı olan ülkelerin mültecilerin ilk giriş yaptıkları ülkeler olmaları

nedeniyle asli sorumluluğu taşıyıp taşınamaları gerektiği, başka bir deyişle mültecilerin AB ülkeleri arasında ne şekilde *dağıtılabilceği* gibi konular da Almanya Parlamentosunda sıklıkla gündeme gelmiştir. Bu dönemde daha önce karara bağlanan Dublin anlaşmasının uygulanabilirliği de sorgulanmıştır. Kamuoyunda Dublin Anlaşması olarak bilinen AB dış sınırlarından giriş yapan mültecilerin giriş yaptıkları ülkede iltica başvurusu yapmalarını öngören Avrupa Parlamentosu ve AB Konseyi tarafından kararlaştırılan 604/2013 sayılı yasanın AB üye ülkeleri arasında eşitsizlikler doğurduğu da bu dönemde dile getirilmiştir. SPD Milletvekili Norbert Spinrath “Dublin sisteminin çökmüş olduğunu ve kendilerinin dahi bu durumu kısa bir süre öncesine kadar görmezden geldiğini, ortaya çıkan ilk ‘mülteci krizi’nin bu anlaşmanın işe yaramadığını gösterdiğini ve aslında bu düzenlemenin savunulacak bir yönü olmadığını” ifade etmektedir (Spinrath Norbert [SPD], Dt. Bundestag PlPr 18/167, 28.04.2016, s. 16456).

2015 yılında Almanya Parlamentosunda yapılan tartışmalar 2016 yılında yapılan tartışmalar ile kıyaslandığında hâkim söylemin yön değiştirdiği gözlemlenmektedir. 2015 yılında inşa edilen mültecilerle dayanışma kültürü acil ihtiyaçların ön plana çıkarıldığı, güvenliğin ve refahın korunmasına öncelik verilen bir başka hâkim söylemin inşa edilmesiyle toplumsal ağırlığını yitirmiştir. Bu değişimi söylemin inşasında önemli bir yeri olan parlamentoda yapılan tartışmalarda görmek mümkündür. 2016 yılında mültecilerden ‘yük’ olarak bahsedilmiş, bu ‘yük’ün bertaraf edilmesi, başka AB üyesi ülkelerle paylaşılması ve dışsallaştırılması üzerinde durulmuştur. Uzun vadede yapısal çözümler üzerinde düşünmek yerine acilen göçün kaynaklandığı ülke olan Türkiye’de durdurulmasının amaçlanması bu dönemde Türkiye’yi AB Göç Politikasının bir aktörü durumuna getirmiştir. Almanya’nın kendi rasyonel tercihleri doğrultusunda göç politikası sıkılaştırılmış, gerek askeri-polisiye tedbirlerin alınması gerek bu güvenlikçi politikaya Türkiye’nin daha kolay dahil edilmesini sağlamak amacıyla çeşitli imtiyazlar sağlanmasına çalışılarak sınır güvenliğinin sağlanması amaçlanmıştır. Hükümeti oluşturan iki partiden CDU/CSU ve SPD Milletvekilleri hükümetin yeni göç politikasına meşruiyet kazandırmak için güvenlik eksenli politikaları ön plana çıkararak mülteci politikalarının sıkılaştırıldığı dönemlerde sıklıkla başvuru argümanlarından olan suç, insan kaçakçılığı, ekonomik göçmenlik gibi terimler ile hükümet politikalarını

savunma yoluna gitmişlerdir. Sol Parti ve Yeşiller Milletvekilleri Türkiye ile girilen ilişkiyi sorgulayarak mülteci üreten bir ülke olarak Türkiye'nin gittikçe otoriterleşen bir yönetim altında olduğu, buna rağmen Türkiye ile anlaşmaya gidildiğini, asıl amaçlananın ise mültecileri AB topraklarından uzak tutmak olduğunu ileri sürmektedirler. Bu dönemde Türkiye AB Göç Politikasında aktörleştirilirken Almanya Hükümeti ise mülteci hareketliliğini polisiye-askeri tedbirler ve hukuki kısıtlamalar ile mültecileri AB topraklarından uzak tutarak çözme yoluna gitmiştir.

4.3) 2016 Yılı Şubat, Mart ve Nisan Ayında TBMM’de mülteci hareketliliği üzerine yapılan konuşmaların analizi

Bu bölümde 2016 yılında TBMM’de sığınmacılar üzerinden gelişen tartışmalar incelenecektir. 13 Kasım 2015’te Fransa’da, 22 Mart 2016’da Belçika’da meydana gelen IŞİD saldırıları mülteci hareketliliğine şüphe ile bakan insanların ve siyasi partilerin argümanlarını kuvvetlendirirken 2016 yılına gelindiğinde Avrupa ve Türkiye kamuoyunda mülteci hareketliliği hakkındaki kamuoyu fikriyatı ağırlıklı olarak olumlu olmaktan olumsuzu doğru evrilmiştir. Almanya hükümeti 2015 yılında mülteci hareketliliği konusunda olumlu bir hava oluşturmak için Türkçeye “Hoş geldiniz kültürü” olarak çevrilebilecek “Willkommenskultur” konseptini devreye sokmuştur (Trauner & Turton, 2017). Türkiye’de ise iktidarda olan muhafazakâr AKP hükümeti sığınmacı hareketliliğinin başlangıcından bu yana İslami terimler kullanarak din kardeşliğine referansla toplumun sığınmacıları kabulüne düşünsel bir temel yaratmayı amaçlamıştır. Yukarıda bahsi geçen saldırılar, 2015 yazında alınan yoğun göç, mültecilerin şehirlerde ani bir şekilde daha fazla görünür olması, mültecilerin karıştığı kimi kriminal olaylar 2015 yılında hükümetin göç politikası hakkında yaratmayı başardığı olumlu yaklaşımı zedelemiştir.

2016 yılında ise mülteci hareketliliği hakkındaki kamuoyu fikriyatı ağırlıklı olarak olumsuzu dönmüş ve eşzamanlı olarak parlamentolarda muhalif milletvekilleri oluşturma gayretleri bu dönemde Türkiye içi ve dışındaki siyasi gelişmelerin gölgesinde kalmıştır. Mülteci hareketliliğinin uluslararası bir fenomen oluşu ve bu dönemdeki hızlı siyasi gelişmeler birlikte düşünüldüğünde tartışmaların siyasi gelişmelerin gölgesinde ilerlemesi anlaşılır olmaktadır. Ayrıca tartışmalara yön veren

bir diğerkonu ise güvenlik merkezli kaygılardır. Muhalefet tarafından sıklıkla dile getirilen bu kaygılar muhalif milletvekillerce Türkiye-AB Anlaşmasında Türkiye'ye biçilen dezavantajlı rolün bir sonucu olarak görölmektedir.

Diğertaraftan 2016 yılına gelindiğinde mülteci hareketliliğine yaklaşım konusunda 2015 yılına nazaran daha katı bir tutum takınılmıştır. Kamuoyunun da mülteci hareketliliğine bakışı sertleşirken Türkiye ve Almanya parlamentolarında da buna paralel olarak daha sert tartışmalar yaşanmış, mülteci hareketliliğini durdurmak üzere adımlar atılmış ve özellikle Almanya ile Türkiye arasında bu konudaki politika yapımında daha sıkı bir iş birliğine gidilmiştir. Bahsi edilen mülteci hareketliliği konusundaki yeni siyaset yapma biçimi Ruth Wodak'ın tabiriyle “yeniden bağlamsallaştırma” olarak Türkçeye çevirdiğim “recontextualization” kavramı ile ilerleyen sayfalarda tarif etmeye çalışıldı.

Bu bölümde tartışılacak konular Türkiye-AB Anlaşmasıyla Türkiye'nin uluslararası mülteci hareketliliği ekseninde oluşturulan politikalarda edilgen bir rol olarak AB'nin bu anlaşmadan avantajlı olarak çıktığı, AB'nin kalifiye mültecileri AB ülkelerine almayı isteyerek kalifiye olmayanları Türkiye'de bırakmak istediği, Türkiye'nin ise buna karşın alınacak para karşılığında bu dayatmalara boyun eğdiği şeklindeki muhalefetin iddiaları ile buna karşın iktidar partisinin İslami değerleri referans olarak geliştirdiği politikalar ve argümanlar olacaktır.

4.3.1) Çalkantılı bir dönemde siyasi gelişmelerin gölgesinde kalan mülteci politikası yapımı

Mülteci hareketliliği konusunda TBMM'de yapılan tartışmalara eşlik eden konulardan biri Türkiye'nin Suriye politikasıdır. 2011 yılında Suriye'de başlayan olaylar sonrası Türkiye Suriye içerisindeki muhalefeti destekleyen ülkeler arasında yer almıştır. Suriyeli muhaliflerin yurt dışında yaptıkları ilk toplantı İstanbul Buluşması adı altında 26 Nisan 2011'de Türkiye'de yapılmıştır. İlerleyen süreçte gerek CIA Başkanı'nın Türkiye'yi ziyareti gerekse de Türkiye'nin Batı ittifakı içerisinde kalmayı tercih etmesi Türkiye ile Suriye muhalefetini yakınlaştırmıştır (Taştekin, 2016). Olayların başladığı 2011 yılı mart ayından sonraki birkaç ay içinde

Suriye yönetimine reform çağrısı yapan Başbakan Erdoğan 7 Haziran 2011 tarihinde Suriye Devlet Başkanı Beşar Esad ile yaptığı telefon görüşmesi sonrası Suriye muhalefetine destekleneceğinin ilk sinyallerini vermiştir. (Taştekin, 2016) Böylece Türkiye de ABD gibi Batılı ülkeler ile Suudi Arabistan, Bahreyn, Birleşik Arap Emirlikleri, Umman, Katar ve Kuveyt gibi Arap Birliği üyesi ülkeler ile birlikte Suriye’de muhalif güçleri destekler konuma gelmiştir (BBC Türkçe, 2012).

TBMM’de bu dönemde sürdürülen tartışmalar uluslararası siyaset ve güvenlik ekseninde gelişmiştir. Bahsi geçen başlıklar Türkiye’de mülteci hareketliliği konusunun ne derece dar bir perspektiften ele alındığını göstermektedir. Örneğin ‘entegrasyon’ kelimesi 2016 yılının Şubat, Mart ve Nisan aylarında sadece üç kez kullanılmıştır. MHP Osmaniye Milletvekili Ruhi Ersoy 10 Mart 2016’da ve AKP Milletvekili Atay Uslu 22 Mart 2016 tarihinde entegrasyon kelimesini kullanmışlar¹² fakat ana teması entegrasyon olan hiçbir tartışma yaşanmamıştır. Bahsi edilen konuşmalarda da herhangi bir politika yapımı önerisi getirilmemiştir. Üzerinde hiç durulmayan bir diğer dikkate değer konu da sığınmacıların eğitim durumu veya Türkiye’de nasıl eğitim alacakları, bir başka deyişle vasıf durumlarıdır. Mesleki yeterliliklere sahip ya da iyi eğitilmiş sığınmacıların Türkiye’de kalmalarını sağlayacak imkanların yaratılması konusunda herhangi bir görüş belirtilmemiştir. Sadece bir kez CHP Milletvekili Veli Ağbaba AB-Türkiye Anlaşmasını eleştirdiği konuşmasında AB’nin Türkiye’den 72 bin mülteci alacağını ve onların da kalifiye insanlar olacağını belirtmiştir (Ağbaba Veli [CHP], TBMM Tutanak Dergisi 26. Dönem 59’uncu Birleşim, 2016).

2015 ve 2016 yıllarında Almanya Parlamentosunda mülteci hareketliliği üzerine yapılan konuşmalara kıyasla TBMM’de yürütülen tartışmalar göç yönetimine dair yasa yapımı önerilerinden yoksun ve daha çok makro politika eksenli olarak

¹² Bu konuşmalarda entegrasyon hakkında herhangi bir politika yapımı önerisi bulunmamaktadır. Hükümetin entegrasyon politikasına dair bir eleştiri de yapılmamıştır. MHP Milletvekili Ruhi Ersoy’un sözleri şu şekildedir: “...bu gelen insanların entegrasyonu ile alakalı çalışmaların elbette ki bu devlete yakışan bir şekilde yapılması gerekiyor.” AKP Milletvekili Atay Uslu ise Suriyeli sığınmacılara çalışma izni verilmiş olmasının entegrasyonun önemli bir parçası olduğu görüşündedir. Uslu şöyle demektedir: “Öbür taraftan, ciddi bir adım attık yaklaşık bir ay önce: Çalışma izni. Çalışma izni, entegrasyonun, uyumun en önemli aşamalarından bir tanesidir. Bununla ilgili de Bakanlar Kurulu kararı çıktı, artık Suriyeliler çalışmaya, istihdama erişebiliyorlar.”

yürütülmüştür. Mülteci hukuku ve entegrasyon çalışmaları alanında yasal mevzuatın ve Göç İdaresi'nin kurulması gibi kurumsal gelişmelerin Almanya'ya nazaran geç gelişmesi ile Türkiye'nin Suriye ile olan uzun sınırı nedeniyle göç hareketliliğinden en fazla etkilenen ülkelerden biri olması birlikte düşünüldüğünde mülteci hareketliliği üzerine yapılan tartışmaların yapısal reformlardan ziyade uluslararası siyaset eksenine kayması anlaşılır olacaktır.

TBMM'ye nazaran Almanya Parlamentosunda 2016 yılında yapılan tartışmalar ağırlıklı olarak kaçakçılık faaliyetlerinin önlenmesi, sınır politikası, güvenlik sorunu, aile birleşiminin kısıtlanması, geri kabul anlaşmaları gibi mülteci hareketliliğini önleme amacı güden politikalar çerçevesinde gerçekleşmiştir. Göç yönetimi ile ilgili yapısal ve yasal duruma dair yapılan konuşmalar, uluslararası siyaset eksenli tartışmalara kıyasla daha sık yapılmıştır. Türkiye hakkındaki tartışmalarda ise AB ile Türkiye arasında 18 Mart 2016 tarihinde imzalanan Geri Kabul Anlaşması'nın öncesinde ve sonrasında bir artış olduğu görülmektedir. Almanya Parlamentosunda bu dönemde Türkiye ile girilen sıkı ilişki muhalefette olan Yeşiller ve Sol Parti tarafından eleştirilmekte, Türkiye'de gerileyen insan hakları standartlarının mültecilerin Türkiye'de tutulmalarının sağlanması karşılığında eleştiri konusu olmaktan çıkarıldığı vurgulanmaktadır. Buna karşın iktidar partisi olan CDU/CSU ve SPD milletvekilleri Almanya'nın değişen göç politikasına paralel olarak bu politikaları destekleyici argümanlar kullanmaktadırlar. 2016 yılında mülteciler hakkında yapılan tartışmalar ise 2015 yılına kıyasla büyük oranda farklılaşmaktadır.

TBMM'de ise bu bölümde incelenecek zaman aralığı olan Şubat, Mart ve Nisan 2016 tarihlerinde gerçekleşen tartışmalar Almanya Parlamentosunda yapılan tartışmalardan niteliği açısından farklılıklar göstermektedir. Bu dönemde AK Parti tek başına iktidarken, CHP, HDP ve MHP muhalefet partisi konumundadırlar.¹³ Muhalefet partilerine üye milletvekillerinin iktidarın mülteci politikalarını eleştirileri AB Göç Politikası karşıtlığı, AK Parti'nin Suriye politikasının eleştirisi gibi

¹³ Bu dönemde mecliste olan 4 partiden başkanlığını Ahmet Davutoğlu'nun yaptığı AKP'nin 317, başkanlığını Kemal Kılıçdaroğlu'nun yaptığı CHP'nin 134, başkanlığını Selahattin Demirtaş'ın yaptığı HDP'nin 59 ve Devlet Bahçeli'nin başkanlığını yaptığı MHP'nin 40 milletvekili vardır.

uluslararası politika merkezli tartışmalar ile suç, yasadışılık, mültecilerin varlığının istihdama olan etkileri, demografik değişim, terör vb. iç politikayı daha çok ilgilendiren konular üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Bu bölümde detaylı bir şekilde inceleyeceğimiz üzere, TBMM’de yapılan konuşmalarda sıklıkla kasıtlı olarak kullanılan argümantasyon hatalarına, abartılara, ad aktarmalarına, parçanın bütününe yerine konulması (*pars pro toto*), bütününe bir parça yerine konulması (*totum pro parte*) ve manipülasyon gibi stratejilere rastlanmaktadır. Ayrıca otorite boşluğu, gelecekte ortaya çıkması muhtemel mülteci hareketliliği kaynaklı tehlikeler ve konuşmacılar arasında ayrıca tartışmanın bağlamından kopuk kişisel suçlamalara da (*argumentum ad hominem*) sıklıkla rastlanılmaktadır.

Mülteci hareketliliği betimlenirken kullanılan sözcükler bir referans aracı olarak metonomi (*mecaz-ı mürsel*) yöntemiyle kimi zaman çevresel bir felaketle, kimi zaman bir doğa olayıyla, kimi zaman ise askeri terimlerle ilişkilendirilmektedir. 2016 yılının bu çalışmada incelenecek olan zaman diliminde muhalefetteki partilerin milletvekillerinin sıklıkla eleştirdikleri bir konu hükümetin Suriye politikası iken bir diğer önemli konu da Avrupa Birliği ile mülteciler üzerinden kurulan siyasi ilişkilerdir.

4.3.2) Avrupa Birliği ile mülteciler üzerinden girilen ilişkiye getirilen eleştiriler

Almanya Parlamentosunda yaşanan tartışmalara benzer şekilde TBMM’de de mülteci hareketliliği üzerinden bir başka aktör olan AB ile girilen ilişkiler eleştirilmiş ve avantaj/dezavantaj toposları üzerinden ilerleyen tartışmalar meydana gelmiştir. Hükümetin AB ile mülteciler konusunda bir antlaşma yoluna gitmesine getirilen eleştirilere yön veren motivasyon; AB ile girilen bu ilişkide Türkiye’nin dezavantajlı bir konumda olduğu, AB’nin mültecileri kabul etmek yerine onları Türkiye’de tutmak istediği, Türkiye’ye karşı üstten bir dil kullanıldığı gibi tezlerdir.

Muhalefet milletvekillerine göre Türkiye Avrupa Birliği ile mülteci hareketliliği konusunda girilen ilişkide mağdur ve dezavantajlı bir konumdadır.

Bununla birlikte daha tarafsız kalmaya çabalayan ve meselenin insani boyutunu ön plana çıkaran HDP milletvekilleri istisna olmak üzere (Apaydın & Müftüler-Baç, The Syrian refugee crisis through the lenses of Turkish political discourses: An analysis of deliberations in the Turkish Parliament, 2021) Türkiye'nin mağduriyetlerini sıklıkla ifade eden muhalefet milletvekillerinin TBMM'de Suriyeli sığınmacıların yaşadığı mağduriyetleri daha az dile getirdikleri gözlemlenmiştir. Parti pozisyonları savunulurken hem iktidar hem muhalefet milletvekilleri tarafından sıklıkla *parçanın bütününe yerine konulması*¹⁴ ve *bütününe parçanın yerini alması*¹⁵ gibi manipülasyon tekniklerinin kullanıldığı gözlemlenmektedir. Muhalif milletvekilleri hükümetin izlediği göç politikasını eleştirirken Türkiye içerisinde demografik değişime ve oluşan mali yüke dikkat çekmekte diğer taraftan AB'nin Türkiye'yi edilgen bir aktöre indirgediği, Türkiye'nin AB tarafından çeşitli fonlar sağlanarak Suriyeli sığınmacıları ülke içerisinde tutmaya zorlandığını da iddia etmektedirler. Bir sonraki alt bölümde muhalefet milletvekillerinin Türkiye'nin edilgen konumuna dair getirdikleri eleştirilere örnekler verilecektir.

Türkiye, AB göç politikasının edilgen bir aktörü mü?

AB Göç Politikasına Türkiye'nin eklemlendirilmesini muhalefet partilerine üye milletvekilleri itibar, maliyet, mültecilerin Türkiye'de tutulmaları amacı güttüğü, AB'nin bu antlaşma ile kendi çıkarlarını dayattığı gibi argümanlar kullanarak eleştirmektedirler. Bahsi geçen ve bu bölümde açıklanacak olan diğer argümanlar bir arada düşünüldüğünde genel anlamıyla eleştirilerin nedenlerinden birinin Türkiye'nin AB Göç Politikasına edilgen bir aktör olarak eklemlendirildiği düşüncesi olduğu anlaşılmaktadır. Türkiye'nin bu antlaşmada edilgen bir konuma hapsedildiği fikri belirli bir miktarda finansal kaynak sağlanması karşılığında AB'nin mültecileri Türkiye'de tutma amacı güttüğü iddiası ile desteklenmektedir.

26'ncı Dönem 1. Yasama Yılı'nın ilk oturumu olan 9 Şubat tarihinde dönemin CHP Ardahan Milletvekili Öztürk Yılmaz, hükümetin AB ile sürdürdüğü görüşmeleri eleştirmektedir. Finansal kaynak sağlanması karşılığında AB'nin Türkiye karşısında

¹⁴ Örneğin bir sığınmacının işlediği bir suçun bütün sığınmacılara mal edilmesi.

¹⁵ Örneğin "Sığınmacılar geri gönderildi." cümlesinde bahse konu olan sığınmacıların tümü değildir. Belirli sayıda sığınmacı geri gönderilmesine rağmen bütünü kendisinin parçanın yerine konulması söz konusu olmaktadır.

kendi avantajlı pozisyonunu korumak istediği ve Türkiye'nin bağımsızlığının tehlikede olduğunu iddia eden Yılmaz, muhalefet partilerinin milletvekillerinin sıklıkla dile getirdiği gibi Türkiye'nin AB tarafından 'mülteci kampı'na dönüştürülmek istendiği iddiasını yinelemektedir.

“Avrupa Birliğinin Türkiye'yi mülteci kampına dönüştürme politikasına bir an önce son vermeliyiz. Çok aşağılık bir dil kullanıyorlar. 3 milyar euro para veriyorlar diye bütün burayı mülteci kampına çeviriyorlar. Kavimler Göçü mü bu ülke? Onun için, gerekirse bu parayı iade etmek lazım, başlarına çalmak lazım ve bunu iade edip almamak lazım çünkü biz bağımsızlıktan gelen bir ülkeyiz.”

(Yılmaz Öztürk [CHP], TBMM Tutanak Dergisi 26. Dönem 1. Yasama Yılı, 2016)

“Kavimler göçü mü bu ülke?” cümlesindeki devrik yapı bir yana, bütünüyle Türkiye'nin mülteci kampına dönüşmesinin mümkün olmadığı açıkken Yılmaz, bu söylemle Türkiye ile AB arasındaki ikili ilişkide Türkiye'nin dezavantajlı konumuna dikkat çekme amacıyla abartılı bir anlatım tarzı (*Hyperbole*) kullanmaktadır. Yılmaz, mültecileri Türkiye'de tutma karşılığında AB'nin sağlayacağı 3 milyar Avroluk fonun Türkiye'nin vicdanından ve haysiyetinden taviz vermesi ile sağlanacağı kanaatindedir.

İktidar partisi AKP Milletvekilleri, sığınmacıların kitlesel varlığının yol açabileceği sorunların muhalefetteki milletvekilleri tarafından sıklıkla dile getirilmesine rağmen konu hakkında fikir belirtmekten imtina ederek AKP politikası dışına taşan yorumlardan kaçınmışlardır. Bu argümana paralel olarak AKP Milletvekilleri AB'nin göç politikasını eleştirmekte ve Türkiye'nin sığınmacılara kısıtlı imkanlara rağmen önemli olanaklar sağladığını dile getirmektedirler. Örneğin dönemin Savunma Bakanı 28 Avrupa ülkesinin 121 mültecinin paylaşımı konusunda mutabakata varamadığını belirtirken (Yılmaz İsmet [Savunma Bakanı], TBMM Tutanak Dergisi 26. Dönem 1. Yasama Yılı, 2016), bir başka AKP milletvekili ise Türkiye'nin sığınmacılara ev sahipliği yapmak konusunda “örnek bir süreç” yönettiğini iddia etmektedir (Uslu Atay [AK Parti], TBMM Tutanak Dergisi 26. Dönem 59. Birleşim, 2016). Sığınmacıların varlığının yaratabileceği sorunlara karşı *din kardeşliği* ve *ensar olmak* gibi argümanlar ile AK Parti iç politikada hegemonik söylemi üretirken Avrupa ülkeleri karşısında ise kendi geleneğinin üstünlüğüne

referans veren medeniyetçi-popülist (civilizationalist-populist) bir dil geliştirmiştir (Yanaşmayan, Üstübcü, & Kaşlı, 2019).

Avrupa Birliği'nin mülteci politikası daha çok iktidar partisi milletvekilleri tarafından eleştirilirken muhalefetteki HDP milletvekilleri Türkiye'nin AB ile ilişkilerine dair eleştirel bir tutum takınmaktadırlar. 16 Şubat 2016 tarihinde HDP Milletvekili Hişyar Özsoy [AB üyesi ülkeler gibi] Türkiye'nin de mülteci hareketliliğini hiç de insani olmayan bir yerden ele aldığını ve mültecileri bir dış politika kartı olarak kullandığını üzülerken gördüğünü ifade etmektedir (Özsoy Hişyar [HDP], TBMM Tutanak Dergisi 26. Dönem 39. Birleşim, 2016).

CHP Milletvekili Sibel Özdemir, Almanya Parlamentosunda konuşulana benzer bir şekilde TBMM'de de Türkiye ile AB arasında yapılan görüşmelerin içeriğinin ne olduğunun yasama organı tarafından tam olarak bilinmediği iddiasını dile getirmektedir (Özdemir Sibel [CHP], TBMM Tutanak Dergisi 26. Dönem 58. Birleşim, 2016). Benzer bir bilgi 18 Mart 2016 tarihli Türkiye-AB Antlaşmasından dört gün sonra 22 Mart 2016 tarihli konuşmasında MHP Milletvekili Erhan Akçay tarafından dile getirilmektedir. Akçay "18 Mart günü Brüksel'de Avrupa Birliği ile Türkiye arasındaki bu zirve toplantısında ne elde edildi ne kazanıldı, bu konuda ayrıntılı bir bilgi verdi mi Hükûmet? Hayır." diyerek anlaşma sonrasında da TBMM'ye bilgi verilmediğini belirtmektedir (Akçay Erhan [MHP], TBMM Tutanak Dergisi 26. Dönem 59. Birleşim, 2016). Özdemir ise ayrıca konuşmasının devamında hükümetin vize muafiyeti konusundaki öngörülen başarısızlığını "kandırıldık" argümanı ile ana muhalefet partisi CHP'ye yüklemesine izin vermeyeceklerini belirtmektedir (Özdemir Sibel [CHP], TBMM Tutanak Dergisi 26. Dönem 58. Birleşim, 2016). Burada kastedilen Recep Tayyip Erdoğan'ın AKP'nin kamuoyunda Gülen Hareketi olarak bilinin oluşumla ilgili girdiği ilişkide pişmanlığını dile getirdiği konuşmasına verilen referanstır. Bir CHP Milletvekili olarak Özdemir, Van Dijk'in eleştirel söylem analizine katkısı olan sosyo-kognitif yaklaşım çerçevesinden düşünüldüğünde (Van Dijk T. , 2009) siyasi rakibinin eylemlerini eleştirirken rakibin başka özelliklerine de atıfta bulunmaktadır. Özdemir, vize muafiyeti meselesi tartışılırken her ne kadar konuşulan konunun çerçevesinin dışında kalan bir konu olsa

da siyasi rakibin eski hatalarına referansla güncel meseledeki argümanlarını zayıflatmaya çalışmaktadır.

Bir diğer muhalefet partisi olan HDP Milletvekili Garo Paylan Avrupa Birliği ile Türkiye arasındaki mülteci hareketliliği odaklı girişimleri Brüksel ve Berlin’de AKP’li ve CHP’li diğer milletvekilleri ile birlikte katıldığı görüşmelerde yaptığı konuşmalar üzerinden eleştirmektedir:

“Ancak, Avrupa Birliğinde görüştüğümüz herkes, bakın, sağ partilerden ve sol partilerden herkes bunu kabul etti, “Evet, bu ihlaller var ancak Recep Tayyip Erdoğan çok iyi bir oyun oynadı yani mültecilere yol verdi. Evet, Avrupa Birliği buraya bakmamakla büyük bir haksızlık etti, bunu kabul ediyorum. Buradaki mülteci meselesiyle ilgilenmemek büyük bir haksızlıktı. Türkiye’yi bütün bu yükü baş başa bırakması ve bütün bu yükün Türkiye’nin üzerine bırakılması haksızlıktı. Ancak, mültecilere yol verilmesi ve Avrupa’nın bir anda 1 milyon mülteciyle karşı karşıya kalması büyük bir oyundu ve bu oyunda Recep Tayyip Erdoğan çok iyi oynadı ve bizi mat etti. Biz buradaki insan hakları ihlallerinin, basın özgürlüğünün, ifade özgürlüğünün ayaklar altında olduğunu biliyoruz ancak sesimizi çıkaramıyoruz çünkü bu oyunda Recep Tayyip Erdoğan elini çok iyi oynadı.” dediler. Bu, ülkem adına bir utançtır.”

(Paylan Garo [HDP], TBMM Tutanak Dergisi 26. Dönem 60. Birleşim, 2016)

Garo Paylan AB’nin Türkiye’deki insan hakları ihlallerini görmezden gelmesinin nedeninin Recep Tayyip Erdoğan’ın mültecileri AB karşısında bir koz olarak kullanması olduğunu belirtirken Avrupa Birliği kurumlarını ziyareti sırasında yetkililerden “Erdoğan’ın mültecilere yol verdiğini”, AB’nin mülteci ‘yük’ünü paylaşmayarak Türkiye’ye haksızlık ettiğini, bunun bir ‘oyun’ olduğunu, Erdoğan’ın bu ‘oyunu’ çok iyi oynadığını ve AB’yi ‘mat ettiğini’ duyduğunu dile getirmektedir. AB yetkililerinin Türkiye’deki hak ihlallerinin farkında olduklarını fakat mültecilerin tekrar Avrupa’ya gidebilmelerinin önünün açılabileceği korkusuyla Türkiye hükümetini eleştirmekten uzak durduklarını belirtmektedir. Paylan’ın bu söyleminden de açıkça anlaşılabileceği üzere mülteci hareketliliği AB’de de bir ‘korku’ yaratmakta ve bu korku ile yüz yüze gelmektense AB’nin kurucu değerleri olduğu öne sürülen insan haklarının korunması, fikir özgürlüğünün sağlanması gibi değerlerin görmezden gelinmesinin tercih edildiği açıktır.

Avrupa Birliği’nin ise Türkiye-AB Anlaşması ile mültecileri Türkiye’de tutma isteğini CHP Bolu Milletvekili Tanju Özcan hükümetin başarısız bulduğu

Suriye politikası üzerinden eleştirmektedir. Özcan, “Siz Esad’ın bölgesinde tampon bölge oluşturamadınız ama Avrupa Birliği Türkiye’nin tamamını tampon bölge ilan etti” diyerek Türkiye’nin bu anlaşmadaki edilgen ve pasif konumuna dikkat çeken bir başka milletvekili olmuştur (Özcan, Tanju [CHP], Türkiye Büyük Millet Meclisi 26'ncı Dönem 72. Birleşim, 2016).

Barker’ın tarif ettiği şekliyle İkinci Dünya Savaşı sonrası biyolojik-genetik üstünlüğün referans alındığı dönemden kültür farklılıklarının, ulusların ve dinin referans alındığı bir başka döneme geçişte şekil değiştiren ırkçı düşüncelerin (1981) TBMM’de gündeme getirilmiş olduğunu söylemek mümkün değildir. TBMM’de bu dönemde gerçekleşen tartışmaların ana eksenini saf bir mülteci karşıtlığı, yabancı düşmanlığı veya ırkçı saikler oluşturmamaktadır. Tartışmalar yoğunlukla uluslararası siyaset etrafında dönmekte ve iç güvenlik ile ilişkilendirilmektedir. AKP Milletvekilleri ise söylemlerinin merkezine insaniyeti ve AB Göç Politikası eleştirisini koymaktadırlar. Milletvekillerinin mülteci hareketliliği üzerine kullandıkları argümanlar -etnisiteyi referans alan birkaç argüman dışında- din, kültür ya da ırk farklılıklarının eleştirisi üzerinden ilerlememiştir. Tartışmalar daha çok sığınmacıların Türkiye için oluşturacağı öngörülen faydalar veya zararlar üzerinden gelişmiştir. Bu tartışmaların bir ayağını da sığınmacıların kalifiye insanlar olup olmadıkları ve Türkiye için ne gibi faydalar sağlayabileceği oluşturmuştur.

Ayrıcalıklı bir sınıflandırma: “kalifiye mülteciler”

Eleştirel söylem analizi çalışmalarının hedeflerinden biri de dezavantajlı grupların ne şekilde oluştuğu ve bu oluşum süreci içinde dezavantajlı grupların oluşum sürecinde hiyerarşi kurulumunun oynadığı rolün incelenmesidir (Meyer, 2001). Bu güç ilişkilerinin doğurduğu hiyerarşik düzen mülteciler arasında da kimi hiyerarşiler kurarak mültecileri sınıflandırma yoluna gitmekte ve benzer mağduriyetler yaşayan insanlar arasında yeni mağduriyetler üretmektedir. Varış ülkelerinde Avrupa’dan, Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) üyesi ülkelere veya [eski] Doğu Bloku üyesi ülkelere gelen mülteciler arasında kaynak ülkelere dair bir hiyerarşi kurulurken (Reisigl & Wodak, 2001), mülteciler arasında ayrıca kalifiye olma veya olmama hali üzerinden de bir hiyerarşi kurulmaktadır. Kaynak ülkede ‘iyi

eğitim’ almış veya ‘geçerli’ bir meslek sahibi olan mültecilerin varış ülkelerinde bu özelliklere sahip olmayan mülteciler karşısında tercih edilmeleri söz konusudur. Dolayısıyla mülteciler arasında kurulan hiyerarşi; kaynak ülke, eğitim seviyesi, meslek durumu gibi birden fazla düzlemde gerçekleşmektedir.

Almanya Parlamentosu’nda olduğu gibi TBMM’de de mültecilerin sahip oldukları kalifikasyonlar üzerinden değerlendirilmeleri ve sınıflandırılmaları söz konusu olurken, AB ile imzalanan anlaşmanın kalifiye mültecilerin paylaşılması amacı taşıdığı iddiaları da gündeme getirilmiştir. Özellikle Türkiye-AB Anlaşmasını eleştiren muhalif milletvekilleri AB’nin asıl amacının geri gönderdiği bir mülteciye karşın kalifiye bir mülteciyi AB’ye kabul etmek olduğunu ileri sürmektedirler. Örneğin CHP Milletvekili Veli Ağbaba bu anlaşma ile sadece 72 bin mültecinin AB’ye kabul edileceğini ve onların da kalifiye mülteciler olacağını belirtmektedir (Ağbaba Veli [CHP], TBMM Tutanak Dergisi 26. Dönem 59. Birleşim, 2016). Avrupa ülkelerinin zengin olmalarına rağmen mültecileri almadıklarını, Türkiye’ye vasıfsız mültecileri göndermek istediklerini ve vasıflıları kendilerinde tutmak amacıyla Türkiye’ye rüşvet teklif ederek Türkiye’yi mülteciler ülkesi yapmak istedikleri iddiaları da TBMM’de dile getirilmiştir (Arslan Kazım [CHP], TBMM Tutanak Dergisi 26. Dönem 55. Birleşim, 2016). Muhalif milletvekilleri bu antlaşma ile Türkiye’ye sunulan nakit fon aracılığıyla Türkiye’nin itibarının zedelendiğini ileri sürmekte, parasal destek ve ülkenin itibarının korunması ikilemi çerçevesinde konuyu gündemde tutmuşlardır.

Transaksiyonalist politikaların reçetesi: nakit ve itibar ikilemi

Daha önce *Türkiye’nin göç rejimi ve göç rejiminin Avrupalılaşması süreci* başlığı altında incelendiği üzere Mart 2016 Mutabakatıyla AB, göçmen ve mülteci hareketliliğini AB toprakları dışında durdurmayı ve bunun karşılığında doğacak maliyetlerin karşılanabilmesi için mali yardım sunmayı taahhüt etmektedir. Ayrıca Geri Kabul Anlaşmalarını siyasi açıdan kabul edilebilir kılmak için anlaşmanın tarafı olan ülke vatandaşları için vize kolaylığı, AB’ye katılım müzakereleri devam eden ülkeler için ise yeni müzakere başlıklarının açılması veya müzakerelerin hızlandırılması gibi taahhütler sunabilmektedir. Özellikle mülteci hareketliliği

sonrasında ilkesel bir ilişkiden transaksyonalist politikaların öne çıktığı bir boyuta evrilen Türkiye-AB ilişkileri, tarafların çıkarına olan özellikler barındırdığı gibi aleyhine özellikler de barındırmaktadır. Almanya Parlamentosunda bu anlaşmanın sonucunda Almanya'nın Türkiye'ye boyun eğdiği iddiaları muhalif milletvekilleri tarafından gündeme getirilirken, TBMM'de de Türkiye'nin mülteci hareketliliğini engellemesi karşılığında AB'nin fon sağlamasını itibar kaybı olarak değerlendiren milletvekilleri olmuştur.

Hukuki niteliği tartışmalı olan GKA'nın (Lehner, 2018; Öztürk Övünç & Soykan, 2019; Kıvılcım, 2018; Kaya, 2022) öne çıkan ve muhalefet tarafından en fazla eleştirilen maddelerinden biri AB'nin Türkiye'ye sağlamayı vadettiği 3 milyar Avroluk fondur. Muhalefet partilerinden HDP Milletvekili Garo Paylan Türkiye'nin Suriye politikasını eleştirdiği konuşmasının devamında Türkiye'nin aldığı dezavantajlı konumun 3 milyar Avroluk fonla ilişkisine dikkat çekmekte ve şöyle demektedir:

“[...] 3 milyon göçmen ve 3 milyon göçmeni de yalnızca bir şantaj malzemesi olarak kullandık. Bakın, AB Bakanı “Geçen aya kadar her gün 3 bin olan göçmen sayısını biz şubat ayında günlük 300’e düşürdük.” dedi, itiraf etti. Demek ki daha önce düşürebiliyormuş. Ama, tam anlaşma arifesinde, 3 milyar euro çerçevesinde ve AB'ye olan bu şantajı “İçerideki, bizim insan hakları ihlallerini görmeyin, bunlara bir şey demeyin, biz burada mücadele edenleri, direnenleri ezelim, siz de sesinizi çıkarmayın, biz de 3 bin yerine 300’e düşürelim.” anlaşmasıydı bu ve bu bir itiraftı.

(Paylan, Garo, 02.03.2016)

TBMM'de vuku bulan tartışmalarda muhalif milletvekillerince çizilen tablo Türkiye'nin AB Göç Politikasının dışsallaştırılmasında yardımcı ve edilgen bir aktör olarak taraf olduğu, AB'nin bu anlaşma ile kalifiye mültecileri Türkiye'den almak istediği ve kalifiye olmayanları Türkiye'ye geri göndermek istediği buna karşın Türkiye'nin kendi itibarını önemsemeyerek sağlanacak olan üç milyar Avroluk fon karşılığında AB politikalarına boyun eğmiş olduğudur. İktidar partisi milletvekilleri ise AB'nin göç politikasının eleştirisi üzerinden Türkiye'nin sığınmacıları kabul etmeye daha istekli olduğunu öne sürmektedirler.

Örneğin AKP Milletvekili Numan Kurtulmuş kendi üyesi olduğu partinin politikalarına uygun bir biçimde Türkiye'nin mali açıdan AB kadar güçlü olmasa da mültecilere daha fazla olanak sağladığı görüşündedir:

“Size 3 milyar dolar verelim, siz Doğu’dan gelenleri burada tutun, bunları bize fazla bulaştırmayın.” Biz de şunu söylüyoruz: “Bizim kimseden ianeye, kimseden yardıma ihtiyacımız yoktur; kimsenin 3 milyar dolarına, 5 milyar dolarına ihtiyacımız yoktur.” Biz onlardan daha zengin olduğumuz için değil gönlümüz zengin olduğu için bu 3 milyon mülteciyi aldık ve onlara ev sahipliği yaptık.”

(TBMM Tutanak Dergisi 26. Dönem 46. Birleşim, 27.02.2016)

Her ne kadar bu gibi iddialar muhalefet milletvekillerinin ileri sürdüklerine birer cevap niteliği taşımasa da karşıt iddiaları yumuşatma işlevi gören karşı argümanlar olarak işlev görmektedir. İktidar partisi milletvekillerinin muhalefetin somut eleştirileri karşısında somut cevaplar vermek yerine gönül zenginliği, din kardeşliği, ensar-muhacir anlatısı gibi argümanları kullanması reel siyasetin ve somut soruların etrafından dönülmek istendiği izlenimi vermektedir. Politik soru[n]ların dini veya toplumun geçmiş tecrübelerine yaslanan soyut referanslarla açıklanmaya çalışılması Van Dijk tarafından politik bilişsellik (political cognition) kavramsallaştırması ile incelenir. Van Dijk’e göre bilişsel süreçler ve temsiller, hafıza denilen soyut mental yapıya kaydolurlar. Hafızayı kısa süreli hafıza ve uzun süreli hafıza olarak ikiye ayıran Van Dijk; bilginin işlenmesinin, algının, söylemin kavranmasının ve üretiminin kısa süreli hafıza içinde gerçekleştiğini belirtir. Uzun süreli hafıza ise bireylerin ve toplumun uzun süre içinde biriktirdiği tecrübelerin kolektif hafızada oluşturduğu genel kabullere verilen isimdir. Kısa dönemli hafıza uzun süreli hafızanın içerdiği bilgi üzerine inşa edilir (Van Dijk T. , 2002). AK Parti Milletvekillerinin kendilerine sorulan ve yanıtlamaları istenen soruları din veya toplumsal tecrübeler kaynaklı soyut referanslarla cevaplamaya çalışmaları yukarıda bahsedilen toplumun ve bireylerin uzun süreli hafızalarından yararlanmak istediklerini göstermektedir. Ensar-muhacir anlatısı Türkiye toplumunun tecrübe ettiği Balkan ve Kafkasya göçleri nedeniyle uzun süreli kolektif hafızasında hali hazırda mevcuttur. Günlük politika yapımında ise bu tür argümanlar her ne kadar toplumun kısa dönemli hafızasına hitap etse de yaslandıkları asıl kaynak toplumun uzun süreli hafızasıdır. Dolayısıyla muhalefetin somut politik eleştirilerine karşı iktidarın toplumun geçmiş tecrübelerine yaslanan referanslar vermesinin ana nedeni toplumun kolektif hafızasına uzun dönemde yerleşen genel kabulleri kullanarak politikalarına haklılık kazandırma çabasıdır.

Bu şekilde mülteci hareketliliğinin de etki edebildiği işsizlik artışı, güvenlik, konut sorunu, mali yük gibi konuların tartışmaya açılması engellenmek istenmekte ve gerçekçi bir politika yapımının imkanları ortadan kaldırılmaktadır. Mülteci hareketliliği konusunda 2016 yılında yürütülen politika genel çerçevenin de değişmesiyle yerini bu hareketliliğe şüphe ile bakan tartışmalara bırakmıştır. Bu tartışmaların en önemlilerinden biri de güvenlik merkezli tartışmalardır.

4.3.3) TBMM’de güvenlik merkezli tartışmalar

4.3.3.1) 2016 yılında yeniden bağlamsallaştırılan mülteci hareketliliği

2015 yılına nazaran 2016 yılında mülteci hareketliliğinin Almanya’da olduğu gibi Türkiye’de de yeniden bağlamsallaştırılmasının ve yeni bir çerçeveye oturtulmasının ana motivasyon kaynaklarından biri de her iki ülke toplumlarında gelişen güvenlik kaygısı olmuştur. 2015 yılında meclis gündemlerini meşgul eden tartışmalar mülteci hareketliliğini olumlayan bir eksende gelişirken 2016 yılına gelindiğinde tartışmaların ekseni güvenlik kaygıları etrafında kümelenmiş durumdadır. Her ne kadar “yeniden bağlamsallaştırma” olarak Türkçeye çevirdiğim *recontextualization* terimi Ruth Wodak’ın tabiriyle, bir sözcüğün anlamının başka bir sözcüğün anlamını domine etmesi ve başka bir tabirle kolonize etmesi ise de bu terimi mülteci hareketliliğine yüklenen anlamın 2015 yılından 2016 yılına gelişen değişimini tarif etmek için kullanmayı uygun gördüm. Yeniden bağlamsallaştırmalar bilinen anlamıyla verili bir sosyal pratiğe yeni özellikler eklenmesi, bazı özelliklerin çıkarılması ya da silinmesi ile gerçekleşir. Bir sosyal pratiğe yeni bir bağlam kazandırılması aktivitelerin, katılımcıların [öznenin], yerin ve zamanın, kullanılan araçların, katılımcıların özelliklerinin yeni amaca ve anlama hizmet edecek şekilde değiştirilmesi ile gerçekleşir (Van Leeuwen, 1993). 2015 yılında özellikle Almanya’da ve tabii ki Türkiye’de mülteci hareketliliğini olumlayan anlayışın 2016 yılında kendisini mülteci hareketliliğine şüphe ile bakan yeni bir anlayışa bırakması; mülteci hareketliliğinin yeniden bağlamsallaştırılması başka bir deyişle yeni bir bağlama oturtulması ile mümkün olmuştur. Kurulan yeni bağlam mülteci hareketliliğinin ortaya çıkardığı olumsuz etkileri argümantasyonunun merkezine alan ve ev sahibi toplumdan gelen tepkileri dindirmeyi amaçlayan yeni bir politikadır.

Bahsi edilen yeni politikanın yasamaya yansması ise mültecilerin haklarının ve mülteci hareketliliğinin kendisinin kısıtlanmasını amaçlayan hukuki değişimler şeklinde olmuştur.

2016 yılında tartışmaların ana merkezi insan hakları merkezli olmaktan çıkıp güvenlik merkezli tartışmalara evrilmiştir (Ulusoy, Geri Kabul Anlaşması, AB ve Türkiye, 2013). Bu değişim salt Türkiye’de değil, AB kamuoyunda ve aynı zamanda Almanya Parlamentosunda da göze çarpan bir unsur olarak öne çıkmıştır. Başka bir deyişle 2015 yılında insanileştirilen göç politikası yönetimi 2016 yılında güvenlikleştirilmiştir. Bir sonraki bölümde TBMM’de gerçekleşmiş güvenlik temelli tartışmalar incelenecektir.

TBMM’de güvenlik eksenli tartışmalar: Türkiye’nin güvenliği mi? AB’nin güvenliği mi?

TBMM’de Türkiye’nin güvenliğini önceleyen tartışmalara eşlik eden bir diğer tartışma başlığı da AB’nin güvenliğidir. Muhalefetin güvenlik konusundaki eleştirilerinin ana eksenini Türkiye’nin güvenliğinin ikinci plana atıldığı ve buna karşın AB-Türkiye Anlaşması ile AB’nin güvenliğinin sağlandığı argümanı etrafında yoğunlaşmaktadır.

Muhalefetten gelen eleştiriler Türkiye’nin AB’nin ‘göç yükü’nü paylaşan yegâne aktör konumuna getirildiği şeklindedir. Örneğin Türkiye’ye biçilen edilgen rolü MHP İstanbul Milletvekili Atila Kaya “bekçilik” olarak tarif etmektedir (Kaya Atila [MHP], TBMM Tutanak Dergisi 26. Dönem 57. Birleşim, 2016). Anlamı güçlendirme amaçlı kullanılan “bekçilik” metaforuyla Türkiye görevi güvenliği sağlamak olan bir meslek olarak bekçiye benzetilmiş, zor koşullarda başkalarının can ve mal güvenliğini sağlayan bir görevli olarak tarif edilmiştir. Ayrıca benzer şekilde Türkiye’nin AB ile sürdürdüğü ilişkide “mültecilerin taşeronluğunu” yaptığı da muhalefet milletvekillerince iddia edilmektedir (Ersoy Ruhi [MHP], TBMM Tutanak Dergisi 26. Dönem 58. Birleşim, 2016). CHP Milletvekili Veli Ağbaba ise insan haklarına, demokrasiye ve insanlığa aykırı bulduğu bu antlaşma ile AB’nin Türkiye’ye “sen bunları tut, sen bunların bekçisi ol, sen bunların karakolu ol”

dediğini ve bunun kabul edilemez olduğunu söylemektedir (Ağbaba Veli [CHP], TBMM Tutanak Dergisi 26. Dönem 59. Birleşim, 2016).

Bu dönemde muhalefette yer alan ve milliyetçi çizgisi ile öne çıkan MHP Türkiye'nin güvenliği meselesini eleştirilerinin merkezine almış görünmektedir. Örneğin MHP Manisa Milletvekili Erhan Akçay bir NATO üyesi olarak Türkiye'nin Suriye sınırında değil, Türkiye ile Yunanistan arasında bulunan Ege Denizi'nde askeri güç bulundurmasını eleştirmektedir. Akçay'a göre bu antlaşma ile güvenliği sağlanan Türkiye değil, Avrupa Birliği olmaktadır:

“Soruyorum: NATO’nun sınırı Ege Denizi midir? NATO’nun mülteciler için Ege Denizi’ne konuşlanması Türkiye’yi NATO dışında bırakan bir tabloyu göstermektedir. Çıkan sonuç; korunması gerekenler Avrupa ülkeleri, korunması gerekenler için görevli ülkeyse Türkiye olmaktadır. NATO’nun bu hamlesinin Almanya Başbakanı Merkel’in Ankara ziyaretinde gündeme getirmesiye bir başka vahim noktadır.”

(TBMM Tutanak Dergisi 26. Dönem 39. Birleşim, 2016)

Akçay’ın Türkiye’yi “korunması gerekenler için görevli ülke” olarak tarif etmesi aynı şekilde Türkiye’nin bu antlaşmada AB’nin güvenliğini sağlayan edilgen rolüne işaret etmektedir. Akçay’ın NATO’yu eleştiren söylemi o dönemde geçerli olan verili güncel durum için kullanılan bir argümandır. Bununla birlikte MHP’nin, kuruluşundan bu yana diğer sağ, merkez sağ ve merkez sol partiler gibi NATO karşıtı bir politika gütmeyeceği hatırlatılmalıdır (Doster, 2012).

Benzer bir konuşmasında MHP Milletvekili Kadir Koçdemir “Suriyeli göçmenlerle ilgili Avrupa Birliği’nin tekrar Schengen Bölgesi’nde [kendi] millî sınırları[nı] keşfetmesi”nden bahsetmektedir (Koçdemir Kadir [MHP], TBMM Tutanak Dergisi 26. Dönem 58. Birleşim, 2016). AB Göç Politikası eleştirisi, AB’nin göç politikasında Türkiye’ye yüklemek istediği görevler ve Türkiye’nin güvenliği gibi konular MHP milletvekillerinin öncelik verdiği konular olarak öne çıkmaktadır.

HDP Mardin Milletvekili Erol Dora ise AB ile yıllardır süren katılım müzakerelerinin mülteci hareketliliği üzerinden yeniden kurgulandığını ve AB’nin Türkiye’nin katılımı ile ilgili müzakereleri sürdürmesinin temel şartını mültecilerin Türkiye’de tutulmalarına bağladığını iddia etmektedir:

“Değerli milletvekilleri, Avrupa Birliğinden gelecek 3 milyar Avro, Türkiye vatandaşlarına Schengen bölgesinde vize muafiyeti, dondurulan üyelik müzakerelerinde başlıklardan birkaçının açılması, Türkiye’nin Avrupa Birliği zirvelerine çağırılması gibi konular mülteciler üzerinden Türkiye ve Avrupa Birliği arasında pazarlık konusu edilmektedir. Büyük bir reform manzumesi üzerinde yürütmesi gereken Avrupa Birliği sürecinde müzakere mekanizmasının yeniden çalıştırılması Türkiye’nin mültecileri ülke içinde tutması şartına bağlanmaktadır.”

(Dora Erol [HDP], TBMM Tutanak Dergisi 26. Dönem 40. Birleşim, 2016)

CHP İstanbul Milletvekili Selina Doğan ise AB’nin Türkiye’yi artık bir potansiyel üye ülke olarak görmediğini ve yaşanan tüm insan hakları ihlallerini kendi güvenliğini sağlamak adına göz ardı ettiğini, Kopenhag Kriterleri’nin ise artık AB tarafından bir kriter olarak görülmediğini ileri sürmektedir (Doğan Selina [CHP], TBMM Tutanak Dergisi 26. Dönem 48. Birleşim, 2016). Avrupa Birliği ile Türkiye ilişkilerinin mülteci hareketliliğinin çözümü meselesine indirgendüğünü ve karşılıklı bir pazarlık konusu yapıldığını CHP Milletvekili Didem Engin de dile getirmektedir. Engin, AB ile olan ilişkilerde Türkiye’nin konumunu geliştirecek olan özgürlük, demokrasi, eşitlik, hukukun üstünlüğü ve cinsiyet eşitliği gibi konuların gündeme getirilmesi ve bu alanda çalışmalar yapılması yerine AB ile olan ilişkilerin salt mülteci hareketliliği siyasetine hapsolmasını eleştirmektedir (Engin Didem [CHP], TBMM Tutanak Dergisi 26. Dönem 52. Birleşim, 2016).

MHP Isparta Milletvekili Nuri Okutan Türkiye-AB Anlaşmasının Türkiye’nin büyüklüğüne yakışmayan, Türkiye’nin pozisyonunu küçültücü ve insan haklarına aykırı bir anlaşma olduğunu ifade etmektedir (Okutan Nuri [MHP], TBMM Tutanak Dergisi 26. Dönem 72. Birleşim, 2016). Bu eleştiriler Türkiye’nin bu dönemde aktif bir aday üye olarak değil, AB’nin dışsallaştırılan göç politikasının Güneydoğu sınırındaki iş ortağı olarak görüldüğünü destekler niteliktedir. Okutan’ın Türkiye’nin edilgen bir konum almaya mecbur bırakılması ve insan hakları perspektifinden eleştiride bulunması MHP’nin eleştiri tarzının dışına çıkmaktadır. Benzer bir eleştiri de CHP Milletvekili Veli Ağbaba’dan gelmektedir:

“Değerli arkadaşlar, AKP mülteci meselesini Avrupa Birliğine karşı bir şantaj malzemesi olarak kullanıyor, Avrupa Birliği de bunu kullanmayı kabul ediyor. Bakın, Avrupa Birliği sadece bu mülteci meselesinden dolayı, buradaki insanlardan korktuklarından dolayı “Aman, mülteci yığılması olur.” diye Türkiye’deki yaşanan insan hakları ihlallerini görmüyor, hukuksuzlukları görmüyor ve bu son dönemdeki, yine AKP’nin -üzülerek söylemek isterim ki- uygulamış olduğu yanlış politikalar sonucunda gerçekleşen Türkiye’deki katliamları da görmezden geliyor. Tekrar söylemekte fayda var: Bu sorun çözülecekse Avrupa Birliğiyle

beraber çözmeliyiz. Bu meseleyi sadece Türkiye'nin sorumluluğuna vererek Türkiye'yi kimsenin mülteci kampına çevirmeye hakkı yoktur değerli arkadaşlar.”

(Ağbaba Veli [CHP], TBMM Tutanakları 26. Dönem 58. Birleşim, 2016)

CHP Milletvekili Ağbaba, MHP'li Nuri Okutan'a nazaran Türkiye'nin edilgen siyasetinden bahsetmekle beraber AB'nin mültecilerin Türkiye'de tutulması karşılığında Türkiye'deki insan hakları ihlallerine sessiz kaldığını da eklemektedir. Her ne kadar MHP bu araştırmanın kapsadığı dönemde muhalefet partisi konumunda olsa da yaşanan insan hakları ihlalleri konusunu gündeme getirmeyi tercih etmemiştir. Bu tercihi MHP'nin geleneksel milliyetçilik anlayışının altında yatan Türkiye'de yaşanan bir insan hakkı ihlalinin dile getirilmesinin Türkiye'nin imajına zarar vereceği düşüncesinin belirlediği söylenebilir. Başka bir tarifile MHP'nin bu tutumunu Türkiye'nin “paradoks gelişim” anlayışına bağlamak mümkündür. Bu anlatıma göre Türkiye her ne kadar modernleşme ve demokratikleşme konularında *başarılı* sayılabilirse de modernliğini daha liberal, çoğulcu, çokkültürlü bir yapıya dönüştürememiş ve demokrasisini derinleştirerek daha katılımcı, stabil ve güçlü hale getirememiştir (Keyman & Öniş, 2007). MHP'nin sığınmacıların karşılaştığı temel insan hakları ihlallerinden bahsetmekten çekinmesinin ardındaki nedenin, bu bahsin Türkiye'ye zarar vereceği düşüncesinde yattığı söylenebilir.

Muhalefet milletvekilleri AB'nin Türkiye ile mülteci hareketliliğini engelleme konusunda sürdürdüğü görüşmelerin sonucunda Türkiye'nin güvenliğinin varılacak anlaşma sonrasında ne derece etkileneceği üzerinde de durmaktadırlar. MHP milletvekillerinin güvenlik eksenli argümanlarına bir örnek de MHP Muğla Milletvekili Mehmet Erdoğan'ın sözlerinde okunabilir. Erdoğan, Türkiye-AB Antlaşması sonrası AB'nin Türkiye'ye göndereceği mültecilerin güvenlik soruşturmalarının nasıl yapılacağı konusundaki endişelerini dile getirmektedir:

“Suriye'den gelenleri aldık; şimdi de Avrupa'dan gelecek olanları alacağız. Gelecek olan mültecilerin, elbette, maddi bir külfeti olacak; elbette bu mültecilerin sosyal yapıya etkisi olacak ama benim dikkat çekmek istediğim esas husus ise güvenlik boyutu. Avrupa'dan ülkemize gelecek olan mültecilerin içinde terörist, terörist sempatizanı veya adli suçlu kaç kişi olacak? Veya bu gelenlerin arasında terörist var mı, yok mu, nasıl ayırt edilecek?”

(Erdoğan Mehmet [MHP], TBMM Tutanak Dergisi 26. Dönem 50. Birleşim, 2016)

Türkiye’de mülteci hareketliliği üzerine yapılan tartışmalarda üzerinde fazla durulmayan konulardan birisi Türkiye’ye giriş yapan kişilerin daha önce Suriye’de herhangi bir silahlı gruba üye olup olmadıkları ve silahlı çatışmalara katılıp katılmadıkları konusudur. TBMM’de bu minvalde yapılan tartışmalar tekil milletvekillerinin iktidarın sınır ve mülteci politikasını eleştirirken kullandıkları argümanlarla sınırlı kalmış, konu hakkında iktidar ve muhalefet partileri arasında derinlemesine bir fikir alışverişi yaşanmamıştır. Mehmet Erdoğan’ın alıntılanan konuşması bu minvalde bir istisna oluşturmaktadır.

Özellikle güvenlik eksenli tartışmalarda argümantasyon stratejisi açısından parçanın bütününe yerine konulması yanlışına (pars pro toto) düşülmekte ve mülteci hareketliliği üzerine yeterli bilgiye sahip olmayan insanlarda mültecilerin tümünün daha önce silahlı gruplara üye oldukları gibi önyargıların oluşmasına (olumsuzluğun kuvvetlendirilmesi stratejisi) sebep olma tehlikesi de taşımaktadır. Her ne kadar sınırı geçip Türkiye’ye ulaşan mültecilerin tümünün silahlı gruplara katılmış olması gibi bir olasılık ihtimal dışı olsa da aynı zamanda Türkiye’ye giriş yapanlar arasında bulunabilecek illegal örgütlere üye kişilerin belirlenebilmesi ayrıca çeşitli zorluklar barındırmaktadır.

Muhالیf milletvekilleri TBMM’de hükümetin sığınmacı politikasını eleştirirken Türkiye’nin gelecekte karşılaşması muhtemel sorunlara da gönderme yapmaktadırlar. Dikkat çekilen konulardan biri de mülteci hareketliliğinin ne tür bir güvenlik sorununa yol açabileceği üzerinedir. Yukarıda bahsedilene benzer biçimde MHP Muğla Milletvekili Mehmet Erdoğan sığınmacılar arasında adli suçluların olup olmadığının ve daha önce silahlı gruplara katılan olup olmadığının nasıl bilinebileceğini sormaktadır:

“Gelecek olan mültecilerin, elbette, maddi bir külfeti olacak; elbette bu mültecilerin sosyal yapıya etkisi olacak ama benim dikkat çekmek istediğim esas husus ise güvenlik boyutu. Avrupa’dan ülkemize gelecek olan mültecilerin içinde terörist, terörist sempatisi veya adli suçlu kaç kişi olacak? Veya bu gelenlerin arasında terörist var mı, yok mu, nasıl ayırt edilecek? Mevcut, gelenlerin içerisinde yer alan teröristlerin ülkemizi nasıl kan gölüne çevirdiğini hep birlikte gördük. İstihbaratımızın ne iş yaptığını daha önce sordum, yine soruyorum: Bu gelenlerin içinde diğer ülkelerin kaç tane istihbarat elemanı var? Her önüne gelene mülteci kimlik kartı vermekle mi mükellefiz biz?”

(Erdoğan Mehmet [MHP], TBMM Tutanak Dergisi 26. Dönem 50’nci Birleşim, 2016)

CHP Milletvekili Kazım Arslan da sığınmacılarla birlikte PKK'lılarla birlikte IŞİD, PYD ve YPG'lilerin de Türkiye'ye giriş yaptığını belirtmektedir (Arslan Kazım [CHP], TBMM Tutanak Dergisi 26. Dönem 60'ıncı Birleşim, 2016). Güvenlik politikaları ve gelecek kaygıları özelinde MHP ve CHP Milletvekillerinin benzer argümanları dile getirdiğini söylemek mümkündür.

Suç bağlamında mülteci meselesi

Mülteci hareketliliği merkezli tartışmalarda muhaliflerin önemli bir argümanı mültecilerin parçası olduğu suç vakalarıdır. Almanya gibi yoğun göç alan Avrupa ülkelerinin parlamentolarında sıklıkla sağ ve aşırı sağ partilerin gündeme getirdiği kriminal olaylar Türkiye Parlamentosunda da tartışmalara konu olmuştur. Özellikle mülteci hareketliliği konusundaki toplumsal algının değiştiği ve söylemi üreten medya, parlamento vb. merkezler tarafından yeni bir bağlama oturtulduğu 2016 yılında mültecilerin de parçası oldukları kriminal olaylar daha fazla gündeme getirilmiştir. Elit söylemini üreten yapılardan biri olan parlamentolarda 'öteki'nin söylemsel inşasında kullanılan argümanlardan en önemlilerinden biri kriminalite olmaktadır. Yabancıların bir grup olarak ayrıştırılıp verili bir özelliğin grubun bütün üyelerine aitmişçesine sunulması yabancı karşıtı partilerin kendi kitlelerini konsolide edebilmelerine yardımcı olmaktadır. Örneğin Avusturya Parlamentosunda yapılan tartışmalarda aşırı sağ parti FPÖ¹⁶ milletvekilleri yabancıları Almanca bilmeyen, yasadışı ve kriminal insanlar olarak tanımlamaktadır. FPÖ Milletvekillerinin kurguladıkları kutuplaşmış iki ana karaktere indirgenmiş dünya algısında Avusturya hukuku ve düzeni; yabancılar ise yasadışılığı ve kriminaliteyi temsil etmektedir (Reisigl & Wodak, 2001).

Göçmenlerin kriminal istatistiklerde ülke içindeki kendi nüfuslarına oranla daha yüksek sayılarla temsil edilmesi birçok ülkede yapılan araştırmaların konusu olmuştur. Almanya polisinin çeşitli araştırmalara dayanarak açıkladığı verilere göre Almanya genelinde Almanya vatandaşı olmayan yabancıların oranı Almanya'nın tüm vatandaşlarının %12,7'sidir (Statistisches Bundesamt, 2020). Almanya İçişleri ve

¹⁶ Alm. Freiheitliche Partei Österreichs. T. Avusturya Özgürlükler Partisi.

Ülke Bakanlığı'nın (Bundesministerium des Innern und für Heimat) raporuna göre 2022 yılında Almanya genelinde işlenen suçların üçte biri Almanya vatandaşı olmayan insanlar tarafından işlenmiştir. 2022 yılında Almanya genelinde kayıt altına alınan suç sayısı 5.402.755'tir. Bu suçların ancak 3.226.935'i aydınlatılabilmektedir. 1.309.906 suçlu Almanya vatandaşı iken 783.876 suçlu Almanya vatandaşı değildir (2023). Bununla birlikte kriminal istatistiklerde eğitim düzeyi, gelir düzeyi, aile kökeni, bireyin kendi özellikleri gibi birçok parametrenin ihmal edildiği gerçeğini istatistik sonuçları ile birlikte değerlendirmek gerekir.

Etnik azınlıklar, göçmenler veya göçmenlerin çocuklarının suç oranlarının yüksek çıkması salt sahip oldukları dezavantajlı konum kaynaklı değildir. Kolluk kuvvetlerinin ırksal profillemeye (racial profiling), yabancıları daha fazla kontrol etme pratikleri de istatistik sonuçları değerlendirilirken dikkate alınmalıdır (Bale, 2008).

TBMM'de yapılan tartışmalarda kimi zaman Türkiye-AB Anlaşmasının eşitsiz bir anlaşma olduğuna gönderme yapılarak AB'nin bu anlaşma ile sığınmacılar içerisinde suça karışmamış olanları seçmeyi hedeflediği de dile getirilmiştir. Örneğin HDP Milletvekili Ayhan Bilgen AB-Türkiye Anlaşmasını eleştirdiği konuşmasında AB'nin Türkiye'den almak istediği kendileri açısından kriminal olmayanlar arasından seçeceğini belirtmektedir (Bilgen Ayhan [HDP], TBMM Tutanak Dergisi 26. Dönem 68'inci Birleşim, 2016). TBMM'de mülteci politikası üretiminin iç ve dış siyasi gelişmelerin gölgesinde ilerlediğine bir diğer örnek Türkiye'de güvenlik sorununa yol açmış uluslararası bağlara sahip yasadışı örgütlerin ülke içinde var olan sığınmacılarla ilişkilendirilmesidir. Buna dair bir örnek CHP Hatay Milletvekili Serkan Topal'ın dönemin Milli Savunma Bakanı İsmet Yılmaz'a yönelik olarak bir NATO komutanının söylediğini öne sürdüğü "İŞİD sığınmacılar yoluyla kanser gibi yayılıyor" sözü hakkında ne düşündüğünü sormasıdır (Topal Serkan [CHP], TBMM Tutanak Dergisi 26. Dönem 52'nci Birleşim, 2016).

Değerlendirme

2016 yılında TBMM'de mülteci hareketliliği konusunda yapılan tartışmalarda muhalefet milletvekillerinin iktidara yönelik eleştirilerinin baskın olduğu

görülmektedir. İktidar partisi ise eleştirilere yukarıda bahsedilen İslami terimlere referans vererek cevap vermiştir. Ayrıca Avrupa ülkeleri ile de bir kıyaslamaya gidilerek Türkiye'nin mültecilere karşı daha olumlu bir tutum aldığı iddia edilmiştir. Fakat muhalif milletvekillerinin somut iddialarına somut cevaplar vermek yerine gönül zenginliği, ensar olmak, din kardeşi olmak gibi soyut kavramlar kullanılarak cevap verilmiş olması AKP milletvekillerinin toplumun dini değerlerine yaslanarak mülteci politikasının daha gerçekçi bir şekilde yapılmasının, şeffaf olmasının ve hesap verilebilir olmasının önüne geçmiştir. Türkiye toplumunun son iki yüzyılda göç konusunda edindiği tecrübeler referans verilerek Van Dijk'in yukarıda bahsedilen “uzun dönemli hafıza” kavramsallaştırması AKP politikalarını açıklar niteliktedir. AKP hükümeti dini terimleri de kullanarak toplumun daha önce Kafkasya ve Bulgaristan göçmenleri ile edindiği tecrübeler dayanarak toplumun uzun dönemli hafızasında yer edinen olumlu kabullere referansla politikalarına haklılık kazandırma gayreti gütmüştür.

Bu dönemde TBMM’de tartışmalara güvenlik merkezli kaygılar, Türkiye-AB Anlaşmasının Türkiye için yaratacağı olumsuzluklar, mülteci hareketliliği ile ilişkilendirilen kriminal olaylar, AB’nin kalifiye mültecileri alıp kalifiye olmayan mültecileri Türkiye’de bırakmak istediğine dair eleştiriler, Türkiye’nin dış politikasının eleştirisi ve AB ile anlaşmaya gidilerek karşılığında para alınmasının eleştirilmesi damga vurmuştur. 2011 yılından başlayarak Türkiye’ye gelmeye başlayan Suriyeli sığınmacıların entegrasyonu hemen hiç tartışılmamış, yalnız iki milletvekili tarafından üç kez dile getirilmiş, fakat bir bağlam içine oturtulmamış veya entegrasyon konusunda herhangi bir politika yapım önerisi getirilmemiştir.

SONUÇ

AB üyesi ülkelerin gündemini uzun süre meşgul eden 2015 yılında Türkiye üzerinden yaşanan yoğun göç hareketliliği büyük oranda Almanya’da son bulurken kamuoyunda olduğu kadar meclis tartışmalarında da sıklıkla ele alınan bir konu haline geldi. Kaynak ülke olarak Türkiye’nin ve varış ülkesi olarak Almanya’nın meclislerinde konunun ne şekilde ele alındığı üzerine yapılan bu çalışma bu dönemde meydana gelen değişimleri incelemeyi amaçlamıştır.

2015 yılında göç hareketliliğinin gerçekleştiği aylar yaz aylarına denk gelmiş ve bu dönemde TBMM ancak dokuz kez toplanabilmiştir. Bu dönemde yapılan iki genel seçim olan 7 Haziran 2015 ve 1 Kasım 2015 tarihleri arasında ülkenin birçok yerinde bombalama olayları yaşanmış ve bir kaos ortamı oluşmuştur. 7 Haziran seçimleri sonucunda tek başına iktidar olamayan AKP, 1 Kasım 2015 seçimleri sonucunda tekrardan tek başına iktidar olabilmiştir. Türkiye kaynaklı yoğun göç hareketliliği bu dönemde yaşanmış ve yaşanan kaos ortamının etkisiyle ve iki seçim arası bir döneme denk gelmesinin de etkisiyle kendisine kamuoyunda fazla yer bulamamış ve meclis tartışmalarında detaylıca tartışılamamıştır. Aynı dönem içinde ise göç hareketliliği Almanya Parlamentosunda yoğun bir biçimde tartışılmış ve sıklıkla gündeme getirilmiştir.

2015 yılında Almanya’da birçok STK ve siyasi parti göç hareketliliği karşısında dayanışmacı bir tutum takınmıştır. Almanya Parlamentosunda mülteci hareketliliği ile dayanışma düşüncesi hâkim söylem haline gelmiş ve bu amaçla Almanya hükümeti birçok kurumun da katkısıyla göç hareketliliğinin sağlıklı bir şekilde ilerlemesi için çalışmalarda bulunmuşlardır. Sanayiciler ve işveren sendikaları da dahil olmak üzere sol-sosyalist partilerden liberal ve muhafazakâr partilere kadar kendisine destek bulan mülteci hareketliliği hem Almanya’nın ne kadar liberal bir ülke olduğunu göstermesi amacıyla bir prestij aracı olarak

kullanılmıştır. 2015 yılında hâkim söylem mülteci hareketliliğini destekleyen kesimlerin ve hükümetin oluşturduğu bu düşünsel çerçeve içinde şekillenmiştir.

2016 yılına gelindiğinde ise AB kamuoyu yoğun bir göç hareketliliği ile karşılaşmış insanların tepkileri, sermaye çevrelerinden gelen ‘mülteci hareketliliğine destek olma’ yönündeki baskıların azalması, kimi yerlerde mültecilere yönelik saldırıların yaşanması, kimi yerlerde ise mültecilerden kaynaklanan çeşitli adli olayların gerçekleşmesi karşısında Almanya hükümeti politika değişikliğine gitmiş ve 2015 yılının liberal göç politikasını sıkılaştırmıştır. Dönem dönem açılan sınır kapılarından ve Balkan ülkelerinden Almanya’ya kaldırılan trenlerden, aile birleşimi yasasının kapsamının daraltıldığı ve daha da önemlisi kaynak ülke konumunda olan Türkiye ile mülteci hareketliliğini önleme konusunda iş birliğine gidildiği yeni bir döneme geçilmiştir. AB’nin yasa yapım süreçlerinin hiçbirisi tarafından onaylanmamış ve Türkiye’de ise TBMM tarafından oylanmayarak Resmî Gazete’de dahi yayımlanmamış bir anlaşma olarak Türkiye-AB Anlaşması uluslararası mülteci hukukuna da aykırı bir anlaşma olarak yürürlüğe konulmuştur. 18 Mart 2016’da yürürlüğe giren anlaşma mülteci hareketliliğini önleme konusunda amacına uygun olarak başarılı da olmuş ve Türkiye’den Yunanistan’a geçen mülteci sayısında büyük bir azalma olmuştur. AB’nin dışsallaştırma politikalarına bir örnek teşkil eden bu hukuksuz anlaşma ile Türkiye Sahil Güvenliği, NATO ve FRONTEX kontrollerini daha da sıkılaştırmış, mülteciler ise Yunanistan’a geçemeyerek Türkiye’de kalmak zorunda kalmışlardır. Böylece mülteciler AB’ye oranla ekonomisi daha zayıf olan, çalışmalarına ancak kısıtlı bir şekilde imkân tanınan ve kaçak çalışmak durumunda oldukları Türkiye’de kalmaya zorlanmışlardır. Türkiye’de ise kaçak çalıştıklarından iş güvencesi olmayan, sözleşmesi bulunmayan, genellikle düşük kazançlı işlerde çalışmak durumunda kalmışlar, yerli işgücünden daha az bir geliri kabul etmek zorunda olduklarından yoksul kesimlerin çalışmaya talip oldukları iş kollarında işgücü arzı daralması yaratmış, diğer taraftan kayıt dışı ekonominin de büyümesine neden olmuşlardır. Sendikal haklardan, kıdem tazminatından ve emeklilik haklarından ise kayıt dışı çalıştıkları için kesinlikle yararlanamamaktadırlar. Bu mağduriyetin giderilmesi -başka bir deyişle daha az hissedilir olması- için AB Türkiye’ye fon sağlamak gibi çeşitli vaatlerde bulunmuştur.

Bu dönem sonrasında ise AB’ye üyelik müzakerelerinde beklenen gelişmeler yaşanmamış, Türkiye hükümet yetkilileri AB’nin vadettiği fonu tam olarak

sağlamadığını iddia etmiş, Türkiye vatandaşlarına ise vize kolaylığı sağlanmamıştır. Tek gerçekleşen mültecilerin içinden kaçtıkları şartlara mahkûm edilmiş olması gibi görünmektedir. Türkiye'nin Suriye devleti ile diplomatik bağlarının kopuk olması nedeniyle de geri dönüş konusunda tutarlı ve bütüncül bir adım atılamamıştır. Mülteciler Türkiye ile AB arasında bir şantaj nesnesine dönüşmüş ve politikacıların açıklamalarında -mültecilerin kendilerini de tehlikeli bir varlık olarak resmeden-birer tehdit unsuru olarak kullanılmışlardır.

AB açısından ise yıllarca üzerinde çalışılan ortak göç politikası kurma stratejisinde henüz ilerleme kaydedilemediği görülmüştür. Bu dönemde Almanya ve Avusturya farklı bir politika izlerken Macaristan ve Polonya gibi ülkeler farklı politikalar izlemişlerdir. Soyut anlamıyla da AB'nin prestij kaybı söz konusu olmuştur. Sürekli üzerinde durulan insan hakları merkezli yönetim anlayışı, AB'nin kuruluşuna yön veren değerler gibi söylemlerin ancak uygun koşullar altında uygulanabildiği anlaşılmıştır.

2015 yılında Almanya Parlamentosunda 'dayanışma', 'insan hakları', 'insani değerler' gibi sözler ile birlikte ele anılan mülteci hareketliliği, 2016 yılında yeni bir bağlama oturtularak 'mülteci krizi', 'göç dalgası', 'biz ve onlar', 'faydalılık', 'ekonomik yük' gibi kavramların altına taşınmış ve mülteci hareketliliği güvenlik gibi toplumun genelini ilgilendiren kaygılar üzerinden yeniden kurgulanmıştır. Kamuoyunda gelişen hâkim söylemin parlamento tartışmalarını şekillendirdiği ve parlamento tartışmalarının hâkim söylemi şekillendirdiği bir etkileşim sonucunda Almanya Parlamentosunda yeni bir konsensüs oluşmuştur. Oluşan bu konsensüs hâkim söylemin paralelinde politikalar yürüten hâkim politika tarzı olarak anlaşılmalı ve parlamentoda farklı düşüncelerin dile getirilmediği şeklinde anlaşılmamalıdır. Mülteci hareketliliğini kısıtlama amacı güden yeni konsensüs, mülteci meselesi hakkında dile getirilen düşüncelerin içinde hâkim söylemi oluşturmuştur. 2015 yılında olduğu gibi 2016 yılında da farklı argümanlar eşliğinde merkezi otorite olan hükümetin belirleyiciliğinde şekillenen bir mülteci politikası mevcuttur. Almanya'da bu dönemde hükümet ortağı olan SPD ve CDU/CSU'dur. İlki sosyal demokrat, ikincisi ise muhafazakâr demokrat olarak tarif edilebilecek bu iki parti birçok konuda olduğu gibi mülteci hareketliliği konusunda da birbirine paralel politikalar

üretmişlerdir. Dolayısıyla bu siyasi partilerin mülteci hareketliliği konusundaki tutumları partilerin ideolojik konumlarından bağımsız olarak şekillenmiştir, diyebiliriz. Farklı bir bakış açısı Sol Parti lideri tarafından dile getirilmiştir. Sol bir partinin geleneksel bakışının dışına çıkan Wagenknecht, uluslararası adaletsizliklerin ortadan kaldırılmasının yoksul insanların Almanya'ya veya Batı Avrupa ülkelerine göç etmeleri ile gerçekleşmeyeceğini savunmuştur. Wagenknecht, yoksul ülkelerin kalifiye insanların Almanya'ya gelmeleri ile kendilerine asıl ihtiyaç duyulan ülkelerinde kalifiye insan açığının daha da arttığını ve bunun sorunları daha da büyüttüğünü ifade etmektedir.

Türkiye'de de farklı bir düzlemde olsa da kimi özellikleriyle benzer ve kimi özellikleri ile Almanya pratiğinden ayrışan bir durum söz konusudur. Sol ve sosyal demokrat ilkeleri benimsediği parti tüzüğünde belirtilen CHP; dezavantajlı bir grup olan mültecilere sıcak bakmazken, İslami söylemi öne çıkaran AKP Suriyelilerin Müslüman bir ülkeden gelmeleri nedeniyle onları nitelerken sıklıkla 'kardeşlik', 'din kardeşliği', 'muhacir', 'ensar' gibi söylemleri kullanmaktadır. Türkiye iç siyasetinde ise sürekli otoriterleşen bir politika takip eden AKP, söylemini uzun süredir farklı düşüncelere sahip kişiler ve toplum kesimlerine karşıtlıklar ve düşmanlıklar üzerinden kurmakta, kutuplaştırma siyaseti izlemektedir. AKP ile ortaklaşmaya gitmeden önce sığınmacılara karşı bir tutum takınan MHP ise aldığı yeni siyasi pozisyonda sığınmacı karşıtı bir söylem kullanmamıştır. Dolayısıyla MHP'de kendi ideolojik konumundan bağımsız bir mülteci politikası izlemektedir. Mülteci hareketliliği konusunda insani değerler üzerinden siyaset üretilmesini HDP'li milletvekillerinin söylemlerinde görmek mümkündür.

Muhalefet milletvekilleri Suriyeli sığınmacıların genç nüfus yapısı, yasadışı örgüt üyelikleri, eğitim durumları, harcanan kaynaklar ve kalifikasyonları üzerinden hükümetin sığınmacı politikasını eleştirirken iktidar partisi AKP üyesi milletvekilleri ise sığınmacıların varlığını hiçbir sorun ile bağdaştırmamaktadır. İki zıt kutup arasındaki tartışmalar baz alındığında varlıkları tamamen sorunlara yol açmış bir sığınmacı kitlesi ile varlıkları hiçbir soruna yol açmamış bir sığınmacı kitlesinin var olduğu yanlısaması ortaya çıkmaktadır.

Hali hazırda küresel eşitsizlikler kaynaklı mülteci hareketliliği yönetimi dahi önceden kurulu eşitsizlikler üzerine bina edilerek yürütülmektedir. Türkiye'nin çoğu AB üyesi ülkeye göre kişi başına düşen milli gelirinin düşük olması ve bu nedenle mali yardıma gereksinim duyması AB ülkelerini Türkiye'ye fon sağlayarak mülteci hareketliliğini yönetme yoluna sevk etmiştir. Buna ek olarak kendi ülkelerindeki demografik değişimi belli sınırlar dahilinde korumak isteyen AB ülkeleri entegrasyon problemlerinden kaçınmak, ev sahibi toplumdan gelebilecek tepkiyi sınırlamak, kentsel yaşamdan kaynaklanabilecek sorunları dizginlemek adına mültecilerin Türkiye'de tutulması için Türkiye ile anlaşma yoluna gitmiştir. Böylece örneğin Almanya'da, Fransa'da ya da İngiltere'de yaşanabilecek demografik değişim, entegrasyon problemleri, dini inanç motivasyonu ile gerçekleştirilen terör eylemleri, işsizlik artışı ve konut sorunu gibi toplumsal hayatı etkileyen sorunlar Türkiye ile paylaşılmıştır.

Almanya'da olduğu gibi Türkiye'de de göç hareketliliği hakkındaki tutumun dönemsel çıkar eksenli politikaların üzerine inşa edildiğini söyleyebiliriz. İşgücü ihtiyacı gibi dönemsel ihtiyaçların, uluslararası politikada kullanışlı bir argüman olma ihtimalinin belirleyici olduğu, bu doğrultuda maddi ve manevi açıdan kitlelerin manipüle edilerek göç hareketliliği konusundaki fikriyatlarının oluşumunun sağlandığı bir siyaset yapım tarzı her iki ülkede de hâkim söylemi kurmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA

- Özçürümez, Saime; Şenses, Nazlı . (2011). Europeanization and Turkey: studying irregular migration policy. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 233-248.
- European Council on Refugees and Exiles. (2004). *Broken Promises- Forgotten Principles: An ECRE Evaluation of the Development of EU Minimum Standards for Refugee Protection*. London: ECRE.
- Özcan, Tanju [CHP], Türkiye Büyük Millet Meclisi 26'ncı Dönem 72. Birleşim. (2016, 04 13). *Türkiye Büyük Millet Meclisi*. Retrieved from www.tbmm.gov.tr: <https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/TutanakMetinleri>
- Özdağ Ümit [MHP], TBMM Tutanakları 25/1/1. (29.07.2015). *TBMM Tutanak Dergisi* . Retrieved from www.tbmm.gov.tr: <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d25/c001/tbmm25001008.pdf>
- Özdemir Sibel [CHP], TBMM Tutanak Dergisi 26. Dönem 58. Birleşim. (2016, 03 10). *TBMM Tutanak Dergisi* . Retrieved from www.tbmm.gov.tr: <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanak/donem26/yil1/ham/b05801h.htm>
- Özel Özgür [CHP], TBMM Tutanakları 25/1/1. (03.09.2015). *TBMM Tutanak Dergisi 9'uncu Birleşim*. Retrieved from www.tbmm.gov.tr: <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d25/c001/tbmm25001009.pdf>
- Özgül, G. (2016). Sınır Kapıları, Dikenli Teller, Yollar, Kamplar ve Çocuklar: Kurban ve İstisna Olarak Mülteci. *Marmara İletişim Dergisi*, 1-16.
- Özgür Baklacioğlu, N. (2009). Building "Fortress Turkey": Europeanization of Asylum Policy in Turkey. *The Romanian Journal of European Studies*, 103-118.

- Özkırımlı, U. (2013). *Milliyetçilik Kuramları. Eleştirel Bir Bakış*. Ankara: Doğu Batı.
- Özsoy Hişyar [HDP], TBMM Tutanak Dergisi 26. Dönem 39. Birleşim. (2016, 02 16). *TBMM Tutanak Dergisi*. Retrieved from www.tbmm.gov.tr:
<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d26/c006/tbmm26006039.pdf>
- Öztürk Övünç, N., & Soykan, C. (2019, 03 18). *Üçüncü Yılında AB – Türkiye Mutabakatı: Hukuki Bir Analiz*. Retrieved from Göç Araştırmaları Derneği:
<https://www.gocarastirmalaridernegi.org/tr/yayinlar/gar-blog/54-ucuncu-yilinda-ab-turkiye-mutabakati-hukuki-bir-analiz>
- (2020, 2). Retrieved from statistik.arbeitsagentur.de:
<https://statistik.arbeitsagentur.de/Navigation/Statistik/Statistik-nach-Themen/Arbeitslose-und-gemeldetes-Stellenangebot/Arbeitslose-und-gemeldetes-Stellenangebot-Nav.html>
- AB Komisyonu. (2001, 03 08). *Türkiye Cumhuriyeti İle Katılım Ortaklığında Yer Alan İlkeler, Öncelikler, Ara Hedefler ve Koşullara İlişkin Konsey Kararı*. Retrieved from T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı:
https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/Kob/Turkiye_Kat_Ort_Belg_2001.pdf
- AB Komisyonu. (2022). *AB Genişleme Politikasına İlişkin 2022 Bilgilendirmesi*. Brüksel: AB Komisyonu.
- Addicks, E., Beck, A., Reith, A., Sauer, A., Schaft, C., & Scharf, C. (2012). *Stereotype Berichterstattung über ethnische Gruppen in deutschen Tageszeitungen*. Thüringen: Friedrich Ebert Stiftung Thüringen.
- Agamben, G. (2022, 06 20). *Jenseits der Menschenrechte*. Retrieved from <https://jungle.world/>: <https://jungle.world/artikel/2001/27/jenseits-der-menschenrechte>
- Ahmad, F. (1994). *Demokrasi sürecinde Türkiye 1945-1980*. İstanbul: Hil Yayıncılık.
- AK Parti. (ty). *Bir İnsan Hakkı Olarak Sığınma Hakkı*. Ankara: AK Parti İnsan Hakları Başkanlığı.
- Akçay Erhan [MHP], TBMM Tutanak Dergisi 26. Dönem 59. Birleşim. (2016, 03 22). *TBMM Tutanak Dergisi*. Retrieved from www.tbmm.gov.tr:
<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanak/donem26/yil1/ham/b05901h.htm>
- Akçay, E. (2016, 02 16). TBMM Tutanak Dergisi 26. Dönem 39. Birleşim.

- Akgül Açıkmeşe, S. (2011). Algı mı? Söylem mi? Kopenhag Okulu ve Yeni-Klasik Gerçekçilikte Güvenlik Tehditleri. *Uluslararası İlişkiler*, 43-73.
- Amnesty International. (2018). *Amnesty International Report 2017/18. The State of the World's Human Rights*. Retrieved from Amnesty International: <https://www.amnesty.org/en/documents/pol10/6700/2018/en/>
- Anderson, B. (2004). *Hayali Cemaatler: Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması*. İstanbul: Metis.
- Apaydın, S., & Müftüler-Baç, M. (2021, 03 30). The Syrian refugee crisis through the lenses of Turkish political discourses: An analysis of deliberations in the Turkish Parliament. *International Migration*, pp. 217-236, 229.
- Apaydın, S., & Müftüler-Baç, M. (2022, 10). The Syrian refugee crisis through the lenses of Turkish political discourses: An analysis of deliberations in the Turkish Parliament. *International Migration*, 60(5), 217-236.
- Arango, J., Massey, S. D., Pellegrino, A., Hugo, G., Kouaouci, A., & Taylo, J. (1993). Theories of International Migration: A Review and Appraisal. *Population and Development Review*, 19, No:3, 431-466.
- Arslan Kazım [CHP], TBMM Tutanak Dergisi 26. Dönem 55. Birleşim. (2016, 03 07). *TBMM Tutanak Dergisi* . Retrieved from www.tbmm.gov.tr: <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanak/donem26/yil1/ham/b05501h.htm>
- Arslan Kazım [CHP], TBMM Tutanak Dergisi 26. Dönem 60'ıncı Birleşim. (2016, 03 23). *TBMM Tutanak Dergisi*. Retrieved from www.tbmm.gov.tr: <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d26/c012/tbmm26012060.pdf>
- Ataç, İ., Heck, G., Hess, S., Kaşlı, Z., Ratfisch, P., Soykan, C., & Yılmaz, B. (2017). Contested B/Orders: Turkey's Changing Migration Regime. *Movements Journal*, 9-21.
- Avrupa Birliği. (2016, 03 18). *Türkiye Cumhuriyeti ile Avrupa Birliği Arasında İzinsiz İkamet Eden Kişilerin Geri Kabulüne İlişkin Anlaşma*. Retrieved from Madde14: <http://www.madde14.org/images/6/61/ABGeriKabulAnlasma.pdf>
- Avrupa Komisyonu. (2020). *TÜRKİYE 2013 YILI İLERLEME RAPORU*. Retrieved from T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı: https://www.ab.gov.tr/files/2013%20ilerleme%20raporu/2013_ilerleme_raporu_tr.pdf

- Aydın-Düzgit, S. (2013). Critical Discourse Analysis in Analysing European Union Foreign Policy: Prospects and Challenges. *Cooperation and Conflict*, 354-367.
- Aykol, H. (2009). *Türkiye'de Siyasi Parti Kapatmanın Tarihi*. İstanbul: İmge.
- Aziz Mahmud Hüdayi Vakfı. (2018, 10 09). *Suriyeli Kardeşlerimize Ensar Olma Vakti*. Retrieved from www.hudayivakfi.org:
<https://www.hudayivakfi.org/suriyeli-kardeslerimize-ensar-olma-vakti.html>
- Ağbaba Veli [CHP], TBMM Tutanak Dergisi 26. Dönem 59. Birleşim. (2016, 03 22). *TBMM Tutanak Dergisi*. Retrieved from www.tbmm.gov.tr:
<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanak/donem26/yil1/ham/b05901h.htm>
- Ağbaba Veli [CHP], TBMM Tutanak Dergisi 26. Dönem 59. Birleşim. (2016, 03 22). *TBMM Tutanak Dergisi*. Retrieved from www.tbmm.gov.tr:
<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanak/donem26/yil1/ham/b05901h.htm>
- Ağbaba Veli [CHP], TBMM Tutanak Dergisi 26. Dönem 59'uncu Birleşim. (2016, 03 22). *TBMM Tutanak Dergisi*. Retrieved from www.tbmm.gov.tr:
<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d26/c012/tbmm26012059.pdf>
- Ağbaba Veli [CHP], TBMM Tutanakları 26. Dönem 58. Birleşim. (2016, 03 10). *TBMM Tutanakları*. Retrieved from www.tbmm.gov.tr:
<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanak/donem26/yil1/ham/b05801h.htm>
- Böhmer Maria[CDU/CSU]: Dt. Bundestag PlPr 18/157. (24/02/2016). *Deutscher Bundestag Plenarprotokoll*. Retrieved from www.bundestag.de:
<https://dserver.bundestag.de/btp/18/18157.pdf>
- Böke, K., Jung, M., Niehr, T., & Wengeler, M. (2000). Vergleichende Diskurslinguistik. Überlegungen zur Analyse internationaler und intralingualer Textkorpora. In T. Niehr, & K. Böke, *Einwanderungsdiskurse: Vergleichende diskurslinguistische Studien* (p. 24). Wiesbaden: Springer Fachmedien GmbH.
- Bahar, D. (2020, 03 13). *Why accepting refugees is a win-win formula*. Retrieved from www.brookings.edu: <https://www.brookings.edu/blog/up-front/2018/06/19/refugees-are-a-win-win-win-formula-for-economic-development/>

- Bale, T. (2008, Şubat 22). Turning round the telescope. Centre-right parties and immigration and integration policy in Europe. *Journal of European Public Policy*, pp. 315-330:318.
- Balta, E., Elçi, E., & Deniz S., S. (2022). *Göçmen karşıtı tutumların siyasi parti temsili: Türkiye örneği*. İstanbul: Heinrich Böll Vakfı Türkiye Temsilciliği.
- Balta, E., Elçi, E., & Sert, D. (2023). *2023 Seçimleri ve Türkiye'deki Göç Tartışmaları*. İstanbul: Heinrich Böll Stiftung.
- BAMF. (2016). *Das Bundesamt in Zahlen 2015*.
- BAMF. (2016). *Migrationsbericht*. Berlin: Bundesministerium des Innern.
- Barchmann Heinz-Joachim [SPD], Dt. Bundestag PlPr 18/118. (19.08.2015). *Deutscher Bundestag Plenarprotokoll*. Retrieved from www.bundestag.de: <https://dserver.bundestag.de/btp/18/18118.pdf#P.11455>
- Barker, M. (1981). *The New Racism*. London: Junction Books.
- Bartsch Dietmar [Die Linke], Dt. Bundestag PlPr 18/117;. (17.06.2015). *Deutscher Bundestag Plenarprotokoll*. Retrieved from www.bundestag.de: <https://dserver.bundestag.de/btp/18/18117.pdf>
- Bartsch Dietmar [Die Linke], Dt. Bundestag PlPr 18/117;. (17.06.2015). *Deutscher Bundestag Plenarprotokoll*. Retrieved from www.bundestag.de: <https://dserver.bundestag.de/btp/18/18117.pdf>
- Bartsch Dietmar [Die Linke], Dt. Bundestag PlPr 18/156. (19.02.2016). *Deutscher Bundestag Plenarprotokoll 18/156*. Retrieved from www.bundestag.de: <https://dserver.bundestag.de/btp/18/18156.pdf>
- Batır, K. (2017). Avrupa Birliği'nin Geri Kabul Anlaşmaları: Türkiye ile AB Arasında İmzalanan Geri Kabul Anlaşması Çerçevesinde Hukuki Bir Değerlendirme. *Yönetim Bilimleri Dergisi/Journal of Administrative Sciences*, 585-604.
- Bauman Günter [CDU/CSU], Dt. Bundestag PlPr 18/161. (17.03.2016). *Deutscher Bundestag Plenarprotokoll*. Retrieved from www.bundestag.de: <https://dserver.bundestag.de/btp/18/18161.pdf>
- BBC Türkçe. (2012, 11 13). *Suriyeli muhaliflerin kurduğu koalisyon destek topluyor*. Retrieved from BBC Türkçe: https://www.bbc.com/turkce/haberler/2012/11/121113_syrian_opposition_update

- Beck Volker [Yeşiller], Dt. Bundestag PlPr 18/154. (17.02.2016). *Deutscher Bundestag Plenarprotokoll*. Retrieved from www.bundestag.de:
<https://dserver.bundestag.de/btp/18/18154.pdf>
- Becker, W. (n.d.). *Konrad Adenauer Stiftung*. Retrieved from www.kas.de:
<https://www.kas.de/de/web/geschichte-der-cdu/christliche-demokraten-und-christliche-parteien-1870-1945->
- Bigo, D. (2002). Security and Immigration: Toward a Critique of the Governmentality of Unease. *Alternatives*, 63-92.
- Bilgen Ayhan [HDP], TBMM Tutanak Dergisi 26. Dönem 68'inci Birleşim. (2016, Nisan 06). *TBMM Tutanak Dergisi*. Retrieved from www.tbmm.gov.tr:
<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d26/c014/tbmm26014068.pdf>
- Bilgin, P. (2010). Güvenlik Çalışmalarında Yeni Açılımlar: Yeni Güvenlik Çalışmaları. *Stratejik Araştırmalar*, 71-96.
- Birleşmiş Milletler. (1961, 05 05). *Cenevre'de 1951 tarihinde imzalanmış olan Mültecilerin Hukuki Durumuna dair Sözleşmenin tasdiki hakkında kanun tasarısı ve Dışişleri Komisyonu raporu (1/125)*. Retrieved from www.tbmm.gov.tr:
www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/KM___/d00/c002/km___00002024ss0053.pdf
- Birleşmiş Milletler Genel Kurulu. (n.d.). *İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi*. Retrieved from www.ohchr.org:
www.ohchr.org/sites/default/files/UDHR/Documents/UDHR_Translations/trk.pdf
- Bonin, H. (2014). *Der Beitrag von Ausländern und künftiger Zuwanderung zum deutschen Staatshaushalt*. Gütersloh: Bertelsmann Stiftung.
- Bornscheuer, L. (1976). *Topik. Zur Struktur der gesellschaftlichen Einbildungskraft*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Brantner Franziska [Yeşiller], Dt. Bundestag PlPr 18/167. (28.04.2016). *Deutscher Bundestag Plenarprotokoll*. Retrieved from www.bundestag.de:
<https://dserver.bundestag.de/btp/18/18167.pdf>

- Brauksiepe Ralf[CDU/CSU]: Dt. Bundestag PlPr 18/154. (17/02/2016). *Deutscher Bundestag Plenarprotokoll 18/154*. Retrieved from www.bundestag.de: <https://dserver.bundestag.de/btp/18/18154.pdf>
- Brubaker, R. (1994). *Citizenship and Nationhood in France and Germany*. London: Harvard University Press.
- Brubaker, R. (1995). Comments on "Modes of Immigration Politics in Liberal Democratic States". *The International Migration Review*, 903-908.
- Bulmer, S., & Padgett, S. (2005). Policy Transfer in the European Union: An Institutional Perspective. *British Journal of Political Science*, pp. 103-126.
- Bundesministerium des Innern und für Heimat. (2023). *Polizeiliche Kriminalstatistik 2022: Ausgewählte Zahlen im Überblick*. Berlin: Bundesministerium des Innern und für Heimat.
- Buzan, B., Waever, O., & de Wilde, J. (1998). *Security: A Framework for Analysis*. London: Lynne Rienner Publishers.
- Buzan, B., Waever, O., & De Wilde, J. (1998). *Security: A New Framework for Analysis*. London: Lynne Rienner Publishers.
- Cassarino, J. (2014). A Reappraisal of the EU's Expanding Readmission System. *The International Spectator*, 49(4), pp. 130-145.
- Cassarino, J.-P. (2007). Informalising Readmission Agreements in the EU Neighbourhood. *The International Spectator*, 179-196.
- CDU. (2020, 03 09). *Geschichte der CDU*. Retrieved from www.cdu.de: <https://www.cdu.de/partei/geschichte>
- CDU CSU Fraktion im Bundestag. (2018). *Faktenblatt: Fortschritte in der Asyl- und Flüchtlingspolitik*. Berlin: Presse und Information der CDU/CSU-Fraktion im Deutschen Bundestag .
- CHP. (2015). *Suriye ve Irak Krizleri: Türkiye'nin Ödediği Fatura*. Ankara: CHP. Retrieved from http://faikoztrak.com/wp-content/uploads/2015/04/Rapor_Suriye-ve-Irak-Krizleri_T%C3%BCrkiyenin-%C3%96dedi%C4%9Fi-Fatura.pdf
- CHP. (2020, 03 10). *Seçim Bildirgesi 2015*. Retrieved from www.chp.org.tr: <https://chp.azureedge.net/41d1fed67c144d45b4b3d5f770e3e243.pdf>

- Collett, E. (2016, 03). *The Paradox of the EU-Turkey Refugee Deal*. Retrieved from Migration Policy Institute: <https://www.migrationpolicy.org/news/paradox-eu-turkey-refugee-deal>
- Council of the EU. (2002, 02 22). *Presidency Conclusions*. Retrieved from Council of the EU: <https://www.consilium.europa.eu/media/20928/72638.pdf>
- Council of the EU. (2016, 03 18). *EU-Turkey statement, 18 March 2016*. Retrieved from Council of the EU: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/pdf>
- Cumhuriyet Gazetesi. (2020, 03 12). *Muharrem İnce: Bayrama giden Suriyeli'yi almam*. Retrieved from www.cumhuriyet.com.tr:
http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/siyaset/982379/Muharrem_ince__Bayrama_giden_Suriyeli_yi_almam.html
- Danış, D. (2004, Ağustos-Eylül). Yeni Göç Hareketleri ve Türkiye. *Birikim*, pp. 216-224.
- Danış, D. (2011). Küreselleşme, Ulusötesi Göç ve Ulus-Devlet. In Ö. Adadağ, & C. Yıldızcan, *Küreselleşme ve Demokrasi: Küreselleşmenin Farklı Yüzleri* (pp. 255-288). Ankara: Dipnot.
- Danış, D. (2016, Ocak). Türk Göç Politikasında Yeni Bir Devir: Bir Dış Politika Enstrümanı Olarak Suriyeli Mülteciler. *Saha*, pp. 6-11.
- Davutoğlu, A. (2001). *Stratejik Derinlik. Türkiye'nin Uluslararası Konumu*. İstanbul: Küre.
- Dağdelen Sevim [Die Linke], Dt. Bundestag PlPr 18/109;. (11.06.2015). *Deutscher Bundestag Plenarprotokoll*. Retrieved from www.bundestag.de:
<https://dserver.bundestag.de/btp/18/18109.pdf>
- Dağdelen Sevim [Sol Parti]: Dt. Bundestag PlPr18/157. (24/02/2016). *Deutscher Bundestag Plenarprotokoll 18/157*. Retrieved from www.bundestag.de:
<https://dserver.bundestag.de/btp/18/18157.pdf>
- Dağdelen, S. (2020, 03 09). *Rüstungsexporte stoppen statt europaeisieren*. Retrieved from Die Linke im Bundestag:
<https://www.linksfraktion.de/presse/pressemitteilungen/detail/ruestungsexporte-stoppen-statt-europaeisieren/>

- De Maiziere Thomas: Dt. Bundestag PlPr 18/156. (2016/02/19). *Deutscher Bundestag Plenarprotokoll 18/156*. Retrieved from www.Bundestag.de:
<https://dserver.bundestag.de/btp/18/18156.pdf>
- De Maziere Thomas [İçişleri Bakanı], Dt. Bundestag PlPr 18/154. (17.02.2016). *Deutscher Bundestag Plenarprotokoll 18/154*. Retrieved from
www.bundestag.de: <https://dserver.bundestag.de/btp/18/18154.pdf>
- Decker, F. (2018, 07 06). *Bundeszentrale für Politische Bildung*. Retrieved from
 Bundeszentrale für Politische Bildung:
<https://www.bpb.de/politik/grundfragen/parteien-in-deutschland/cdu/42060/geschichte>
- Department of Economic and Social Affairs, P. (2017, 12). *International Migration Report 2017*. Retrieved from www.un.org.tr:
<https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/migrationreport/docs/MigrationReport2017.pdf>
- Der Bundeswahlleiter. (2020, 03 09). *Europawahl 2019*. Retrieved from Der Bundeswahlleiter:
<https://www.bundeswahlleiter.de/europawahlen/2019/ergebnisse/bund-99/land-9.html>
- Deutsche Welle. (2019, 8 19). *Türsteher Europas: Wie Afrika Flüchtlinge Stoppen Soll*. Retrieved from www.dw.com:
<https://www.dw.com/de/t%C3%BCrsteher-europas-wie-afrika-fl%C3%BCchtlinge-stoppen-soll/av-45604002>
- Deutscher Bundestag. (2020, 03 10). *18. Wahlperiode Drucksache 18/8928*. Retrieved from www.bundestag.de:
<http://dipbt.bundestag.de/doc/btd/18/089/1808928.pdf>
- Die Grünen. (2020, 03 10). *Wir schützen Flüchtlinge und machen eine Politik gegen Fluchtgründe*. Retrieved from www.gruene.de:
<https://www.gruene.de/themen/fluechtlinge>
- Die Linke. (2011). *Programm der Partei DIE LINKE*. Berlin: Bundesgeschäftsführung der Partei DIE LINKE.
- Die Zeit. (2016, 02 25). *Nato weitet Einsatz im Mittelmeer aus*. Retrieved from Die Zeit: <https://www.zeit.de/politik/ausland/2016-02/nato-einsatz-aegaeis-tuerkei-griechenland-fluechtlinge-massnahmen>

- Dora Erol [HDP], TBMM Tutanak Dergisi 26. Dönem 40. Birleşim. (2016, 17 02). *TBMM Tutanak Dergisi*. Retrieved from www.tbmm.gov.tr:
<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d26/c006/tbmm26006040.pdf>
- Doster, B. (2012, 04). Türkiye’de NATO Karşıtlığının Tarihsel ve Siyasal Kökenleri. *Ortadoğu Analiz*, pp. 31-41.
- Doğan Selina [CHP], TBMM Tutanak Dergisi 26. Dönem 48. Birleşim. (2016, 02 29). *TBMM Tutanak Dergisi*. Retrieved from [Www.tbmm.gov.tr](http://www.tbmm.gov.tr):
<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanak/donem26/yil1/ham/b04801h.htm>
- Dt. Bundestag, 446/15. (2015, 09 29). *Entwurf eines Asylverfahrensbeschleunigungsgesetzes*. Retrieved from www.bundestag.de:
<http://dipbt.bundestag.de/dip21/brd/2015/0446-15.pdf>
- Duverger, M. (1974). *Siyasi Partiler*. İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- Ekşi, N. (2018). 18 Mart 2016 tarihli AB-Türkiye Zirvesi Bildirisinin Hukuki Niteliği. *İktisat ve Sosyal Bilimlerde Güncel Araştırmalar*, 47-85.
- Engin Didem [CHP], TBMM Tutanak Dergisi 26. Dönem 52. Birleşim. (2016, 03 04). *TBMM Tutanak Dergisi*. Retrieved from www.tbmm.gov.tr:
<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanak/donem26/yil1/ham/b05201h.htm>
- Erdoğan Mehmet [MHP], TBMM Tutanak Dergisi 26. Dönem 50. Birleşim. (2016, 03 02). *TBMM Tutanak Dergisi*. Retrieved from www.tbmm.gov.tr:
<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanak/donem26/yil1/ham/b05001h.htm>
- Erdoğan Mehmet [MHP], TBMM Tutanak Dergisi 26. Dönem 50’nci Birleşim. (2016, 03 02). *TBMM Tutanak Dergisi*. Retrieved from www.tbmm.gov.tr:
<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d26/c009/tbmm26009050.pdf>
- Erdoğan, M. (2017). *Syrische Flüchtlinge in der Türkei*. İstanbul: Konrad Adenauer Stiftung.
- Ersoy Ruhi [MHP], TBMM Tutanak Dergisi 26. Dönem 58. Birleşim. (2016, 03 10). *TBMM Tutanak Dergisi*. Retrieved from www.tbmm.gov.tr:
<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanak/donem26/yil1/ham/b05801h.htm>
- EU. (1985, 06 14). *Schengen Agreement and Convention*. Retrieved from European Union: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/schengen-agreement-and-convention.html>

- EU. (1997). *Treaty of Amsterdam*. Retrieved from European Parliament:
<https://www.europarl.europa.eu/topics/treaty/pdf/amst-en.pdf>
- EU. (2023, 12 01). *Common European Asylum System*. Retrieved from [www.home-affairs.ec.europa.eu](https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/common-european-asylum-system/reception-conditions_en): https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/common-european-asylum-system/reception-conditions_en
- EU Parliament. (1957, 03 23). *Treaty of Rome*. Retrieved from European Parliament:
<https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/treaty-of-rome>
- Europäische Kommission. (2021, 01 02). *Europäische Kommission. Vertretung in Deutschland*. Retrieved from [www.ec.europa.eu](https://ec.europa.eu):
https://ec.europa.eu/germany/news/europ%C3%A4ische-agentur-f%C3%BCr-die-grenz-und-k%C3%BCstenwache-nimmt-ihre-arbeit-auf_de
- Europäischer Rat. (2015a, 10 15). *Zeitleiste – Migrations- und Asylpolitik der EU*. Retrieved from <https://www.consilium.europa.eu>:
<https://www.consilium.europa.eu/de/policies/eu-migration-policy/migration-timeline/>
- Europäischer Rat. (2015b, 15 10). *Tagung des Europäischen Rates. Schlussfolgerungen*. Retrieved from <https://www.consilium.europa.eu>:
<https://www.consilium.europa.eu/media/21675/euco-conclusions-15102015-de.pdf>
- Europäischer Rat. (2015c, 10 16). *Tagung des Europäischen Rates. Schlussfolgerungen*. Retrieved from <https://www.consilium.europa.eu>:
<https://www.consilium.europa.eu/media/21675/euco-conclusions-15102015-de.pdf>
- Europäischer Rat. (2023, 12 08). *Migrations- und Asylpolitik der EU*. Retrieved from <https://www.consilium.europa.eu>:
<https://www.consilium.europa.eu/de/policies/eu-migration-policy/#role>
- European Commission. (1998). *Regular Report on Turkey's Progress Towards Accession*. Brussels: European Union.
- European Commission. (2015, 12 15). *A European Border and Coast Guard to protect Europe's External Borders*. Retrieved from ec.europa.eu:
https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_15_6327

- European Commission. (2015, 05 13). *Managing migration better in all aspects: A European Agenda on Migration*. Retrieved from www.ec.europa.eu:
https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_15_4956
- European Commission. (2017, 09 06). *Seventh Report on the Progress made in the implementation of the EU-Turkey Statement*. Retrieved from European Commission: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:2017:0470:FIN>
- European Commission. (2017). *The EU and the Migration Crisis*. Brussels: Publications Office.
- European Commission. (2020, 03 10). *December European Council: A Summit of Results*. Retrieved from www.ec.europa.eu:
https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/AC_16_4443
- European Commission. (n.d.). *A humane and effective return and readmission policy*. Retrieved from European Commission: https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/irregular-migration-and-return/humane-and-effective-return-and-readmission-policy_en
- European Commission. (n.d.). *Safe Third Country*. Retrieved from European Commission: https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/european-migration-network-emn/emn-asylum-and-migration-glossary/glossary/safe-third-country_en
- European Court of Auditors. (2017, 06). *EU response to the refugee crisis: the 'hotspot' approach*. Retrieved from European Court of Auditors:
<https://op.europa.eu/webpub/eca/special-reports/refugee-crisis-hotspots-06-2017/en/>
- European Union. (1992, 02 07). *Treaty on European Union (TEU) / Maastricht Treaty*. Retrieved from European Parliament:
<https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/maastricht-treaty>
- European Union. (2012, 10 26). Consolidated Version of the Treaty on The Functioning of the European Union. *Official Journal of the European Union*.
- Eurostat. (2021). *Share of European Union EU27 (from 2020) in the World Trade*. Retrieved from European Commission:

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/EXT_LT_INTROEU27_2020__custom_3351101/default/bar?lang=en

- Every, D., & Augoustinos, M. (2007). Constructions of Racism in the Australian parliamentary debates on asylum seekers. *Discourse & Society*, 411-436.
- Fairclough, N. (2012). Critical Discourse Analysis. In J. Gee, & M. Handford, *The Routledge Handbook of Discourse Analysis* (pp. 9-20). Nw York: Routledge.
- FDP. (2020, 03 10). *Für ein Europa sicherer Außengrenzen und offener Binnengrenzen (Schengen)*. Retrieved from www.fdp.de:
<https://www.fdp.de/forderung/fuer-ein-europa-sicherer-aussengrenzen-und-offener-binnengrenzen-schengen>
- FDP. (2020, 03 10). *Für eine europäische Einwanderungspolitik*. Retrieved from www.fdp.de: <https://www.fdp.de/forderung/fuer-eine-europaeische-einwanderungspolitik>
- FDP. (2020, 03 10). *Für eine Reform von Dublin-III und das gemeinsame Europäische Asylsystem – GEAS*. Retrieved from www.fdp.de:
<https://www.fdp.de/forderung/fuer-eine-reform-von-dublin-iii-und-das-gemeinsame-europaeische-asylsystem-geas>
- FDP. (2020, 03 10). *Für eine Weiterentwicklung von Frontex zu einer echten Grenzschutzbehörde*. Retrieved from www.fdp.de:
<https://www.fdp.de/forderung/fuer-eine-weiterentwicklung-von-frontex-zu-einer-echten-grenzschutzbehoerde>
- FDP. (2020, 03 10). *Für humanitäre Schutzzonen*. Retrieved from www.fdp.de:
<https://www.fdp.de/forderung/fuer-humanitaere-schutzzonen>
- FDP. (2020, 03 10). *Für sichere Fluchtwege*. Retrieved from www.fdp.de:
<https://www.fdp.de/forderung/fuer-sichere-fluchtwege>
- Frankfurter Rundschau. (2019, 08 14). *Gegen den Abbau von Menschenwürde*. Retrieved from www.fr.de: <https://www.fr.de/meinung/gegen-abbau-menschenwuerde-10984013.html>
- Freeman, G. (1995). Modes of Immigration Politics in Liberal Democratic States. *The International Migration Review*, 881-902.
- Funk, N. (2016). A Spectre in Germany: refugees, a 'welcome culture' and an 'integration politics'. *Journal of Global Ethics*, 289-299.

- Göç İdaresi Başkanlığı. (2023). *Geçici Korumamız Altındaki Suriyeliler*. Retrieved from T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı:
<https://www.goc.gov.tr/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler>
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2020, 03 10). *Geçici Koruma*. Retrieved from
www.goc.gov.tr: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>
- Gökalp-Aras, N., & Şahin-Mencütek, Z. (2016). From Assertive to Opportunist
 Usage of Mass Migration for Foreign and Asylum Policy: Turkey's Response
 to the Refugees from Syria. *Turkish Migration Policy*, pp. 91-127.
- Gönül Mehmet Vecdi [Milli Savunma Bakanı], TBMM Tutanakları, 25/1/1.
 (03.09.2015). *TBMM Tutanak Dergisi*. Retrieved from www.tbmm.gov.tr:
<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d25/c001/tbmm25001009.pdf>
- Göring Eckhardt Kathrin[Yeşiller]: Dt. Bundestag , P. (19/02/2016). *Deutscher Bundestag Plenarprotokoll 18/156*. Retrieved from www.bundestag.de:
<https://dserver.bundestag.de/btp/18/18156.pdf>
- Göring-Eckardt Katrin [Die Grünen], Dt. Bundestag PlPr 18/109. (11.06.2015).
Deutscher Bundestag Plenarprotokoll. Retrieved from www.bundestag.de:
<https://dserver.bundestag.de/btp/18/18109.pdf>
- Göring-Eckardt Katrin [Yeşiller], Dt. Bundestag PlPr 18/154. (17.02.2016).
Deutscher Bundestag Plenarprotokoll. Retrieved from www.bundestag.de:
<https://dserver.bundestag.de/btp/18/18154.pdf>
- Gabriel Sigmar [SPD], Deutscher Bundestag Plenarprotokoll 18/117. (17.07.2015).
Deutscher Bundestag Plenarprotokoll. Retrieved from www.bundestag.de:
<https://dserver.bundestag.de/btp/18/18117.pdf>
- Genç, D. (2014). Türkiye'nin yabancıların hareketliliğine ilişkin sınır politikası. In
 D. Danış, & İ. Soysüren, *Sınır ve Sınırdışı* (p. 47). Ankara: Nota Bene.
- Gründer, C. (2015, 5 12). *Mitteldeutscher Rundfunk*. Retrieved from mdr.de:
<https://www.mdr.de/zeitreise/nazis-in-der-ddr-100.html>
- Grünen, B. 9. (2002). *Die Zukunft ist grün*. Berlin: Clausen & Bosse, Leck.
- Grote, J. (2017). *Familiennachzug von Drittstaatsangehörigen nach Deutschland*.
 Retrieved from Bundesamt für Migration und Flüchtlinge:
<https://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/DE/EMN/Studien/wp73-emn-familiennachzug-drittstaatsangehoerige->

deutschland.pdf?__blob=publicationFile&v=18#:~:text=Das%20Recht%20auf%20Familiennachzug%20bezieht,ihren%20unbegleiteten%20minderj%C3%A4hrigen%20Kindern%2

Gysi Gregor [Die Linke], Dt. Bundestag PlPr 18/118. (19.08.2015). *Deutscher Bundestag Plenarprotokoll*. Retrieved from www.bundestag.de:
<https://dserver.bundestag.de/btp/18/18118.pdf#P.11455>

Hömborg, W., & Schlemmer, S. (1994). Fremde als Objekt: Asylberichterstattung in deutschen Tageszeitungen. *Communicatio Socialis*, 317-338.

Habermas, J. (2017). *Öteki olmak, Öteki ile Yaşamak*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Habertürk. (2020, 03 10). *Kemal Kılıçdaroğlu: Suriyeliler bütün düzenimizi bozacak*. Retrieved from www.haberturk.com:

<https://www.haberturk.com/gundem/haber/1208609-kemal-kilicdaroglu-suriyeliler-butun-duzenimizi-bozacak>

Haensel Heike [Sol Parti], Dt. Bundestag PlPr 18/154. (17.02.2016). *Deutscher Bundestag Plenarprotokoll*. Retrieved from www.bundestag.de:
<https://dserver.bundestag.de/btp/18/18154.pdf>

Hahn Florian [CDU/CSU], Dt. Bundestag PlPr 18/109. (11.06.2015). *Deutscher Bundestag Plenarprotokoll*. Retrieved from www.bundestag.de:
<https://dserver.bundestag.de/btp/18/18109.pdf>

Hall, A., & Lichfield, J. (2015, 08 25). *Germany opens its gates: Berlin says all Syrian asylum-seekers are welcome to remain, as Britain is urged to make a 'similar statement'*. Retrieved from Independent:
<https://www.independent.co.uk/news/world/europe/germany-opens-its-gates-berlin-says-all-syrian-asylumseekers-are-welcome-to-remain-as-britain-is-urged-to-make-a-similar-statement-10470062.html>

Haller, M. (2017). *Die Flüchtlingskrise in den Medien: Tagesaktueller Journalismus zwischen Meinung und Information*. Frankfurt am Main : Otto Brenner Stiftung.

Hanewinkel, V. (2019). *Fluchtmigration nach Deutschland und Europa: Einige Hintergründe*. Berlin: Bundeszentrale für Politische Bildung.

Hansen, G., Jessen, F., Jessen, P., Schandra, J., Schmidt, M., Schoenen, S., & Wilkes, O. (2016, April). Köln Silvester 2015 - Analyse der Ereignisse und ihrer Wirkungen. Duisburg, Almanyia.

- Hart, C. (2010). *Critical Discourse Analysis and Cognitive Science. New Perspectives on Immigration Discourse*. Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Hasselfeldt Gerda [CDU/CSU], Dt. Bundestag PlPr 18/154. (17.02.2016). *Deutscher Bundestag Plenarprotokoll*. Retrieved from www.bundestag.de:
<https://dserver.bundestag.de/btp/18/18154.pdf>
- HDP. (2016). *Mülteciler, Hakları, Sorunları ve Çözüm Önerileri*. Ankara: HDP.
 Retrieved from
<https://www.hdp.org.tr/images/UserFiles/Documents/Editor/Multecilerraporu.pdf>
- Hess, C., & Green, S. (2016). Introduction: The Changing Politics and Policies of Migration in Germany. *German Politics*, 315-328.
- Hess, C., & Green, S. (2016). Introduction: The Changing Politics and Policies of Migration in Germany. *German Politics*, 315-328.
- Hetterich, M. (2018, 11 21). *Zahlen und Fakten: Bundestagswahlen*. Retrieved from Bundeszentrale für Politische Bildung:
<https://www.bpb.de/nachschlagen/zahlen-und-fakten/bundestagswahlen/55647/redaktion>
- Hitschler Thomas [SPD]: Dt. Bundestag PlPr 18/113. (19/06/2015). *Deutscher Bundestag Plenarprotokoll 18/113*. Retrieved from www.bundestag.de:
<https://dserver.bundestag.de/btp/18/18113.pdf>
- Hodge, R., & Kress, G. (1993). *Language as ideology / Robert Hodge and Gunther Kress. (2nd ed.)*. Routledge. Routledge.
- Hofreiter Anton [Die Grünen], Dt. Bundestag PlPr 18/118. (19.08.2015). *Deutscher Bundestag Plenarprotokoll*. Retrieved from www.bundestag.de:
<https://dserver.bundestag.de/btp/18/18118.pdf#P.11455>
- Hofreiter Anton [Yeşiller]: Dt. Bundestag PlPr, 1. (24/09/2015). *Deutscher Bundestag Plenarprotokoll 18/124* . Retrieved from www.bundestag.de:
<https://dserver.bundestag.de/btp/18/18124.pdf>
- Holmes, D. (2009). Experimental identities (after Maastricht). In J. Checkel, & P. Katzenstein, *European Identity* (pp. 52-80). Cambridge: Cambridge University Press.

- Human Rights Council. (2019). *General Assembly, Human Rights Council. Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in Eritrea*. United Nations.
- Huymans, J. (2000). The European Union and the Securitization of Migration. *Journal of Common Market Studies*, 751-777.
- Huysmans, J. (1998). Revisiting Copenhagen: Or, On the Creative Development of a Security Studies Agenda in Europe. *European Journal of International Relations*, 479-505.
- Huysmans, J. (2000). The European Union and the Securitization of Migration. *Journal of Common Market Studies*, 751-777.
- İçduygu, A. (1996). Citizenship at the Crossroads: Immigration and the Nation-State. In E. Kofman, & G. Youngs, *Globalization, Theory and Practice* (pp. 150-162). London: Pinter.
- İçduygu, A. (1996). Transit Migrants and Turkey. *Boğaziçi Journal Review of Social, Economic and Administrative Sciences*, 127-142.
- İçduygu, A. (2000). The politics of international migratory regimes: transit migration flows in Turkey. *International Social Science Journal*, 357-367.
- İçduygu, A. (2000). *The Politics of International Migratory Regimes: Transit Migration Flows in Turkey*. Oxford: Blackwell.
- İçduygu, A. (2004). Demographic Mobility over Turkey: Migration Experiences and Government Responses. *Mediterranean Quarterly*, 88-99.
- İçduygu, A. (2006). *Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri Bağlamında Uluslararası Göç Tartışmaları*. İstanbul: Tüsiad.
- İçduygu, A. (2006). The Panorama of the International Migration Regime in Turkey. *Revue europeenne des migrations internationales*, 1-10.
- İçduygu, A. (2009). A Panorama of the International Migration Regime in Turkey. *Revue européenne des migrations internationales*, 1-10.
- İçduygu, A., & Keyman, E. (2000). Globalization, Security and Migration: The Case of Turkey. *Global Governance*, 383-398.
- İçduygu, A., Erder, S., & Gençkaya, Ö. (2014). *Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları 1923-2023:Ulus-devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere*. İstanbul: Koç Üniversitesi.

- İHH. (2018, 10 09). *Eğitim-Der ve İHH'dan Suriyeliler için "Ensar Kardeşliği Gecesi"*. Retrieved from www.ihh.org.tr: <https://ihh.org.tr/haber/egitimder-ve-ihhdan-suriyeliler-icin-ensar-kardesligi-gecesi-3060>
- İhlas Haber Ajansı. (2020, 03 10). *Kılıçdaroğlu: 'Suriyelileri ülkelerine geri göndereceğiz'*. Retrieved from www.iha.com.tr: <https://www.iha.com.tr/haber-kilicdaroglu-suriyelileri-ulkelerine-geri-gonderecegiz-500735/>
- İnsan Hakları İzleme Örgütü. (2022, 04 12). *Turkey: Syrians Pushed Back at the Border*. Retrieved from www.hrw.org: <https://www.hrw.org/news/2015/11/23/turkey-syrians-pushed-back-border>
- Jahn, D., Maurer, A., Oetzmann, V., & Riesch, A. (2006, 7 9). Asyl und Migrationspolitik der EU. Ein Kraeftespiel zwischen Freiheit, Recht und Sicherheit. *Diskussionspapier der FG 1*, pp. 1-58.
- Jelpke Ulla [Die Linke], Dt. Bundestag PIPr 18/156. (19.02.2016). *Deutscher Bundestag Plenarprotokoll 18/156*. Retrieved from www.bundestag.de: <https://dserver.bundestag.de/btp/18/18156.pdf>
- Kıvılcım, Z. (2018). Migration Crisis in Turkey. In C. Menjívar, M. Ruiz, & I. Ness, *The Oxford Handbook of Migration Crises* (pp. 427-444). Oxford University Press.
- Karakaya Polat, R. (2018). Religious solidarity, historical mission and moral superiority: construction of external and internal 'others' in AKP's discourses on Syrian refugees in Turkey . *Critical Discourse Studies*, pp. 1-17.
- Kasperek, B. (2016). Complementing Schengen: The Dublin System and the European Border and Migration Regime. In H. Bauder, & M. Christian, *Migration Policy and Practice: Interventions and Solutions* (pp. 59-78). Palgrave Macmillan.
- Kauder Volker [CDU/CSU], Dt. Bundestag PIPr 18/118. (19.08.2015). *Deutscher Bundestag Plenarprotokoll*. Retrieved from www.bundestag.de: <https://dserver.bundestag.de/btp/18/18118.pdf#P.11455>
- Kauder Volker [CDU/CSU], Dt. Bundestag PIPr 18/154. (17.02.2016). *Deutscher Bundestag Plenarprotokoll*. Retrieved from www.bundestag.de: <https://dserver.bundestag.de/btp/18/18154.pdf>

- Kavaklıoğlu Alpaslan [AKP], TBMM Tutanakları. (03.09.2015). *TBMM Tutanak Dergisi 9'uncu Birleşim*. Retrieved from www.tbmm.gov.tr:
<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d25/c001/tbmm25001009.pdf>
- Kaya Atila [MHP], TBMM Tutanak Dergisi 26. Dönem 57. Birleşim. (2016, 03 09). *TBMM Tutanak Dergisi* . Retrieved from www.tbmm.gov.tr:
<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanak/donem26/yil1/ham/b05701h.htm>
- Kaya, A. (2022). *AB-Türkiye Mülteci Mutabakatı: Tampon Ülke?* İstanbul: Tüsiad Küresel Siyaset Forumu.
- Keller, S., Lunacek, U., Lochbihler, B., & Flautre, H. (2011). *Frontex Agency: Which Guarantees for Human Rights?* Brüssel: Greens/EFA in European Parliament.
- Kemal Kılıçdaroğlu, CHP. (2020, 03 10). Kılıçdaroğlu: Suriyelileri bal gibi geri göndeririz. Gaziantep, Şhitkamil, Türkiye.
- Keul Katja [DIE GRÜNEN], Dt. Bundestag PlPr 15162. (17.02.2016). *Deutscher Bundestag Plenarprotokoll* . Retrieved from www.bundestag.de:
<https://dserver.bundestag.de/btp/18/18154.pdf>
- Keyman, E. F., & Öniş, Z. (2007). Relations with Europe: Transformation and Uncertainty. In E. Keyman, & Z. Öniş, *Turkish Politics in a Changing World: Global Dynamics and Domestic Transformations* (p. 91). İstanbul: İstanbul Bilgi University Press.
- Kirchheimer, O. (1954). Notes on the Political Scene in Western Germany. *World Politics*, 306-321.
- Kirişçi, K. (2000). Disaggregating Turkish Citizenship and Immigration Practices. *Middle Eastern Studies*, 1-22.
- Koçdemir Kadir [MHP], TBMM Tutanak Dergisi 26. Dönem 58. Birleşim. (2016, 03 10). *TBMM Tutanak Dergisi*. Retrieved from www.tbmm.gov.tr:
<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanak/donem26/yil1/ham/b05801h.htm>
- Koenigs Tom [Die Grünen], Dt. Bundestag PlPr 18/110. (12.06.2015). *Deutscher Bundestag Plenarprotokoll* . Retrieved from www.bundestag.de:
<https://dserver.bundestag.de/btp/18/18110.pdf>
- Konda Araştırma ve Danışmanlık. (2011). *Kürt Meselesi'nde Algı ve Beklentiler Araştırması. Bulgular Raporu*. İstanbul: Konda Araştırma ve Danışmanlık.

- Kreickenbaum, M. (2020, 03 10). *EU-Afrika-Gipfel vereinbart schmutzigen Deal zur Flüchtlingsabwehr*. Retrieved from www.wsws.org:
<https://www.wsws.org/de/articles/2015/11/14/afri-n14.html>
- Krichbaum Günther [CDU/CSU], Dt. Bundestag PlPr 18/154. (17.02.2016).
Deutscher Bundestag Plenarprotokoll . Retrieved from www.bundestag.de:
<https://dserver.bundestag.de/btp/18/18154.pdf>
- Kurtuluş, Numan. (27.02.2016). *TBMM Tutanak Dergisi 26. Dönem 46. Birleşim*.
 Retrieved from www.tbmm.gov.tr:
<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanak/donem26/yil1/ham/b04601h.htm>
- Lavenex, S., & Uçar, E. M. (2004). The External dimension of Europeanization. The Case of Immigration Policies. *Journal of the Nordic International Studies Association*, 418-443.
- Lehner, R. (2018). The EU-Turkey-'deal': Legal Challenges and Pitfalls. *International Migration*, pp. 176-185.
- Lessenich, S. (1996). Umbau, Abbau, Neubau? Der deutsche Sozialstaat im Wandel: Eine Provokation. *Leviathan*, 24(2), pp. 208-221.
- Lezius Antje [CDU/CSU] Dt. Bundestag PlPr 18/117;. (17.06.2015). *Deutscher Bundestag Plenarprotokoll 18/117*. Retrieved from www.bundestag.de:
<https://dserver.bundestag.de/btp/18/18117.pdf>
- Lezius Antje [CDU/CSU], Dt. Bundestag PlPr 18/117. (17.07.2015). *Deutscher Bundestag Plenarprotokoll*. Retrieved from www.bundestag.de:
<https://dserver.bundestag.de/btp/18/18117.pdf>
- Lindholz Andrea [CDU/CSU], Dt. Bundestag PlPr 18/115. (02.07.2015). *Deutscher Bundestag Plenarprotokoll*. Retrieved from www.bundestag.de:
<https://dserver.bundestag.de/btp/18/18115.pdf>
- Lindholz Andrea [CDU/CSU], Dt. Bundestag PlPr 18/167. (28.04.2016). *Deutscher Bundestag Plenarprotokoll 18/167*. Retrieved from www.bundestag.de:
<https://dserver.bundestag.de/btp/18/18167.pdf>
- Lindner, C. (2020, 03 10). *Staat und Wirtschaft entflechten*. Retrieved from www.fdp.de: https://www.fdp.de/soziale-marktwirtschaft_staats-und-wirtschaft-entflechten

- Lindstrom, C. (2005). European Union Policy on Asylum and Immigration. Addressing the Root Causes of Forced Migration: A Justice and Home Affairs Policy of Freedom, Security and Justice? *Social Policy & Administration*, 587-605.
- Luft, S. (2014, 08 05). *Die Anwerbung türkischer Arbeitnehmer und ihre Folgen*. Retrieved from Bundeszentrale für Politische Bildung: <https://www.bpb.de/themen/europa/tuerkei/184981/die-anwerbung-tuerkischer-arbeitnehmer-und-ihre-folgen/>
- Maas Heiko [Adalet ve Tüketiciyi Koruma Bakanı], Dt. Bundestag PlPr 18/156. (19.02.2016). *Deutscher Bundestag Plenarprotokoll*. Retrieved from www.bundestag.de: <https://dserver.bundestag.de/btp/18/18156.pdf>
- marksist.org. (2020, 03 12). *Muharrem İnce'den Suriyeli mültecilere yönelik ırkçı açıklama*. Retrieved from www.marksist.org: <https://marksist.org/icerik/Haber/9421/Muharrem-Inceden-Suriyeli-multecilere-yonelik-irkci-aciklama>
- Mattheis Hilde [SPD], Dt. Bundestag PlPr 18/115. (02.07.2015). *Deutscher Bundestag Plenarprotokoll*. Retrieved from www.bundestag.de: <https://dserver.bundestag.de/btp/18/18115.pdf>
- Maurer, M., Jost, P., Hassler, J., & Kruschinski, S. (2019). Auf den Spuren der Lügenpresse: Zur Richtigkeit und Ausgewogenheit der Medienberichterstattung in der Flüchtlingskrise. *Publizistik*, 15-35.
- Mayer, M. (2019). *Deutscher Arbeitsmarkt auf außereuropäische Zuwanderung angewiesen*. Berlin: Bertelsmann Stiftung.
- Merkel Angela [Bundeskanzler], Dt. Bundestag PlPr 18/154. (17.02.2016). *Deutscher Bundestag Plenarprotokoll*. Retrieved from www.bundestag.de: <https://dserver.bundestag.de/btp/18/18154.pdf>
- Merkel Angela [CDU/CSU], Dt. Bundestag PlPr 18/160. (16.03.2016). *Deutscher Bundestag Plenarprotokoll 18/160*. Retrieved from www.bundestag.de: <https://dserver.bundestag.de/btp/18/18160.pdf>
- Meyer, M. (2001). Between theory, method, and politics: positioning of the approaches to CDA. In R. Wodak, M. Meyer, S. Jaeger, T. Van Dijk, N. Fairclough, & R. Scollon, *METHODS OF CRITICAL DISCOURSE ANALYSIS* (pp. 14-31:30). London · Thousand Oaks · New Delhi: SAGE Publications.

- Meyer, M. (2004). Between theory, method and politics: positioning of the approaches to CDA. In R. Wodak, & M. Meyer, *Methods of Critical Discourse Analysis* (pp. 14-31). London: SAGE.
- MHP. (2015, 5 3). *Toplumsal Onarım ve Huzurlu Gelecek*. Retrieved from www.mhp.org.tr:
https://www.mhp.org.tr/usr_img/mhpweb/MHP_Secim_Beyannamesi_2015_tam.pdf
- Miş, N. (2014). Güvenikleştirme Teorisi ve Siyasal Olanın Güvenikleştirilmesi. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 345-381.
- Milliyet Gazetesi. (2020, 03 10). *Kılıçdaroğlu: Suriyeli Kardeşlerimizi Geri Göndereceğiz*. Retrieved from www.milliyet.com.tr:
<https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/mersin/kilicdaroglu-suriyeli-kardeslerimizi-geri-gonderecegiz-10744369>
- Monar, J. (2010). *The Institutional Framework of the AFSJ. Specific Challenges and Dynamics of Change*. Brussels: Peter Lang.
- Mushaben, J. (2017). Wir schaffen das! Angela Merkel and the European Refugee Crisis. *German Politics*, 516-533.
- Niehr, T., & Böke, K. (2004). Diskursanalyse unter linguistischer Perspektive-am Beispiel des Migrationsdiskurses. In R. Keller, A. Hirsland , W. Schneider, & W. Viehöver, *Handbuch Sozialwissenschaftliche Diskursanalyse Band 2: Forschungspraxis* (p. 334). Wiesbaden: VS VERLAG FÜR SOZIALWISSENSCHAFTEN .
- Nouripour Omid[Yeşiller]: Dt. Bundestag PIPr 18/154. (17/02/2016). *Deutscher Bundestag Plenarprotokoll 18/154*. Retrieved from www.bundestag.de:
<https://dserver.bundestag.de/btp/18/18154.pdf>
- Oberndorfer, L. (2019). Autoritaerer Konsens - von der Hegemoniekrise zu einem EU-Sicherheitsregime. In C. Book, N. Huke, S. Klauke, & O. Tietje, *Alltaegliche Grenzziehungen* (pp. 44-73). Westfaelisches Dampfboot.
- Okutan Nuri [MHP], TBMM Tutanak Dergisi 26. Dönem 72. Birleşim. (2016, 04 13). *TBMM Tutanak Dergisi*. Retrieved from www.tbmm.gov.tr:
<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanak/donem26/yil1/ham/b07201h.htm>

- Oppermann Thomas [SPD], Dt. Bundestag PlPr 18/154. (17.02.2016). *Deutscher Bundestag Plenarprotokoll*. Retrieved from www.bundestag.de:
<https://dserver.bundestag.de/btp/18/18154.pdf>
- Paçacı Elitok, S. (2013). Turkish Migration Policy Over the Last Decade: A Gradual Shift Towards Better Management and Good Governance. *Turkish Policy Quarterly*, 161-172, 167.
- Paylan Garo [HDP], TBMM Tutanak Dergisi 26. Dönem 60. Birleşim. (2016, 03 23). *TBMM Tutanak Dergisi*. Retrieved from www.tbmm.gov.tr:
<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanak/donem26/yil1/ham/b06001h.htm>
- Paylan, Garo. (02.03.2016). *TBMM Tutanak Dergisi 26. Dönem 50. Birleşim*.
www.tbmm.gov.tr:
<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d26/c009/tbmm26009050.pdf> adresinden alındı
- Peter Beyer [CDU/CSU], Dt. Bundestag PlPr 18/109. (11.06.2015). *Deutscher Bundestag Plenarprotokoll*. Retrieved from www.bundestag.de:
<https://dserver.bundestag.de/btp/18/18109.pdf>
- Pierson, P. (1994). *Dismantling the welfare state?: Reagan, Thatcher and the politics of retrenchment*. Cambridge University Press.
- Pollak, J., & Slominski, P. (2009). Experimentalist but not Accountable Governance? The Role of Frontex in Managing the EU's External Borders. *West European Politics*, 904-924.
- Pro Asyl. (2010). *Fatale Allianz: Zur Kooperation der Europäischen Union mit Libyen bei der Flucht- und Migrations verhinderung*. Frankfurt/M.:
 Förderverein PRO ASYL e.V. Retrieved from https://www.proasyl.de/wp-content/uploads/2011/06/Broschuere_Libyen.pdf
- Pro Asyl. (2018, 03 20). *EU-Turkey Deal: A humanitarian Disaster with an Announcement*. Retrieved from Pro Asyl:
<https://www.proasyl.de/en/pressrelease/eu-turkey-deal-a-humanitarian-disaster-with-an-announcement/>
- Pro Asyl. (2018, 03 20). *EU-Turkey-Deal: A humanitarian disaster with an announcement*. Retrieved from Pro Asyl:
<https://www.proasyl.de/en/pressrelease/eu-turkey-deal-a-humanitarian-disaster-with-an-announcement/>

- Qvortrup, M. (2020, 03 09). *Germany's radical left is fueling anti-immigrant sentiment*. Retrieved from www.cnn.com:
<https://edition.cnn.com/2018/09/07/opinions/sahra-wagenknecht-opinion-intl/index.html>
- Radaelli, C. (2003). The Europeanization of Public Policy. In K. Featherstone, & C. M. Radaelli, *The Politics of Europeanization* (pp. 27-56). New York: Oxford.
- Rebmann Stefan [SPD], Dt. Bundestag PlPr 18/158. (25.02.2016). *Deutscher Bundestag Plenarprotokoll* . Retrieved from www.bundestag.de:
<https://dserver.bundestag.de/btp/18/18158.pdf>
- Reisigl, M., & Wodak, R. (2001). Aliens and Foreigners: The political and media discourse about the Austria First Petition of Jörg Haider and the Austrian Freedom Party in 1992 and 1993. In M. Reisigl, & R. Wodak, *Discourse and Discrimination: Rhetorics of racism and antisemitism* (pp. 144-205:157). London and New York: Routledge.
- Reisigl, M., & Wodak, R. (2001). The Discourse-Historical Analysis of the rhetoric of racism and antisemitism. In M. Reisigl, & R. Wodak, *Discourse and Discrimination. Rhetorics of racism and antisemitism* (pp. 62-63). London and New York: Routledge.
- Renan, E. (2020, 03 12). *University of California*. Retrieved from www.ucparis.fr:
http://ucparis.fr/files/9313/6549/9943/What_is_a_Nation.pdf
- Resmi Gazete. (1961, 09 05). *T.C. Resmi Gazete*. Retrieved from www.resmigazete.gov.tr: www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10898.pdf
- Resmi Gazete. (2016, 04 20). *Resmi Gazete*. Retrieved from www.resmigazete.gov.tr:
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/04/20160420-16.htm>
- Roller, E. (1996). *Abbau des Sozialstaats: Einstellungen der Bundesbürger zu Kürzungen von Sozialleistungen in den neunziger Jahren*. Berlin: Wissenschaftszentrum Berlin für Sozialforschung.
- Roth Michael [CDU/CSU]: Dt. Bundestag PlPr 18/154. (17/02/2016). *Deutscher Bundestag Plenarprotokoll 18/154*. Retrieved from www.bundestag.de:
<https://dserver.bundestag.de/btp/18/18154.pdf>
- Roth, K. (2016, 03 15). *AB:Türkiye'yle Toplu Geri Kabul Anlaşması Hakları Tehdit Ediyor*. Retrieved from Human Rights Watch:
<https://www.hrw.org/tr/news/2016/03/15/287601>

- Süddeutsche Zeitung. (2020, 03 10). *Kramer: Merkel lag mit "Wir schaffen das" richtig*. Retrieved from www.sueddeutsche.de:
<https://www.sueddeutsche.de/wirtschaft/fluechtlinge-integration-arbeitsmarkt-1.4253072>
- Schaeffner, C., Sauer, C., Wodak, R., Elspass, S., Muntigl, P., Chilton, P., . . . Van Dijk, T. (2002). *Politics as Text and Talk: Analytic Approaches to Political Discourse*. (P. Chilton, & C. Schaeffner, Eds.) Amsterdam: John Benjamins Publishing Co.
- Schaffner-Goldberg, G. &. (2001). *Diminishing Welfare A Cross-National Study of Social Provision (1st ed.)*. Westport, Connecticut, London: Greenwood Publishing Group.
- Schech, S. (2012). Seeing like a region: Parliamentary discourses on asylum seekers and refugees in Scotland and South Australia. *Population Space and Place*, 18(1).
- Schimmelpfennig, F., & Sedelmeier, U. (2004). Governance by conditionality: EU rule transfer to the candidate countries of Central and Eastern Europe. *Journal of European Public Policy*, 661-679.
- Schmelzle Heiko [CDU/CSU], Dt. Bundestag PlPr 18/115. (02.07.2015). *Deutscher Bundestag Plenarprotokoll* . Retrieved from www.bundestag.de:
<https://dserver.bundestag.de/btp/18/18115.pdf>
- Schröder Ole [CDU/CSU], Dt. Bundestag PlPr 18/110. (12.06.2015). *Deutscher Bundestag Plenarprotokoll*. Retrieved from www.bundestag.de:
<https://dserver.bundestag.de/btp/18/18110.pdf>
- Schröder Ole [İçişleri Bakanlığı Müsteşarı], Dt. Bundestag PlPr 18/158. (25.02.2016). *Deutscher Bundestag Plenarprotokoll 18/158*. Retrieved from www.bundestag.de: <https://dserver.bundestag.de/btp/18/18158.pdf>
- Schroedter, J. (2013). *Ehemuster von Migranten in Westdeutschland: analysen zur Sozialen Integration auf Basis des Mikrozensus*. Zurich: Springer Fachverlag.
- Schulze Wessel, J. (2017). *Grenzfiguren- Zur politischen Theorie des Flüchtlings*. Bielefeld: Transkript Verlag.
- Seton -Watson, H. (1977). *Nations and States. An Enquiry into the Origins of Nations and the Politics of Nationalism*. London: Methuen.

- Sigmar Gabriel [SPD], Dt. Bundestag PlPr 18/114. (01.07.2015). *Deutscher Bundestag Plenarprotokoll* . Retrieved from www.bundestag.de:
<https://dserver.bundestag.de/btp/18/18114.pdf>
- SPD. (2007, 11). *Hamburger Programm. Das Grundsatzprogramm der SPD*. Retrieved from www.spd.de:
https://www.spd.de/fileadmin/Dokumente/Beschluesse/Grundsatzprogramme/hamburger_programm.pdf
- SPD Fraktion im Bundestag. (ty). *SPD Fraktion im Bundestag*. Retrieved from <https://www.spdfraktion.de>:
<https://www.spdfraktion.de/themen/fl%C3%BCchtlingspolitik>
- Spiegel Politik. (2017, 09 24). *Spiegel Politik*. Retrieved from www.spiegel.de:
<https://www.spiegel.de/politik/deutschland/bundestagswahl-die-ergebnisse-seit-1949-a-1169586.html>
- Spinrath Norbert [SPD], Dt. Bundestag PlPr 18/167. (28.04.2016). *Deutscher Bundestag Plenarprotokoll*. Retrieved from www.bundestag.de:
<https://dserver.bundestag.de/btp/18/18167.pdf>
- Stalker, P. (2002). *Migration Trends and Migration Policy in Europe*. Oxford: Blackwell Publishers Ltd.
- Statista. (2018). *Bevölkerung - Zahl der Einwohner in Deutschland nach Altersgruppen am 31. Dezember 2018*. Berlin: Statistisches Bundesamt.
- Statista Research Department. (2024). *Stimmen Sie dieser Aussage eher zu oder stimmen Sie eher nicht zu: „Es macht mir Angst, dass so viele Geflüchtete zu uns kommen.“?* Statista. Statista.
- Statista.de. (2022, 06 16). *Amtliches Ergebnis der Bundestagswahl in Deutschland am 24. September 2017 [24 Eylül 2017 tarihli Almanya genel seçimlerinin yasal sonuçları]* . Retrieved from www.statista.de:
<https://de.statista.com/statistik/daten/studie/753306/umfrage/ergebnis-der-bundestagswahl/#professional>
- Statistisches Bundesamt. (2020). *Bevölkerung und Erwerbstätigkeit: Ausländische Bevölkerung Ergebnisse des Ausländerzentralregisters*. Berlin: Statistisches Bundesamt (Destatis).

- Stephan Mayer [CDU/CSU], D. B. (19.02.2016). *Dutscher Bundestag Plenarprotokoll 18/156*. Retrieved from www.bundestag.de:
<https://dserver.bundestag.de/btp/18/18156.pdf>
- Ströbele Hans-Christian[Yeşiller]: Dt. Bundestag PlPr 18/154. (17/02/2016).
Deutscher Bundestag Plenarprotokoll 18/154. Retrieved from
www.bundestag.de: <https://dserver.bundestag.de/btp/18/18154.pdf>
- Strah, B. (2011). Belonging and European Identity. In G. Delanty, R. Wodak, & P. Jones, *Identity, Belonging and Migration* (pp. 21-37). Liverpool: Liverpool University Press.
- Strah, B., Jones, P., Krzyzanowski, M., Wodak, R., Delanty, G., Lentin, A., . . . Kamah, M. (2008). *Identity, Belonging and Migration*. (G. Delanty, R. Wodak, & P. Jones, Eds.) Liverpool: Liverpool University Press.
- Strobl Thomas [CDU/CSU]: Dt. Bundestag PlPr 18/156. (19/02/2016). *Deutscher Bundestag Plenarprotokoll 18/156*. Retrieved from www.bundestag.de:
<https://dserver.bundestag.de/btp/18/18156.pdf>
- Sunata, U., & Bayındır Goularas, G. (2015). Türk Dış Politikasında Göç ve Mülteci Rejimi. *Moment Dergi*, 12-40.
- Sunata, U., & Bayındır Goularas, G. (2015). Türk Dış Politikasında Göç ve Mülteci Rejimi. *Moment Dergi. Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 2(1), pp. 12-40.
- Sunderland, J. (2016, 03 07). *AB/Türkiye: Mülteci Haklarını Pazarlık Konusu Yapmayın*. Retrieved from Human Rights Watch:
<https://www.hrw.org/tr/news/2016/03/07/287318>
- Şahal Çelik, D., & Şemşit, S. (2020). Türkiye – Avrupa Birliği Geri Kabul Anlaşmasının Uygulanmasında Suriyelilerin Etkisi ve Rolü. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(Özel Sayı), pp. 66-84.
- Şemşit, S. (2010). *Avrupa Birliği Göç Politikasının Güvenlikleştirilmesi ve Dışsallaştırılması: Türkiye'ye Yansımaları*. İzmir.
- Şen, Y., & Özkorul, G. (2016). Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinde Yeni Bir Eşik: Sığınmacı Krizi Bağlamında Bir Değerlendirme. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 86-119.

- Şimşek, Y. (2020, 03 10). *Partilerin Seçim Beyannamelerinde Bir İlk: Sığınmacı Sorunu*. Retrieved from www.sputnik.com.tr:
<https://tr.sputniknews.com/turkiye/201505121015432221/>
- T. C. Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi . (1961, 05 05). Retrieved from www.tbmm.gov.tr:
https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/KM___/d00/c002/km___00002024ss0053.pdf
- T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı. (2015;2014;2013;2012). *Yabancıların Çalışma İzinleri*. Ankara: T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı,.
- T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı. (2020;2019;2018;2017;2016). *Yabancıların Çalışma İzinleri*. Ankara: T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı.
- T.C. AB Bakanlığı Katılım Politikası Başkanlığı. (2017, 08). *Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri Tarihinde Önemli Tarihler (1959-2017)*. Retrieved from T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı:
https://www.ab.gov.tr/siteimages/2017_08/kronoloji.pdf
- T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı. (2016, 03 21). *18 Mart 2016 Türkiye-AB Zirvesi*. Retrieved from T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı: <https://www.ab.gov.tr/50241.html>
- T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı. (2016, 03 18). *18 Mart 2016 Tarihli Türkiye-AB Zirvesi Bildirisi*. Retrieved from T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı:
https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/18_mart_2016_turkiye_ab_zirvesi_bildirisi_.pdf
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. (n.d.). *Türkiye-AB arasında 16 Mart'ta varılan mutabakata ilişkin soru ve cevaplar*. Retrieved from T.C. Dışişleri Bakanlığı:
https://www.mfa.gov.tr/turkiye-ab-arasinda-18-mart_ta-varilan-mutabakata-iliskin-soru-cevaplar.tr.mfa
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı . (2022, 06 16). *Geçici Koruma*. Retrieved from T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı:
<https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>
- T.C. Resmi Gazete. (1934, 06 21). *T.C. Resmi Gazete*. Retrieved from Resmi Gazete:
<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/2733.pdf>

- T.C. Resmi Gazete. (1961, 09 05). *Kanunlar*. Retrieved from www.resmigazete.gov.tr: https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10898.pdf
- T.C. Resmi Gazete. (2013, 04 11). *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu*. Retrieved from Resmi Gazete: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411-2.htm>
- Türk Dil Kurumu. (2020, 03 10). *Güncel Türkçe Sözlük*. Retrieved from www.sozluk.gov.tr: https://sozluk.gov.tr/?kelime=ENSAR
- Türkeş Yıldırım Tuğrul [MHP], TBMM Tutanakları 25/1/1. (08.07.2015). *TBMM Tutanak Dergisi 5'inci Birleşim*. Retrieved from www.tbmm.gov.tr: https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d25/c001/tbmm25001005.pdf
- Taşpınar, Ö. (2010, 11 15). *Multiculturalism and Integration in Europe*. Retrieved from Brookings: <https://www.brookings.edu/articles/multiculturalism-and-integration-in-europe/>
- Taştekin, F. (2016). İkinci Bölüm. In *Suriye: Yıkıl Git, Diren Kal!* (pp. 61-129). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Taz. (2020, 03 10). *Migration Control. Who gets paid to stop the worlds' refugees*. Retrieved from www.taz.de: https://migration-control.taz.de/#en/countries/mali
- Tekin, B. (2010). *Representations and Othering in Discourse. The Construction of Turkey in the EU Context*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Tekin, B. (2017, Aralık 11). Düzensiz Göçün Yönetimi Konusunda Varılan Türkiye-AB Mutabakatının Avrupa Birliği'nin Uluslararası Kimliği Üzerindeki Etkileri. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, pp. 659-678.
- Tekin, B. (2017). Düzensiz Göçün Yönetimi Konusunda Varılan Türkiye-AB Mutabakatının Avrupa Birliği'nin Uluslararası Kimliği Üzerindeki Etkileri. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 39(2), pp. 659-678.
- Thiele, D., Sauer, B., & Penz, O. (2021). Right-wing populist affective governing: a frame analysis of Austrian parliamentary debates on migration. *Patterns of Prejudice*, 55(5), pp. 457-477.
- Timeturk. (2020, 03 12). *Muharrem İnce'den Suriyelilere: Gittin mi bayram tatiline kapatırım kapıyı kalırsın orada*. Retrieved from www.timeturk.com:

<https://www.timeturk.com/muharrem-ince-den-suriyelilere-gittin-mi-bayram-tatiline-kapatirim-kapiyi-kalirsin-orada/video-903782>

Tokuzlu, L. (2010). *Burden-Sharing Games for Asylum Seekers Between Turkey and the European Union*. Domenico di Fiesole: Robert Schuman Centre for Advanced Studies.

Topal Serkan [CHP], TBMM Tutanak Dergisi 26. Dönem 52'nci Birleşim. (2016, 03 04). *TBMM Tutanak Dergisi*. Retrieved from www.tbmm.gov.tr:
<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d26/c010/tbmm26010052.pdf>

Trauner, F., & Deimel, S. (2013). The Impact of EU Migration Policies on African Countries: the Case of Mali. *International Migration*, 20-32.

Trauner, F., & Turton, J. (2017, 03 17). “Welcome culture”: the emergence and transformation of a public debate on migration . *Austrian Journal of Political Science*, pp. 33-44,33.

Uluslararası Af Örgütü. (2017b, 03 17). *AB-Türkiye Anlaşması: Avrupa'nın kolektif vicdanında utanç verici bir leke*. Retrieved from Uluslararası Af Örgütü:
<https://www.amnesty.org.tr/icerik/ab-turkiye-anlasmasi-avrupanin-kolektif-vicdaninda-utanc-verici-bir-leke>

Uluslararası Af Örgütü. (2022, 04 12). *Türkei nimmt hunderte flüchtlinge fest und schickt sie zurück nach Syrien und in den Irak*. Retrieved from www.amnesty.de: <https://www.amnesty.de/presse/2015/12/16/tuerkei-nimmt-hunderte-fluechtlinge-fest-und-schickt-sie-zurueck-nach-syrien-und-d>

Ulusoy, O. (2013, 09 26). *Geri Kabul Anlaşması, AB ve Türkiye*. Retrieved from www.academia.edu:
https://www.academia.edu/28661760/Geri_Kabul_Anla%C5%9Fmas%C4%B1_AB_ve_T%C3%BCrkiye

Ulusoy, O., & Battjes, H. (2017). *Situation of Readmitted Migrants and Refugees from Greece to Turkey under EU-Turkey Statement*. Amsterdam: University of Amsterdam.

Unhcr. (2016, 06 20). *Figures at a Glance*. Retrieved from Unhcr:
<https://www.unhcr.org/tr/en/figures-at-a-glance-2>

Unhcr. (2016, 03 18). *UNHCR on EU-Turkey deal: Asylum safeguards must prevail in implementation*. Retrieved from Unhcr: <https://www.unhcr.org/news/news->

releases/unhcr-eu-turkey-deal-asylum-safeguards-must-prevail-implementation

- Unhcr. (2017, 06). *Persons in need of international protection*. Retrieved from Unhcr: <https://www.refworld.org/pdfid/596787734.pdf>
- Unhcr. (2017). *UNHCR Statistical Yearbook 2015*. Geneva: United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR).
- United Nations. (2018, 10 19). *Syria conflict at 5 years: the biggest refugee and displacement crisis of our time demands a huge surge in solidarity*. Retrieved from www.unhcr.org: <https://www.unhcr.org/news/news-releases/syria-conflict-5-years-biggest-refugee-and-displacement-crisis-our-time-demands>
- United Nations General Assembly. (1950, 12 14). *Convention and Protocol Relating to the Status of Refugees*. Retrieved from Unhcr: <https://www.unhcr.org/media/convention-and-protocol-relating-status-refugees>
- Uslu Atay [AK Parti], TBMM Tutanak Dergisi 26. Dönem 59. Birleşim. (2016, 03 22). *TBMM Tutanak Dergisi*. Retrieved from www.tbmm.gov.tr: <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanak/donem26/yil1/ham/b05901h.htm>
- Uzun, T. (2010). *İttihat ve Terakki'den Günümüze Siyasal Partiler*. Ankara: Orion.
- Van Der Valk, I. (2003). Right-Wing Parliamentary Discourse on Immigration in France. *Discourse & Society*, 14(3).
- Van Dijk, T. (1993). *Elite Discourse and Racism*. Newbury Park: Sage.
- Van Dijk, T. (1997). Political Discourse and Racism: Describing Others in Western Parliaments. In T. Van Dijk, *The language and politics of exclusion: Others in discourse* (pp. 31-64).
- Van Dijk, T. (1997). Political Discourse and Racism: Describing Others in Western Parliaments. In S. H. Riggins, *The Language and Politics of Exclusion: Others in Discourse* (pp. 31-64). Thousand Oaks: Sage.
- Van Dijk, T. (1997). Political Discourse and Racism: Describing Others in Western Parliaments. In S. H. Riggins, *The Language and Politics of Exclusion: Others in Discourse* (pp. 31-64). Thousand Oaks: Sage.
- Van Dijk, T. (2000). New(s) Racism: A discourse analytical approach. In T. Van Dijk, *Ethnic Minorities and the Media* (pp. 33-49). Buckingham, UK & Philadelphia, USA: Open University Press.

- Van Dijk, T. (2000). On the analysis of parliamentary debates on immigration. In M. Reisigl, & R. Wodak, *The semiotics of racism. Approaches to critical discourse analysis*. (pp. 85-103). Vienna: Passagen Verlag.
- Van Dijk, T. (2000). On the Analysis of Parliamentary Debates on Immigration. In M. Reisigl, & R. Wodak, *The Semiotics of Racism. Approaches to Critical Discourse Analysis* (pp. 85-103). Viyana: Passagen Verlag.
- Van Dijk, T. (2000). Theoretical Background. In R. Wodak, & T. Van Dijk, *Racism at the Top* (pp. 13-30). Klagenfurt: Drava Verlag.
- Van Dijk, T. (2000a). On the Analysis of Parliamentary Debates on Immigration. In M. Reisigl, & R. Wodak, *The Semiotics of Racism. Approaches in Critical Discourse Analysis* (pp. 85-104). Vienna: Passagen Verlag.
- Van Dijk, T. (2000b). Ideologies, racism, discourse: debates on immigration and ethnic issues. In J. Ter Val, & M. Verkuyten, *Comperative Perspectives on Racism* (pp. 91-115). Routledge.
- Van Dijk, T. (2000c). Ideology and Discourse. Barcelona. Retrieved from <https://discourses.org/wp-content/uploads/2022/07/Teun-A.-van-Dijk-2003-Ideology-and-discourse.pdf>
- Van Dijk, T. (2002). Political Discourse and Political Cognition. In P. Chilton, & C. Schaeffner, *Politics as Text and Talk: Analytic approaches to political discourse* (pp. 207-208). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Van Dijk, T. (2004). Multidisciplinary CDA: a plea for diversity. In R. Wodak, & M. Meyer, *Methods of Critical Discourse Analysis* (pp. 95-120). London: SAGE.
- Van Dijk, T. (2004). Text and Context of Parliamentary Debates. In P. Bayley, C. Ilie, C. Bevitori, N. Vasta, D. Dibattista, D. R. Miller, . . . T. Van Dijk, *Cross-Cultural Perspectives on Parliamentary Discourse* (pp. 348-349). John Benjamins Publishing Company.
- Van Dijk, T. (2006). Discourse and Manipulation. *Discourse & Society*, 17(3), pp. 359–383.
- Van Dijk, T. (2006). Politics, Ideology and Discourse. In K. Brown, *Encyclopedia of Language and Linguistics* (p. 734). Oxford: Elsevier.
- Van Dijk, T. (2008). *Discourse and Context: A Sociocognitive Approach*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Van Dijk, T. (2009). Critical Discourse Studies: A Sociocognitive Approach. In R. Wodak, & M. Meyer, *Methods of Critical Discourse Analysis* (pp. 80-102). Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC: Sage Publications.
- Van Dijk, T. (2010). Political Discourse and Ideology. In J. Joseph, *Language and Politics* (pp. 456-476). New York: Routledge.
- Van Leeuwen, T. (1993, Vol. 4 No. 2). Genre and field in critical discourse analysis: a synopsis. *Discourse & Society*, pp. 193-223.
- Von Grönheim, H. (2017). *Solidarität bei geschlossenen Türen: Das Subjekt der Flucht zwischen diskursiven Konstruktionen und Gegenentwürfen*. Wiesbaden: Springer Fachmedien Wiesbaden.
- Von Notz Konstantin [Yeşiller], D. B. (19.02.2016). *Deutscher Bundestag Plenarprotokoll 18/156*. Retrieved from www.bundestag.de: <https://dserver.bundestag.de/btp/18/18156.pdf>
- Wagenknecht Sahra [Die Linke], Dt. Bundestag PlPr 18/154. (17.02.2016). *Deutscher Bundestag Plenarprotokoll*. Retrieved from www.bundestag.de: <https://dserver.bundestag.de/btp/18/18154.pdf>
- Wagenknecht, S. (2020, 03 10). *Offene Grenzen für alle-das ist weltfremd*. Retrieved from www.sahra-wagenknecht.de: <https://www.sahra-wagenknecht.de/de/article/2713.offene-grenzen-f%C3%BCr-alle-das-ist-weltfremd.html>
- Walburg, C. (2020). *Migration und Kriminalität – Erfahrungen und neuere Entwicklungen*. Bonn: Bundeszentrale für Politische Bildung.
- Walburg, C. (2020, 09 25). *Migration und Kriminalität – Erfahrungen und neuere Entwicklungen*. Retrieved from www.bpb.de: <https://www.bpb.de/themen/innere-sicherheit/dossier-innere-sicherheit/301624/migration-und-kriminalitaet-erfahrungen-und-neuere-entwicklungen/#%E2%80%9E02%E2%80%9C>
- Weinberg Harald [Die Linke], Deutscher Bundestag Plenarprotokoll 18/115. (02.07.2015). *Deutscher Bundestag Plenarprotokoll*. Retrieved from www.bundestag.de: <https://dserver.bundestag.de/btp/18/18115.pdf>

- Weiss Sabine [CDU/CSU], Dt. Bundestag PlPr 18/109. (2015, 06 11). *Deutscher Bundestag Plenarprotokoll 18/109*. Retrieved from www.bundestag.de: <https://dserver.bundestag.de/btp/18/18109.pdf>
- Wilson, J. (1990). *Politically Speaking: The Pragmatic Analysis of Political Language*. Cambridge Massachusetts: Basil Blackwell.
- Wodak, R. (2004). The discourse-historical approach. In R. Wodak, & M. Meyer, *Methods of Critical Discourse Analysis* (pp. 63-94). London: SAGE.
- Wodak, R. (2004). What CDA is about- a summary of its history, important concepts and its developments. In R. Wodak, & M. Michael , *Methods of Critical Discourse Analysis* (pp. 1-13). London: SAGE.
- Wodak, R. (2011). 'Us' and 'Them': Inclusion and Exclusion-Discrimination via Discourse. In G. Delanty, R. Wodak, & P. Jones , *Identity, Belonging and Migration* (pp. 54-77). Liverpool: Liverpool University Press.
- Wodak, R., & Boukala, S. (2015). (Supra) National Identity and Language: Rethinking National and European Migration Policies and the Linguistic Integration of Migrants. *Annual Review of Applied Linguistics*(35).
- Wodak, R., & Van Dijk, T. (2000). *Racism at the Top. Parliamentary Discourses on Ethnic Issues in Six European States*. Klagenfurt: Drava Verlag.
- Wodak, R., De Cillia, R., Reisigl, M., & Liebhart, K. (2008). *The Discursive Construction of National Identity*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Wodak, R., de Cillia, R., Reisigl, M., & Liebhart, K. (2009). The Discursive Construction of National Identity. In R. Wodak, R. de Cillia, M. Reisigl, & K. Liebhart, *THE DISCURSIVE CONSTRUCTION OF NATIONAL IDENTITY* (pp. 7-49). Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Wolfrum, E. (2008, 8 26). *Geschichte und Erinnerung*. Retrieved from bpb.de: <https://www.bpb.de/geschichte/zeitgeschichte/geschichte-und-erinnerung/39814/geschichte-der-erinnerungskultur>
- World Bank. (2020, 03 10). *Personal remittances, received (current US\$)*. Retrieved from www.worldbank.org: <https://data.worldbank.org/indicator/BX.TRF.PWKR.CD.DT>
- Yılmaz Öztürk [CHP], TBMM Tutanak Dergisi 26. Dönem 1. Yasama Yılı. (2016, 02 09). *TBMM Tutanak Dergisi* . Retrieved from <https://www.tbmm.gov.tr>: <https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/TutanakMetinleri>

- Yılmaz İsmet [Savunma Bakanı], TBMM Tutanak Dergisi 26. Dönem 1. Yasama Yılı. (2016, 02 16). *TBMM Tutanak Dergisi* . Retrieved from www.tbmm.gov.tr:
<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanak/donem26/yil1/ham/b03901h.htm>
- Yılmaz, S. (2017). İstisna Hali Üzerinden Bir Egemenlik Kavramı Tartışması: Schmitt ve Agamben'in Teorileri Hakkında Bir Çalışma. *TBB Dergisi*, pp. 383-410.
- Yılmaz, S. (2017). Modern Yurttaşlığın İstisnaları: Hannah Arendt ve Giorgio Agamben'in Görüşleri Çerçevesinde İnsan Haklarının Eleştirisinde Mülteciler ve Kamplar. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 763-786.
- Yılmaz, S. (2018). Modern Yurttaşlığın İstisnaları: Hannah Arendt ve Giorgio Agamben'in Görüşleri Çerçevesinde İnsan Haklarının Eleştirisinde Mülteciler ve Kamplar. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 763-786.
- Yanaşmayan, Z., Üstübcü, A., & Kaşlı, Z. (2019). Under the shadow of civilizationist populist discourses: Political Debates on Refugees in Turkey. *New Diversities*, pp. 37-51.
- Zimmermann Sabine [Die Linke], Dt. Bundestag PlPr 18/109. (11.06.2015). *Deutscher Bundestag Plenarprotokoll*. Retrieved from www.bundestag.de:
<https://dserver.bundestag.de/btp/18/18109.pdf>

TEZ ONAY SAYFASI

Üniversite : T.C. GALATASARAY ÜNİVERSİTESİ
Enstitü : SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Hazırlayanın Adı Soyadı : Selim YILDIRIM
Tez Başlığı : ALMANYA PARLAMENTOSU VE TBMM'DE 2025 VE 2016
YILLARINDA GÖÇ HAREKETLİLİĞİ ÜZERİNE YAPILAN
TARTIŞMALARIN ANALİZİ

Savunma Tarihi : 09/ 07/ 2024
Danışman : DOÇ. DR. DİDEM DANIŞ ŞENYÜZ

JÜRİ ÜYELERİ:

Unvan, Ad-Soyadı	İmza
PROF. DR. GÖKÇE BAYINDIR GOULARAS	
DOÇ. DR. DİDEM DANIŞ ŞENYÜZ	
PROF. DR. DENİZ SERT	
PROF. DR. BEYZA ÇAĞATAY TEKİN	
DOÇ. DR. HAKAN YÜCEL	

Prof. Dr. Ulun AKTURAN

Enstitü Müdürü

ÖZGEÇMİŞ

